

Ein Ein Ein Ein

ächsisches

ch

Northeastern University
Library

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Boston Library Consortium Member Libraries

ÄNGELSÄCHSISCHES LESEBUCH

ZUSAMMENGESTELLT UND MIT GLOSSAR VERSEHEN

VON

FRIEDRICH KLUGE.

DRITTE AUFLAGE.

HALLE
MAX NIEMEYER

1902

C

PE

139

K5x

1902

VORWORT.

Das vorliegende lesebuch hat sich soweit eingebürgert, dass sein plan und sein inhalt wohl als bekannt und anerkannt gelten mögen. Auf die zuverlässigkeit und brauchbarkeit der lesestücke ist nach wie vor mühe und sorgfalt verwendet. Eigene kollationen sowie die gütige unterstützung der herren Prof. A. Napier in Oxford und R. Pribsch in London sowie des Frl. M. Steele Smith in Cambridge garantieren im allgemeinen treue und genauigkeit in der wiedergabe der handschriftlichen überlieferung. Für das verständnis der Epinaler Glossen, das durch die regulierung der latein. lemmata gefördert werden konnte, hat sich der Thesaurus Glossarum Emendatarum von G. Goetz vielfach förderlich erwiesen. Das latein von glossentexten und citaten usw. ist überhaupt normalisiert, soweit ich konnte. Aber bei den angelsächsischen texten bin ich nur mit der einföhrung von konsequenten längenzeichen über die überlieferung hinausgegangen (â, é — éa, éo usw.), doch unter schonung der handschriftlichen längenzeichen, die durch circumflexe (â, ê — êa, êo usw.) wiedergegeben sind. — Für die ergänzung des glossars haben mir benutzer des buches erfreulicherweise manche nachträge geliefert. Dass das glossar nicht alle schwierigkeiten der älteren glossen aufklärt, dafür trifft nicht mich allein die schuld.

Freiburg i. B., 1. april 1902.

F. Kluge.

INHALT.

A. Glossen und Prosa.

	Seite
I. Die Epinaler Glossen	1
II. Glossen aus Erfurt, Werden und Münster und aus Leiden	8
III. Alte Bibelglossen	11
IV. Oxforder Glossen	13
V. Beda. 1. De mensibus Anglorum. 2. Eigennamen der Hist. Ecclest.	13
VI. Urkunden aus der ersten Hälfte des 9. Jahrhunderts	16
VII. Altmerc. Interlinearversion des Psalters	20
VIII. Aus den Werken Alfreds des Grossen	29
IX. Aus der Parkerhandschrift der Chronik	38
X. Be gesceádwisan geréfan	48
XI. Die Northumbr. Matthäusübersetzung mit den Rushworth Glossen .	50
XII. Westsächsische Matthäusübersetzung	65
XIII. Die Kentischen Glossen	69
XIV. Aus Ælfrics Homilien	78
XV. Wulfstán	90
XVI. Aus der Laudhandschrift der Chronik	93
XVII. Sermo in festis Sce. Marie Virginis	98

B. Poetische Denkmäler.

XVIII. Cædmons Hymnus	103
XIX. Bedas Sterbegesang	103
XX. Judith	103
XXI. Vision vom heiligen Kreuz	111
XXII. Kentische Paraphrase des 51. Psalms	115
XXIII. Der Kentische Hymnus	119
XXIV. Oratio Poetica	120
XXV. Das Grab	121
XXVI. Gegen verzaubertes Land	121
XXVII. Gegen Hexenstich	123
XXVIII. Wið ymbe	124
XXIX. Widsið	124
XXX. Der Überfall von Finnsburh	127
XXXI. Die Waldere-Fragmente	128
XXXII. Wade	130
XXXIII. Æðelstáns Sieg bei Brúnanburh	130
XXXIV. Byrhtnoðs Tod	132
XXXV. Verse Knuts	139
XXXVI. Sängers Trost (Déors Klage)	139
XXXVII. Wanderer	140
XXXVIII. Seefahrer	143
XXXIX. Klage der Frau	146
XL. Botschaft des Gemahls	147
XLI. Ruine	149
XLII. Reimlied	150
XLIII. Runenlied	152
XLIV. Aus den Exeter-Rätseln	154
XLV. Das Leidener Rätsel	155
XLVI. Die Cottonianischen Denksprüche	156

Glossar	158

GLOSSEN UND PROSA.

I. DIE EPINALER GLOSSEN.

Die *hs. in Epinal* nr. 17 ist 1883 für die *Philological* und die *Early English Text Society* (photolithographisch reproducirt) mit einleitung und translitteration von H. Sweet herausgegeben; die *angls. glossen* des glossars auch bei Sweet *OETexts* s. 42, dessen zählung ich beibehalte. Unsere fussnoten geben textkorrekturen zum teil nach den verwandten glossaren von Erfurt (*Gloss. Amplonianae*) und Cambridge (*Corpus Christi Collegium*); dieselben sind bei Sweet *OETexts* s. 36—106 ausgezogen; in extenso findet man die Erfurter bei G. Goetz, *Corp. Glossar. Latin. V* 337, und die Cambridger hat J. H. Hessels veröffentlicht unter dem titel '*An eighth Century Latin-Anglo-Saxon Glossary*', Cambridge 1890.

amites loerge. *axungia* rysil. *argilla* thohae. *ansâ* fibulae. *andena* brandrad. 5. *arula* fyrpannae vel herth. *aleâ* teblae. *aleator* teblere. *axedones* lynisas. *aulaea* strel.¹⁾ 10. *ariolatus* frictrung. *amites* refttras. *albugo* flio. *axis* aex. *aplustra* giroedro. 15. *abellina* hrutu.²⁾ *allium* garlec. *anate* aenid a natando. *armilausia* sercae. *alba spina* haeguthorn. 20. *apiastrum* biouuyrt. *anethum* dil. *aesculus* boecae. *aconita* thungas. *apio* merici. 25. *aleyon* isern. *acalanthis* vel *luscinia* vel *roscinia* nectigalae.³⁾ *asilo* briosa. *antiae* loccas. *harpago* annel vel clauno. 30. *areolae* sceabas. *asses* scorteos lidrinae trimas. *adflarat* ansueop. *acerabulus* mapuldur. *acrifolium* holegn. 35. *alnus* alaer. *alneum* fulaetrea. *abies* saeppae. *ascella* ocusta. *auriculum* dros. 40. *harpe* earngeat. *acceia* holthana. *ardea* hragra. *aculeum* anga. *auriculum* earuwigga. 45. *auriola* stigu. *alneta* alterholt.⁴⁾ *alga* waar. *argilla* laam. *accearium* steeli. 50. *avellana* aesil.⁵⁾ *altrinsecus* an ba halbae. *addictus* faerscribaen. *argutiae* thrauu. *asfaltum* spaldr. 55. *albipediis* huitfot. *alveum* meeli. *alveolum* aldor. *alga* scaldthyflas. *accitula* hramsa. 60. *accitulum* hramsa crop. *arrius* faeg. *ascalonia* hynnilaec.⁶⁾ *accitulum* geacaes surae. *ambila* laec. 65. *arnoglossa* uuegbradae. *absinthium* uuermod. *armus* boog. *anguens* breer. *acinum* hindberie. 70. *arbatae* sibaed. *acris* fraam. *aucupatione* setungae. *abdicaui* bisceredae. *adstipulatus* fultemendi. 75. *alternantium* staefnendra. *adgrediuntur* gihiodum.⁷⁾ *alacris* snel. *adnitentibus* tilgendum. *anxius* soergendi. 80. *abortus* misbyrd. *ausus* gidyrstig. *appetitus* gitsung. *astu* facni. *amiculo* hraeceli. 85. *adridente* tyetendi. *auctionabatur* scirde. *actuaris* uuraec. *alveus* streâ-

¹⁾ Corp. streigl. ²⁾ Erf. hnutu. ³⁾ lies nectigalae (vgl. Ep. 673. 857). ⁴⁾ Erf. alerholt. ⁵⁾ lies haesil (= Ep. 236). ⁶⁾ Erf. ynnilec. ⁷⁾ = giiodun.

rad. *halitus* ethm. 90. *egit* uuraec. *avehit* an uueg aferidae. *aquilae* segnas. *ad expensas* to nyttum. *annua* gerlicae. 95. *adessore* fultemendum. *adelinis* tohald. *apparatione* gitiungi. *atque* aend suilcae. *agrestes* uuildae. 100. *adempto* ginumni. *asseclam* thegn. *adempta* binumni. *arcessitus vel evocatus* fetod. *ablata* binumini. *ac-citum* gefetodnae. *amentis* sceploum. 105. *aestuariâ* fleotas. *alumne* fosturbearn. *affectui* megsibbi. 110. *arcibus* faestinnum. *antemna* segil-gaerd. *adrogantissime* uulanclicae. *hauserunt* naamun. *arcister* strel-bora. 115. *aere alieno* gaebuli. *alumnis* aelifnae. *anate* cladersticca. *anser* goos. *africus* westsupwind. *attacus* dora.

120. *buccula* bucc. *bothana* embrin. *balus* isernfeto. *bothonicula* stoppa. *bacidones* redisnae. *bicoca* hraebrebletae.¹⁾ 125. *beacita* stearno. *briensis* handuyrp.²⁾ *(re)pagula* bridils. *basis* teter. *bovilla* falaed. 130. *bracium* malt. *bradigabo* felduop. *beta* berc. *bitumen* lim. *bullâ* sigil. 135. *beneficium* fremu. *ballista* staebli drae. *basterna* beer. *byssum* tuum.³⁾ *vitiligo* blec thrustfel. 140. *battuutum* gibeataen. *bile* atr. *bubo* uuf. *bucina* begir. *blitum* clatae. 145. *blattis* bitulum. *balaena* hran. *broel* edisc. *broelarius* esdiscueard. *batat* ginath. 150. *bruchus* cefr. *verres* baar. *branchus* uurot. *buccula* randbeag. *verruca* uuertae. 155. *byrseus* lediruuyrcta. *verna* higræ. *bona* scaet. *branchiae* cian. *burrum* bruun. 160. *bubalis* uusend.⁴⁾ *bubo* uuf. *boreas* eastnorþwind.

163. *colonus* gibuur. *contribulis* meeg. 165. *calculus* calc. *cliv-osum* clibecti. *colobium* ham. *caccabum* cetil. *coccum bis tinctum* uuilocread. 170. *cados* ambras. *chytrópodes* crocha *super IV pedes*. *calculus, ratio vel sententia vel* tebelstan. *cartellus* windil. *cartilago* naesgristlae. 175. *carbunculus* spyrg.⁵⁾ *caclatum* utathrungeaen. *cautere* haâ. *cotizat* teblith. *cyprinus* fornaetici. *convexum* hualb. 180. *cer-cyrus* aesc. *chaos* duolma. *conchylum* uuiluescel. *chamaelea* uulfes camb. *canis lingua* ribbae. 185. *cicuta* hymblicae. *contemptim* heruuendlicae. *conlatio* ambechtae. *commeatus* sandae. *contubernalis* gidopta. 190. *conjectura* resung. *condidit* gisettae. *convincens* obaer-staelendi. *corbem* mand. *convicta* obaerstaelid. 195. *concidit* tislog. *comparantem* gegeruuednae.⁶⁾ *censores* giroefan. *coaluissent* suornodun. *cuniculos* smigilas. 200. *concedam* lytisna. *conjurati* gimodae. *contumax* anmod. *confusione* gimaengiungiae. *concesserim* arectae. 205. *conpar* gihaeplice. *calentes* haetendae. *constipuisse* gesuidradrae.⁷⁾ *curiositas* feruuitgeornnis. *clava* stegn.⁸⁾ 210. *convenio* groetu. *contis* spreotum. *conditiones* raedinnæ. *cūbrat* siftit. *consobrinus* gesuirgion. 215. *caulem* stela. *clunis* lēndnum. *cochleae* lytlæ sneglas. *crepacula* claedur *id est tabula qua a segelibus territantur aves*. *chameuniae* eordrestae. 220. *clustella* clustorlocae. *caerula* haeuui. *cophinus* mand. *commentariensis* giroefa. *clatri* pearroc. 225. *cuspis* palestær. *calcar* spora. *cauterium* mearisern.⁹⁾ *clavatum* gybyrdid.

¹⁾ Erf. hebrebletae. ²⁾ Corp. honduyrm. ³⁾ Corp. tuin. ⁴⁾ Erf. uesand.

⁵⁾ Erf. spyrg (vgl. Ep. 791). ⁶⁾ Corp. gegaerwendne. ⁷⁾ lies gesuidradrae. ⁸⁾ Erf. stēng. ⁹⁾ lies mearcisern (Corp. merciseren).

catasta gloed.¹⁾ 230. *celox* ceol. *capsis* cest. *cataractis* uuacterthruch. *cervus* cleh. *cyathus* holla. 235. *color* aac. *corylus* haesil. *cerasius* cisirbeam. *cariscus* eniebeam. *capitium* hood. 240. *cornicula* chyaе.²⁾ *cornicula* erauuae. *crocus* gelu. *culcitas* bedd. *camisia* haam. 245. *cappa* seicing. *cerefolium* cunillae. *corymbus* leactrocas. *cicuta* uuodacuistlae.

398. *facetiae* gliu. *fiber* bebr. 400. *flustra undae vel* hraen. *forfices* seeroro. *fovet* feormat. *fiscella* taenil. *flavum vel fulvum* read. 405. *fibrae* librlaeppan. *fastidium* eiisnis. *fax* faecilae. *fibula* sigil. *furea* uueargrod. 410. *fibula* hringiae. *phoenicia* baeso. *flegmata* horh. *frugi* uncystig *vel* heamol. *frixum* afigaen. 415. *ferinum* hold. *fraxinus* aese. *fagus* boecae. *fusarius* uuananbeam. *fulix* ganot *vel* dopaenid. 420. *filix* fearn. *fraga* obtt.³⁾ *ficedula* sugga. *fringilla* fine. *fasianus* uuorhana. 425. *furunculus* mearth. *famfaluca* leasung *vel* faam. *fungus* suamm. *furfures* siuida. *vitellum* aegergelu. 430. *falces* uudubil⁴⁾ sigdi riftr. *flabanus* suan. *flavum* gelu. *furvum* bruun. *vibrans* risaendi. 435. *fenus* spearuua. *foederatas* gitreeudae. *funestavere* smitor.⁵⁾ *frons* hleor. *funestissima* tha deatlicostan. 440. *framea* aetgaeru. *fascies* goduuebb. *fornicem* bogan. *feriatis quietis vel securis vel* restaendū. *facundia eloquentia vel* woot.⁶⁾ 445. *flamma* blaead. *fragor* suoeг. *famfaluca* uuapul. *floccus* loca. *falcastrum* uuidubil. 450. *ferula* aescthrotae. *feniculum* finugl. *favonius* uuestsuduuiud. *fornix* boga *super columnis*. *follis* blestbaelg.

456. *gurgulio* throtholla. *gurgustium* cesol. *gilvus* gelu. *gibbus* hofr. 460. *gypsum* sparaen. *glarea* cisil. *glumula* scalu. *gladiolum* segg. *gramen* quiquae. 465. *genista* broom. *galla* galluc. *grassator* ferhergend. *garbas* sceabas. *graculus* hrooc. *genisculas* muscellas. 470. *glis* eglae. *galmaria* caluaaer. *glomer* cleouuae. *glaucum* heuui *vel* grei. *gracilis* smael. 475. *glus* freenis. *galbalacrum* caluaaer. *galbanum* molegn. *globus* leoma. *gregariorum* aedilra. 480. *genuino* gecyndilican. *gladiatores* caempan. *genas* hleor. *gilvus* falu. *gurgulio* aemil. 485. *gelu* frost. *galbanilla* liimmolegn.

488. *hebetatus* astyntid. *hastilia telorum* scaeptloan. 490. *hebesceret* asuand. *hebetavit* aslacudae. *habitudines* geberu. *hyadas* raed-gaesrā. *horno* thysgeri. 495. *hiulca* cinaendi. *hibiscum* biscopuuyrt. *herodius* uualhhebuс. *hirundo* sualuuae.

499. *infruticans* uuraestendi. 500. *inhians* gredig. *inluviis secundarum* hama *in quo fit parvulus*. *impetigo* tetr. *intestinum* thearm. *interanea* innifli. 505. *iliū* neuūseada. *institas* suedilas. *intexuerunt* auumdun. *increpitans* hlaeodrindi. *inlex* tyctaend *ab iniciendo*. 510. *infestus* flach. *interceptum* araepsid. *infandum* maanful. *illecebris* tyctinnun. *ingratus* lath. 515. *irritatus* in rixam gigrēmid. *incitamenta* tyctinnae. *iota* soetha. *juncetum* riscthyfil. *inula* uualhuuyrt. *improbos* gimach. 520. *ingruerit* anhrisith. *intractabilis* unlidouuac. *incommodum* unbryci. *interceptum est* raebcid uuaes. *insimulatione* uuroctae. 525. *impendebatur* gibaen uuaes. *interpellari* raefsed. *in-*

¹⁾ Erf. geleod, Corp. geloed. ²⁾ Erf. ciaе. ³⁾ Corp. obet. ⁴⁾ lies uuidubil (= Ep. 499). ⁵⁾ Erf. Corp. smiton. ⁶⁾ lies wooth (= Ep. 564).

dustria geornnissae. *impendebat* saldae. *in dies crudesceret* a fordh. 530. *in transmigratiōe* in foernissae. *iners* asolcaen. *interventu* pingungae. *inlectus* gitychtid. *interlitam* bismiridae. 535. *in pactae* an slegaengrae.¹⁾ *indigestae* unofaercumenrae. *innitentes* uuidirhliniendae. *insolesceret* oberuuaenidae. *impulsore* baedendrae. 540. *infractus* giuuaemmid. *inopimum* unaseddae. *inditas* pa gisetan. *infeci* gi-maengdae. *index* taecnaendi torctendi. 545. *impostorem* bisuicend. *inter primores* bituicn aeldrū. *intercapedo* fristmeare. *insolens* feruuaenid. *in curiā* in maethlae. 550. *in mimo* in gliuuae *quod tamen ad mimarios vel mimographos pertinet*. *jurisperiti* redboran. *invisus* laath. *in aestivo coenaculo* uppae ubi per aetatem frigus captant. *jubar* leoma vel earendil. 555. *esox* leax. *igniarium* algiuueorc. *involutus* uulluc. *incuba* mera vel satyrus. *involutus* uuidubindlae. 560. *ibices* firgingaett. *infrigidat* caelith. *esca* tyndirm.²⁾

563. *lebes* huuer. *lepor*, *subtilitas* vel uuop. 565. *ligones* mettocas. *liburnices* gerec³⁾. *labarum* seng.⁴⁾ *lurcones avidi* vel sigiras. *larvula* egisigrima. 570. *lunulas* menescillingas. *lituus*, *baculum augurale* in prima parte *curvum* crycc. *lacerna* haecilae vel lotha. *lumbare* gyrdils vel broec. *lanx* heolor. *luculentum* torchtnis. 575. *lymphatico* uuoendendi.⁵⁾ *livida toxica* tha uuannā aetrianan. *ludi litterarii* staebplegan. *liquentes* hlutrae. *lenocinium* thyctin⁶⁾ vel scocha. 580. *laccessit* graemid. *lenta tarda* vel toch. *ligula* gyrdisl rhingae. *limbum* listan vel thres. *lagoena* croog. 585. *lutra* otr. *ligones* mettocas. *lucius* haecid. *lucanica* maerh. *lurdus* laempihalt. 590. *lendina* hnitū. *lixiva* leag. *lupus* baers. *laccessitus* gigmaemid. *lien* multi.⁷⁾ 595. *laquear* fierst. *ludarius* steor. *lacunar* flodae. *levir* tacor. *lolium* atae. 600. *lodix* lotha. *lactuca* pupistil. *liciatorium* hebild. *lethargicum* slegu. *lucidus* huet. 605. *lac tudiclatum* githuornaefleti. *lapathium* lelodrae. *lanx* helor. *lepus* hara. *lacunar* hrof. 610. *larus* men.⁸⁾ *limax* snel.⁹⁾ *lumbricus* regenuuym. *lappa* clipae. *lentum vimen* toch gerd. 615. *ligustrum* hunaeagusgae.

616. *mordicos* bibitnae. *manipulatim* threatmelū. *mendacio* composito geregnodae. *molestissimum* earbetlicust. 620. *municeps* burgleod a *municipio*. *munifica* cistigian. *monarchia* anuuald. *myriophyllon*, *millefolium* geruuae. *murica* gespan aureum in tunica. 625. *modioli* nabae. *mancus* anhendī. *maforte* scybla. *mulget* milcip. *mossichum* ragu. 630. *myoparo* thebseib.¹⁰⁾ *manica* gloob. *momentum* scytil. *manile* lebil. *manitergium* liin. 635. *malagma* salb. *malus* apuldur. *myrtus* uuyr. *melarium* milscapuldr. *millefolium* gearuuae. 640. *molibus* ormetū. *mastigia* suipan. *manubium* uuaelreab. *melodium* suinsung. *mustacia* granae. 645. *manticum* handful beouuas. *mascus* grima. *mergulus* scalfr. *marsopicus* fina. *mus araneus* screuua. 650. *mustela* uuesulae. *maruca* snegl. *majalis* bearug. *mordacius* clofae. *maulistis* scyhend. 655. *mastiche* huuitquidu. *malva* cotuc vel geor-

¹⁾ Corp. aslegenrae.²⁾ Erf. Corp. tyndrin.³⁾ lat. graece? ⁴⁾ Erf.

Corp. segn.

⁵⁾ Corp. woedendi.⁶⁾ Erf. tyctin.⁷⁾ = Ep. 970 Erf. milti.⁸⁾ Erf. meu.⁹⁾ Erf. Corp. snegl (= Ep. 217. 651).¹⁰⁾ Erf. thebseip.

mantlab. *marrubium* lunae vel biouyrt. *merx* merze. *mulio* hors-
thegn. *mango* mengio.¹⁾ 660. *mugil* haecid. *matrix* quida. *mergus*
scalfr. *mars martis* tiig. *mus muris* mus. 665. *merula* oslac. *mygale*
hearma.

667. *nauseatio vomitus* vel uulatung. *naviter* horselicae. *ninguit*
hsniuith.²⁾ 670. *nomisma* mynit. *nux* hnutbeā. *nigra spina*
slachthorn. *noctua* naechthraebn, *alii dicunt* nectigalae. *nycticorax*
naechthraebn. 675. *nitella* hearma. *nasturcium* tuuncressa. *naphtha*
blaeteru. *nugacitas* unnytnis. *non subscivum* unfaecni. 680. *negotio*
unemotan. *nebulonis* scinlaecean. *nimbus* storm. *nequiquam* holunga.
nepa habern. 685. *naphtha*, *genus fomenti id est* tyndir. *nanus vel*
pumilio duerg. *napi* naep. *nodus* ost.

689. *oscilla* totridan. 690. *oscitantes* ganaendae. *origanum*
uurmillae. *osma* suicae. *oppilavit* gigesdae. *obliquum* scythihalt.³⁾
695. *obnixus* strimaendi. *obreptione* criopungae. *organum* elonae.
orcus ore. *opere plumario* bisiuuidi uuerci. 700. *olor* suan. *obuncans*
genieldae. *oligia* nettae. *obestrum* beost. *ogastrum* aegginang.
705. *oresta* thres. *obtenuit* bigaet. *ordinatissimam* ð gisetan.⁴⁾
obnix geornlice. *omnimodo* oeghuuelci ðinga. 710. *orbita* huueol-
rad. *obligamentum* lybb. *occupavit* onettae. *occas* fealga. *orty-*
gometra edischaen. 715. *occiput* hreaeca. *ostriger* bruunbesu. *olor*
graece, *latine cygnus* aelbitu. 720. *occipitium* snecca.⁵⁾

722. *permulserit* lithircadae. *profusis* genyctfullū. *promulgarunt*
scribun. 725. *provehit* gifraemith. *perfidia* treuleusnis. *pro captu*
faengae. *promaritima* saegesetu. *percommodo matulinus* suacendlic
morgenlic. 730. *praetextatus* gigeruuid. *partim* sume daeli. *pudor*
scamu. *praepropere* fraehraedae. *privigna*, *filia sororis*, *id est* nift,
735. *palpitans* brocdaettendi.⁶⁾ *piraticum* uuicingsceadan. *percrebruit*
mere uueard. *per duellium* por gifect.⁷⁾ *proseribit* ferred. 740. *paluda-*
mentum, *genus vestimenti bellici*, *id est* haecilae. *per pseudothyrum*
porh ludgaet. *percitus* hraed. *propensior* tylg. *profligatis* forsleginū.
745. *pellices* cebisae. *physicos* leceas. *praerupta* staegilrae. *probus*
ferth.⁸⁾ *proterunt* treddun. 750. *permixtim* gimengidlice. *particu-*
latim styccimelū. *proterentem* naetendnae. *pertinaciter* anuuillicae.
penduloso halði. 755. *pessum* spilth. *petiisset* sochtae. *per anticipa-*
tionem porch obst. *provectae* frodrae. *provecta* gifraemid. 760. *per*
vispelliones porch byrgeras. *parcas* burgrunae. *pliaides* sifunsterri.
perpendicularum colpred. *parcae* uuyrdae. 765. *puncto foramine*,
in quo pedes victorum tenentur in ligno cubitali spatio interjecto
id est cosp. *petigo* tetr. *polenta* briig. *papilio* fifaldae. *pice*,
sevo unamaelti sperwi.⁹⁾ 770. *pustula* angseta. *papula* uncartae.
fraxinus aesc. *pampinus* cros. *perna* flicci. 775. *pituuta* gibrec.
praes et vas byrgea. *pus* uuorsm. *pedo vel paturum* fetor. *praeter-*

¹⁾ *lies* mengia. ²⁾ *lies* sniuith. ³⁾ *lies* scythihalt. ⁴⁾ *lies* ða gisetan.

⁵⁾ *lies* hnecca.

⁶⁾ *lies* brogdaettendi.

⁷⁾ *lies* porch gifect.

⁸⁾ *Corp.* ferht.

⁹⁾ *lies* smerwi = *Ep.* 944 (*Corp.* smeoruue).

sorium paad. 780. *prifeta* thriuuuintrī steor. *papyrus* ilugsegg. *punctus* brord. *palingenesiam* eðscaept. *patena* holopannae. 785. *pingit* faehit. *patena* disc. *pila* thothor. *prurigo* gyeinis. *pittacium* clut. 790. *ptisanas* berecorn berendaē. *papula* vel *pustula* spryng vel tetr. *populus* birciae. *plantago* vel *septemnervia* uuaegbradae. *pastinaca* uualhmorae. 795. *papyrus* eorise. *pictus* acu mið naeðlae asiuid. *pingebant* faedun. *polimita* hringfaag. *pronus* nihol. 800. *prodimur* birednae. *palla* rift. *platesa* flooc. *pessulum* haca. *perna* flicii.¹⁾ 805. *petra* focaria flint. *parrula* masae. *porphyrio* felofor. *picus* fina vel higræ. *porcopiscis* styria. 810. *porcaster* foor. *porcellus* faerh. *peduchus* luus. *pulex* fleah. *proflcta* forslaegen. 815. *proventus* spoed. *pendulus* ridusaendi. *papilio* buturfliogae. *pella* sadulfelgae. *paliurus* sinfullae. 820. *pix* *piceis* id pic. *pollex* thuma. *prunus* plumae. *pollis* grytt. *papaver* popaeg. 825. *pecten* camb. *pavo* pauua. (*cerco*)*pithecus* apa. *procne* suualuae. *palumbes* euscutan. 830. *pastillus* hunaegaepl. *pulegium* duuergaedostae. *pansa* scabfoot. *pituita* gillistrae. 835. *petulans* vel *spureus* uuraeni. *perpendit* aectath. *pendulus* ohaelði.

839. *qualis* mand. *quisquiliae* aehrian.²⁾ *quadripertitum* cocunung. *quocunque modo* gihuuelei uuaega. *quacunque* suae suithae. *quantisper* suae suithae. 845. *quoquomodo* aengi pinga. *quin etiam* aecpan. *quaternio* quatern. *quinquefolium* hraebnæs foot. *quinque-nervia* leciuuurt.

850. *renunculus* lundlaga. *radium* hrisil. *ricтус* graennung. *runcina* locaer vel sceaba. *rabula* flitere in ebhatis.³⁾ 855. *rheuma* stream. *rheuma* gibrec. *roscinia* nectaegalaē. *resina* teru. *respublica* cynidom. 860. *rien* lendino. *radinape* lelothrae. *rostrum* neb vel scipes celae. *robor* aac. *reciprocato* gistaebnændrae. 865. *reclines* suaehaldae. *rationatio* ambect. *recessus* helustras. *rostratum* tindicti. *relatu* spelli. 870. *remota* fram adoenre. *rigore* heardnissae. *reserat* andleac. *rostris* foraeuallū vel tindū. *rancor* throh. 875. *remex* roedra. *rumen* edroc. *redimicula* cyniuuithan. *rastros*, *ligones* id mettocas. *ruscus* enioholaen. 880. *rhamnus* thebanthorn.

881. *salebrae* thuerhfyri. *sibba* sigil. *scalpellum* bredisern. *scrobibus* furhum. 885. *sartago* bredipannae. *sarcinatum* gisiuid. *sarcinulum* ferrum id uueadhoc. *sternutatio* fnora. *sarta tecta* gifoegnissae. 890. *sentina* lectha ubi multae aquae colliguntur in naven. *scalprum* byris vel ut alii thueaē. *salix* salch. *sambucus* ellaen. *scirpea* lerb,⁴⁾ *de qua matta conficitur*. 895. *serpillum* bradaeleac. *stabula* seto. *sura* sparua. *sagulum* loda. *struere* stridaē.⁵⁾ 900. *seditio* unsibb. *secessum* helostr. *scena* sceadu. *sanguinis* cneorissa. *scena* grima. 905. *seta* byrst. *scarpinat* scripithaen.⁶⁾ *scalpellum* byris. *sturnus* staer. *scorellus* emer. 910. *sardinas* heringas. *sciurus* aqueorna. *scrofa* sugu. *striga* haegtis. *sullus* otor. 915. *suspensus* anhaebd. *scinifes* mygg. *sinapi* cressae. *secalia* rygi. *symbolum* herebaecon.

¹⁾ *lies* flicci (= *Ep.* 774). ²⁾ *lies* aehnan. ³⁾ *lies* ebhatum. ⁴⁾ *Corp.* lebr.

⁵⁾ *lies* streidae. ⁶⁾ *Corp.* scripið.

920. *scilla* gladiuae. *sequester* byrgae. *silula* ambac. *sturninus* dropfaag. 925. *suallam* (*vulvam*) durhere. *sella* sadol. *scasa* eborthrotae. *strepitu* brectme vel eliderme.¹⁾ *stipatoribus* ymbhringendū. 930. *saginant* maesttun. *semigelato* halbelungni. *spatiaretnr* suicudae. *squallor*es orfiermae. *suffragator* mundbora. 935. *suffrugium* mundbyrd. *sollicitat* tychtit. *spiculis* florum. *subscivum* faceni. *sinuosa* factmaendi. 940. *successus* spoed. *sublustris* sciir. *sopitis* ansuchidū. *scindulis* scidū. *sevo* smeruui. 945. *serio* eornęsti. *strenue* framlicae. *spina* bodęi. *scrobibus* groepum. *sardas* smeltas. 950. *sandix* uuecard.²⁾ *soccus* sooc. *scenicos* scinneras. *scena*, *imitatio* vel grima. *stiria* gecilae. 955. *sponda* selma. *spina* alba haeguthorn. *spina* nigra slagthorn. *singultus* iesca. *stabulum* falaed. 960. *scirpea* eorisc. *subulus* suan. *stagnum* staeg vel meri. *scapula* sculdur. *scheda* teac.³⁾ 965. *scyphus* bolla. *salum* segg. *stilium* vel *fusa* spinil. *senon* cearrucae. *sinus* unellyrgae. 970. *splen* milti. *spatula* bed. *suesta* suina suadu. *sisca* snidstreo. *salsa* surae. 975. *symphoniaca* belonae. *senecio* gundae-suelgiae. *sorex id est* mus. *stilio* vel *vespertilio* hreathamus. *serum* huaeg. 980. *sortem*, *condicionem* uuyd.⁴⁾ *scaevus* strabus torvus id est sceolhegi. *serum*, *liquor casei id* huaeg.

983. *trux* palpiat vel hunhier.⁵⁾ *tunica* polimita hringfaag a rotunditate circulatorum. 985. *torta* auunden. *tonsa* rothor. *titio* brand. *trutina* vel *statera* helor. *trulla* cruceae. 990. *tractus* georuuierdid. *tempe* scaedugeardas. *tropaea*, *signa* vel sigbeacn. *tortum* coecil. *trochleis*, *rotis* modicis vel stricilū. 995. *trublia* lebil. *tignarius* hrofuuyrcta. *testudo* borohaca vel sceldreda vel ifaerucae.⁶⁾ *tessera* tasol. *tertiana* lectinadl.⁷⁾ 1000. *tubo* thruuch. *tragelafus* vel *platyceros* elch. *torquet* uuraec. *tridens* maettoc. *tilia* lind. 1005. *taxus* iuu. *tremulus* aespae. *thymus* haeth. *taculus* brocc. *trifulus* felospraeci. *tubulo* fala. 1010. *terebellus* nabfogar.⁸⁾ *turdella* throstlae. *tilaris* lauuercae. *turdus* seric. *talpa* wand. 1015. *tinca* sli. *tabanus* briosa. *tilia* lind vel baest. *tuber*, *tumor* suollaen. *toreuma* eduella. 1020. *tapeta* ryae.⁹⁾ *transtrum* ses. *trulla* scofl. *tapetum* bred. *tignum* tin. 1025. *tenticum* sprindil. *tela* uueb. *torax* felofearth. *titulae* gataloc. *tudicla* thueriae. 1030. *textrina* uueb. *tibialis* baanriff. *talumbus* giscaduuyrt. *torventibus* streum.¹⁰⁾ *tuta* orsorg. 1035. *taxatio* raedinnae. *tabuisset* asuand. *antisper* pus suipae. *tutela* sclindinnae.¹¹⁾ *triquetrum* őrifedor. 1040. *taberna* uuinaern. *trans* biginan. *thermopylas* faestin vel austigan. *temonibus* dislum. *tabida* et *putrefacta* afulodan, asuundnan, aduinendanan. 1045. *talpa* uuandaeuuiorpae. *tuber* ofr.¹²⁾ *teres* sinuurbul.¹³⁾

1049. *verruca* uueartae. 1050. *via* secta iringaes uueg. *verbere* torto auundre suipan.¹⁴⁾ *venabula* eborspreot. *valva* duerheri.¹⁵⁾ *ventriculus*, *stomachus* avis vel cesol. 1055. *bascauda* mundleu. *urciolum* cruceae.

¹⁾ Erf. elidrinnae. ²⁾ lies waad? oder weald? ³⁾ Erf. teag. ⁴⁾ Erf. uuyrd. ⁵⁾ lies unhieri. ⁶⁾ lies bordhaga oder vgl. Erf. brodthaca, Corp. borddeaca. Erf. sceldhreda vel faenucae. ⁷⁾ Erf. lectinadl. ⁸⁾ Corp. nabogaar. ⁹⁾ = Ep. 1080. ¹⁰⁾ lies stremum? ¹¹⁾ Erf. sclindinnae. ¹²⁾ lies hofr. ¹³⁾ lies sinhuurbul. ¹⁴⁾ Erf. auundenre (vgl. Ep. 985). ¹⁵⁾ lies durheri (= Ep. 925).

ficatum libr. *vestibulum* cebertuun. *volvula* (*convolvulus*) wiuwindae, *herba similis hederæ quæ vitibus et frugibus circumdari solet.*¹⁾ 1060. *vittas* thuelan. *vulgo, passim vel oghuuaer. vitelli* suehoras. *viscida* tholicae.²⁾ *venetum* geolu. 1065. *vatilla* gloedscofl. *villis* nullohū. *umbrellas* stalu to fuglū. *vertigo* edwalla. *vitiligo* blectha. 1070. *vitricus* steupfaedaer. *vespas* waeffsas. *vorago* hool. *varix* amprae. *verberatorium* cortr. 1075. *verberatrum* fleti. *urna* ambaer. *vesica* bledrae. *veneria* speruuyrt.³⁾ *ulmus* elm. 1080. *villosa* ryhae. *villus* linnin ryhae.⁴⁾ *viburna* uuiduuwindae. *viscus* mistil. *quinquefolium* hraefnaes fot. 1085. *vicia* fuglaes bean. *varicat* stridit. *vangas* spadan. *virecta* quicae. *verecundiae concesserim* gilebdae. 1090. *vadimonium* borg. *vitiatum* auuaerdid. *vibrat vel dirigit* borëttit. *vitiato oculo* unpyotgi egan.⁵⁾ *vesica* blegnae. 1095. *undecunque* huuananhuuoege. *usurpavit* agnaettae. *uris* urū. *vespertilio* hrea-daemus.

IIa. GLOSSEN AUS ERFURT, WERDEN UND MÜNSTER.

Die Erfurter glossen (E) des cod. Amplonianus nr. 42 (9. jahrh.) hat H. Sweet OETexts s. 108—110, die jetzt verschollenen glossen aus Werden a. d. Ruhr (W) F. Deycks im Ind. lect. Monast. 1854—55 veröffentlicht. Die Erfurter und Werdener glossen zusammen bietet Gust. Loewe, Glossae Nominum (ed. G. Goetz) 1884, 1—63 und G. Goetz und G. Gundermann, Corp. Gloss. Lat. II 563 und V 259. Die glossen (M) aus Münster (9. jahrh.) sind von Steinmeyer ZfdA. 33, 242 veröffentlicht und erläutert. Neue Werdener Fragmente bei Gallée, Altsächs. Sprachdenkm. s. 343.

- abusus* E foruerit. *adfectuosus, amabilis* W leubuendi, E leubuendi sax. *aedituus templi vel aedis minister* E rendegn. *aequimanus* W bilypti, E bylypti sax. *alga, herba marina* EW nar. *alveus, genus vasis* EW trog. *aleator* EW tebleri. *alea* E tefil. *alacer* W tefleri. 5 *atile* W foedils. *admissarius* EW stoeda. *ampusatio, una lectio* E fit. *aquilvus, fulvus* W bruun, E bruun locar. *arca funebris, sarcophagum* E cest. *arquamentum* WE dixl. *ascia, ferramentum* W aecsa, E etsa. *monomachus* E cempa. *axis* WE aex. *battulus* EW stam sax. *biplex, duplex* E tuili. *bilex, vestis duplici licio vel lorica* W 10 tuilj. *blatta, pigmentum* E haui blauum.⁶⁾ *blattarius, praenicularius* WE byrdistrae sax. *vomer* W scar, E scaer. *bucula, vitula* WE cucaelf. *buccula, umbo* WE randbaeg. *bustum ustrina* WE beel. *buris* W scaer, E scaes. *catta, bestiolae genus quod dicitur* WE merth. *capsa* EW caest. *capriolus* WE raa. *calcitrosus* WE spurul. *caper,* 15 *poreus dimisus* WE baar. *calcar, sporus* WE spora. *cella lignaria* WE fin. *cervix, posteriora colli* W hnecca. *caesius glaucus* W ualdenez, E ualdenegi. *ensor, rimator, pretiator* WE celtheri. *cista* WE cest. *arcula. classis, naves collectae* WE flota. *conciliatio* W uaeg. *conductio*

¹⁾ = Ep. 1082 uuiduuwindae. ²⁾ Corp. tohlice. ³⁾ Erf. smeruuyrt. ⁴⁾ Erf. linin ryhae. ⁵⁾ lies unpyctgi (Erf. undyctgi). ⁶⁾ lies haewiblaw?

W giuisa. *cornicula*, *genus avis* W erac, E ere. *colum* WE long, conel.
colus WE long. *corbis* WE mond. *colles* WE bergas. *delassatio* W 20
 tiurung. *consessor* W gised. *culleum* W cylli. *cuneum* W ueeg.
dulcacidum W suur mile.¹⁾ *crates* M gacrdas sax. *chirographa*. *coturno*
M crince. *cupellulas* M bula. *deflexum declivium* M esdyni.²⁾ *dex-*
tralia M armbages. *dysenteria* M utsynht. *discarica*, *solve carrum* M
 ondhleth.³⁾ *dispridulus* M acuacerna vel sciurus. *dilaturas* M lybisne 25
 sax. *dosmui* M dome sax. *dolatorium* g, *ascia latine* M acta sax.
dorcus M girec sax.⁴⁾ *dudum* M ungeora. *cludit* M saigde. *effracta-*
bilis W hus brycil. *epiphonema*, *causa*, *contentio* W efat, reub. *farrago*
 W brora scaefr. *fenisicium*, *acervum feni* W hrec. *ferruminatus* W
 gisuetit. *felis*, *furunculus* W merth. *pumilio*, *nanus* E duerh. *iaculum* 30
 E sciutil. *iactus*, *bolus*, *sagitta* E sciutil. *ilium* E neisn naensood.
infundibulum E tracter. *incusatio* E efat renf, M efat reof. *inguen*
EM lesca, hregresi. *juba*, *setae porci et leonis caballique* E manu
 brystae, M manu biriste. *lactantia* EM beost. *lanna*, *angulus auris*
EM lappa. *laxitas* E placunis. *lignarium*, *ligneum et est* E fin. *pala* 35
 M seoful sax. *personacia* M clife i. clata, clatacrop. *peripsema super-*
abundans, *purgamenta vel* M gisupop. *pulegium* M minte. *pedules* M
 strapulas. *platesa*, *genus piscis* M floc sax. *polopis et crinitus i.* M
 grona. *praeruptum* M haengielif. *prasius*, *viridus* M groeni. *pro-*
montorium M hooh. *pruriginem* M bloot. *prunus lignum*, *prunum* 40
fructus M plun. *pugillum* M handful sax. *pube tenuis* M oð middil.
poples M ham. *proma cella promptuaria* M hordren. *pronepos*, *pri-*
vignus M steupsunu. *praeclavum* M gangren. *pressicium* M mal-
 serung. *praenicula*, *ornatus vestimentorum* M borda. *privilegium* *privi-*
legium M mundbyrd. *privignus* M steupsunu. *purpurilla deorsum in* 45
terra M nidre. *pupus*, *parvulus* M onegt.⁵⁾ *terebrantes* W borende.
torques sax. W halsberigolth. *storacina* W haeslin. *trifolia* W clafre.
tripoda W thripil. *trochleis* W hledre. *tribunal* W domsedil. *tubuli*
 W stemne theuta. *turdus* W staer. *vitta* W sonð.⁶⁾ *vicus* W uuic
 ubi mercatores morantur.

50

anser, *auca id est* E gos. *anser silvatica* E gregos. *argatae*
E ualtae. *cancer* E nefern.⁷⁾ *capinica* E hramsa. *clauculas* E
 uilucas. *continuus* E ferstud. *conducticium* E gimedi. *cunabula*
E cyna. *epifates* FW faerbenu. *fagus*, *arbor id est* E boc. *fissu-*
ras, *scissuras id est* E sloae sax. *fidejussor* E brog sax. *gavia* 55
avis qui dicitur stern sax. *genesco* E musseel. *lapsanus* E coydic.
lacerta E adexe sax. *mucus* E sax. horch. *nasturecium* E cressa
 sax. *patellas* E lempite sax. *pila* E thoththur. *putrenum* E
 gandi.⁸⁾ *ratis* E fliute sax. *racana* E huitil sax. *reniculus* E lenli-
 bredda sax.⁹⁾ *ricinus* E ticia sax. *sambuca*, *lignum* EW elle sax. 60
setas brysti sax. *sinapiones* E cressa sax., *qui in aqua crescit*.
phalangius, *musca venenosa; est autem similis* E fifeldae sax. *tinia*
W bidin sax.

¹⁾ *lies* suurmilsc. ²⁾ *lies* efdyni. ³⁾ *lies* ondhleth. ⁴⁾ *lies* doreas graece?⁵⁾ *lies* cnegt. ⁶⁾ *lies* snod. ⁷⁾ *lies* hefern. ⁸⁾ *lies* gundi. ⁹⁾ *lies* lendibreda.

IIb. DIE LEIDENER GLOSSEN.

Bei Sweet OETexts 111; dazu vgl. Steinmeyer Ahd. Gl. IV 482 und Haupts Zschft. 33, 248 und Logeman Acad. 1890 (19. Juli) und Mogen Age, September 1890. Auszüge bei Goetz Corp. Gloss. Lat. V 410 ff.

laena toscia. anfibula oberlagu. fatescit briudid. promontorium
hog. 5. habenis halsledir. soeue su. toracina haeslin. murmur
uastrung. lacunar floda. lurida pox. labefacere agleddego. 10. ultro
citro hidir an didir. argumenta ordancas. xenia madmas. — callos uarras.
terebrantes borgenti. 15. peripsema gaesuope. trochleis hlædre. crati-
cula herst. perusti brandas. cautere tunderi. 20. rudera mixin.
colomellas lomum. carbunculi poccas. labrum, ambonem haet. pruri-
ginem bleci. 25. poplite hamme. editiones thestisuir. fibrarum dar-
mana. — lapides onychinos dunne. — 30. flavescit, color olei glitinot.
asphaltum spaldur. pilosi, incubi, monstri menae. telam orditus
inuuerpan uuop. 35. viciam, pisas agrestes fugles beane. perpendiculum,
modica petra de plumbo, quam ligant in filo quando aedificant parietes
pundar. paliurus, herba quae crescit in tectis domorum grossa folia
habens fullae. runcina, vidubio uitubil. lima qua limatur ferri fiil.
circino, ferrum duplex, unde pictores faciunt circulos gaborind. litura
impensa lim vel clam. paxillus negil. lappa elite. cubitum elin.
ligones, ferrum fusorium tyrfahga. hederam ibaei. 45. lappa clate.
carectum hreod. oriona ebirdhring. ibicum firlingata. herodio
ualchefuc. 50. accipitres haefuc. gurgustium chelor. incus osifelti.
armilla ermboeg. 55. obryzum ymaeti gold. cartilago uuldpaexhsue
vel grost. lagunculas vel lagena croog. salices salhas. 60. sternutatio
nor. branchiae chyun. palae sculdre. aeri haue. hyacinthini syi-
torheuuin. 65. lecti aurei berian beed. purpura uuylcbaso. coccus
uuymbaso. rubeum uuretbaso. lapide inpolito ungebatne stane, non
exciso. umecta gebyraet. institis suithelon. pronuba herdusuepe.
simila smetuma. 75. mitras haetas. scena, imitatio vel grina. orion
eburdnung. via secta iringes uuoc. mauria de auro facta in tunica
gespan. lagoenam, vas lapideum, olla crog. solidos tres trymisas.
psiathio mattae. prurigo, uredo cutis gyccae. tentigo, tenacitas ventris
ebind. tesseras tesulas. 85. pedisequus, conuiator gegenta. lacerta
adexa. fornice scelb vel drep. ignis sacer oma. vexilla et labarum
segin. 90. codex stofun. impetigo tetrafa. jugeres gycer. callos, ten-
sam cutem uarras. fortunam, fatum genuif. 95. rogos beel vel aad.
fatum uyrð. craticulis ferreis factis herst. laciniosa slitendę. sub-
saltare intrepetan. cautere, ferrum, melius tindre. extale snedildaerm.
poplites homme. lineolis dredum. inuisum luad. 105. ruderibus
mixinnum. conchis hebernum. vitiliginem bleci. vitricum steuffeder.
odonis vittam mihes nostlun; odon lineum est in pede. — 110. flebotomum
blodsaex. vangas spaedun. remis bordremum. advocatus dicitur qui
vocat in adjutorium alicujus causae vel per pecuniam dingere. exactio
monung gaebles. 115. decrepitam dobend. arbor maest. rimis cinum.
scenici scinnenas. histrionibus droccerum. 120. tapetibus rihum.
ebulus ualuirt. sutrinator scoehere. privigna nift. paranympus
dryetguma. 125. saevit glimith. fornaculum herth. ruscus eneholen.

in pennias oberseociddo. emblema fodor. 130. cujatis huidirryne. nostratis hidirryne. quotus hu ald. totus suæ ald. perendie ofer tua nest. 135. animulus fifaldae. eumenides, filiae noctis hogitisse. fors uyrð. glis egle. damna elha. 140. aleator teblheri. alea tebl. histrio, scurra lees. gurgulio drohbolla. veru snaas. 145. cos ueostun. lien milte. fidicen harperi. fidis snær. pollis grot. 150. serobis groop. carex seic. varix ompre. libertabus friulactum. cunae ciltrog, unde cunabula. magalia byrae. simplex aenli. biles tili. triplex drili. paturum fetor. tapetia tysse. abellana hel. calamaucus het. platissa folc. balaena hron. 165. cephalus haerdhera. perna flicci. umbrellas stalo to fuglam. vertigo edualle. buculus nordbaeg. truffulus felosprie. famfalucas laesungae. involucrus uuluc. mordacius clox. erpica egildae. alga uuac. pessul leer. oppilavit gigisdæ. colostrum beust. esca tyndri. 180. sicunia gibreci. rheuma streum. mustacia gronae. viciis fuglues benae. manticum hondful baeues. 185. mauristis scyhend. verruca uaerta. argilla laam. accearium stel. scarpinat scribid. 190. byrseus lediruyreta. tubolo fala. andena brondra. varicat strited. battat ginat. 195. lurdus lemphald. terebellus nebugaar. dolabella bradacus. scalpellum biris. aciscillus haerdhaeu. 200. auriculum dros. graculus hroc. parrula masae. sturnus ster. noctua nechtrefn. 205. turdella drostlae. ciconia storhc. harpe arngeus. scorellus emaer. acceia holthona. 210. cucuxata laepiumce. tilaris laurice. luscinia nectigalae. turdus scruc. dieperdulum hragra. sticulus gaeno. picus higre. marsopicus uinu. ficedula suca. fringilla uinc. 220. carduelis distyltige. tinca slii. porcopiscis styra. sardinas heringas. furunculus maerth. 225. nitela herma. mus araneus scraeua. talpa uoond. striga haegtis. incuba maerae vel saturus. 230. tabanus briusa. cacomechanus logdor. lendina hnit. aculeus onga. auricula eruigga. 235. castorius bebor. — sciurus acurna. maruca snægl. majalis berg. porcastrum foor. 240. scropha sugu. verres baar. philocain scopon. acerabulus mapaldurt. 245. involuca uudubindlae. alnus alaer. tilia lind. abnetum alerholt. putat snedit. ruscus creholegn. — inextricabilis anatreten. insolescit unstillit. sanguisugae lexa. citra bihina. suricus brooc. mulera celdre. scalprum boor.

III. ALTE BIBELGLOSSEN.

A. St. Galler Glossen

der dem 8. jahrh. angehörigen hs. 913 zu den tiernamen von *Leviticus cap. XI*
13—30 nach Steinmeyer Ahd. Gl. IV 460.

griphem giig. garrula hroc. noctuam necstrepin. bubonem uuf. 5. larum meu vel meg. mergulus niger; avis mergit sub aquam pisces quaerere id ÷ dobfugul. cynum suon. onocrotalum, avis quae sonitum facit in aqua raredumlae vel felufor. herodionem ualuchaebuc. 10. vespertilionem quelderede. locusta greshoppae reod. crocodillus bestia in flumine similis lacertae id ÷ adexan, tamen major ita ut homines manducat. alietum museri modicus. milvum glida. 15. larum

hragra; *Adrianus dicit meum esse. ibim id ÷ screb. migale modicus quasi catte. stelio minor ÷ quam lacerta id ÷ adexe.*

B. Vaticanische Glossen

(Palat. 68 fol. 12—20) nach Napier OEGloss. 220 zu den Psalmen.

Dedisti eum escam i. eo quod timore eius pisces ad terram Aethiopiae ueniunt. Timet enim et manducat unumquodque animal in mari alterum. Et dicunt quod VII minoribus saturantur maiores ut VII fiskas selaes fyllu, sifu selas hronaes fyllu, sifu hronas hualaes 5 *fyllu 74, 14. — Et ranam i. frosc. Et dedit erugini i. brondegur. Et labores eorum locustae. Et occidit in grandine i. grando cum igne. Et murus eorum i. pro omni feraci arbore possuit i. aliquando fructus eius albus, aliquando rufus, aliquando niger i. herutbeg* 78, 45. — *Convertere, domine i. ad nos rogantes. Usque quo i. nu* 10 *du hiru scaealt 90, 13.*

C. Pariser Glossen

(hs. 2685) bei Steinmeyer Ahd. Gl. I 320 ff.

Gen. furvum dun 30, 32. — Exod. fiscellam thenil 2, 3. mutiet grennat, gillit 11, 7. pruinae hrim 16, 14. crabrones id est urnite 23, 28. *productiles malle id est astrengdae 25, 18. fibulas hringan* 26, 11. *capitum halsetha 28, 32. — Levit. vesiculam crop vel brepta* 5 *1, 16. renunculis leuintlegu 3, 4. lumbulos lenbradun 3, 4. noctuam nectret 11, 16. larum men. bubonem uuof 11, 17. mergulum dopfugul 11, 17. herodionem uualuchæfuch 11, 19. aucupio fugolada 17, 13. — Deuteron. porphyrionem philfor 14, 17. nycticorax* *nactrafan. — Jud. lagoena croc 7, 16. kicio i. eblit 16, 13. —* 10 *Reg. sitarciis in quibus cibos portant id est fecislun I 9, 7. ligno lanceato sicut est vidubio i. uuidubil II 23, 7. abies sepi III 5, 8. tornaturas legge III 6, 18. istriatarum uualana uaira III 7, 24. radii spaccun III 7, 33. elides affellis IV 8, 12. latrinas, cloacas, aqueductus id est groua IV 10, 27. tignarii qui tigna faciunt i. restras IV* 15 *22, 6. — Job lagunculas croc 32, 19. herodio ualeauuc 39, 13. gurgustium caelor 40, 26. incus ueluti 41, 15. — Sapient. fascinatiomascrung 4, 12. — Esai. placentia contracti grecumne 19, 10. viciam pisas agrestes flugles bene 28, 25. perpendicularum pundur 34, 11. circino gabilr- 44, 13. — Ezech. litura impensa lim vel daum.*

D. Karlsruher Glossen

(Reichenauer hs. CXXXV) bei Steinmeyer Ahd. Gl. I 375 ff.

Jos. polenta i. subtilissima farina i. sineduma vel gisistit melo 5, 11. regulam auream hringan, gyrdisles 7, 21. sudes pregas 23, 13. — Jud. posticum ludgete 3, 24. clavum tabernaculi negilisern 4, 21. concham mundleu 6, 38. lagoena cryce 7, 16. torques baegas 8, 26. fores durheras 5 *16, 3. stuppae herdun 16, 9. tortum githrenne. — Reg. collyridem halstan. II 6, 19. plectas giuundan III 7, 29. radii spaicum III 7, 33. camis felei III 7, 33. modioli nabe III 7, 33. thyina linda III 7, 33. paros i. peun III 7, 33. elides afellis IV 8, 12. — Paralip. commis-*

suras i. legget vel cospas I 22, 3. — *Tob. exentera i. aperi ventrem ejus* iaspict 6, 5. *matertera i. modera* 7, 2. — *Judith ascopam i. in similitudinem utri i. cylli* 10, 5. *palathas i. in similitudine palae i. sculdre* 10, 5. — *Hester tentoria* uagyft 1, 6. *tenta gitelo* 1, 6. *aerii haye* 1, 6. *lectuli aurei* berian bed gildi bilegid. *purpura* nilucbesu 4, 4. *coccus* uurumboeso cornyurma 4, 4. — *Iob. scirpus, herba rotunda i. leber. carectum* hreod. *glareis* greon 21, 33. *sternutatio* nur 41, 9. — *Esaias tugurium i. scyr* 1, 8. *vermiculus* huuorm-corn 1, 18. *coccinum* huurmbesu bruun 1, 18. *augures qui auguria faciunt i. ftrihetrat* 2, 6. *lunulas quas mulieres habent de auro vel argento similitudine lunae diminutivae sic dicuntur i. hlibas vel scillingas* 3, 18. *murenulas* ciniupan 3, 20. *pilosi incubi monstri* 20 *i. maere* 13, 20. *rivi aggerum, congregatio aquarum i. gerae* 19, 6. *placentia contracti* gichrumne 19, 10. *telam orditus, componens i. inuuerpan* uuēh 25, 7. *viciam pisas agrestes* fugles baenē 28, 25. *paliurus* fullē 34, 13. *fovet, cubat* brēdit 34, 15. *runcina, vidubio* uuidubil 44, 13. *circino* gabulhrand 44, 13. — *Ezech. litura impensa* 25 liim, clām 13, 12. — *Daniel cubitum* elin 3, 1. *naphtha* tyn 3, 46. — *Zachar. myrteta dicitur ubi multae sunt myrtae i. arbores fructus ut cirs* 1, 8.

IV. OXFORDER GLOSSEN.

Bodl. Addit. C. 144 (hs. des 11. jahrh.) nach Napier OEGloss. s. 218.

abusive brucendlice. *flagella* tuig. *collarium* sal. *herus* eorl. *invisus* lath. *neve flagella* ne tuig. *carybdis* eduualle. *cummi* ibigteru. *unio* ynnileac. *manes* heagotho. *nugigerulus* ybilberende. *appendices* etheacan.¹⁾ *tabo* helabr.²⁾ *ex conlatione* ol³⁾ ymbeactē. *pytisso* spetlo. *facesso* genuito.⁴⁾ *infula* thuæle. *pro nefas* man. *vitta* nostlæ. *cementum* liim. *mantile* rulio.⁵⁾ *filum* traed.⁶⁾ *consutum* gesiuuid. *incus* anfilte. *lina* fiil. *puls* briu. *cratis* hyrthir.⁷⁾ *emissarius* stoedia. *fimus* gor. *excreo* hræceo. *rotabulum* hlabræcæ. *feusa* flicci.

V. BAEDA.

1. De mensibus Anglorum.

Aus der schrift De temporum ratione cap. 13 (vgl. Jac. Grimm GddS³ 56) unter benutzung von collationen Dr. Holders.

Antiqui Anglorum populi — neque enim mihi congruum videtur aliarum gentium annalem observantiam dicere et meae reticere — juxta cursum lunae suos menses computavere, unde et a luna Hebraeorum et Graecorum more nomen accipiunt; siquidem apud eos luna mōna, mensis appellatur mōnath. primusque eorum mensis quem Latini⁵ Ianuarium vocant dicitur giuli; deinde Februarius solmōnath; Martius hredmōnath; Aprilis ēosturmōnath; Maius thrimilci; Iunius lida; Iulius

¹⁾ = aetecan.

²⁾ für helubr = heolfor.

³⁾ lies ob.

⁴⁾ lies genuito.

⁵⁾ = ryhan?

⁶⁾ = thræd.

⁷⁾ für hyrthil?

similiter lida; Augustus ueudmónath; September hálaegmónath; October uintirfyllith; November blótmónath; December giuli eodem quo Ianuarius
 10 *nomine vocatur. Incipiebant autem annum ab VIII kalendarum Ianuar. die, ubi nunc natalem domini celebramus; et ipsam noctem nunc nobis sacrosanctam tunc gentili vocabulo módra nect i. e. matrum noctem appellabant ob causam ut suspicamur ceremoniarum quas in ea pervigiles agebant. et quotiescumque communis esset annus, ternos menses*
 15 *lunares singulis anni temporibus dabant; cum vero embolismus (hoc est XIII mensium lunarium annus) occurreret, superfluum mensem aestati apponebant, ita ut tunc tres menses simul lida nomine vocarentur et ob id annus ille thrilídi cognominabatur, habens quattuor menses aestatis, ternos ut semper temporum ceterorum. Item principaliter*
 20 *annum totum in duo tempora, hiemis videlicet et aestatis disperiebant, sex illos menses quibus longiores sunt noctibus dies aestati tribuendo, sex reliquos hiemi. unde et mensem quo hiemalia tempora incipiebant uintirfyllith appellabant, composito nomine ab hieme et plenihinio, quia videlicet a plenilunio eiusdem mensis hiems sortiretur initium. Nec ab*
 25 *re est, si et cetera mensium eorum quid significant nomina interpretari curemus.*

Menses giuli a conversione solis in auctum diei, qui unus eorum procedit, alius subsequitur, nomen accipiunt. solmónath potest dici mensis placentarum quas in eo diis suis offerebant. hredmónath a dea
 30 *illorum Hreda, cui in illo sacrificabant, nominabatur. éosturmónath qui nunc paschalis mensis interpretatur a dea illorum quae Éostrae vocabatur et cui in illo festa celebrabant nomen habuit, a cuius nomine nunc paschale tempus cognominant consueto antiquae observationis vocabulo gaudia novae sollemnitatis vocantes. thrimilci dicebatur quia tribus*
 35 *vicibus in eo per diem pecora mulgerentur; talis enim erat quondam ubertas Britanniae vel Germaniae, de qua in Britanniam natio intravit Anglorum. lida dicitur blandus sive navigabilis, quod in utroque illo mense et blanda sit serenitas aurarum et navigari solent aequora. ueudmónath mensis xizaniorum quod ea tunc maxime abundant; hálaeg-*
 40 *mónath mensis sacrorum; uintirfyllith dici potest composito novo nomine hiemiplenium; blótmónath mensis immolationum quia in eo pecora quae occisuri erant diis suis voverent. Gratias ago tibi, bone Iesu, qui nos ab his vanis avertens tibi sacrificia laudis offerre donasti.*

2. Eigennamen aus der Historia Ecclesiastica.

Diese excerpte gründen sich auf Holders ausgabe, der die älteste hs. (University Library zu Cambridge Kk 5, 16; um das jahr 737 in England geschrieben) zu grunde liegt. Vgl. auch Sweet OETexts s. 131 und Miller QF 78.

I. Aedilbaldus, -berct, -bergae (quae alio nomine Tatae vocabatur), -berg, -burga, -frid, -heri, -hild, -hun, -red, -thryd (thryda), -ualch, -uald, -uini; Edilhartus, -hun, -uald, -uini. Aelbfled, -ric, -uini. Alehfled, -frid; Aluchredus. Aldberet, -frid, -helm, -uini, -uulf. Badudegn,
 5 -uini. Baldhild. Bernuini. Beretae; Beretfrid, -gils, -hun, -red, -uald, -uald. Bliththrydae. Bregusuid. Burghelm. Caedmon. Caedulla.

(Cedualia). Caelin *rex Occidentalium Saxonum qui lingua eorum*
 Ceaulin *vocabatur*. Ceolfred, -red, -uulf. Coenred, Coinred, Coinualch.
 Cudberet (Cuthberet), -retus, -uald. Cuichelmus. Cyniberet, -hill,
 -burga, -frid, -gils, -mund, -uulfus. Dryethelmus. Eadbald (Aeod- 10
 bald), -beret, -frid, -gar, Aedgils, Eadgyd, -hæd (haeth), Edric, Aeduini
 (Eduini). Eanfled (Aean-), -frid, -redus, Aenheri. Earconberet
 (Ercon-), -gotae, -uald (Ercon-, Ereun-). Earpuald (Eorp-). Egberet,
 -frid, ric. Eumer. Frigyd. Frodheri. Gebmundus. Gudfrid. Haem-
 gils. Herebald, -beret, -ric, -suid; Heriberet, -burg. Hildilid. Hlotheri 15
 (Hlotharius). Huaetheret. Hunuald. Hygbald. Irminric. Leutherius.
 Offor. Oidiluald. Oeric *cognomento Oisc a quo reges Cantuariorum*
solent Oiscingas cognominare. Osfrid, -red, -ric, -thryd, -uald, -uini,
 -uiu (uio), -uulfus. Quoenburg (-burga). Raedfrid. Raegenheri.
 Reduald. Saberet (= Saba: *sic namque eum appellare consuerant*); 20
 Saethryd. Sexbald, -burg, -uulf. Sigberet, -hard, -heri. Suaebhard;
 Sufred. Suidberet, -helm. Tatfrid, -uini. Theobald. Thruidred,
 Thryduulf. Tondberet, -heri. Toretgyd. Trumberet, -heri, -uini.
 Valchstod. Valdheri. Vietberet, -gils, -red. Vighard. Vilbrord, -frid.
 Vuscfrea. Vulfheri. Vynfrid. 25

II. *Castellum Cantuariorum quod dicitur Hrofaescaestir; civitatem*
Dorubreui gens Anglorum a primario quondam illius, qui dicebatur
Hrof, Hrofaescaestrae cognominat [Hrofi civitas — Hrofensis civitas].
ad civitatem Calcariam quae a gente Anglorum Kaelcacaestir appellatur.
civitas quae dicitur Rutubi Portus, a gente Anglorum nunc corrupte 30
Reptacaestir vocata. Tionulfingacaestir. civitas Verolamium quae nunc
a gente Anglorum Verlamacaestir siue Vaetlingacaestir appellatur.
Civitas quae lingua Saxonum Ythancaestir appellatur. Civitatula quae
lingua Anglorum Grantacaestir vocatur.

Haethfelth. Hefenfelth (*caelestis campus*). Lyccidfelth [*Lyccit-* 35
feldensis]. Maserfelth.

Herutford. Hreutford (*vadum harundinis*). Stanford.

Cnobheresburg (*urbs Cnobheri*). Tilaburg.

Medeshamsted (*monasterium in regione Gyrviorum*).

Vetadun. Vilfaraesdun (*mons Vilfari*). 40

Streanaeshalch (-halae). Denisesburna (*rivus Denisi*).

Rendlaesham (*mansio Rendili*). Godmunddingaham.

Paegnalaech [*monasterium*]. *Lindocolina civitas. Lundonia urbs.*
locus qui sermone Pictorum Peanfahel, lingua autem Anglorum Pen-
neltun appellatur. 45

in loco qui dicitur in Getlingum. in regione quae vocatur in
Feppingum. monasterium quod vocatur In Derauada (in silva Dero-
rum). in regione Nordanhymbrorum quae vocatur In Cuneningum.

Ad Baruae (*Ad Nemus*). Ad Tuifyrdi (*ad duplex vadum*).

Selaeseu (*insula vituli marini*). Heruteu (*insula cervi*). Bear- 50
 daneu. Peartaneu. Laestingae, Laestingaen. Cerotaesei (*Ceroti insula*).
 Homelea [*flumen*]. Vinuaed [*fluvius*].

VI. URKUNDEN AUS DER I. HÄLFTE DES 9. JHS.

Nach H. Sweet OETexts s. 443—450.

1. Oswulf. 806. *Cott. Aug.* ii. 79. ic Osuulf aldormonn mid godes gæfe ond Beornðryð min gemecca sellað to Cantuarabyrg to Cristes cirican ðæt lond æt Stanhamstede, xx swulunga, gode allmehtgum 7 ðere halgon gesomnuncgæ fore hyhte 7 fore aedleane ðæs aecan 7 ðæs
 5 towardon lifes 7 fore uncerra saula hela 7 uncerra bearna; ond mid micelre eadmodnisse biddað, ðæt wit moten bion ou ðem gemanon ðe ðær godes ðiowas siondan 7 ða menn ða ðær hlafordas wæron 7 ðara monna ðe hiora lond to ðære cirican saldon, ond ðættæ mon unce tide ymb tuelf monað mon geuueorðia on godcundum godum 7 æc
 10 on aelmessan suæ mon hiora doed.

ic ðonne Ulfred, mid godes gæfe arc.-epis., ðas forecuaedenan uuord fullia 7 bebeode, ðæt mon ymb tuelf monað hiora tid boega ðus geuueorðia to anes daeges to Osuulfes tide ge mid godcundum godum ge mid aelmessan ge aec mid higna suesendum. ðonne bebeode
 15 ic, ðæt mon ðas ðing selle ymb tuelf monað of Liminum, ðe ðis forecuaedene lond to limpeð, of ðæm ilcan londe æt Stanhamstede: cxx huaetenra hlafa 7 xxx clenra 7 an hriðer dugunde 7 in scep 7 tua flicca 7 v goes 7 x hennfugas 7 x pund caeses, gif hit fuguldaeg sie. gif hit ðonne festendæg sie, selle mon uuege cæsa 7 fises 7 butran 7
 20 aegera ðæt mon begeotan mæge, 7 xxx ombra godes uuelesces aloð ðet limpeð to xv mittum, 7 mittan fulne huniges oðða tuegen uuines, suæ hwæder suæ mon ðonne begeotan mæge. ond of higna gemenū godū ðær aet ham mon geselle cxx gesuflra hlafa to aelmessan for hiora saula, suæ mon aet hlaforda tidū doed. ond ðas forecuaedenan
 25 suesenda all agefe mon ðem reogolwarde, 7 he brytniæ swæ higū maest red sie 7 ðæm sawlū soelest. aec mon ðæt weax agæfe to ciricican, 7 hiora sawlum nytt gedoe ðe hit man fore doed. aec ic bebeode minum aefterfylgendū ðe ðæt lond hebben aet Burnan ðæt hiaæ simle ymb xii monað foran to ðære tide gegeorwien ten hund
 30 hlafa 7 swæ feola sufla, 7 ðet mon gedele to aelmessan aet ðere tide fore mine sawle — 7 Osuulfes 7 Beornðryðe — aet Cristes cirican, 7 him se reogolweord on byrg gebeode foran to hwonne sio tid sie. aec ic bidde higon, ðette hie ðas godcundan god gedon aet ðere tide fore hiora sawlā: ðæt eghwile messepriost gesinge fore Osuulfes sawle twa
 35 messan, twa fore Beornðryðe sawle; 7 aeghwile diacon arede twa passione fore his sawle, twa fore hire; ond eghwile godes ðiow gesinge twa fiftig fore his sawle, twa fore hire, ðætte ge fore uueorolde sien geblitsade mid ðem weoroldecundum godum 7 hiora saula mid ðem godcundum godum. aec ic biddo higon, ðæt ge me gemynen aet ðere
 40 tide mid suilce godcunde gode suilce iow cynlic ðynce, ic ðe ðas gesettnesse sette gehueder ge for higna lufon ge ðeara saula ðe haer beforan hiora namon auuritene siondon. *ualete in domino!*

pis is gesetnes (O)sulf(es) 7 Beornðryðe.

2. Eadwald. 831. *Cott. Aug.* ii. 19. ðis is geðinge Eadwaldes Osheringes 7 Cyneðryðe, Eðelmodes lafe aldormonnes, ymbe ðet lond

et Cert ðe hire Eðelmod hire hlabard salde. wes hit becueden Osbearte his broðar suna, gif he Cyneðryðe oferlifde, 7 siððan neniggra mei-handa ma ðes cynnes, ac hia hit atuge yfter hira dege, swe hit him 5 boem rehtlicast 7 elmestlicast were.

ðonne hebfað Eadwald 7 Cyne ðas wisan ðus fundene mid hira friandum: gib Eadweald leng lifige ðonne Cyneðryð, geselle et ðem londe et Cert x ðusenda. gif he gewite er ðonne hia, his barna sue hwelc sue lifes sie agefe ðet feoh, ond atee sue hit soelest sie for ða 10 hit begetan. nis Eðelmode enig meghond neor ðes cynnes ðanne Eadwald, his modar, his broðar dohtar: mest cyn ðet he ðet lond hebbe 7 his beorn yfter him, 7 sue ateon sue him nytlicas ðynce for ða ðe hit mid reohte begetan.

ego Ceolnoð mid godes gefe ercebiſc. piſ mid Xps' rodetacne 15 festnie 7 write. Biarnhelm. Eðelmund. Osmund. Biarnheah. Sefreð. ðelwald. whelm. Eðelwald. Eardulf. Biarnhelm. Eadgar. Elfstan. Sigefreð. Sigfreð. Ealhstan. Biarnnoð. Cialbarht. Wealdhelm. Tirwald. Oba. Biarnhelm. Sigemund. Herefreð. Wynhelm. Wunbeald. Wermund. 20

3. Ealhbūrg. Gegen 831. *Cott. Aug.* ii 52. ðis sindan geðinga Ealhbūrg 7 Eadwealdes et ðem lande et Burnan, hwet man elce gere ob ðem lande to Cristes cirican ðem hiwum agiaban secl for Ealhbūrg 7 for Ealdred 7 fore Eadweald 7 Ealawynne: xl ambra mealtes 7 xl 7 cc hlaba, i wege cesa, i wege speces, i eald hriðer, iii weðras, 5 x goes, xx henfugla, iii foðra weada. 7 ic Ealhbūrg bebiade Eadwealde minem mege an godes naman 7 an ealra his haligra, ðet he ðis wel healde his dei 7 siððan forð bebeode his erbum to healdenne, ða hwile ðe hit cristen se. 7 suelc mon se ðet lond hebbe, eghwylce sunnandege x gesufira hlafa to ðare cirican for Ealdredes saule 7 for 10 Ealhbūrg.

ðis is sia elmesse ðe Ealhhere bebead Ealawynne his dochter et ðenglesham, et iii sulungum: elce gere c pen' to Cristes cirican ðem higum. 7 suelc man se ðisses landes bruce, agebe ðis fiah an godes gewitnesse 7 an ealra his haligra, 7 suilc man sue hit awege, ðonne 15 se hit on his sawale, nas on ðes ðe hit don het.

4. Lufa. 832. *Cott. Aug.* ii. 92. ic Lufa mid godes gefe *an-cilla domini* wes soecende 7 smeagende ymb mine saulðearfe mid Ceolnoðes ærcebiscopes geðeahte 7 ðara hiona et Cristes cirican. willa ic gesellan of ðem ærfe, ðe me god forgef 7 mine friond to gefultemedan, elce gere lx ambra maltes 7 cl hlafa, l hwitehlafa, cxx el- 5 meshlafes, an hriðer, an suin, iii weðras, ii wega spices 7 ceses ðem higum to Cristes cirican for mine saule 7 minra frionda 7 mega ðe me to gode gefultemedan, 7 ðet sie simle to adsumsio scæ. Marie ymb xii monað. end sue eihwelc mon swe ðis lond hebbe minra ærbenumena, ðis agefe 7 mittan fulne huniges x goes, xx henfuglas. 10

ic Ceolnoð mid godes gefe ercebiſc. mid Cristes rodetacne ðis festnie 7 write. Beagmund pr' geðafie 7 mid write. Beornfrið pr'

geðafie 7 mid write. Wealhhere. Osmund. Deimund. Æðelwald. Wer-
bald. Sifreð. Swiðberht. Beornheah. Æðelmund. Wighelm. Lubo.

- 15 ic Luba, eaðmod godes ðiwen, ðas forecwedenan god 7 ðas el-
messan gesette 7 gefestnie ob minem erfelande et Mundlingham ðem
hiium to Cristes cirican. 7 ic bidde 7 an godes libgendes naman
bebiade ðæm men ðe ðis land 7 ðis erbe hebbe et Mundlingham, ðet
he ðas god forðleste oð wiaralde ende. se man, se ðis healdan wille
20 7 lestan ðet ic beboden hebbe an ðisem gewrite, se him seald 7 ge-
healden sia hiabenlice bledsung; se his ferwerne oððe hit agele, se
him seald 7 gehealden hellewite, bute he to fulre bote gecerran wille
gode 7 mannum. *bene ualete*. Lufe pincggewrit.

5. Abba. 835. *Cott. Aug.* ii. 64. ic Abba geroefa cyðe 7
writan hate, hu min willa is þæt mon ymb min ærfe gedoe æfter
minū dæge.

- ærest ymb min lond, þa ic hæbbe 7 me god lah 7 ic æt minū
5 hlafordū begæt, is min willa, gif me god bearnes unnan wille, ðæt
hit foe to londe æfter me 7 his bruce mid minū gemeccan 7 sioððan
swæ forð min cynn, ða hwile þe god wille ðæt ðeara ænig sie þe
londes weorðe sie 7 land gehaldan cunne. gif me ðonne gifeðe sie
ðæt ic bearn begeotan nemege, þonne is min willa þæt hit hæbbe
10 min wiif, ða hwile ðe hia hit mid clennisse gehaldan wile, 7 min
broðar Alchhere hire fultume 7 þæt lond hire nytt gedoe. 7 him man
selle an half swulung an Ciollandene to habbanne 7 to brucanne, wiððan
ðe he ðy geornliocar hire ðearfa bega 7 bewiotige. 7 mon selle him
to ðem londe *iii* oxan 7 *ii* cy 7 *i* scepa 7 æenne horn. gif min wiif
15 ðonne hia nylle mid clennisse swæ gehaldan 7 hire liofre sie oðer
hemed to niomanne, ðonne foen mine megas to ðem londe 7 hire
agefen hire agen. gif hire ðonne liofre sie . . . nster to gānganne
oðða suð to faranne, ðonne agefen hie twægen mine megas, Alchhere
7 Aedel . . . hire twa ðusenda 7 fon him to ðem londe. 7 āgefe mon
20 to Liminge *i* eawa 7 *v* cy fore hie, 7 mon selle to Folcanstane in
mid minū lice *x* oxan 7 *x* cy 7 *c* eawa 7 *c* swina 7 higum ansundran
ii pend', wiððan ðe min wiif þær benuge innganges swæ mid minū
lice swæ sioððan yferran dogre, swæ hwæder swæ hire liofre sie. gif
higan ðonne oððe hlaford þæt nylle hire mynsterlifes geunnan, oðða
25 hia siof nylle 7 hire oðer ðing liofre sie, þonne agefe mon ten hund
pend' inn mid minū lice me wið legerstowe 7 higum ansundran fif
hund pend' fore mine sawle.

- 7 ic bidde 7 bebeode, swælc monn se ðæt min lond hebbe, ðæt he
ælcere gere agefe ðæm higum æt Folcanstane *i* ambra maltes 7 *vi* ambra
30 gruta 7 *iii* wega spices 7 ceses 7 *cccc* hlafa 7 an hriðr 7 *vi* scep.
7 swælc monn seðe to minum ærfe foe, ðonne gedele he ælcum mes-
sepreoste binnan Cent mancus goldes 7 ælcum godes ðiowe pend' 7
to see. Petre min wærgeld twa ðusenda. 7 Freoðomund foe to minū
sweorde 7 agefe ðeræt feower ðusenda; 7 him mon forgefe ðeran
35 ðreotene hund pending. 7 gif mine broðar ærfeweard gestrionen ðe
londes weorðe sie, þonne ann ic ðem londes. gif hie negestrionen

oðða him sylfū ælles hwæt seþe, æfter hiora dege ann ic his Freoðo-
munde, gif he ðonne lifes bið. gif him elles hwæt sæleð, ðonne ann
ic his minra swæstar suna, swælcum se hit geðian wile 7 him gifeðe
bið. 7 gif þæt gesele þæt min cynn to ðan clanc gewite ðæt ðer 40
ðeara nan nesie ðe londes weorðe sie, þonne foe se hlaforð to 7 ða
higan æt Kristes cirican 7 hit minum gaste nytt gedoen. an ðas
redenne ic hit ðider selle ðe se monn, seðe Kristes cirican hlaforð sie,
se min 7 minra erfewearda forespreoca 7 mundbora, 7 an his hlaforð-
dome we bian moten.

45

ic Ciolnoð, mid godes gefe ærcebiscop, ðis write 7 ðeafie 7 mid
Cristes rodetacne hit festniæ. ic Beagmund pr' ðis ðeafie 7 write. ic
Wærhard pr' ab' ðis ðeafie 7 write. ic Abba geroefa ðis write 7
festnie mid Kristes rodetacne. ic Æðelhun pr' ðis ðeafie 7 write. ic
Abba pr' ðis peafie 7 write. ic Wigmund pr' ðis write 7 ðeafie. ic 50
Iof pr' ðis ðeafie 7 write.

ic Osmund pr' ðis ðeafie 7 write. ic Wealhhere diac' ðis write
7 ðeafie. ic Badanoð diac' ðis write 7 ðeafie. ic Heaberht diac' ðis
write 7 peafie. ic Noðwulf subdiac' ðis write 7 ðeafie. ic Wealhhere
subdiac' ðis write 7 ðeafie. ic Ciolwulf subdiac' ðis write 7 ðeafie. 55

Heregyð hafað ðas wisan binemned ofer hire deg 7 ofer Abban.
ðæm higum et Cristes cirican of ðæm londe et Cealflocan: ðæt is ðonne
ðritig ombra alað 7 ðreo hund hlafa — ðeara bið fiftig hwitehlafa —,
an weg spices 7 ceses, an ald hriðr, feower weðras, an suin oððe sex
weðras, sex gosfuglas, ten hennfuglas, ðritig teapera, gif hit wintres 60
deg sie, sester fulne huniges, sester fulne butran, sester fulne saltes.
7 Heregyð biþeadeð ðem mannū ðe efter hire to londe foen on godes
noman, ðæt hie fulgere witen ðæt hie ðiss geleşten ðe on ðissem ge-
write binemned is ðem higum to Cristes cirican, 7 ðæt sie simle to
higna blodlese ymb twelf monað agefen. 7 se mann, se to londe foe, 65
agefe hire erfehonda xiiij pund pendinga; 7 hio forgifeð fiftene pund,
for ðy ðe mon ðas feorme ðy soel gelæste.

Abban geroefan ærfegedal: his geðinga to Kristes cirican.

6. Badanoð. 837. *Cott. Aug.* ii. 42. ic Badanoð Beotting cyðo
7 writan hato, hu min willa is, ðet min ærfelond fere, ðe ic et Aedel-
uulfe cyninge begæt 7 gebohte mid fullum friodome on æce ærfe,
æfter minum dege 7 minra ærfewearda, ðet is, mines wifes 7 minra
bearn. ic wille ærist me siolfne gode allmethgum forgeofan to ðere 5
stowe æt Cristes cirican, 7 min bearn ðer liffest gedoan, 7 wiib 7 cild
ðæm hlaforde 7 higum 7 ðære stowe befestan ober minne dei to friðe
7 to mundbyrde 7 to hlaforðdome on ðæm ðingum ðe him ðearf sie.
7 hie brucen londes hiora dei, 7 higon gefeormien to minre tide swæ
hie soelest ðurhtion megen; 7 higon us mid heora godeundum godum 10
swę gemynen swæ us arlic 7 him ælmeslic się.

7 ðonne ofer hiora dei, wifes 7 cilda, ic bebeode on godes noman
ðæt mon agefe ðæt lond inn higum to heora beode him to brucanne
on ece ærfe, swæ him lifofast sie. 7 ic biddo higon for godes lufe ðæt
se monn se higon londes unnen to brucanne ða ilcan wisan leste on 15

swæsendum to minre tide, 7 ða godcundan lean minre saule mid gerece swē hit mine ærfenuman ær onstellen.

ðonne is min willa ðæt ðissa gewriota sien twa gelice: oðer habben higon mid boecum, oðer mine ærfeweardas heora dei.

- 20 ðonne is ðes londes ðe ic higum selle xvi gioc ærðelondes 7 medwe, all on æce ærfe to brucanne ge minne dei, ge æfter swæ to ationne swæ me mest red 7 lifast sie.

Ceolnoð arc'-episc' ðiss writo 7 festnię mid Cristes rodetacne. Alchhere dux ðiss writo 7 ðeafie. Bægmund prb' ab' ðiss writo 7 25 ðeafie. Hysenoð pr' ðiss writo 7 ðeafie. Wigmund. Badenoð. Osmund. Suiðberht. Dyddel. Cichus. Sigemund. Eðelwulf. Tile. Cyneberht. Eðelreð. Badanoð.

VII. MERC. INTERLINEARVERSION DES PSALTERS

nach der dem anfang des 9. jhs. angehörigen Cotton-hs. (London, Brit. Mus.) Vespas. A 1 herausgegeben von Sweet OET s. 188 ff. Eine eingehende grammatische behandlung des psalters hat R. Zeuner, Die sprache des kent. psalters, 1881, geliefert, desgl. eine probe eines wörterbuches im Gymnasialprogramm von Gera 1891.

- II. se eardað in heofenum bismerad hie 7 dryhten hyspeð
 4. *Qui habitat in caelis inridebit eos et dominus subsannabit*
 hie ðonne spriced to him in eorre his 7 in hatheortnisse his
 eos 5. *Tunc loquitur ad eos in ira sua et in furore suo*
 gedroefeð hie ic soðlice geseted ic eam cyning from him
conturbabit eos 6. *Ego autem constitutus sum rex ab eo*
 ofer Sion mont ðone halgan his bodiende bibod dryhtnes
super Sion montem sanctum ejus praedicans praeceptum domini
 dryhten cwæð to me sunu min ðu earð ic todege ic cende
 7. *Dominus dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui*
 ðec bide from me 7 ic sellu ðe ðeode erfeweardnisse ðine
 te 8. *Postula a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam*
 7 on æhte ðine gemæru eorðan ðu reces hie in gerde
et possessionem tuam terminos terrae 9. *Reges eos in virga*
 iserre 7 sweswe fet lames ðu gebrices hie 7 nu cyningas
ferrea et tamquam vas figuli confringes eos 10. *Et nunc reges*
 ongeotað bioð gelærde alle ðaðe doemað eorðan ðeowiað
intelligite erudimini omnes qui judicatis terram 11. *Servite*
 dryhtne in ege 7 wynsumiað him mid ewaccunge gegripað
domino in timore et exultate ei cum tremore 12. *Adprehendite*
 ðyles hwonne eorsie dryhten 7 ge forweorðen of wege
disciplinam ne quando irascatur dominus et pereatis de via

ðonne beorneð in scortnisse eorre his eadge alle ðaðe
justa 13. *Cum exarserit in brevi ira ejus beati omnes qui*
 getreowað in hine
confidunt in eum

III. dryhten hwet gemonigfaldade sindun ðaðe swencað mec monge

2. *Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me multi*
 arisað wið me monge cweoðað salwle minre nis
insurgunt adversum me 3. *multi dicunt animae meae non est*
 haelu hire in deo hire ðu soðlice dryhten ondfenge min earð
salus illi in deo ejus 4. *Tu autem domine susceptor meus es*
 wuldur min 7 uphebbende heafud min midid stefne minre to
gloria mea et exaltans caput meum 5. *Voce mea ad*
 dryhtne ic cleopede 7 geherde mec of munte ðæm halgan his
dominum clamavi et exaudivit me de monte sancto suo

ic hneappade 7 slepan ongon 7 ic eft aras forðon ðryhten
 6. *Ego dormivi et somnum coepi et resurrexi quoniam dominus*
 onfeng mec ne ondredu ic ðusend folces ymsellendes me aris
suscepit me 7. *Non timebo milia populi circumdantis me exurge*
 dryhten halne me doa god min forðon ðu sloge alle
domine salvum me fac deus meus 8. *Quoniam tu percussisti omnes*
 wiðerbrocan me butan intingan toeð synfulra ðu forðræstes
adversantes mihi sine causa dentes peccatorum conteruisti
 dryhtnes is haelu 7 ofer folc ðin bledsung ðin
 9. *domini est salus et super populum tuum benedictio tua*

IV. midðy ic gecede ðe ðu geherdes me god rehtwisnisse minre

2. *Cum invocarem te exaudisti me deus justitiae meae*
 in geswencednisse ðu gebræddes me mildsa me dryhten 7 geher
in tribulatione dilatasti me Miserere mihi domine et exaudi
 gebed min bearn monnan hu longe hwefie on heortan to
oratinem meam 3. *Filii hominum usque quo graves corde ut*
 hwon lufiað ge idelnisse 7 soecað leasunge weotað ðætte
quid diligitis vanitatem et queritis mendacium 4. *Scitote quoniam*
 gemiclað dryhten ðone halgan his dryhten gehereð me ðonne
magnificavit dominus sanctum suum dominus exaudiet me dum
 ic cleopiu to him eorsiað 7 nyllað syngian ðaðe cweoðað
clamavero ad eum 5. *Irascimini et nolite peccare qui dicites*
 in heortum eowrum 7 in bedcleofum eowrum bioð geinbryrde
in cordibus vestris et in cubilibus vestris compungimini

onsecgað onsegdnisse rehtwisnisse 7 gehyhtað in dryhtne monge
 6. *Sacrificate sacrificium justitiae et sperate in domino Multi*

cweoðað hwelc oteaweð us god getacnad is ofer us leht
dicunt Quis ostendit nobis bona 7. Signatum est super nos lumen

ondwlitan ðines dryhten ðu saldes blisse in heortan minre from
vultus tui domine Dedisti laetitiam in corde meo 8. a

tide hwetes wines 7 eles his gemongfaldade sindun in
tempore frumenti vini et olei sui multiplicata sunt 9. In

sibbe in ða ilcan ic neapiu 7 gerestu forðon ðu dryhten
pace in id ipsum obdormiam et requiescam 10. Quoniam tu domine

synderlice in hyhte gesettes me
singulariter in spe constituisti me

V. word min mid earum onfoh dryhten onget cleopunge mine

2. *Verba mea auribus percipe domine intellige clamorem meum*

behalð stefne gespreces mines cynin min 7 god min
 3. *intende voci orationis meae rex meus et deus meus*

forðon to ðe ic gebidu dryhten on marne 7 ðu geheres stefne
 4. *Quoniam ad te orabo domine mane et exaudies vocem*

mine on marne ic ætstondu ðe 7 gesio forðon ne wellende
meam 5. Mane adstabo tibi et videbo quoniam non volens

god unrehtwisnisse ðu earð ne eardað neh ðe awerged
deus iniquitatem tu es 6. Non habitabit juxta te malignus

ne ðorhwuniað ða unrehtwisn biforan egum ðinum ðu fedest
neque permanebunt injusti ante oculos tuos 7. Odisti

dryhten alle ða ðe wircað unrehtwisnisse ðu forspildes hie ða ða
domine omnes qui operantur iniquitatem perdis eos qui

spreocað leasunge wer bloda 7 ðone fæcnan onscunað
loquuntur mendacium Virum sanguinum et dolosum abhominabitur

dryhten ic soðlice in mengu mildheortnisse ðinre ic inga
dominus 8. Ego autem in multitudine misericordiae tuae introibo

dryhten in hus ðin ic gebidda to temple ðaem halgan ðinum in
domine in domum tuam adorabo ad templum sanctum tuum in

ege ðinum gelaed me dryhten in ðine rehtwisnisse fore
timore tuo 9. Deduc me domine in tua justitia propter

feondum minum gerece in gesihðe ðinre weg minne forðon
inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam 10. Quoniam

nis in muðe heara soðfestnis heorte heara idel is byrgen
non est in ore eorum veritas cor eorum vanum est 11. Sepulchrum

open is hraece heara tungum heara faccenlice dydun doem hie
patens est guttur eorum linguis suis dolose agebant judica illos

god gefallen from geðohtum heara efter mengu arleasnissa
deus Decidant a cogitationibus suis secundum multitudinem impietatum

heara onweg adrif hie forðon onscunedon ðe dryhten 7
eorum expelle cos quoniam exaceruaverunt te domine 12. *Et*

blissien alle ða gehyhtað in ðe in ecnisse gefioð 7
laetentur omnes qui sperant in te in aeternum exultabunt et

ðu ineardas in him 7 wuldriað in ðe alle ðaðe lufiað noman
inhabitabis in eis et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen

ðinne forðon ðu dryhten ðu bledsas ðone rehtwisan dryhten
tuum 13. *Quoniam tu domine benedices iustum domine*

sweswe mid scelde godes willan dines ðu gebegades usic
ut scuto bonae voluntatis tuae coronasti nos

VI. dryhten nales in eorre ðinum ðu dreast me ne in hatheort-

2. *Domine ne in ira tua arguas me neque in furore*

nisse ðinne ðu ðreast me mildsa me dryhten forðon untrum
tuo corripias me 3. *Miserere mihi domine quoniam infirmus*

ic eam hael me dryhten forðon gedroefed sindun all ban min
sum sana me domine quoniam conturbata sunt omnia ossa mea

7 sawl min gedroefed is swiðe 7 ðu dryhten hu longe
4. et anima mea turbata est valde Et tu domine usque quo

gecer 7 genere sawle mine halne me do fore
5. convertere et eripe animam meam saluum me fac propter

mildheortnisse ðine forðon nis in ðeaðe se gemyndig sie
miser ricordiam tuam 6. *Quoniam non est in morte qui memor sit*

ðin in helle soðlice hwele ondetteð ðæ ic won in geamrunge
tui in inferno autem quis confitebitur tibi 7. *Laboravi in gemitu*

minre ic ðwea ðorh syndrie neht bed min mid tearum strene
meo lavabo per singulas noctes lectum meum lacrimis stratum

mine ic wetu gedroefed is fore eorre ege min ic aldade
meum rigabo 8. *Turbatus est prae ira oculus meus inveteravi*

betwih alle feond mine gewitað from me alle ða
inter omnes inimicos meos 9. *Discedite a me omnes qui*

wircað unrehtwisnisse forðon geherde dryhten stefne wopes
operamini iniquitatem quoniam exaudivit dominus vocem fletus

mines geherde dryhten boene mine dryhten gebed
mei 10. *Exaudivit dominus deprecationem meam dominus orationem*

min genom scomien 7 sien gedroefde alle feond
meam adsumpsit 11. *Erubescant et conturbentur omnes inimici*

mine sien forcerred onbec 7 scomien swiðe hreðlice
mei avertantur retrorsum et erubescant valde velociter

VII. dryhten god min in ðe ic gehyhte gefrea me from allum

2. *Domine deus meus in te speravi libera me ab omnibus*

oehtendum me 7 genere mec. ðyles æfre geslæcce sweswe
persequentibus me et eripe me. 3. *ne quando rapiat ut*
 lea sawle mine ðonne nis seðe alese ne seðe hie hale
leo animam meam dum non est qui redimat neque qui salvum
 gedoe. dryhten god min gif ic dyde ðis gif is unrehtwisnis
faciat. 4. *domine deus meus si feci istud si est iniquitas*
 in hondum minum gif ic agald ðaem geldendum me yfel
in manibus meis. 5. *si reddidi retribuentibus mihi mala*
 ic gefallu bi gewyrhtum from feondum minum idelhende oehteð
decidam merito ab inimicis meis inanis 6. *persequatur*
 se feond sawle mine 7 gegripeð hie 7 fortrideð in eorðan
inimicus animam meam et conpraehendat eam et conculcet in terram
 lif min 7 wuldur min in dust gelaedeð aris
vitam meam et gloriam meam in pulverem deducat. 7. *exurge*
 dryhten in eorre ðinum 7 hefe up in endum feonda ðinra aris
domine in ira tua et exaltare in finibus inimicorum tuorum exurge
 dryhten god min in bebode ðæt ðu bibude 7 gesomnunge
domine deus meus in praecepto quod mandasti 8. *et synagoga*
 folca ymbseleð ðe 7 fore ðissum in heanisse gaa eft
populorum circumdat te et propter hanc in altum regredere
 dryhten doem fole doem mec dryhten efter rehtwisnisse
 9. *domine judica populos judica me domine secundum justitiam*
 minre 7 efter unseceðfulnisse honda minra ofer me sie
meam et secundum innocentiam manuum mearum super me 10. *con-*
 fornumen nið ðeara synfulra 7 gerece ðone rehtwisan smegende
sumetur nequitia peccatorum et dirige justum scrutans
 heortan et eðre god rehtwisne fultum minne from dryhtne
corda et renes deus justum 11. *adjutorium meum a domino*
 se hale ge doeð ða rehtan on heortan god doema rehtwis
qui salvos facit rectos corde 12. *deus iudex justus*
 strong 7 longmod ah eorsað ðorh syndrie dægas nemne
fortis et longanimis nunquid irascitur per singulos dies 13. *nisi*
 ge sien gecerde sweord his cweceð bogan his ðeneð 7 gearwað
convertamini gladium suum vibravit arcum suum tetendit et paravit
 ðone 7 in him gearwað featu deaðes strelas his beorne[n]dum
illum 14. *et in ipso paravit vasa mortis sagittas suas ardentibus*
 gefremede sehðe cenneð unrehtwisnisse geecnað sar 7
effecit 15. *ecce parturit injustitiam concepit dolorem et*
 cenneð unrehtwisnisse seað ontynde 7 dalf ðone 7 ingefcol
peperit iniquitatem 16. *lacum aperuit et effodit eum et incidit*

in seað ðoneðe he dyde sie geccerred sar his in heafde his
in foveam quam fecit 17. *convertetur dolor ejus in capite ejus*

7 in hnolle his unretwisnis his astigeð ic ondettu dryhtne
et in vertice ejus iniquitas ejus descendit 18. *confitebor domino*

etter rehtwisnisse his 7 ic singu noman dryhtnes ðæs hestan
secundum justitiam ejus et psallam nomini domini altissimi

VIII. dryhten dryhten ur hu wundurlic is noma ðin

2. *domine dominus noster quam admirabile est nomen tuum*
 in alre eorðan forðon upahafen is micelnis ðin ofer heofenas
in universa terra quoniam elevata est magnificentia tua super caelos

of muðe cilda 7 milcdeondra ðu gefremedes lof fore
 3. *ex ore infantium et lactantium perfecisti laudem propter*

feondum ðinum ðæt ðu toweorpe feond 7 gescildend forðon
inimicos tuos ut destruas inimicum et defensorum 4. *quoniam*

ic gesie heofenas were fingra ðinra monan 7 steorran ða ðu
videbo caelos opera digitorum tuorum lunam et stellas quas tu

gesteaðulades hwet is mon ðæt gemyndig ðu sie his oððe
fundasti 5. *quid est homo quod memor es ejus aut*

sunu monnes forðon ðu neosas hine ðu gewonedes hine hwoene
filius hominis quoniam visitas eum minuisti eum paulo

læssan from englum mid wuldre 7 mid are ðu gebegades hine
minus ab angelis gloria et honore coronasti eum

7 gesettes hine ofer were honda ðinra all
 7. *et constituisti eum super opera manuum tuarum* 8. *omnia*

ðu underdeodes under fotum his scep 7 oxan all eodon 7
subjecisti sub pedibus ejus oves et boves universa insuper et

netenu feldes fuglas heofenes 7 fiscas saes ða geondgað
pecora campi 9. *volucres caeli et pisces maris perambulant*

stige saes dryhten dryhten ur hu wundurlic is
semitas maris 10. *domine dominus noster quam admirabile est*

noma ðin in alre eorðan
nomen tuum in universa terra

IX. ic ondetto ðe dryhten in alre heortan minre ic seego

2. *confitebor tibi domine in toto corde meo narrabo*

all wundur ðin ic biom geblissad 7 ic gefie in ðe 7
omnia mirabilia tua 3. *laetabor et exultabo in te et*

singu noman ðinum ðu hehsta in forcerringe fienda min
psallam nomini tuo altissime 4. *in convertendo inimicum meum*

onbec bioð geuntrumad 7 forweordað from onsiene ðinre
retrorsum infirmabuntur et perient a facie tua

forðon ðu dydest dom minne 7 intingan minne ðu sites ofer
 5. *quoniam fecisti iudicium meum et causam meam sedes super*
 ðrymseld ðu doemes efennisse ðu ðreades ðeode 7 forweorðed
thronum qui iudicas aequitatem 6. *increpasti gentes et periet*
 se arleasa noman heara ðu adilgades in ecnisse 7 in weoruld
impius nomen eorum delevisi in aeternum et in saeculum
 weorulde feond asprungun mid sweorde in ende 7 cestre heara
saeculi 7. *inimici defecerunt framea in finem et civitates eorum*
 ðu towurpe forweorð gemynd heara mid swoege 7 dryhten in
destruxisti periit memoria eorum cum sonitu 8. *et dominus in*
 ecnesse ðorhwunað gearwade in dome seld his 7 he
aeternum permanet paravit in iudicio sedem suam 9. *et ipse*
 doemeð ymbhwyrft eardan in efennisse doemeð folc mid reht-
judicabit orbem terrae in aequitate iudicabit populus cum jus-
 wisnisse 7 geworden is dryhten geberg ðearfena fultum
titia 10. *et factus est dominus refugium pauperum adiutor*
 in gelimplicnissum in geswencednisse 7 geh[yl]tað in ðe alle ða
in opportunitatibus in tribulatione 11. *et sperent in te omnes qui*
 cunnun noman ðinne forðon ðu neforletes ða soecendan ðe
noverunt nomen tuum quoniam non derelinques quaerentes te
 dryhten singað dryhtne se eardað in Sion secgað betwih
domine 12. *psallite domino qui habitat in Sion adnuntiate inter*
 ðeode wundur his forðon soecende blod heara
gentes mirabilia ejus 13. *quoniam requirens sanguinem eorum*
 gemynd is 7 nis ofergeotol gebed ðearfena mildsa
memoratur est et non est oblitus orationem pauperum 14. *miserere*
 me dryhten 7 geseh eaðmodnisse mine of fiendum minum ðu
mihi domine et vide humilitatem meam de inimicis meis 15. *qui*
 uphest mec of geatum deaðes ðæt ic secge all lofu ðin in
exaltas me de portis mortis ut annuntiem omnes laudes tuas in
 geatum doehter Sine ic gefio in hælū ðinre gefestnade
portis filiae Sion 16. *exultabo in salutari tuo infixae*
 sindon ðeode in forwyrd ða dydun in grin ðissum ða
sunt gentes in interitum quem fecerunt in laqueo isto quem
 gedegladun gegripen is fot heara onenaweð dryhten
occultaverunt conprachensus est pes eorum 17. *cognoscitur*
 dryht domas donde in wercum honda his bifongen bið
dominus iudicia faciens in operibus manuum suarum conprachensus est
 se synfulla bioð gecerde ða synfullan in helle alle
peccator 18. *convertantur peccatores in infernum omnes*

ðeode ðaðe ofergeoteliað dryhten forðon nales in ende
gentes quae obliviscuntur dominum 19. *quoniam non in finem*
 ofergeotulnis bið ðearfena geðyld ðearfena ne forweorðeð in
oblivio erit pauperum patientia pauperum non peribit in
 ende aris dryhten nemeg mon sien doomed ðeode
finem 20. *exurge domine non praevaleat homo judicentur gentes*
 in gesihðe ðinre gesete dryhten aeladtow ofer hie ðæt
in conspectu tuo 21. *constitue domine legislatorem super eos ut*
 witen ðeode ðette men hie sindun tohwon dryhten
sciant gentes quoniam homines sunt 22. *ut quid domine*
 gewite ðu feor ðu forsist in gemalcnissum in geswencednisse
recessisti longe despiciis in opportunitatibus in tribulatione
 ðonne oferhygdgað se arleasa bið inæled ðearfa bioð bifongne
 23. *dum superbit impius incenditur pauper conprehenduntur*
 in geðohtum heara ða hie ðencað forðon bið hered
in cogitationibus suis quas cogitant 24. *quoniam laudatur*
 se synfulla in lustum sawle his 7 se ða unrehtan doeð
peccator in desideriis animae suae et qui iniqua gerit
 bið bledsað bismerað dryhten se synfulla efter mengu
benedicitur 25. *irritavit dominum peccator secundum multitudinem*
 ear[r]e his he nesoeceð nis god in gesihðe his
irae suae non inquirat 26. *non est deus in conspectu ejus*
 bioð besmiten wegas his in alle tid bioð afirred domas ðine
polluuntur viae ejus in omni tempore auferuntur judicia tua
 from onsiene his allra fienda his waldeð cweð
a facie ejus omnium inimicorum suorum dominabitur 27. *dixit*
 soðlice in heortan his nebiom ic onstýred of cneorisse in cneorisse
enim in corde suo non movebor de generatione in generationem
 butan yfle ðes muð awergednisse 7 bitternisse ful
sine malo 28. *cujus os maledictione et amaritudine plenum*
 is 7 facne under tungan his gewin 7 sar siteð in searwum
est et dolo sub lingua ejus labor et dolor 29. *sedet in insidiis*
 mid ðæm weoligum in degulnissum det he ofsle ðone unscyldgan
cum divitibus in occultis ut interficiat innocentem
 egan his in ðearfan gelociað setað in degulnisse sweswe
 30. *oculi ejus in pauperem respiciunt insidiatur in occulto sicut*
 lea in bedcleofan his setað pæt he geræafie ðearfan gereafian
leo in cubili suo insidiatur ut rapiat pauperem rapere
 ðearfan ðonne he atið hine in gerene his geeaðmodað hine
pauperem dum abstrahit eum 31. *in laqueo suo humiliabit eum*

onhældeð hine 7 falleð ðonne he waldeð ðearfan cweð soðlice
inclinabit se et cadet dum dominabitur pauperi 32. *dixit enim*
 in his heortan ofergeotul is god forcerreð onsiene his ðæt
in corde suo oblitus est deus avertit faciem suam ne
 he negese oð ende aris dryhten god min 7 sie upahefen
videat usque in finem 33. *exurge domine deus meus et exaltetur*
 hond ðin ne ofergeotela ðu ðearfena in ende forðon
manus tua ne obliviscaris pauperum in finem 34. *propter quid*
 bismirað se arleasa dryhten cwæð soðlice in heortan his nesoeceð
irritavit impius dominum dixit enim in corde suo non requirit
 god ðu gesisst ðætte ðu gewin 7 sar ðu sceawas
deus 35. *vides quoniam tu laborem et dolorem consideras*
 ðæt ðu selle hie in honda ðine ðe soðlice forl[et]en is ðearfa
ut tradas eos in manus tuas tibi enim derelictus est pauper
 feadurleasum ðu bist fultum forðræst earm ðes synfullan
pupillo tu eris adjutor 36. *contere brachium peccatoris*
 7 ðes awergdan bið soht scyld his ne bið gemoeted ricsað
et maligni requiretur delictum ejus nec invenietur 37. *regnabit*
 dryhten in ecnisse 7 in weoruld weorulde forweorðað ðeode of
dominus in aeternum et in saeculum saeculi peribitis gentes de
 eorðan his lust ðearfena geherde dryhten lustas
terra ejus 38. *desiderium pauperum exaudivit dominus desideria*
 heortan heara geherde eare ðin doem ðæm freondleasan 7 ðæm
cordis eorum exaudivit auris tua 39. *judicare pupillo et*
 heanan ðætte no tosette mae gemicla hine mon ofer eorðan.
humili ut non adponat ultra magnificare se homo super terram.

X. in dryhtne ic getreowu hu cweaðað ge to minre sawle
 2. *In domino confido quomodo dicitis animae meae*
 fer in mont sweswe spearwa forðon sehde ða synfullan
transmigravit in montem sicut passer 3. *quoniam ecce peccatores*
 ðenedon bogan gearwadon strelas heara in cocere ðæt hie scoteden
tetenderunt arcum paraverunt sagittas suas in faretra ut sagittent
 in degelnisse ða rehtan on heortan forðon ða ðu gefre[me]des
in obscuro rectos corde 4. *quoniam quae perfecisti*
 hie towurpun se rehtwisa soðlice hwet dyde he dryhten in temple
destruxerunt justus autem quid fecit 5. *dominus in templo*
 ðæm halgan his dryhten in heofene seld his egan his in ðearfan
santo suo dominus in caelo sedis eius oculi ejus in pauperem
 gelociað bregas his frignað bearn monna dryhten
respiciunt palpebrae ejus interrogant filios hominum 6. *dominus*

frigneð ðone rehtwisan 7 ðone arleasan se soðlice lufað unreht-
interrogat justum et impium qui autem diligit iniqui-
 wisnisse fiað sawle his rineð ofer ða synfullan giren
tatem odit animam suam 7. pluet super peccatores laqueos

fyres 7 swefelrec 7 gast ysta dael calices heara
ignis et sulphur et spiritus procellarum pars calicis eorum

forðon rehtwis dryhten 7 rehtwisnisse lufað rehtwisnesse gesið
8. quoniam justus dominus et justitiam dilexit aequitatem vidit
 ondwleota his
vultus ejus.

VIII. AUS DEN WERKEN ALFREDS DES GROSSEN.

1. Der dichter Caedmon.

Aus der übersetzung von Bedas Historia ecclesiastica herausgegeben von Miller EETS 1890. Unser text ist unter benutzung des von Zupitzas ae. übungsbuche s. 19 gebotenen handschriftlichen materials versuchsweise in Alfredische sprache übertragen.

On ðysse abbudissan mynstre wæs sum bróðor synderlice mid
 godcundre giefe gemæred ond geweordad; forðon hé gewunade gerisen-
 lice léoð wyrcan, ðáðe tó æfæsðnesse ond tó árfaesðnesse belumpon,
 swæ ðætte, swæhwætswæ hé of godcundum stafum ðurh bécéras ge-
 leornode, ðæt hé æfter medmiclum fæce in scopgereorde mid ðá mæsðan 5
 swétnesse ond inbryrdnesse geglengde ond in englisgereorde wel
 geworht forð bróhte; ond for his léoðsongum monigra monna móð oft
 tó worulde forhogodnesse ond tó geðéodnesse ðæs hefonlecan lifes
 onbærnde wæron. ond éac swelce monige óðre æfter him on Ongel-
 déode ongunnon æfæsðe léoð wyrcan, ac nænig hwæðre him ðæt gelíce 10
 dón nemeahte; forðon hé nalæs from monnum né ðurh mon gelæred
 wæs, ðæt hé ðone léoðcræft geleornade, ac hé wæs godecundlice gefultu-
 mod ond ðurh godes giefe ðone songcræft onféng ond hé forðon náfre
 nóht léasunga né idles léoðes wyrcan nemeahte, ac efne ðá án, ðáðe tó
 æfæsðnesse belumpon ond his ðære æfæsðan tungan gedafenade singan. 15

Wæs hé — sé mon — in weoruldháde geseted oð ðá tíde, ðe hé
 wæs geléfedre ieldo, ond hé náfre nænig léoð geleornade. ond hé
 forðon oft in gebéorscipe, ðonne ðár wæs bliðse intinga gedémed,
 ðæt hie ealle sceolden ðurh endebyrdnesse be hearpan singan, ðonne
 hé geseah ðá hearpan him néalæcan, ðonne árás hé for sceome from 20
 ðám symble ond hám éode tó his huse. ðá hé ðæt ðá sumre tíde
 dede, ðæt hé forlét ðæt hús ðæs gebéorscipes ond út wæs gongende
 tó néata scypene, ðára heord him wæs ðære neahte beboden, ðá hé
 ðá ðár in gelimpliere tíde his leomu on resðe gesette ond onslápte,
 ðá stóð him sum mon æt ðurh swefn ond hiene hálette ond gréttē 25
 ond hiene be his noman nemde: 'Cædmon, sing mé hwæthwegu'. ðá
 óndswarode hé ond cwæð: 'necon ic nóht singan ond ic forðon of
 ðyssum gebéorscipe út éode ond hieder gewát, forðon ic náuht singan
 necúðe'. eft hé cwæð, séðe mid him sprecende wæs: 'hwæðre ðú mé

30 meaht singan'. cwæð hó: 'hwæt sceal ic singan?' cwæð hé: 'sing mé frumsceaft'.

Ðá hé ðá ðás ondsware onféng, ðá ongon hé sóna singan in herenesse godes scieppendes ðá fers ond ðá word, ðe hé náfre nege-
híerde, ðára endebyrdnes ðis is:

35	nú wé sculon herigea	hefonríces weard,
	metodes miehte	ond his móðgeðonc,
	weorc wuldorfæder,	swá hé wundra gehwæs,
	éce dryhten,	ord onstealde.
	hé áresð sceóp	eorðan bearnum
40	hefon tó hrófe,	hálig scieppend;
	ðá middangeard	monecynnes weard,
	éce dryhten,	æfter téode,
	firum foldan	fréa ælmihtig.

Ðá árás hé from ðæm slápe ond eal, ðæt hé slápende song,
45 fæsðe on gemynde hæfde ond ðæm wordum sóna monig word in ðæt
ílce gemet gode wyrðes songes tó geðeodde. Ðá cóm hé on morgen
tó ðæm túngeréfan, sêðe his ealdormon wæs, sægde him, hwelce gief
hé onféng; ond hé hiene sóna tó ðære abbudissan gelædde ond hiere
ðæt cýðde ond sægde. Ðá hét héo gesomnian ealle ðá geláredesðan
50 men ond ðá leornéras ond him ondweardum hét seegan ðæt swefn ond
ðæt léoð singan, ðætte ealra heora dôme gecoren wære, hwæt oððe
hwonon ðæt cymen wære. Ðá wæs him eallum gesewen, swáswá hit
wæs, ðæt him wære from dryhtne selfum hefonlec giefu forgiefen. Ðá
rehton híe him ond sægdon sum hálig spel ond godeundre lære word,
55 bebudon him ðá, gif hé meahte, ðæt hé in swínsunge léoðsonges ðæt
gehwierfde. Ðá hé ðá hæfde ðá wisan onfongne, ðá éode hé hám tó
his húse ond cwóm eft on morgen ond ðý betstan léoðe geglenged
him ásong ond ágeaf, ðæt him beboden wæs.

Ðá ongon séo abbudisse clyppan ond lufigean ðá godes giefen in
60 ðæm men ond héo hiene ðá monade ond lárde, ðæt hé woruldhád
forléte ond munucháde onfénge. ond hé ðæt wel ðafode; ond héo
hiene on ðæt mynster onféng mid his gódum ond hiene geðeodde tó
gesomnunge ðára godes ðeowa ond hét hiene laran ðæt getæl ðæs
hálgan stáres ond spelles. ond hé eal, ðá hé in gehiernesne geleornían
65 meahte, mid hiene gemyndgade ond, swáswá clæne nifen, eodorende
in ðæt swétesðe léoð gehwierfde. ond his song ond his léoð wæron
swá wynsumu tó gehíeranne, ðætte ðá selfan his láréowas æt his
múðe writon ond leornodon. song hé áresð be middangeardes gesceape
ond bí fruman monecynnes ond eal pæt stár Genesis (ðæt is séo áresðe
70 Móyses boc) ond eft bí útgonge Israhéla folces of Ægypta londe ond
bí ingonge ðæs gehátlondes ond bí oðrum monegum spellum ðæs hálgan
gewrites canónes bóca ond bí Crísðes menniscnesse ond bí his ðrów-
unge ond bí his úpástignesne in hefonas ond bí ðæs hálgan gæsðes
cyme ond ðára apostola lære ond eft bí ðæm ege ðæs tóweardan dómes
75 ond bí fyrhtu ðæs tintreglican wites ond bí swétnesse ðæs hefonlecan
ríces hé monig léoð geworhte, ond swelce éac oðder monig be ðæm
godecundum fremsumnessum ond dómum hé geworhte. on eallum ðæm
hé geornlice gíemde, ðæt hé men átuge from synna lufan ond mándæda

ond tó lufan ond tó geornfulnesse áwehte góðra dæda. forðon hé wæs — sé mon — swiðe áfæsð ond regollecum ðeodscipum eadmód- 80 líce underðeoded, ond wið ðæm, ðaðe on oðre wisan dón woldon, hé wæs mid wielme micelre ellenwódnisse onbærned; ond hé forðon fægre ende his líf betýnde ond geendade.

2. Die vorrede Alfreds zur Cura Pastoralis

nach der Oxforder hs. (Bodleiana) Hatton 20 bei Sweet EETS 45.

DEOS BÔC SCEAL TO WIOGORACEASTRE.

Ælfréd kyning háteð grétan Wærferð biscep his wordum luflice ond fréondlice ond ðe cýðan háte, ðæt mé côm swiðe oft ðn gemynd, hwelce wiotan iú wæron giónd Angelecygnn ægðer gé godcundra háda gé woruldcundra, ond hú gesæliglica tíða ðá wæron giónd Angelecygnn, ond hú ðá kyningas, ðe ðone ðnwald hæfdon ðæs folces, gode ond his 5 ærendwrecum hêrsumedon, ond hie ægðer gé hiora sibbe gé hiora siodo gé hiora ðnwald innanbordes gehioldon ond éac út hiora éðel rýmdon, ond hú him ðá spéow ægðer gé mid wíge gé mid wísdóme; ond éac ðá godcundan hádas, hú giorne hie wæron ægðer gé ymb láre gé ymb liornunga gé ymb ealle ðá ðiowotdómas, ðe hie gode 10 scoldon, ond hú man útanbordes wísdóm ond láre hieder ðn lond sóhte, ond hú wé hie nú sceoldon úte begietan, gif wé hie habban sceoldon. swá clæne hio wæs oðfeallenu ðn Angelecygne, ðæt swiðe féawa wæron behionan Humbre, ðe hiora ðéninga cúðen understondan ðn englisc oððe furðum æn ærendgewrit oð lædene ðn englisc áreccean; 15 ond ic wéne, ðætte nóht monige begiórdan Humbre næren. swá féawa hiora wæron, ðæt ic furðum áne anlêpne nemæg geðencean besúðan Temese, ðá ðá ic tó rice féng. Gode ælmihtegum sie ðone, ðætte wé nú ænigne ónstal habbað láréowa; ond forðon ic ðe bebíode, ðæt ðú dō, swá ic gelliefe ðæt ðú wille, ðæt ðú ðe ðissa worulðinga 20 tó ðæm geæmetige, swá ðú oftost mæge, ðæt ðú ðone wísdóm, ðe ðe god sealde, ðær ðær ðú hiene befæstan mæge, befæste. Geðenc, hwelc wítu ús ðá becómon for ðisse worulde, ðá ðá wé hit nóhwæðer né selfe nelufodon né éac oðrum monnum neléfdon: ðone naman ænne wé lufodon ðætte wé crístne wæren, ond swiðe féawe ðá ðéawas. 25 ðá ic ðá ðis eall gemunde, ðá gemunde ic éac, hú ic geseah, ærdæmðe hit eall forhergod wære ond forbærned, hú ðá ciricean giónd eall Angelecygnn stódon máðma ond bóca gefyldæ, ond éac micel menigeo godes ðiowa, ond ðá swiðe lýtle fiorme ðára bóca wiston, forðæmðe hie hiora nánwuht óngiotan nemeahton, forðæmðe hie næron ðn hiora 30 ágen geðíode áwritene; swelce hie cwáden: ‘úre ieldran, ðaðe ðás stówa ær hioldon, hie lufodon wísdóm, ond ðurh ðone hie begeáton welan ond ús læfdon. hêr mōn mæg giet gesíon hiora swæð, ac wé him necunnon æfterspyrigean’. Ond forðæm wé habbað nú ; and forlæten gé ðone welan gé ðone wísdóm, forðæmðe wé noldon ; and spore mid úre móde ónlútan. ðá ic ðá ðis eall gemunde, ðá wu ; and ic swiðe swiðe ðára gódena wiotona, ðe giú wæron giónd Ang ; and ond ðá bec eallæ befullan geliornod hæfdon, ðæt hie hiora ðá ; and ðáel noldon ðn hiora ágen geðíode wendan. ac ic ðá sóna e. 45

- 40 selfum andwyrde ond cwæð: hīe newendon, ðætte æfre menn sceolden
 swā reccelæse weorðan ond sīo lār swā oðfeallan. for ðære wilnunga
 hīe hit forléton ond woldon, ðæt hēr ðý mára wīsdóm òn londe wære,
 ðý wé mā geðeoda cūðon. ðā gemunde ic, hū sīo æ wæs ærest òn
 ébrisgeðiode funden, ond eft, ðā hīe Créacas geliornodon, ðā wendon
 45 hīe hīe on hiora ágen geðiode ealle ond éac ealle oðre bēc; ond eft
 Lædenware swā same, sīððan hīe hīe geliornodon, hīe hīe wendon
 ealla ðurh wīse wealhstódas òn hiora ágen geðiode. ond éac ealla
 oðræ crīstnæ ðioda sumne dæl hiora òn hiora ágen geðiode wendon.
 Forðý mé ðyncð betre, gif iow swā ðyncð, ðæt wé éac sumæ bēc,
 50 ðāðe nīedbedearfosta sīen eallum monnum tó wiotonne, ðæt wé ðā òn
 ðæt geðiode wenden, ðe wé ealle gecnāwan mægen ond gedōn swā
 wé swīðe éaðe magon mid godes fultume, gif wé ðā stilnesse habbað,
 ðætte eall sīo gioguð, ðe nū is òn Angelcynne, frīora monna, ðaraðe
 ðā spéda hæbben, ðæt hīe ðæm beféolan mægen, sīen tó liornunga
 55 oðfæste, ðā hwīle ðe hīe tó nānre oðerre note nemægen, oð ðone first,
 ðe hīe wel cunnen englisc gewrit árædan: lère mōn sīððan furður òn
 lædengeðiode, ðāðe mōn furðor lēran wille ond tó hīeran háde dōn
 wille. ðā ic ðā gemunde, hū sīo lār lædengeðiodes ár ðissum áfeallen
 wæs giōnd Angelcynn ond ðeah monige cūðon englisc gewrit árædan,
 60 ðā ōngan ic ōngemang oðrum mislicum ond manigfealdum bīsgum
 ðisses kynerīces ðā bōc wendan on englisc, ðe is genemned òn læden
 'Pastoralis' ond òn englisc 'Hierdebōc', hwīlum word be worde, hwīlum
 andgit ðf andgiete, swāswā ic hīe geliornode æt Plegmunde, mīnum
 ærcebīscpe, ond æt Assere, mīnum bīscpe, ond æt Grīmbolde, mīnum
 65 mæsseprīoste, ond æt Jóhanne, mīnum mæsseprēoste. Sīððan ic hīe
 ðā geliornod hæfde, swāswā ic hīe forstód, ond swā ic hīe andgit-
 fullīcost áreccēan meahste, ic hīe òn englisc áwende; ond tó ælcum
 bīscpestóle òn mīnum rīce wille áne onsendan, ond òn ælere bīð ān
 æstel, sé bīð òn fīftegum mancessa. Ond ic bebīode òn godes naman,
 70 ðæt nān mōn ðone æstel from ðære bēc nedō né ðā bōc from ðæm
 mynstre — uncúð hū longe ðær swā gelærede bīscpas sīen, swāswā
 nū — gode ðone! — welhwær siendon. Forðý ic wolde, ðætte hīe ealneg
 æt ðære stówe wāren, búton sé bīscpe hīe mid him habban wille
 oððe hīo hwær tó læne sīe oððe hwá oðre bīwīte.
- 75 Pis ærendgewrit Águstínus
 ofer sealtne sæ sūðan bróhte
 iegbúendum, swá hit ærfore
 áðihtode dryhtnes cempa,
 Róme pápa. Ryhtspell monig
 80 Grégórius gléawmód gīndwōð
 ðurh sefan snyttro, searōðonca hord;
 forðæm hé monncynnes mæst gestriende
 rodra wearde, Rómwara betest,
 monna módwelegost, mærdūm gefrægost.
 sīððan mīn on englisc Ælfréd kyning
 áwende wórda gehwele ond mé his wīterum
 75 sende sūð ond norð, héht him swelera mā
 brengan bī ðære bīsene, ðæt hé his bīscpeum
 sendan meahste, forðæm hí his sume ðorfton,
 ðāðe lædenspræce læste cūðon.
- unge
 cyme
 75 ond bī
 rīces
 godcū
 hé geo

3. Aus der Orosiusübersetzung

nach der dem 10. jahrh. angehörigen Cottonhandschrift (London, Brit. Mus.) Tiberius B 1 bei Sweet EET s. 79.

Nú hæbbe wé scortlice gesæd ymb Asia londgemære; nú wille wé ymb Eurspe londgemære reccean swá micel swá wé hit fyrmest witon. From páre éa Danais west op Rin pá éa; séo wylð of þám beorge þe man Alpís hætt and yrnð ponne norðryhte on þæs gársecges earm, þe þæt lond útan ymblið, þe man Bryttannia hætt; and eft súp 5 oð Dónua pá éa, þære æwelme is néah þære éa Rines and is siððan éast yrnende wið Créca lond út on pone Wendelsæ; and norþ op pone gársecg þe mon Cwensæ hætt: binnan þám syndon monega ðéoda, ac hit man hætt eall Germania.

Ponne wyðnorðan Dónua æwelme and beástan Ríne syndon 10 Éastfrancan; and besúpan him syndon Swæfas, on ópre healfe þære éa Dónua. and besúpan him and beástan syndon Bægðwære — sé dæl, þe man Regnesburh hætt — and ryhte beástan him sindon Béme, and éastnorþ syndon ðyringas. and benorpan him syndon Ealdseaxan, and benorpanwestan him syndon Frýsan. bewestan Ealdseaxum is 15 Ælfe mupa þære éa and Frýsland. and þanon westnorð is þæt lond, þe man Angle hætt, and Sillende and sumne dæl Dena. and benorpan him is Apdrede and éastnorþ Wylte, ðe mon Æfeldan hætt. and beástan him is Wineda land, þe man hætt Sysyle, and éastsúp, ofer sumne dæl, Maroaro. and hý — Maroaro — habbað bewestan him 20 ðyringas and Béhémas and Bægware healde; and besúðan him on ópre healfe Dónua þære éa is þæt land Carendre súp oð ðá beorgas, þe man hætt Alpís. Tó þám ílcan beorgum licgað Bægðwara landgemære and Swæfa. And ponne beástan Carendran lande — begeóndan þám wéstenne — is Pulgara land; and beástan þám is 25 Créca land. and beástan Maroaro lande is Wisle land. and beástan þám sind Datia, pápe iú wæron Gotan. Beástannorðan Maroara syndan Dalamensan and beástan Dalamensam sindon Horithi. and benorðan Dalamensam sindon Surpe; and bewestan him sindon Sysele. Benorpan Horiti is Mægða lond; and benorðan Mægða lande Sermende oð ða 30 beorgas Riffin.

Bewestan Súðenum is þæs gársecges earm, þe líp ymbútan þæt land Britannia; and benorðan him is þæs sæs earm þe man hætt Ost- 35 sæ; and beástan him and benorðan him syndon Norðdene, ægpær gé on þám máran landum gé on þám íglandum; and beástan him syndon Afdrede; and besúpan him is Ælfe mupa þære éa and Ealdseaxna sum dæl. Norðdene habbað him benorpan pone ílcan sæs earm, þe man Óstsæ hætt; and beástan him sindon Ósti ðá léode and Afdæde besúpan. Ósti habbað benorðan him pone ílcan sæs earm and Winedas and Burgendas; and besúðan him sindon Hæfeldan. Burgendan hab- 40 bað pone ílcan sæs earm: bewestan him and Swéon benorðan; and beástan him sint Sermende and besúpan him Surfe. Swéon habbað besúðan him pone sæs earm Ósti; and beástan him Sermende; and benorðan him ofer ðá wéstennu is Cwênland; and bewestannorpan him sindon Scride-Finnas and bewestan Norðmenn.

Onthere sæde his hláforde, Ælfréde kyninge, þæt hé ealra Norð-
 manna norpmest búde. Hé cwæð, þæt hé búde on þám lande norðe-
 weardum wið ðá Westsæ. Hé sæde ðeah, þæt þæt land sý swýðe
 lang norð panon; ac hit is eall wéste, búton on féawum stówum sticce-
 50 mælum wíciað Finnas, on huntade on wintra, and on sumera on fiscowe
 be ðære sá.

Hé sæde, þæt hé æt sumum cyrre wolde fandian, hú lange þæt
 land norðrihte læge oppe hwæder ænigman benorðan þám wéstene
 búde. Þá fór hé norðrihte be þám lande: lét him ealnweg þæt wéste
 55 land on ðæt stéorbord, and þá wídsá on ðæt bæcbord prý dagas. Þá
 wæs hé swá feor norð, swá þá hwælhuntan fyrrest farað. Þá fôr hé
 págyt norðryhte, swá hé mihte on þám óprum prim dagum geseglian.
 Ðá béag þæt land þær éastryhte, oððe sio sæ in on ðæt lond, hé nyste
 hwæper; búton hé wiste, þæt hé þær bād westanwindes and hwon
 60 norðan, and seglede panon éast be lande, swáswá hé mihte on feower
 dagum geseglian. Þá sceolde hé bídian ryhte norðanwindes, forðan
 þæt land þær béah súðrihte, oððe seo sæ in on ðæt land, hé nyste
 hwæper. Þá seglede hé panon súðrihte be lande, swáswá hé mihte
 on fíf dagum geseglian. Þá læg þær an micel éa up in þæt land.
 65 Þá cyrdon hý up in on ðá éa, forþám hý nedorston forð be þære éa
 seglian for unfríðe; forðám ðæt land wæs eall gebun on óðre healfe
 þære éa. Nemette hé ær nân gebun land, sýððan hé fram hys ágnum
 háme fôr. Ac him wæs ealnweg wéste land on þæt stéorbord, bútan
 fiscéran and fugeléran and huntan, and þæt wæran ealle Finnas; and
 70 him wæs á wídsá on ðæt bæcbord. Ðá Beormas hæfdon swípe wel
 gebun hyra land; ac hí nedorston þæron cuman. Ac ðára Ter-Finna
 land wæs eall wéste, bútan þær huntan gewícodon oppe fiscéras oððe
 fugeléras.

Fela spella him sædon ðá Beormas ægper gé of hyra ágnum
 75 lande gé of þám landum, þe ymb hý utan wæran; ac hé nyste, hwæt
 þæs sóðes wæs, forðám hé hit sylf negeseah. Þá Finnas — him puhte
 — and þá Beormas spræcon néah an gedéode. Swiðost hé fór ðyder,
 tóéacan þæs landes scéawunge, for ðám horshwælum; forðám hí habbað
 swýðe æpele bân on hyora tópum — þá téð híe bróhton sume þám
 80 cyninge — and hira hýð bið swíðe gôð tó seiprúpum. Sé hwæl
 bið micle lássa þonne óðre hwalas: nebið hê lengra ðonne syfan elna
 lang. Ac on his ágnum lande is sé betsta hwælhuntað: þá béoð eahta
 and feowertiges elna lange and þá mástan fiftiges elna lange. Þára
 hê sæde, ðæt hé syxa sum ofslóge syxtig on twám dagum.

85 Hê wæs swýðe spédig man on þám áhtum, þe heora spóda on
 béoð, þæt is, on wiltrum. Hé hæfde págyt, ðá hé pone cyninge sóhte,
 tamra déora unbeohtra syx hund. Þá déor hí hátað 'hránas'; þára
 wæron syx stælháras; ðá béoð swýðe dýre mid Finnum, forðám hý
 fóð þá wildan hránas mid. Hé wæs mid þám fyrstum mannum on
 90 þám lande: næfde hé péah má ðonne twentig hryðera and twentig-
 sceápa and twentig swýna and þæt lýtle, þæt hé erede, hé erede mid
 horsan. Ac hyra ár is máest on þám gafole, þe ðá Finnas him gylðað.
 Þæt gafol bið on déora fellum and on fugela feðerum and hwales báne.

and on þæm sciprāpum, þe bēoð of hwæles hýde geworht and of sēoles; æghwile gylt be hys gebyrdum. Sé byrdesta sceall gyldan fiftýne 95 mearðes fell, and fif hrānes and án beran fel and tyn ambra feðra and berenne kyrtel oððe yterenne and twegen sciprāpas; ægper sý syxtig elna lang, óper sý of hwæles hýde geworht, óper of sēoles.

Hé sēde, ðæt Norðmanna land wære swýpe lang and swýðe smæl. Eal þæt his man áper oððe ettan oððe erian mæg, þæt lið wið 100 ðá sæ; and þæt is péah on sumum stówum swýðe clúdig; and liegað wilde móras wið éastan and wið úpp on emnlange þæm býnum lande. On þæm mórur eardiað Finnas. And þæt býne land is éasteward bráðost and symle swá norðor swá smælre. Éastewerd hit mæg bion syxtig mila bráð oppe hwéne bráðre; and middeward prítig oððe 105 ofráðre; and norðeward hé cwæð, þær hit smalost wære, þæt hit mihte bēon próra mila bráð tó þæm móre; and sé mór sýðpan on sumum stówum swá bráð, swá man mæg on twám wucum ofer féran; and on sumum stówum swá bráð, swá man mæg on syx dagum ofer féran.

110

Ðonne is tóemnes þæm lande súðewardum on óðre healfe þæs móres Swéoland, op þæt land norðeward; and tóemnes þæm lande norðewardum Cwéna land. Þá Cwénas hergiáð hwílum on ðá Norðmen ofer ðone mór, hwílum pá Norðmen on hý. and þær sint swíðe 110 micle meras fersce geónd pá móras; and berað pá Cwénas hyra scypu ofer land on ðá meras, and panon hergiáð on ðá Norðmen; hý habbað swýðe lýtle scypa and swýðe leohte.

Óhthere sēde, þæt sio seir hátte Hálgoland, þe hé on búde. Hé cwæð, þæt nán man nebúde benorðan him. Þonne is án port on súðewardum þæm lande, pone man hæt Sciringshéal. Pyder hé cwæð, 120 þæt man nemihste geseglian on ánum mōnde, gyf man on niht wícode and ælce dæge hæfde ámbyrne wind; and ealle ðá hwile hé sceal seglian be lande. And on þæt stéorbord him bið árest Íraland and þonne ðá ígland, þe synd betux Íralande and pissum lande. Þonne is pis land, oð hé cymð to Sciringeshéale, and ealneweg on þæt bæc- 125 bord Norðweg. Wiðsúðan pone Sciringeshéal fylð swýðe mycel sæ úp in on ðæt land; sēo is bráðre þonne áenigman ofer sēon mæge. and is Gótland on óðre healfe ongeán and siðða Sillende. Séo sæ lið mænig hund mila úp in on þæt land.

And of Sciringeshéale hē cwæð, þæt hé sēglode on fif dagan tó 130 þæm porte, þe mon hæt æt Hæpum; sé stent betuh Winedum and Seaxum and Angle and hýrð in on Dene. Þá hé piderward sēglode fram Sciringeshéale, pá wæs him on þæt bæcbord Denamearc and on þæt stéorbord wídsæ prý dagas; and pá, twegen dagas ér hé tó Hæpum cóme, him wæs on þæt stéorbord Gotland and Sillende and 135 íglanda fela; on þæm landum eardodon Engle, ér hí hider on land cóman. And hym wæs ðá twegen dagas on ðæt bæcbord pá ígland, þe in Denemearce hýrað.

Wulfstán sēde, þæt hé gefôre of Hæðum, þæt hé wære on Trúsó on syfan dagum and nihtum, þæt þæt scip wæs ealneweg yrnende 140 under segle. Weonoðland him wæs on stéorbord, and on bæcbord

- him wæs Langaland and Læland and Falster and Scônég; and pás land eall hýrað tó Denemearcan. And ponne Burgenda land wæs ús on bæcbord, and pá habbað him sylf cyning. Ponne æfter Burgenda
- 145 lande wæron ús pás land, pá synd hátene ærest Blecingaêg and Méore and Éowland and Gotland on bæcbord; and pás land hýrað tó Swéon. And Weonodland wæs ús ealneweg on stéorbord oð Wíslēmúðan. Séo Wíslē is swýðe mycel éa, and hío tólð Wítland and Weonodland; and
- 150 pæt Wítland belimpeð tó Éstum; and séo Wíslē lið út of Weonodlande and lið in Éstmere; and sé Éstmere is húru fifténe míla bráð. Ponne cymeð Ilfing éastan in Éstmere of ðám mere, ðe Trúsó standeð in staðe, and cumað út samod in Éstmere, Ilfing éastan of Éastlande, and Wíslē súðan of Winodlande. And ponne benimð Wíslē Ilfing hire naman and ligeð of páem mere west and norð on sæ, forðý hit
- 155 man hæt Wíslē-múða.
- Pæt Éastland is swýðe mycel, and pær bið swýðe manig burh, and on ælcere byrig bið cyningc. And pær bið swýðe mycel hunig and fiscnað; and sé cyning and pá rícóstan men drincað mýran meole, and pá únspeðigan and pá pëowan drincað medo. Pær bið swýðe mycel gewinn betwëonan him. And nebið ðær nænig ealo gebrowen mid Éstum, ac pær bið mēdo genôh. And pær is mid Éstum déaw, ponne pær bið man déad, pæt hé lið inne unforbærned mid his mágum and fréondum mónað gé hwílum twegen — and pá kyningas and pá
- 165 oðre héahðungene men swá micle leneg, swá hí máran spéda habbað, hwílum healf gëar, pæt hí béoð unforbærned — and licgað bufan eorðan on hyra húsum. And ealle pá hwíle, pe pæt líc bið inne, pær sceal béon gedrync and plega oð ðone dæg, pe hí hine forbærnað. Ponne pý ýlcan dæge, pe hí hine tó páem áde beran wyllað, ponne tóðælað hí his feoh, pæt pær tó láfe bið, æfter páem gedrynce and
- 170 páem plegan on fif oððe syx, hwýlum on má, swáswá pæs féos andefn bið. áleagað hit ðonne forhwæga on ánre míle pone mástan dæl fram páem túne, ponne óðerne, ðonne pæne priddan, oppe hyt eall áléd bið on pære ánre míle; and sceall béon sé læsta dæl nýhst páem túne, ðe sé déada man on lið. ðonne sceolon béon gesamnode ealle ða menn,
- 175 ðe swýftoste hors habbað on páem lande, forhwæga on fif mílum oððe on syx mílum fram páem féo. Ponne ærnað hý ealle tóweard páem féo; ðonne cymeð sé man, sé pæt swiftoste hors hafað, tó páem ærestan dæle and tó páem mástan, and swá ále æfter óðrum, op hit bið eall genumen; and sé nimð pone læstan dæl, sé nýhst páem túne pæt feoh
- 180 geærneð. And ponne rideð ælc hys weges mid ðán féo, and hyt mótan habban eall. And forðý pær béoð pá swiftan hors ungefóge dýre. And ponne hys gestréon béoð pus eall áspended, ponne byrð man hine út and forbærneð mid his wæpnum and hrægle. And swiðost ealle hys spéda hý forspendað mid pán langan legere pæs
- 185 déadan mannes inne, and pæspe hý be páem wegum áleagað, pe ðá fremdan tó ærnað and nimað. And pæt is mid Éstum péaw, pæt pær sceal ælces geðóodes man béon forbærned; and gyf pær man ân bân findeð unforbærned, hí hit sceolan miclum gebétan. And pær is mid Éastum ân mægð, pæt hí magon cyle gewyrean; and pý pær

liegað þá dēadan men swá lange and nefúliað, þæt hý wyrcað pone 190
cyle hine on. And þeah man ásette twegen fíetels full ealað oððe
wæteres, hý gedóð, þæt óper bið oferfrozen, sam hit sý sumor sam
winter.

Nú wille wé seggan besúðan Dónua þære ēa ymbe Crécaland, *hit*
hit lip. Wyðēastan Constantinopolim Crécabyrig is sé sà Proponditis. 195
And benorðan Constantinopolim Crécabyrig seýt sé sàearm úp of þám
sà westrihte, þe man hæt Euxinus; and bewestannorðan þære byrig
Dónua múða þære ēa seýt súðēast út on ðone sà Euxinus; and on
súðhealfe and on westhealfe þæs múðan sindon Mæsi, Créca léode;
and bewestan þære byrig sindon Traci; and beēastan þære byrig 200
Macedonie. And besúpan þære byrig on súðhealfe þæs sæs earmes,
þe man hæt Egeum, sindon Athena and Corintus þá land. And be-
westansúðan Corinton is Achie þæt land æt þám Wendelsæ. Þás land
syndon Créca léode. And bewestan Achie andlang þæs Wendelsæs is
Dalmatia þæt land on norðhealfe þæs sæs; and benorðan Dalmatia 205
sindon Pulgare and Istria. And besúðan Istria is sé Wendelsæ, þe
man hæt Atriaticum; and bewestan þá beorgas, þe man hæt Alpís;
and benorðan þæt wēsten, þæt is betux Carendan and Fulgarum.

Ponne is Italialand westnorðlang and éastsúðlang, and hit belíð
Wendelsæ ymb eall útan búton westannorðan. Æt þám ende hit be- 210
liegað ðá beorgas; þe man hæt Alpís: þá onginnað westane fram þám
Wendelsæ in Narbonense þære déode, and endíað eft éast in Dalmatia
ðám lande æt þám sà.

Þá land, þe man hæt Gallia Bellica: beēastan þám is sío ēa, þe
man hæt Rín, and besúðan þá beorgas, þe man hæt Alpís, and be- 215
westansúðan sé gársecg, þe man hæt Brittanisca, and benorðan on
óðre healfe þæs gársegges earne is Britannia þæt land. Bewestan
Lícore is Aquitania land, and besúpan Æquitania is þæs landes sum
dæl Narbonense and bewestansúðan Ispania land and bewestan gársecg.
Besúðan Narbonense is sé Wendelsæ, þær þær Rodan séo ēa útseýt; 220
and beēastan him Profentsæ; and bewestan him Profentsæ ofer ðá
wéstenu séo ús néarre Ispania; and bewestan him and norðan Equi-
tania; and Wascan benorðan. Profentse hæfð benorðan hyre þá
beorgas þe man Alpís hæt; and besúðan hyre is Wendelsæ; and be-
norðan hyre and éastan synd Burgende and Wascan bewestan. 225

Ispania land is pryseyte and eall mid fléote útan ymbhæfd, gé
éac binnan ymbhæfd ofer ðá land ægper gé of þám gársecge gé of
ðám Wendelsæ. án ðæra gárena líð súðwest ongeán þæt ígland þe
Gades hátte, and óper éast ongeán þæt land Narbonense, and sé ðridda
norðwest ongeán Brigantia Gallia burh, and ongeán Scotland, ofer 230
ðone sæs earm, on geryhte ongeán þæne múðan, þe mon hæt Scène.

Séo ús fyrre Ispania: hyre is bewestan gársecg and benorðan
Wendelsæ, besúðan and beēastan séo ús néarre Ispania; benorðan
þære synt Equitania; and benorðanéastan is sé weald Pireni and
beēastan Narbonense and besúðan Wendelsæ. 235

Brittannia þæt ígland: hit is norðeastlang; and hit is eahta hund
míla lang and twá hund míla brád. Ponne is besúðan him on óðre

healfe þæs sæs earmes Gallia Bellica; and on westhealfe on ópre
 240 healfe þæs earmes is Ibernian þæt ígland; and on norðhealfe Orcadus
 þæt ígland.

Igbernia, þæt wé Scotland hatað: hit is on ælce healfe ymb-
 fangen mid gársecge; and forðon þe sio sunne þær gæð nêar on setl
 þonne on ððrum lande, þær syndon lýðran wedera þonne on Brettania.
 Þonne bewestannorðan Ibernian is þæt ýtemeste land þæt man hætt
 245 Thila, and hit is féawum mannum cūð for ðære oferfyrre. Nú hæbbe
 wé gesæd ymbe ealle Europe landgemæro, hú hí tólicgað.

IX. AUS DER PARKERHANDSCHRIFT DER CHRONIK.

*Parkerhandschrift des Corpus Christi Collegium zu Cambridge no. CLXIII; herausgegeben in John Earle's Two of the Saxon Chronicles, Oxford 1865 (2. auf-
 lage 1892 von Earle und Plummer). In den noten ist im anschluss an Horst, Zur
 Kritik der ae. Annalen (Darmstadt 1896), auf andere Chronikhandschriften nach
 Thorpe, The Saxon Chronicle, bezug genommen.*

855. Hér hápne men ærest on Sceáþige ofer winter sáetun. And
 þý ílcan geáre gebócuðe Æpelwulf cyning téopan dæl his londes ofer
 al his rice gode tó lofe and him selfum tó écere háelo. And þý ílcan
 geáre fércde tó Róme mid micelre weorþnesse and þær was xii mónap
 5 wunfene and þá him hámwearð fôr and him þá Carl Francena cyning
 his dohtor geaf him tó cuéne and æfter þám tó his léodum cuóm and
 hie þæs gefægene wárun. And ymb ii gear þæsðe hé on Francum
 cóm, hé gefôr and his líc líp æt Wintanceastre and hé ricsode nigon
 téopehealf gear. Ond sé Æpelwulf wæs Ecgbrehting, Egbryht Ealh-
 10 munding, Ealhmund Éafing, Éafa Eopping, Eoppa Ingilding; Ingild
 wæs Ines brópur Westseaxna cyninges þæspe eft fércde tó Sæe Pétre
 and þær eft his feorh gesealde; and hie wáron Cénrêdes suna; Cénrêd
 wæs Céolwalding, Céolwald Cúpaing, Cúpa Cúpwining, Cúpwine Céau-
 líning, Céawlín Cynrícing, Cynríe Cerdicing, Cerdie Elesing, Eles-
 15 Ésling, Ésla Gíwísing, Gíwís Wíging, Wíg Fréawining, Fréawine
 Fripogáring, Fripogár Bronding, Brond Bældæging, Bældæg Wódening,
 Wóden Fripowalding, Fripuwald Fréawining, Fréaláf Fripuwulfing,
 Fripuwulf Finning, Fin Godwulfing, Godwulf Géating, Géat Tætwaing,
 Tætwa Béawing, Béaw Sceldwaing, Sceldwea Heremóding, Heremól
 20 Itermoning, Itermon Hrápraing; sé wæs geboren in þære earce Noe
 Lamach Matusalem Enoh Iared Maleel Camon Enos Sed Adam primus
 homo et pater nr' est Xps'. Amen.

Ond þá féngon Æpelwulfes suna twegen tó rice, Æpelbald tó
 Wesseaxna rice and Æpelbryht tó Cantwara rice and tó Éastseaxna
 25 rice and tó Súþrícea and tó Súþseaxna rice; and þá ricsode Æpel-
 bald v gear.

860. Hér Æpelbald cyng forpférde and his líc líp æt Scíraburnan,
 and féng Æpelbryht tó allum þám rice, his brópur, and hé hit héold
 on góðre gepuérnesse and on micelre sibsumnesse.

And on his dæge cuóm micel sciþhere úp and ábræcon Wintan- 30
ceaster. and wip pone here gefuhton Osric aldorman mid Hám-túnscíre
and Æpelwulf aldormon mid Bearrucscíre and pone here gefliemdon
and wælstówe gewald áhton. and sé Æpelbryht ricsode v gear and
his líc líp æt Scíreburnan.

865. Hér sæt hæpenhere on Tenet and genámon friþ wip Cant- 35
warun, and Cantware him feoh gehéton wip pá m fripe; and under
pám fripe and pá m feohgeháte sé here hiene on niht úp bestæl and
oferhergeade alle Cent éastewearde.

866. Hér fêng Æperéd Æpelbryhtes brópur tó Wessexna ríce. 40
And þý ilcan geáre cuóm micel here on Angeleynnes lond and winter-
setl námon on Éastenglum and þær gehorsude wurden, and hie him
frið wið námon.

867. Hér fôr sé here of Éastenglum ofer Humber múpan tó 45
Eoforwícceastre on Norphymbe. And þær wæs micel ungeþuærnes
þære péode betweox him selfum and hie hæfdun hiera cyning áworþ-
enne Ósbryht and ungecýndne cyning underfêngon Ællan; and hie
late on geáre tó pá m gecirdon, þæt hie wip pone here winnende
wærum, and hie péah micle fierd gegadrodon and pone here sóhton æt
Eoforwícceastre and on pá ceastre bræcon, and hie sume inne wurden.
and þær was ungemetlic wæl geslægen Norpanhymbra sume binnan 50
sume bútan and pá cýningas begen ofslægene, and sío láf wip pone
here friþ nam. And þý ilcan geáre gefôr Ealchstán biscop and hé
hæfde þæt biscopríce 1 winter æt Scíreburnan; and his líc líp þær
on túne.

868. Hér fôr sé ilca here innan Mierce tó Snotengahám and þær 55
wintersetl námon. And Burgrád Miercna cyning and his wiotan
bædon Æperéd Westsexna cyning and Ælfréd his brópur, þæt hie
him gefultumadon, þæt hie wip pone here gefuhton. And pá fêrdon
hie mid Wessexna fierde innan Mierce of Snotengahám. and pone
here þær môtton on pá m geweorce *and hie hine inne bescêton.* and þær 60
nán hefelic gefêoht newearþ and Mierce friþ námon wip pone here.

869. Hér fór sé here eft tó Eoforwícceastre and þær sæt i gear.

870. Hér rád sé here ofer Mierce innan Éastengle and winter-
setl námon æt Péodforda. And þý winter Éadmund cyning him wip-
fêaht. and pá Deniscan sige námon and pone cyning ofslógon and 65
þæt lond all geéodon.

And þý geáre gefôr Céolnóp ærcebiscop.

871. Hér cuóm sé here tó Réadingum on Westseaxe and pæs
ymb iii niht ridon ii eorlas úp. Pá gemétte hie Æpelwulf aldorman
on Englafelda and him þær wip gefêaht and sige nam. Pæs ymb ii 70
niht Æperéd cyning and Ælfréd his brópur þær micle fierd tó Réad-
ingum gelæddon and wip pone here gefuhton, and þær wæs micel wæl
geslægen on gehwæpre hond and Æpelwulf aldormon wearþ ofslægen
and pá Deniscan áhton wælstówe gewald. And pæs ymb iii niht

75 geféaht Æperéd cyning and Ælfréd his brópur wip alne pone here on Æscsedúne, and hie wárun on twáem gefylcum; on óprum wæs Bachsecg and Halfdene pá hæpnan cyningas and on óprum wáron pá eorlas. and pá geféaht sé cyning Æperéd wip pára cyninga getruman — and páer wearp sé cyning Bagsecg ofsláegen — and Ælfréd his brópur wip
 80 pára eorla getruman — and páer wearp Sidroc eorl ofsláegen sé alda and Sidroc eorl sé gioncga and Ósbearn eorl and Fræna eorl and Hareld eorl; and pá hergas begen gefliemde — and fela púsenda ofsláegenra — and onféohtende wáren op niht. And pæs ymb xiiii niht geféaht Æperéd cyning and Ælfréd his bróður wip pone here æt
 85 Basengum, and páer pá Deniscan sige námon. And pæs ymb ii mónap geféaht Æperéd cyning and Ælfréd his brópur wip pone here æt Meretúne — and hie wárun on tuáem gefylcium — and hie bútu gefliemdon and longe on dæg sige áhton; and páer wearp micel wælsliht on gehwæpere hond and pá Deniscan áhton wælstówe gewald; and
 90 páer wearp Héahmund biscop ofsláegen and fela góðra monna. And æfter pissum geféohhte cuóm micel sumorlida. And pæs ofer éastron gefór Æperéd cyning — and hé rícsode v geár; and his líc líp æt Wínburnan.

Pá féng Ælfréd Æpelwulfing his brópur tó Wessexna ríce; and
 95 pæs ymb ánné mónap geféaht Ælfréd cyning wip alne pone here lýtle werede æt Wiltúne and hine longe on dæg gefliemde, and pá Deniscan áhton wælstówe gewald.

And pæs geáres wurdon viiii folcgeféoht gefohten wip pone here on py cyneríce besúpan Temese — and bútan pá m pe him Ælfréd
 100 pæs cyninges brópur and ánlípig aldormon and cyninges pegnas oftrade onridon, pe mon ná nerímde. And pæs geáres wárun ofsláegene viiii eorlas and án cyning. And py geáre námon Westseaxe frip wip pone here.

872. Hér fôr sé here tó Lundenbyrig from Réadingum and páer
 105 wintersetl nam; and pá námon Mierce frip wip pone here.

873. Hér fôr sé here on Norphymbre and hé nam wintersetl on Lindesse æt Turecesíege, and pá námon Mierce frip wip pone here.

874. Hér fôr sé here from Lindesse tó Hreopedúne and páer wintersetl nam. and pone cyning Burgréd ofer sá ádráfdon ymb
 110 xxii winter pæspe hé ríce hæfde and pæt lond all geéodon; and hé fôr tó Róme and páer gesæt and his líc líp on Sça Marian ciricean on Angelcynnes scóle. And py ílcan geáre hie sealdon *Céolwulfe* ánum unwísun cyninges pegne Miercna ríce tó haldanne, and hé him ápas swór and gíslas salde, pæt hé him gearo wære swá hwelce dæge swá
 115 hie hit habban wolden, and hé gearo wære mid him selfum and on allum pá m pe him læstan woldon tó pæs heres pearfe.

875. Hér fôr sé here from Hreopedúne. and Healfdene fôr mid sumum pá m here on Norphymbre and nam wintersetl be Tínan páere éi. and sé here pæt lond geéode and oft hergade on Peohtas and on
 120 Stræcled-Walas. And fór Godrum and Óscytel and Anwynd pá iii

cýningas of Hreopedúne tó Grantebrycge mid micle here and sæton þær án gear. — And þý sumera fór Ælfréd cýning út on sæ mid sciphre and geféaht wip vii sciphleastas and hiera án geféng and pá ópru gefliemde.

876. Hér hiene bestæl sé here intó Werhám Wesseaxna fierde, 125 and wip pone here sé cýning friþ nam. *And him pá gíslas sealdon, þe on þám here weorðoste wæron* and him pá ápas swóron on þám hálgan béage — þe hie ær nānre péode noldon — þæt hie hrædlice of his rice fóren. and hie pá under þám hie, nihtes bestælon — þære fierde sé gehorsoda here — intó Escanceaster. — And þý geāre Healf- 130 dene Norþanhymbra lond gedælde; and ergende wæron and hiera tilgende.

877. Hér cuóm sé here intó Escanceastre from Werhám, and sé sciphre sigelede west ymbútan; and pá métte hie micel ýst on sæ; and þær forweap cxx scipa æt Swanawíc. and sé cýning Ælfréd 135 æfter þám gehorsudan here mid fierde rād op Exanceāster. and hie hindan ofrīdan nemeahte, ær hie on þám fæstene wæron; þær him mon tó nemeahte. and hie him þær foregíslas saldōn — swá fela swá hé habban wolde — and micle ápas swóron and pá góðne friþ héoldon. and pá on hærfeste gefór sé here on Miercna lond and hit 140 gedældon sum and sum Céolwulfe saldōn.

878. Hér hiene bestæl sé here on midne winter ofer tuelftan niht tó Cippanhamme and geridon Wesseaxna lond and gesæton micel þæs folces and ofer sæ ádræfdon, and þæs ópres pone mæstan dæl hie geridon and him tó gecirdon búton þám cýninge Ælfréde — and hé 145 lýtle werede unfeþelice æfter wudum fór and on mórfaestenum. — And þæs fīcan wintra wæs Inwæres brópur and Healfdenes on Westseaxum on Defenascīre mid xxiii scipum, and hiene mon þær ofslóg and decc monna mid him and xl monna his heres. — And þæs on éastron worhte Ælfréd cýning lýtle werede geweorc æt Æpelingaéigge and 150 *þær wæs gúpfana genumen, þe hie Hraefn hēton* and of þám geweorce was winnende wip pone here and Sumursætna sé dæl, sé þær níehst wæs. Þá on þære seofodan wiecan ofer éastron hé gerád tó Egbryhtesstāne beēastan Séalwyda; and him tó cóm þær ongen Sumor- sæte alle and Wilsætān and Hám túnscír — sé dæl, sé hiere behinon 155 sé wās — and his gefægene wærun. And hó fór ymb áne niht of þám wícum tó Íglca, and þæs ymb áne tó Epandúne and þær geféaht wip alne pone here and hiene gefliemde and him æfter rād op þæt geweorc; and þær sæt xiiii niht. And pá salde sé here him foregíslas and micle ápas, þæt hie of his rice uuoldon and him éac gehéton, þæt 160 hiera kyning fulwíhte onfón wolde; and hie þæt gelæston swá. And þæs ymb iii wiecan cóm sé cýning tó him Godrum þrítiga sum pára monna, þe in þám here weorþuste wæron, æt Alre — and þæt is wip Æpelingaéigge — and his sé cýning þær onféng æt fulwíhte; and his crismfísing wæs æt Weþmór. And hé wæs xii niht mid þám cýninge. 165 and hé hine miclum and his geféran mid féo weorðude.

879. Hér fór sé here tó Cirenceastre of Cippanhamme and sæt
 þær án gear. — And þý geáre gegadrode *án* hlóp wicenga and gesæt
 æt Fullanhamme be Temese. — And þý ilcan geáre áþíastrode sío
 170 sunne áne tíð dæges.

880. Hér fór sé here of Cirenceastre on Éastengle and gesæt
 þæt lond and gedælde. And þý ilcan geáre fór sé here ofer sǣ, þe
 ær on Fullanhomme sæt, on Fronclond tó Gend and sæt þær án gear.

881. Hér fór sé here ufor on Fronclond, and pá Francan him
 175 wip gefuhton; and þær pá wearp sé here gehorsod æfter þám gefeohte.

882. Hér fór sé here úp onlong Mæse feor on Fronclond and
 þær sæt án gear. — And þý ilcan geáre fôr Ælfréd cyning mid scipum
 út on sǣ and gefeaht wip feower sciph læstas Deniscra monna and
 pá scipa tú genam; and pá men ofslægene wáron, þe ðær on wáron;
 180 and tuegen sciphæras him on hond éodon — and pá wáron miclum
 forslægene and forwundode, ær hie on hond éodon.

883. Hér fór sé here úp on Scald tó Cundop and þær sæt án gear.

884. Hér fór sé here úp on Sunnan tó Embenum and þær sæt
 án gear.

885. Hér tódælde sé foresprecena here on tú — óper dǣl éast,
 óper dǣl tó Hrófescastre — and ymbsæton ðá ceastre and worhton
 óper fæsten ymb hie selfe; and hie péah pá ceastre áweredon, oppæt
 Ælfréd com útan mid fierde. pá éode sé here tó hiera scipum and
 forlét þæt geweorc; and hie wurdon þær behörsude and sóna þý ilcan
 190 sumere ofer sǣ gewiton.

And þý ilcan geáre sende Ælfréd cyning sciphære of *Cent* on
 Éastengle. sóna swá hie comon on Stufe múpan, pá méttan hie xvi
 scipu wicenga and wip ðá gefuhton; and pá scipo alle geræhton and
 pá men ofslógon. pá hie pá hámweard wendon mid þære herehýpe,
 195 pá méttan hie micelne sciphære wicenga and pá wip pá gefuhton þý
 ilcan dæge; and pá Deniscan áhton sige.

Þý ilcan geáre ær middum wintra forpférde Carl Francna cyning
 — and hiene ofslóg án efor — and áne geáre ær his bróður forpférde;
 sé hæfde éac þæt westríce and hie wáron begen Hlopwíges suna; sé
 200 hæfde éac þæt westríce and forpférde þý geáre þe sío sunne áþíastrode.
 sé wæs Karles sunu þe Æpelwulf Westseaxna cyning his dohtor hæfde
 him tó cuéne. And þý ilcan geáre gegadrode micel sciphære on Ald-
 seaxum; and þær wearp micel gefeoht — tuá on geáre — and pá
 Seaxan hæfdum sige; and þær wáron Frisan mid. — Þý ilcan geáre
 205 féng Carl tó þám westríce and tó allum þám westríce behienan
 Wendelsǣ and begeóndan pisse sǣ, swá hit his pridda fæder hæfde,
 bútan Lidwicium. sé Carl was Hlopwíges sunu. sé Hlopwíg was
 Carles brópur, sé wæs Iúpyttan fæder þe Æpelwulf cyning hæfde, and
 hie wáron Hlopwíges suna; sé Hlopwíg was þæs aldan Carles sunu;
 210 sé Carl was Pippenes sunu. — And þý ilcan geáre forpférde sé góða
 pápa Marínus; sé gefréode Ongeleynnes scóle be Ælfrédes béne West-
 seaxna cyninges, and hé sende him micla gifa and þære róde dǣl þe

Crist on prówude. — And þý ílean geáre sé here on Éastenglum bræc wip Ælfréd cyning.

886. Hér fór sé here eft west, pe áer éast gelende, and pá úp on 215
Sígene and þær wintersetl námon *æt París þære byrig.* — Þý ílean
geáre gesette Ælfréd cyning Lundenburg. and him all Angeleyn tó
cirde þæt búton Denisera monna hæftuæde was. and hie pá befæste
— pá burg — Æperéde aldormen tó haldonne.

887. Hér fór sé here úp purh pá bryge æt París and pá úp 220
andlang Sígene of Mæterne *and pá úp on Mæterne* of Caziei. and
pá séton pára and innan Íonan, tú winter on pá m twám stedum.

And þý ílean geáre forpférde Karl Francena cyning. and Earnulf
his brópur sunu hine — vi wicum áer hé forpférde — berædde æt
pám rice. and pá wearþ þæt rice tó dæled on v and v kyningas tó 225
gehálgode — þæt wæs péah mid Earnulfes gefafunge — and hí
cuædon, þæt hie þæt tó his honda healdan sceoldon; forþæm hira nân
næs on fædrenhealfe tó geboren búton him ánum. Earnulf pá wunode
on pá m londe beástan Rín, and Rópulf pá féng tó pá m middelrice
and Óða tó pá m westdæle and Beorngár and Wipa tó Longbeardna 230
londe and tó pá m londum on pá healfe mantes and þæt héoldun mid
micelre unsibbe and tú folgeféoht gefuhton and þæt lond oft and
gelóme forhergodon. and æghwæper óperne oftrædlice út dræfde. —
And þý ílean geáre pe sé here fór forþ úp ofer pá bryge æt París,
Æpelhelm aldormon lædde Wesseaxna ælmessan and Ælfrédes cynings 235
tó Róme.

888. Hér lædde Beocca aldormon Wesseaxna ælmessan and Ælf-
rédes cynings tó Róme. and Æpelswip cuén — sio wæs Ælfrédes
sweostor cynings — forpférde and hire lic líp æt Pafian. — And þý
ílean geáre Æpelréd ercebiscop and Æpelwold aldormon forpférdon 240
on ánum mónpe.

889. On pissum geáre næs nán færeld tó Róme; búton tuégen
hléapéras Ælfréd cyning sende mid gewritum.

890. Hér lædde Beornhelm abbod Westseaxna ælmessan tó Róme
and Ælfrédes cynings. 245

And Godrum sé norperna cyning forpférde; pæs fullahtnama wæs
Æpelstán; sé wæs Ælfrédes cynings godsunu. and hé búde on Éast-
englum and þæt lond árest gesæt.

And þý ílean geáre fór sé here of Sígene tó Sant Laudan —
þæt is betweoh Brettum and Francum — and Brettas him wip 250
gefuhton and hæfdon sige and hie bedrifon út on áne éa and monige
ádrencen.

891. Hér fór sé here éast. And Earnulf cyning geféaht wið ðæm
rédehere, áer pá scipu cuómon, mid Éastfrancum and Seaxum and
Bágerum and hine geflémde. — And príe Scottas cómon tó Ælfréde 255
cyninge on ánum báte bútan áleum geréprum of Hibernia, ponon hí
hí bestælon, forponpe hí woldon for godes lufan on elpiodignesse
béon — hí neróhton hwær. sé bát wæs geworht of priddanhealfre

hýde, þe hí on fóron; and hí námon mid him, þæt hí hæfdun tó seofon
 260 nihtum mete. and pá cómon hie ymb vii niht tó londe on Cornwalum
 and fóron pá sóna to Ælfréde cyninge. þus hie wæron genemnde:
 Dubslane and Macbethu and Maelinmun. And Swifneþ sé betsta
 láréow, þe on Scottum wæs, gefór. — And þý ilcan geære ofer éastron
 ymbe gangdagas oppe ár ætéowde sé steorra, þe mon on bócláden
 265 hætt cométa; *sune* men cwepap, on englisc þæt hit síe feaxéde steorra;
 forþém þær stent lang léoma of — hwílum on áne healfe, hwílum on
 áelce healfe.

893. Hér on pysum geære fór sé micla here, þe wé gefyrn ymbe
 spræcon, eft of þém éastrice westweard tó Bunnan and þær wurdon
 270 gescipode swá þæt hie ásettan him on áne síp ofer mid horsum mid
 ealle; and pá cómon úp on Limene múpan mid CCL hunde scipa. sé
 múpa is on éastewardre Cent æt þæs miclan wuda éastende, þe wé
 Andred hátað; sé wudu is éastlang and westlang hundtwelftiges míla
 lang oppe lengra and þritiges míla brád; séo éa, þe wé ár ymbe
 275 spræcon, lið út of þém wealda. On pá éa hí tugon úp hiora scipu
 op pone weald, iiii míla fram þém múpan útewardum, and þær
 ábræcon án geweorc; inne on þém *fæstenne* sæton féawa cirlice men
 on and wæs samworht.

Þá sóna æfter þém cóm Hæsten mid lxxx scipa úp on Temese
 280 múðan and worhte him geweorc æt Middeltúne, and sé óper here æt
 Apuldre.

894. On þýs geære — þæt wæs ymb twelf mónað, þæsþe hie on
 þém éastrice geweorc geworht hæfdon — Norphymbre and Éastengle
 hæfdon Ælfréde cyninge ápas geseald, and Éastengle foregisla vi,
 285 and þéh ofer pá tréowa, swá oft swá pá ópre hergas mid ealle herige
 út fóron, þonne fóron hie oppe mid oððe on heora healfe án. Þá ge-
 gaderade Ælfréd cyning his fierd and fôr þæt hé gewícode betwuh
 þém twám hergum, þær þær hé niehst rýmet hæfde for wudufæstenne
 ond for wæterfæstenne, swá þæt hé mehte éggerne gerécan, gif hie
 290 énigne feld sécan wolden. Þá fóron hie stýpan æfter þém wealda
 hlópum and flocrádum bí swá hwapperre efes, swá hit þonne fierdléas
 wæs; and him mon éac mid óprum floccum sóhte mástra daga áelce
 oppe on niht, gé of þære fierde gé éac of þém burgum. Hæfde sé
 cyning his fierd on tú tónumen, swá þæt hie wæron simle healfe æt
 295 hám, healfe úte, bútan þém monnum þe pá burga healdan scolden.
necóm sé here oftor eall úte of þém setum þonne tuwwa: ópre sípe
 pá hie árest tó londe cómon, ár sío fierd gesamnod wære — ópre
 sípe pá hie of þém setum faran woldon. Þá hie geféngon micle here-
 lýð and pá woldon ferian norpweardes ofer Temese in on Éastsaxe
 300 ongeán pá scipu. Þá forrád sío fierd hie foran and him wið geféaht
 æt Fearnhamme and pone here gefliemde and pá herehýpa áhreddon.
 and hie flugon ofer Temese búton élcum forða, pá úp be Colne on
 áne iggað. Þá besæt sío fierd hie þær útan, pá hwíle þe hie þær

longest metc hæfdon; ac hí hæfdon pá heora stemn gesetenne and hiora mete genotudne. and wæs sé cyng pá piderweardes on fære 305 mid páre scire, pe mid him fierdedon. Pá hé pá wæs piderweardes, and sio óperu fierd wæs hámweardes; and ðá Deniscan sæton páer behindan; forpám hiora cyning wæs gewundod on páem gefeohte, pæt hí hine nemehhton ferian.

Pá gegaderedon pá, pe in Norphymbrum búgeað and on Éast- 310 englum, sum hund scipa and fóron súð ymbútan and sum feowertig scipa norp ymbútan, and ymbsæton án geweore on Defnascíre bé páre norpsæ. and pápe súð ymbútan fóron, ymbsæton Exancester. Ðá sé cyng pæt híerde, pá wende hé hine west wið Exanceastres mid calre páre fierde búton swípe gewaldenum dæle éastewardes pæs folces. 315

Pá fóron forð, oppe híe cómon tó Lundenbyrig. and pá mid páem burgwarum and páem fultume, pe him westan côm, fóron éast tó Béamfléote. Wæs Hæsten pá pær cumen mid his herge, pe ár æt Middel- túne sæt; and éac sé micla here wæs pá pártó cumen, pe ár on Limene mûpan sæt æt Apuldre. Hæfde Hæsten ár geworht pæt 320 geweore æt Béamfléote and wæs pá út áfaren on hergag; and wæs sé micla here æt hám. Pá fóron híe tó and gefliemdon pone here and pæt geweore ábræcon and genámon eal, pæt pær binnan wæs, gé on féo gé on wífum gé éac on bearnum and bróhton eall into Lundenbyrig; and pá scipu eall oðpe tóbræcon oppe forbærndon oppe tó 325 Lundenbyrig bróhton oppe tó Hrófesceastre. And Hæstenes wíf and his suna twegen mon bróhte tó páem cyninge. and hé hí him eft ágeaf, forpámpe hiora wæs óper his godsunu, óper Æðerédes ealdor- monnes; hæfdon hí hiora onfangen, ár Hæsten tó Béamfléote cóme. And hé him hæfde geseald gíslas and áðas; and sé cyng him éac wel 330 feoh sealde and éacswá, pá hé pone cniht ágef and pæt wíf. Ac sóna swá híe tó Béamfléote cómon and pæt geweore geworct wæs, swá hergode hé on his ríce pone ílcan ende, pe Æperéd his cumpæder healdan sceolde; and eft ópre sípe hé wæs on hergað gelend on pæt ílce ríce, pá pá mon his geweore ábræc. 335

Pá sé cyning hine pá west wende mid páre fierde wið Exan- cestres, swá ic ár sæde, and sé here pá burg beseten hæfde, pá hé páer tó gefaren wæs, pá éodon híe tó hiora scipum.

Pá hé pá wið pone here pær mæst ábisgod wæs and pá hergas wáron pá gegaderode begen tó Sceóbyrig on Éastseaxum and pær 340 geweore worhtun, fóron begen ætgædere úp be Temese; and him côm micel éaca tó ægper gé of Éastenglum gé of Norphymbrum. Fóron pá úp be Temese, oppæt híe gedydon æt Sáferne, pá úp be Sáferne. Pá gegaderode Æperéd ealdormon and Æpelm ealdorman and Æpel- nóp ealdorman and pá cinges pegnas, pe pá æt hám æt páem ge- 345 weorcum wáron, of ælcra byrig beéastan Pedredan gé bewestan Séalwuda gé beéastan gé éac benorpan Temese and bewestan Sáfern gé éac sum dæl pæs Norðwéalcynnes. Pá híe pá ealle gegaderode wáron, pá offóron híe pone here hindan æt Buttingtúne on Sáferne stape

350 and hine þær utan besæton on ælce healfe on anum fæstenne. Þá hie ðá fela wucena sæton on twá healfe *þære ie* and sé cyng wæs west on Defnum wip pone sciphære, þá wæron hie mid metelíeste gewægde and hæfdon micne dæl þára horsa freten, and þá ópre wæron hungre æcwolen. þá éodon hie út tó ðæm monnum, þe on éast-
 355 healfe *þære ie* wícodon and him wip gefuhton. and þá crístan hæfdon sige. and þær wearð Ordhéh cyninges pegn ofslægen and éac monige ópre cyninges pegnas ofslægen. *And þára Deniscra þær wearp swípe mycel geslægen* and sé dæl, þe þær aweg cóm, wurdon on fléame generede. Þá hie on Éastseaxe cómon tó hiora geweorce and tó hiora
 360 scipum, þá gegaderade sío láf eft of Éastenglum and of Norðhymbrum micelne here onforan winter and befaeston hira wíf and hira scipu and hira feoh on Éastenglum and fóron ânstréces dæges and nihtes, þæt hie gedydon on ánre wéstre ceastre on Wírhéalum; séo is Léga-ceaster geháten. Þá nemehte séo fird hie nā hindan offaran, ær hie
 365 wæron inne on þæm geweorce; besæton þeah þæt geweorc utan sume twegen dagas and genámon céapes eall þæt þær búton wæs and þá men ofslógon, þe hie foran forrídān mehton bútan geweorce; and þæt corn eall forbærmdon and mid hira horsum fretton on ælcere efenéhðe. And þæt wæs ymb twelf mōnað, þæspe hie ær hider ofer sæ cómon.
 370 895. Ond þá sóna æfter þæm on ðýs gére fōr sé here of Wírhéale in on Norðwéalas; forþæm hie ðær sittan nemehton. þæt wæs forðýpe hie wæron benumene ægðer gé þæs céapes gé þæs cornes, ðe hie gehergod hæfdon. Þá hie ðá eft út of Norðwéalum wendon mid þære herehýðe, þe hie ðær genumen hæfdon, þá fóron hie ofer Norðhymbra
 375 lond and Éastengla, swáswá séo fird hie gerécan nemehte, oppæt hie cómon on Éastseaxna lond éasteward on án ígland, þæt is úte on þære sæ; þæt is Meresíg háten.

And þá sé here eft hāmweard wende, þe Exanceaster beseten hæfde, þá hergodon hie úpon Súdseaxum néah Cisseceastre; and þá
 380 burgware hie gefliemdōn and hira monig hund ofslógon and hira scipu sumu genámon.

Ðá þý ílcan gére onforan winter þá Deniscan, þe on Meresíge sæton, tugon hira scipu úp on Temese and þá úp on Lýgan; þæt wæs ymb twá gér, þæspe hie hider ofer sæ cómon.
 385 896. On þý ílcan gére worhte sé foresprecena here geweorc be Lýgan xx míla bufan Lundebýrig. Þá þæs on sumera fóron micel dæl þára burgwara and éacswá ópres folces, þæt hie gedydon æt þára Deniscana geweorce and þær wurdon gefliemde and sume feower cyninges pegnas ofslægene. Þá þæs on hærfeste þá wícode sé cyng
 390 on néaweste þære byrig, þá hwíle þe hie hira corn gerypon, þæt þá Deniscan him nemehton þæs ripes forwiernan. Þá sume dæge ráð sé cyng úp bí þære eā and geháwade, hwær mon mehte þá éa forwyrcean, þæt hie nemehton þá scipu út brengan; and hie ðá swá dydon: worhton ðá tú geweorc on twá healfe þære éas. Ðá hie ðá þæt geweorc

furpum ongummen hæfdon and þær tó gewícod hæfdon, þá onget sé here, þæt hie nemehton pá scipu út brengen. Þá forléton hie hie and éodon ofer land, þæt hie gedydon æt Cwátbryce be Séfern, and þær gewere worhton. Ðá ráð seo fird west æfter þæm herige. and pá men of Lundenbyrig gefetodon pá scipu. and pá ealle, pe hie álædan nemehton, tóbrécon and pá, pé þær stælwyrðe wæron, binnan Lundenbyrig gebróhton. and pá Deniscan hæfdon hira wif befaest innan Eastengle, ær hie út of þæm geweorce fóron. Þá sæton hie pone winter æt Cwátbryce. Þæt wæs ymb þreo gér þæs pe hie on Limene múðan cómon hider ofer sæ.

897. Ðá þæs on sumera on ðysum gére tófór sé here — sum on Eastengle, sum on Norðhymbre. And pápe feohlcase wæron, him þær scipu begéton and súð ofer sæ fóron tó Sígene.

Næfde sé here — godes pones — Angeleyn ealles forswiðe gebrocod; ac hie wæron micle swípor gebrocede on þæm prim gearum mid céapes ewilde and monna, ealles swípost mid þæm þæt manige pára sélestena cynges péna, pe þær on londe wæron, forðferdon on þæm prim gearum. pára wæs sum Swiðulf biscop on Hrófescastre and Céolmund ealdormon on Cent and Beorhtulf ealdormon on Eastseaxum and Wulfréd ealdormon on Hámtúnscire and Ealhheard biscop æt Doiceceastre and Éadulf cynges pegn on Stúðseaxum and Beornulf wicgefera on Winteceastre and Ecgulf cynges horspegn and manige éac him, þéh ic ðá geðungnestan nemde.

Þý ílan geáre drehton pá hergas on Eastenglum and on Norðhymbrum Westseaxna lond swiðe be þæm súðstæde mid stælhergum, ealra swípost mid ðæm æscum, pe hie fela géara ær timbredon. Þá hét Ælfréd cyng timbran langscipu ongén ðá æscas; pá wæron fulnéah tú swá lange swá pá óðru; sume hæfdon lx ára, sume mǣ. pá wæron ægðer gé swífran gé unwealtran gé éac híeran þonne pá óðru. næron nǣwðer né on Fresisc gesceapene né on Denisc, búte swá him selfum ðúhte þæt hie nytwyrðoste béon meahen. Þá æt sumum cirre þæs ílan geáres cómon þær sex scipu tó Wiht and þær mycel yfel gedydon ægðer gé on Defenum gé welhwær be ðæm sǣriman. Þá hét sé cyng faran mid nigonum tó pára níwena scipa; and forfóron him pone múðan foran on útermere. pá fóron hie mid prim scipum út ongén hie. and þreo stódon æt ufewardum þæm múðan on drýgum. wæron pá men úppe on londe of ágāne. pá geféngon hie pára þreora scipa tú æt ðæm múðan úteawardum and pá men ofslógon; and þæt an oðwand. on þæm wæron éac pá men ofslægene búton fifum. pá cómon forðý onwêg, ðe ðára óperra scipu ásæton; pá wurdon éac swiðe unédelíce áseten. þreo ásæton on ðá healfe þæs déopes, ðe ðá Deniscan scipu áseten wæron, and pá óðru eall on ópre healfe, þæt hira nemehte nán tó óðrum. Ac ðá þæt wæter wæs æbbad fela furlanga from þæm scipum, pá éodon ðá Deniscan from þæm prim scipum tó þæm óðrum prim, pe on hira healfe beebbade wæron. and hie pá þær gefuhton. Þær wearð ofslægen Lucumon cynges geréfa and Wulfheard

Friesa and Æbbe Friesa and Æðelhere Friesa and Æðelferð cynges genéat and ealra monna — Fresiscra and Englisera — lxii and pára Deniscena cxx. pá cóm páem Deniscum scipum péh áer flód tó, áer pá Cristnan mehten hira út áscúfan. and hie forðý út oðréowon. Pá
 445 wæron hie tó páem gesárgode, pæt hie nemehton Súdseaxna lond útan berówan; ac hira pær tú sáe on lond wearp, and pá men mon lædde tó Winteceastre tó páem cynge; and hé hie ðær áhón hét; and pá men cómon on Éastengle, pe on páem anum scipe wæron, swíðe forwundode. — Ðý ilcan sumera forwearð nólás þonne xx scipa mid
 450 monnum mid ealle be páem súðriman. — Ðý ilcan gére forðferde Wulfríc cynges horsdegn; sé wæs éac Wealhgefara.

898. Hér on þysum gére gefór Æðelm Wiltúnsceire ealdormon nigon nihtum áer middum sumere; and hér forðferde Héahstán, sé wæs on Lundenne biscop.

455 901. Hér gefór Ælfréd Apulfing syx nihtum áer ealra hálígra mæssan. Sé wæs cyning ofer eall Ongeleyn bútan ðæm dæle, pe under Dena onwalde wæs; and hé héold pæt rice óprum healfum læs pe xxx wintra. And pá féng Éadweard his sunu tó rice. /

X. BE GESCEADWISAN GEREFAN

herausgegeben und erläutert von Liebermann Angl. 9, 259; überliefert in der Cambridge hs. Corp. Christ. Coll. 383, s. 102.

Sé scádwís geréfa sceal ægðær witan gé hláfordes landriht gé folces gerihtu, beðámðe hit of ealddagum witan geræddan, and ælcere tilðan tíman, ðe tó túne belimpð; forðám on manegum landum tilð bið redre ðonne on óðrum — gé yrðe tíma hrædra gé mæda rædran
 5 gé winterdún éacswá gé gehwile óðer tilð.

Héde séde sceire healde, pæt hé fríðige and forðige ælce, beðámðe hit sélest sý; and beðám hé éac mót, ðe hine weder wisað. Hé sceal snotorlice sméagean and georne ðurhsmúgan ealle ðá ðing, ðe hláforde magan tó ráde. Gyf hé wel áginnan wille, nemæig hé sléac béon né tó
 10 oferhýdig; ac hé mót ægðer witan gé lésse gé máre, gé betere gé mætre ðæs, ðe tó túne belimpð gé on túne gé on dune, gé on wuda gé on wætere, gé on felda gé on falde, gé inne gé úte. Forðám tó sóðe ic secge: oferhogie hé oððe forgýme ðá ðing tó begánne and tó bewitanne, ðe tó scipene oððe tó odene belimpað, sóna hit wyrð on
 15 berne, pæt tó ðám belimpað. —

Ac ic lére, pæt hé dó, swá ic áer cwæð: gýme ægðer gé ðæs sélran gé pæs sáemran, ðæt náðor nemisfare — gyf hé wealdan mæge — né corn né scéaf né flæsc, né flotsmeru né cýse né cýslyb, né nán ðéra ðinga, ðe áfra tó note mæge. —

20 Swá sceal gód seýrman his hláfordes healdan — dó ymbe his ágen, swáswá hé wylle. Á swá hé geeneordra swá bið hé weorðra, gyf hé wið witan hafoð his wisan gemæne. Symle hé sceal his hýrmen seýrpan mid manunge tó hláfordes néode and him éac léanian, beðámðe hý earnían.

Neláete hé náfre his hýrmen hyne oferwealdan, ac wille hé élcne 25
mid hláfordes creadfte and mid folcrihte. Sélre him his éfre of folgoðe
ðonne on, gyf hine magan wyldan, ðaðe hé sceolde wealdan. Nebið
hit hláforde ræd, þæt hé þæt ðafige. éfre hé mæg findan, on ðám
hé mæg nyt béon and ðá nytte dón, ðe him fylstan scylan; húru is
mæst néod, þæt hé ásce, hú hé yrde mæge fyrme geforðian, ðonne 30
ðæs tíma sý.

Me mæg in Maio and Junio and Julio on sumera fealgian,
myxendinegan út dragan, lochyrdla tilian, sceáp scyran, bytlían, bótet-
tan, týnan, tymbrían, wudían, wéodían, faldían, fiscwer and mylne
macían. — on hærfeste ripan, in Agosto and Septembri and Octobri 35
máwan, wád spittan, fela tilða hám gæderían, ðacían, ðecgan and fald
weoxían, scipena behweorfan and hlosan éacswá, ær tó túne tó stið
winter cume, and éac yrðe georne forðian. — on wintra erian and in
miclum gefyrstum timber cléofan, orceard ræran and mænige inweorc
wyrcean, ðerhsan, wudu cléofan, hryðeran styllan, swýn stígían, on 40
odene cylne macían — ofn and áste and fela ðinga sceal tó túne —
gé éac henna hróst. — on længtene eregian and impían, héana sáwan,
wíngæard settan, dícían, déorhege héawan and raðe æfterðám, gif hit
mót gewiderían, méderan settan, linséd sáwan, wádséd éacswá, wýrtún
plantian, and fela ðinga — ic eal geteallan nemæg, þæt gód scírman 45
byegan sceal.

Á hé mæg findan, hwæt hé mæg on byrig bétan; neðearf he
ná unnyt béon, ðonne hé ðær binnan bið: oððe hús góðían, rihtan and
weoxían and grép hégían, dícsceard bétan, hegas góðían, wéod wýrt-
walían, betweox húsan bricgían, beoddían, bencían, horsan styllan, 50
flór feormían oððe synnes sum ðing, ðe tó nyte mæge. Hé sceal fela
tóla tó túne tilían and fela andlómena tó húsan habban: æcse, adsan,
bil, byrse, scafan, sage, cimbíren, tighóc, næfebor, mattuc, ippingíren,
scear, culter and éac gáðíren, síðe, sicol, wéodhóc, spade, scofle, wád-
spitel, bærwán, besman, býtel, race, geafle, hlædre, horscamb and 55
sceara, fýrtange, wæipundern and fela tówtóla: flexlínan, spinle, réol,
gearwindan, stodlan, lorgas, presse, pihten, timpléan, wifte, wefle,
wulcamb, cip, amb, crancstæf, sceaðele, séamsticcan, scearra, nædle,
slic. And gif hé sméawyrhtan hæfð, ðám hé sceal tó tólan fylstan:
mylewerde, sýtére, léodgotan and óðran wyrhtan — élc weorc sylf 60
wisað, hwæt him tó gebyreð; nis énigman, þæt átellan mæge ðá tól
ealle, ðe man habban sceal. Man sceal habban wængewædu, sulh-
gesidu, egeðgetigu and fela ðinga, ðe ic nú genæmnián necan, gé éac
mete, áwel and tó odene fligel and andlamena fela: hwer, léad, cytel,
hlædel, pannan, crocca, brandíren, dexas, stelmélas, cýfa, cyflas, cyrne, 65
cýsfæt, céodan, wilían, windlas, systras, syfa, sædléap, hriðdel, hýrsyfe,
tæmespílan, fanna, trogas, æscena, hýfa, hunigbinna, béorbydene, bæð-
fæt, béodas, bútas, bleða, mélas, cuppan, seohhan, candelstafas, sealt-
fæt, sticfóðder, piperhorn, cyste, myðercan, bearmtéage, hlydan, sea-

33 bötettan nach Napier Mod. Lang. Notes IV 277 und Pogatscher EStud.
XXV 423 für hdschft. boteatan.

70 melas, stólas, læflas, léohtfæt, blácern, cyllan, sáþbox, camb, yrsebinne,
fóðderhec, fýrgeborh, meluhúðern, ælhyde, ofnrace, mexscoffe.

Hit is earfoðe eall tó gesecganne, þæt sé beðencan seal, ðe scíre
healt; nesceolde hé nán ðing forgýman, ðe æfre tó note mehte: né
forða músfellan né — þæt gít lásse is — tó hæpsan pinn. Fela
75 sceal tó holdan hámes geréfan and tó gemetfæstan manna hyrde. Ic
gecende, beðámðe ic cúðe. Séðe bet cunne, gecýðe his máre.

XI. DIE NORTHUMBR. MATTHÄUSÜBERSETZUNG MIT DEN RUSHWORTH GLOSSEN.

*The Gospel according to St. Matthew in Anglo-Saxon and Northumbrian
versions ed. Kemble and Hardwick. Handschrift im Brit. Mus. zu London Cotton
Mscr. Nero D 4. Die Rushworth Glossen in der Bodleiana zu Oxford Auct. D. II, 19.*

II. miððy ecsod gecenned were haelend in ðær byrig

1. *Cum ergo natus esset Iesus in Bethlehem Iuda*

in dagum herodes cyninges heonu ða tungulcraeftga of eastdæl
in diebus Herodis regis, ecce magi ab oriente

ewomun to hierusalem hia cwoedon vel cuoedende huer is ðe
venerunt Hierosolymam 2. dicentes: Ubi est qui

accenned is cynig iudeana gesegon we forðon sterra vel tungul his
natus est rex Iudaeorum? vidimus enim stellam ejus

in eastdæl 7 we cuomon to worðianne hine geherde wiototlice
in oriente et venimus adorare eum. 3. Audiens autem

herodes ðe cynig gedroefed wes 7 alle ða hierusolimisca vel ða
Herodes rex turbatus est et omnis Hierosolyma

burgwæras mið him 7 gesomnade alle ða aldormenn biscopa
cum illo. 4. Et congregans omnes principes sa-

vel mesapreasta 7 ða uðuutta ðæs folces georne gefraignade vel ge-
cerdotum et scribas populi sciscitabatur

ascade vel gefrasade from him huer crist accenned were soðlice
ab eis ubi Christus nasceretur 5. At

hia vel ða saegdon him suæ forðon awritten is
illi dixerunt In Bethleem Iudae; sic enim scriptum est

Rushworth Glossen. 1. þa soþlice akenned wæs haelend iudeana in dagum
erodes þæs kyniges henu tungulkraeftga eastan quomon to hierosolimam 2. cweþende
hwær is sepe akenned is kining iudeana we gesegon soþlice steorra his in eastdæle
7 cuomon to gebiddenne to him 3. þæt þa gehærde soþlice herodes king wæs gedroefed
in mode 7 ealle hierosolima mid hine. 4. and gesomnade ealle aldursacerdos 7 bokeras
þæs folkes ahsade from heom hwær krist wære akenned. 5. hi 7 þa cwædon in bethlem
iudeana swa soþlice awritten is

ðerh ðone witgo 7 ðu bethlem eorðu ðnðærfe ðing lyttel
per prophetam: 6. Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima
 arð in aldormonnum iudæs from ðe forðon of cymes aldormon *vel* latua
es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux

ðe riceses fole min ða heroðes deglice geceigde
qui regat populum meum Israhel. 7. Tunc Herodes clam vocatis
 tungulcræftiga georne *vel* innweardlice gelearnade from him tid
magis diligenter didicit ab eis tempus

stearres ðy ætdeawude him 7 sende ða ilca in bethleem cueð
stellae quae apparuit eis. 8. Et mittens illos in Bethlehem dixit:
 gaes 7 gefraignes innueardlice of ðæm cnæht 7 miððy ge infindes
Ite et interrogate diligenter de puero et cum inveneritis

eft sæcgas me ðæt 7 ic cymo to wordianne hine ðaðe miððy
renuntiate mihi ut et ego veniens adorem eum 9. Qui cum
 geherdon ðone cyning geædon 7 hepo stearra ðy gesegon in
audissent regem abierunt; et ecce stella quam viderant in
 eastdael foregeade hea wið ðæt miððy cuom gestôð ofer ðer *vel* hwer
oriante antecedeat eos usque dum veniens staret supra ubi

wæs ðe cnæht gesegon wiotetlice stearra gefagen weron glædnisse
erat puer 10. Videntes autem stellam gavisunt gaudio

miclo suiðe 7 inn eadon hus gefundun ðone cnæht mið maria
magno valde. 11. Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria

moder his 7 niðer gefeallon geworðadun hine 7 untynðon striona
matre eius et procidentes adoraverunt eum et apertis thesauris

hiora gebrohton him ðinga *vel* geafa gold cursumbor 7 recels
suis obtulerunt ei munera aurum tus et murram.

7 ondsuere onfeing in suefnum ðæt hia eft necerdon *vel* necerrde
12. Et responso accepto in somnis ne redirent

to herode ah ðerh oðer woeg eft gecerrdon in oedel *vel* in lond hiora
ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam

þurh witgu cwæpende 7 þu eorðu 6. nænigþinga læsæst eart in aldurmonnum iuda of
 þe soþlice gæp latteuw sepe ræccet fole min israhæl 7. þa herodes dernunga acægde
 tungulkraeftigum 7 georne geliornade æt him þa tid þæs æteawde him steorra 8. 7
 sendende heom to bethlem cwæp gæp 7 ahsiað georne bi ðem cnæhte 7 þanne ge
 gmoetep hine sæggað eft me þæt ic swilce cymende gebidde to him. 9. þa hie þa
 geherdon ðæs kyniges word eodun þonan 7 henu *vel* sihpe steorra þe hia ær ge
 sægon in eastdæle foregeade hi e oppætti he cumende gestod bufan ðær se cneht wæs
 10. hie geseænde soþlice steorran gefegon gefea miccle swipe 11. 7 ingangende þæt
 hus gmoettun þone cneht mid maria moder his 7 forþfallede gebedun to him 7
 ontynðen heora goldhord brohton him lac gold recils 7 murra þæt is smerennis.
 12. 7 andwyrde *vel* andsuari onfengon in slepe þæt hi e ne cerdun to herode þurh
 oþer wege gewendun to heora londe.

ðaðe miððy eft gewoendon heonu engel drihtnes aetdeaude in
 13. *Qui cum recessissent, ecce angelus domini apparuit in*
 soefne ioseph cuoed aris 7 onfoh vel genim ðone cnaeht 7 moder his
somnis Ioseph dicens: surge et accipe puerum et matrem eius
 7 fleh in ægypt 7 wæs ðu ðer wið ðon miððy ic ðe cuoedo vel saego
et fuge in Ægyptum et esto ibi usque dum dicam

ðe geworden wæs vel woen is forðon ðæt herodes soecas ðone cnaeht
tibi. Futurum est enim ut Herodes quaerat puerum

to fordoanne vel to forlosanne hine ðe arâs onfeng ðone cnaeht
ad perdendum eum. 14. Qui consurgens accepit puerum

7 moder his in næht 7 eft gewoende in ægypt 7 wæs ðer
et matrem ejus nocte et recessit in Ægyptum. 15. Et erat ibi

wið to geliornisse herodes ðæt were gefylled ðæt gecueden wæs from
usque ad obitum Herodis ut adimpleretur quod dictum est a
 drihtne ðerh ðone witgo cuoedende from ægipt ic ceigde sona min
domino per prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum.

ða herodes gesægh forðon bisuicen vel bilyrtet wæs from
 16. *Tunc Herodes videns quoniam inlusus esset a*
 dryum vel tungulcræftgum urað wæs suiðe 7 sende ofslog alle
magis iratus est valde et mittens occidit omnes

cnaeht ðaðe weron in ðær byrig 7 in allum gemæro hire of
pueros qui erant in Bethleem et in omnibus finibus eius a
 moðmesta 7 bituih æfter tid ðæt gesohte vel gefragade from
bimatu et infra secundum tempus quod exquisierat a

dryum ða gefylled wæs ðæt gecueden wæs ðerh hieremias
magis 17. Tunc adimpletum est quod dictum est per Hieremiam

ðone witge cuoedende stefn in tuigga vel geheræd wæs woepende
prophetam dicentem: 18. Vox in Rama audita est, ploratus

7 hremende suiðe ðæt wif woep suna hire 7 nalde froefra forðon
et ululatus multus: Rachel plorans filios suos et noluit consolari quia

13. þa hie weron gewitene henu engel drihtnes aetawde in swefne Iosep cweþende
 aris 7 genim pone cneht 7 his moder 7 fleoh in ægypti 7 wæs þær oppæt ic sægge
 ðe forþon ðe toward is soþlice þætte herodes soecaþ pone cneht to ofslæanne hine.
 14. he arisende genom pone cneht 7 his moder on niht 7 gewat in ægypti 15. 7
 wæs þær op dead herodes þætte gefylled wære þætte acweden wæs from drihtne
 þurh witgu cweþende of ægypto ic acægde minum sunu 16. þa herodes geseah þæt
 he wæs awæged from þæm tungulkreftgum he wæs swiðe eorre 7 sendende ofslog
 ealle þa cnehtas þaþe werun in bethlem 7 in allum heora gemoerum from twæm
 wintrum 7 beniupa æfter þære tide þe he ær asolte from þæm tungulkreftgum
 17. þa wæs gefylled þætte cweden wæs þurh hieremiam pone witgu cweþende
 18. stefn in heanisse gehered wæs wop 7 heaf micel rachel weþende hire bearn 7
 newalde beon afroefred forþon

ne sint deadade vel dead wæs soðlice herodes heono
 non sunt 19. Defuncto autem Herode ecce

ædeawade engel drihtnes in soefnum iosephe in ægypt cuoed
apparuit angelus domini in somnis Ioseph in Ægypto 20. *dicens:*

arris 7 onfoh ðone cnaecht 7 moder his 7 faer vel gae in eorðo israheles
Surge et accipe puerum et matrem ejus et vade in terram Israel;

deade arun forðon ðaðe sohton sawel cnaechtes ðe arrās
defuncti sunt enim qui quaerebant animam pueri. 21. *Qui surgens*

onfeng ðone cnaecht 7 moder his 7 cuom in eardo israheles
accepit puerum et matrem eius et venit in terram Israel.

geherde soðlice forðonðe cynig heroðes sunu rixade in iudea
 22. *Audiens autem quia Archelaus regnaret in Iudaea*

fore heroðes fæder his ondreard ðider fara vel to færenne 7 gelæred wæs
pro Herode patre suo, timuit illuc ire et admonitus

in soefnum gewoende ðona in dālum geliornesse 7 cuom
in somnis secessit in partes Galilaeae. 23. *Et veniens*

gebyde ðer in ceastra ðy is genemned ðæt sie gefylled ðæt
habitavit in civitate quae vocatur Nazareth, ut adimpleretur quod

gecuoeden wæs ðerh witga forðonðe nazaresca geceiged bið
dictum est per prophetas: Quoniam Nazareus vocabitur.

III. in dagum wuototlice ðæm cuom bæstere vel

1. *In diebus autem illis venit Ioannes baptista*

fuluihtere bodade in woestern iudeæ 7 cuoed hreonisse
praedicans in deserto Iudaeae 2. *et dicens: Poenitentiam*

doas vel wyrcas to genealacede forðon ric heofna ðes
agite; adpropinquavit enim regnum caelorum. 3. *Hic*

is forðonðe ðe gecuoeden wæs ðerh esaiaes ðone witgo cuoedende
est enim qui dictus est per Esaiam prophetam dicentem:

stefn cliopende in woestern gearuas woeg drihtnes rehta doed vel wyrcas
Vox clamantis in deserto: Parate viam domini, rectas facite

þe hie ne sendun. 19. þa herodes wæs soþlice dead henu drihtnes engel æteauðe in
 slepe Iosep in ægypto. 20. cweþende aris 7 genim pone cneht 7 his moder 7 far
 to israheles eorpu forþon þe deaðe sindun soþlice þe þe sohtun ferh þas cnehtes
 21. he arisende soþlice iosep genom pone cneht 7 his moder 7 cuom in israheles
 eorpu 22. 7 geherdun soþlice þætte archelaus ricsade in iudea for herodem his fæder
 ne durste pider gangan vel færan 7 gemyngad in slepe gecerde in galilea dæle.
 23. 7 cumende 7 eardade in þære cæstre ðe hatte nazareþ þætte gefylled wære þæt
 acweden wæs þurh witgu þætte he bið nazarenisc nemned

III. 1. in þæm soþlice dagum cuom iohannes se bezera bodende in iudea
 woestenne 2. 7 cweþende dōeþ hreunisse forþon þe neodiceþ soþlice heofuna rice
 3. þis his soþlice seþe cweden wæs þurh esaiaim witgu cweþende stemn cegende in
 westinne gearwigað drihtnes wæg wircaþ rihte

stiga his ðe ilca soðlice iohaunes hæfde gewede of
semitas ejus. 4. *Ipse autem Iohannes habebat vestimentum de*

herum ðæra camella 7 gyrðils fillena ymb sido his met *vel* fostrað
pilis camelorum et zonam pelliciam circa lumbos ejus; esca

his wæs 7 hunig udu ða gefoerde to him
autem ejus erat locustae et mel silvestre. 5. *Tunc exiebat ad eum*

ða burguaras 7 alle iudeas 7 all lōnd *vel* oedel ymb iordanen
Hierosolyma et omnis Iudaea et omnis regio circum Iordanen

7 weron gefulwad in iordanen from him geondeton synna hiora
 6. *et baptizabantur in Iordane ab eo confitentes peccata sua.*

gesæh soðlice monigæ cuomun to
 7. *Videns autem multos Pharisaeorum et Sadducaeorum venientes ad*

his fulwiht cuoed him cynn ætterna hua ædeuað iuh
suum baptismum dixit eis: Progenies viperarum quis demonstravit vobis

geflea from toweard wuraðo doed gie huoeðre wæstm wyrðe
fugere a futura ira? 8. *Facite ergo fructum dignum*

to hreonisse 7 nællas ge cuoeda bituih iuih fader we habbas
poenitentiae. 9. *Et ne velitis dicere intra vos: Patrem habemus*

abraham ic saego forðon iuh forðon mæg god of stanum
Abraham; dico enim vobis quoniam potest deus de lapidibus

ðissum awæcca suna abrahames soðlice *vel* gee forðon acas to
istis suscitare filios Abraham 10. *Iam enim securis ad*

wyrtrumma treuna gesetet wæs *vel* is all *vel* eghwelc forðon treu
radicem arborum posita est. *Omnis ergo arbor*

ðy newyrcas wæstm gôd ofcorfen sie 7 in fyr bið gesended
quae non facit fructum bonum excidetur et in ignem mittetur.

vel sie gesended ic wuotetlice *vel* ecsod ic fulwa iuih in wætre in
 11. *Ego quidem baptizo vos in aqua in*

hreonisse ðe ðe soðlice æfter me toeymende *vel* toword is strongra
poenitentiam; qui autem post me venturus est fortior

his stigas. 4. sylf þanne hæfde hrægl of olbendena herum 7 fellen gyrðels ymb his
 lendu his mete þanne wæs græshoppa 7 wuduhuniges. 5. þa eode ut to him hiero-
 solima 7 ealle iudea 7 eall þæt lond ymb iordane 6. werun depte in iordane from
 him ondettende heora synne 7. he þa gesæh þonne monige farisea 7 saducea cumende
 to his fulluihte cwæp to him ge nedrana cynn hwa getahte eow þæt ge flugan from
 þæm towardan eorre 8. wyrceþ soþlice wyrpe westem hreonisse 9. 7 newellað
 cwepan between eow *vel* in innan eow fæder we habbaþ abraham soþ ic eow sægge
 þæt mæg god of þissum stanum awæccan bearn abrahame 10. þennu is soþlice axe to
 wyrtruma treowes aseted his æghwile treow para þe ne bereþ godne woestim bið
 acorfen 7 in fyre sendeð 11. ic eowic depu *vel* dyppe in wættre in hreonisse sepe
 þonne æfter me cymeð se is me strængra

ðon mec *vel* ðon ic is his *vel* ðæs nam ic wyrðe gsceoe beara
me est cuius non sum dignus calceamenta portare;

he iuih gfulwas in halig gast 7 fyres his *vel* ðæs
ipse vos baptizabit in sancto spiritu et igni. 12. *Cuius ventilabrum*

in hond his 7 ðerhclaensade beretun his 7 somnas huæte his
in manu sua et permundavit aream suam et congregabit triticum suum
 in berørn ða halmas wuotetlice forbernes fyres in undrysnende
in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

ða cuom hælend from in to ðæt
 13. *Tunc venit Iesus a Galilaea in Iordanen ad Inhannem ut*
 he were gefulwad from him soðlice foresoc *vel* forbead
baptizaretur ab eo. 14. *Iohannes autem prohibebat*

hine cuoð ic from ðe rehtra is gefulwia 7 ðu cuom *vel* cymes to me
eum dicens: Ego a te debeo baptizari et tu venis ad me.

geonduarde soðlice hælend cuoð him buta tua suæ forðon
 15. *Respondens autem Iesus dixit ei: Sine modo sic enim*
 gedæfnad is us pæt we gefylle alle soðfæsnisse ða forleort hine
deceat nos implere omnem justitiam. *Tunc dimisit eum.*

miððy wæs gefulwad ueototlice hraðe *vel* sona astag *vel* aras of
 16. *Baptizatus autem confestim ascendit de*

wætre 7 heonu untyned weron him heofnas 7 gesæh gast godes
aqua. Et ecce aperti sunt ei caeli et vidit spiritum dei

of dune stigende suelce culfre cymmende ofer him 7 heonu
descendentem sicut columbam venientem super se. 17. *Et ecce*

stefn of heofnum cuoð ðis is sunu min leof in ðæm me
vox de caelis dicens: Hic est filius meus dilectus in quo mihi

woel gelicade.
complacui.

IV. ða hælend gelæded wæs in woestern from gaste ðætte
 1. *tunc Iesus ductus est in desertum ab spiritu ut*

pæt ic næm wyrpe scoas to beranne se eowic depið *vel* dyppeþ in ðæm halgan gaste
 7 fyre 12. pæs windiuscufol in his honda 7 þurhclensap his bereflor 7 gesomnap
 his hwæte in berern þa ceaf þone forberneþ fyre unaduescendlice 13. þa cuom
 from galilea in iordane to iohanne pætte he wære depið from him 14. iohannes
 þonne werede him cweþende ic sceal from þe beou *vel* wesa deped *vel* fullwihited 7
 ðu cymest to me 15. þa ondswarende se hælend cwæp to him lêt þus nu forðon
 ðe þus we sculon gefyllan æghwilce soþfestnisse þa forlet hine he. 16. þa gedeped
 se hælend hrepe astæg of þæm wætre 7 heuu him weron ontynde heofunas 7 he
 gesæg godes gast niþerstigendue swa culfre cumende ofer hine. 17. 7 heuu stemn
 of heofune cweþende þis is min sune se leofa in ðæm me gelicade.

IV, 1. þa wæs hælend læded in woestenne from gaste pæt

he woere gecostad *vel* gecunneð from diable 7 miððy gefæste
temptaretur a diabolo 2. *et cum jejunasset*

feuertig daga et feowertig næhta æfterðon gehyncgerde
quadraginta diebus et quadraginta noctibus postea esuriit

7 geneolacede ðe costere *vel* ðe cunnere cuoeð him gif sunu godes
 3. *et accedens temptator dixit ei si filius dei*

ðu arð cuoeð ðæt stanas ðas hlafa *vel* to hlafum sie geworden
es dic ut lapides isti panes fiant.

ðe geonduarde cuoeð awritten is ne in hlafe ane lifes monn ah
 4. *qui respondens dixit scriptum est non in pane solo vivit homo sed*

in alle *vel* in eghwælc word ðæt soðlic cuom of muðe godes ða
in omni verbo quod procedit de ore dei 5. *tunc*

gefeng *vel* genôm hine diobul in halig ceastra 7 gesette hine
assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem et statuit eum

ofer *vel* on hornsceaðe temples 7 cuoeð him gif sunu godes arð
supra pinaculum templi 6. *et dixit ei si filius dei es*

ðu send ðeh ufa hidune awritten is forðon forðon englum his
mitte te deorsum scriptum est enim quia angelis suis

bebead of ðe 7 in hondum genimmes ðec ðyleæs *vel* eaðe mæg
mandavit de te et in manibus tollent te ne forte

ðu wiðspurne to *vel* wið stane fot ðinne cuoeð him hælend
offendas ad lapidem pedem tuum 7. *ait illi Iesus*

eft so awritten is necosta ðu drihten god ðinne eft
rursum scriptum est non temptabis dominum deum tuum. 8. *iterum*

genom hine diobul in mor heh suiðe 7 geeaude him
assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde et ostendit ei

alle ricas middangeardes 7 wuldur hiora 7 cuoeð him ðas
omnia regna mundi et gloriam eorum 9. *et dixit ei haec*

ðe aalle ic sellō gif ðu fallas *vel* slæhtas to worðenne *vel* to worðianne
tibi omnia dabo si cadens adoraveris

he wære costad from deofle 2. 7 þa he fæste feowertig daga 7 feowertig næhta
 æfterpon hine hyngrade 3. 7 geneleccende to him se costere cwæp to him. gif þu
 godes sunu siæ gecwæp þæt þas stanes hlafes beon *vel* gewærpe 4. se andswarande
 cwæp awriten is nalles in hlafe anum lifgaþ menn ah in æghwælcum worde þæmpe
 forþ gaep of godes muðe 5. þa genom hine þæt deoful in þa halgan cæstre 7 sette
 hine on heh stowe temples 6. 7 cwæp to him gif þu sie godes sunu send þec niþer
 forpon gewriten is þæt he his englum bebeodeþ be þe þætte he þe gehalden in
 allum weogas þine 7 hie hondum ahebbap þec pyles þu andspurne æt stane þinum
 fotum 7. cwæp Iesus to him æft awriten is soþlice necosta þu dryhtnes þines
 godes 8. æft genom hine þæt deoful on dune heh swiþe 7 æteawde him eallne
 rice middangeardes 7 wuldor þara 9. 7 cwæp to him þas ic þe eall selle gif þu
 fallende to me gebiddes

mec ða cuoeð him hælend gae *vel* geong ðu widerworde awritten
me 10. *tunc dixit ei Iesus vade Satanas scriptum*
 is ðrihten god ðinne geworða ðu 7 him anum gehere ðu *vel* ge-
est dominum deum tuum adorabis et illi soli servies
 embehte ðu ða forleort hine diowl 7 heonu englas togeneolocedon
 11. *tunc reliquit eum diabolus et ecce angeli accesserunt*
 7 geembehtadon him miððy soðlice geherde ðæt iohannes gesæld
et ministrabant ei 12. *cum autem audisset quod Iohannes traditus*
 were ðona gewoende in galileam 7 forleort *vel* miððy forleort
esset secessit in Galilaeam 13. *et relicta*
 ceastra natzareðes cuom 7 gewunade *vel* gebyde
civitate Nazareth venit et habitavit in Capharnaum
 ðæt is sæ burug in gemærum zabulones 7 ðæt
maritima in finibus Zabulon et Nephtalim. 14. *ut*
 woere gefýlled ðæt gecuoeden is ðerh esaias ðone witge eorðu
impleretur quod dictum est per Esaiam prophetam 15. *terra*
 zabulones 7 woeg sæs ofer iordanen geliornis cynna
Zabulon et Neptalim via maris trans Iordanen Galilaeae 16.
vel ðeada folc ðe sett in ðiostrum leht gesæh mihil 7
gentium populus qui sedebat in tenebris lumen vidit magnum et
 ðæm sittendum in lond 7 scua deaðes leht ædeaued wæs him
sedentibus in regione et umbra mortis lux orta est eis
 of ðon *vel* ðona ongann hælend bodage 7 cuoeða hreownisse
 17. *exinde coepit Iesus praedicare et dicere paenitentiam*
 doas *vel* wyrcas to geneolocede forðon ric heofna geeade
agite adpropinquavit enim regnum coelorum 18.
vel gefoerde soðlice æt sæ geliornisse gesæh tuoeg broðera
ambulans autem juxta mare Galilaea vidit duos fratres
 ðone Simon ðe is geceiged *vel* genemned 7 broðer
Simonem qui vocatur Petrus et Andream fratrem

10. þa cwæp to him hælend ga on bæcline þu wiferwearde forþon awriten is to
 dryhtne þinum gōde ðu *vel* to gebidde 7 him anum ðewige 11. þa hine forlet
 deofol 7 hennu englas ewoman 7 ðegnadun him. 12. þa he þa geherde þæt iohannes
 wæs afongen gewat in galilea 13. 7 forlet nazaret caestrae ewom 7 geeardiade in
 capharnaum sæ caestrae in gemaerum zabulones 7 nephtales 14. þætte gefýlled wære
 þæt acwæden wæs þurh esaiam þone witgu ewepende 15. zabulones eorðu 7 nept-
 alimes eorpe sæs weg ofer iordane para þeoda galilea 16. folc þætte sett in þiostre
 geseah micel leht 7 þæm sittendum in þeode londe 7 deade scade *vel* scua leht
 æteawde upp þæm 17. seoðþan ingann keran 7 ewepan doap hrewnisse forðon þe
 neolicec heofuna rice 18. he þa gangande bi galilea sæð gesæh twegen getroper
 simon þane þe is nemned petrus 7 andreas his broþer

his gesendon nett in sæ woeron forðon fisceras 7 cuoeð
ejus mittentes rete in mare erant enim piscatores 19. *et ait*
 him cumas æfter mec 7 ic gedo iuih sie *vel* wosa fisceras monna
illis venite post me et faciam vos fieri piscatores hominum
 20. *at illi continuo relictis retibus secuti sunt eum* 21. *et pro-*
 soð ða ilco sôna forleorton netta gefylgdon him 7 ge-
 foerde ðona gesæh oðer tuoeg broðer iacob zebedes sunu 7
cedens inde vidit alios duos fratres Iacobum Zebedaei et Iohannem
 broðer his in scip mið zebedeos fader hiora geboeton *vel* gestricedon
fratrem ejus in nave cum Zebedaeo patre eorum *reficientes*
 netta hiora 7 geceigde hea *vel* ða ilca hea *vel* ða ilca soðlice
retia sua et vocavit eos 22. *illi autem*
 hraðe forleorton netta 7 fader gefylgdon hine 7 ymbeade
statim relictis retibus et patre secuti sunt eum 23. *et circumibat*
 hælend alle galilea lærde in somnungum hiora 7 bodade
Iesus totam Galilaeam docens in synagogis eorum et praedicans
 godspell rices 7 hælde all unhælo 7 all untrumnisse
evangelium regni et sanans omnem languorem et omnem infirmitatem
 in folce 7 geeade *vel* gesprang mersung his in alle syria
in populo 24. *et abiit opinio ejus in totam Syriam*
 7 gebrohtun him alle ða yfle hæfdon mið monigfald unhælo 7
et obtulerunt ei omnes male habentes variis languoribus et
 mið fiondgeldum *vel* mið costungum begetna *vel* fornumena 7 ða
tormentis comprehensos et qui
 diobles hæfdon 7 bræcsêc 7 eorðcryplas 7 geboeta hea 7
daemonia habebant et lunaticos et paralyticos et curavit eos 25. *et*
 gefylgdon hine ðreate moniga of galilea 7 of ðær byrig 7
secutae sunt eum turbae multae de Galilaea et Decapoli et de
 7 of iudea 7 of bihionda iordanen.
Hierosolymis et de Iudaea et de trans Iordanen.

settende nett in sæ forþon þe hię werun fisceras 19. 7 þa cwæp to him cumap
 æfter me 7 ic gedom þæt git beoþan monna fisceres 20. 7 hie hrepe foletende
 þæt nett heora folgedun him 21. 7 he forþgangande þonan gesægh opre twegen
 gebroþer iacob zebedeas sunu 7 iohannem his broþer in scipe mid hiora fæder
 boetende heora nett 7 gecægde *vel* cliopade him 22. 7 hie þa sona forletun heora
 nett 7 fæder folgadun him 23. 7 hælend geondeade alle galilea lærende in heora
 synagogum *vel* somnungum 7 bodende godspelles rice 7 hælde æghwilce adle 7
 æghwilce untrymnisse in þæm folce 24. 7 eode his hlisa in alle syria 7 him brohtun
 alle yfel hæbende 7 missenlicuun adlum 7 tintregum gefongnae 7 þa þe dioful hæfdun
 7 monsekæ 7 loman 7 he gehælde þa 25. 7 him fylgendun monige mængu of
 galilea 7 of decapoli 7 of Hierosolimis 7 of Iudea 7 of londe begeonda Iordane.

V. geseh wutotlice ðreatas gestag in mor 7 miððy gesætt

1. *videns autem turbas ascendit in montem et cum sedisset*

geneolecedon to him ðeignas his 7 untynde muð his
accesserunt ad eum discipuli ejus 2. *et aperiens os suum*

gekerde hea cuoedð eadge biðon ða ðorfendo of *vel* from gaste
docebat eos diens: 3. *beati pauperes spiritu*

forðon hiora is ric heofna eadge biðon ða milde
quoniam ipsorum est regnum caelorum 4. *beati mites:*

forðon ða agnegad eorðo eadge biðon ðaðe gemænas
quoniam ipsi possidebunt terram 5. *beati qui lugent:*

forðon ða gefroefred biðon eadge biðon ðaðe hyncgrað 7
quoniam ipsi consolabuntur. 6. *beati qui esuriunt et*

ðyrstas soðfæstnisse forðon ða ilco gefylled biðon *vel* geriorded
sitiunt justitiam quoniam ipsi saturabuntur

eadge biðon miltheorte forðon hiora *vel* ða miltheortnise
7. *beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam*

him gefylges eadge biðon claene of *vel* from hearte forðon
consequentur. 8. *beati mundo corde: quoniam*

ða god geseas eadge biðon sibsume *vel* friðgeorne forðon
ipsi deum videbunt 9. *beati pacifici quoniam*

ða suna godes geceigð biðon *vel* genemned eadge biðon ðaðe
ipsi filii dei vocabuntur 10. *beati qui*

oehtnisse hea geðolas fore soðfæstnisse forðon hiora is
persecutionem patiuntur propter justitiam quoniam ipsorum est

ric heofna eadge aron gie miððy yfle hia gecuoedas iuh
regnum caelorum. 11. *beati estis cum maledixerint vobis*

7 miððy oehtas iuih 7 cuoedas eghwelo yfel wið
et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversum

iuih gestucas *vel* wæges fore mec gefeað 7 wynnsumiað
vos mentienter propter me 12. *gaudete et exultate,*

V, 1. He þa geseende þa menigu astahg on dune 7 þa he wæs gesett, eodun to his discipuli *vel* his þegnas. 2. 7 ontynde his muþ lærde hīe cweþende. 3. eadig þa purfende in gaste forþon heora his heofuna rice. 4. þa milde forþon þe hie gesittap eorðu. 5. . . . de nu forþon þe hīe beoþ afrēofrede. 6. pape hie hyngriþ 7 ðyrstep soðfæstnisse forþon þe hie fulle weorþap *vel* beon. 7. þa mildheortnisse forðon þe hie mildheortnisse begetap. 8. þa clæne heortan þe hie god gescawað *vel* geseop. 9. þa sibsume *vel* friðsume forþon þe hie beoþ godes bearn genemde. 10. pape hōehtnisse þrowiaþ fore soðfæstnisse forþon þe heora is heofuna rice. 11. eadig ge beoþ þonne eowic wærgap mennisc 7 eower hehtende beoþan 7 cwæþan æghwile yfel wið eow ligende for mec. 12. gefeap 7 geblissiað

forðon mearda iuere monigfalde is *vel* sint in heofnum suæ *vel*
quoniam merces vestra copiosa est in caelis sic

suelce forðon geoehton ða witgo ðaðe weron ær iuih gēe
enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos 13. vos

sint salt eorðes ðæt gif salt forworðes in ðon gesælted bið to
estis sal terræ quod si sal evanuerit in quo salietur? ad

nowihte *vel* to nænihte mæge ofer ðæt buta pæt gesended bið *vel* geworpen
nihilum valet ultra nisi ut mittatur

ût 7 getreden bið from monnum gie aron *vel* sint leht
foras et conculcetur ab hominibus 14. vos estis lux

middangeardes ne mæg burug *vel* ceastra gehyda *vel* gedeigla ofer
mundi non potest civitas abscondi supra

mor geseted ne ec bernas ðæccille *vel* lehtfæt 7 settas ða *vel* hia
montem posita. neque accendunt lucernam et ponunt eam

under mitte *vel* under sestre ah ofer lehtisern 7 lihteð allum
sub modio sed super candelabrum ut luceat omnibus

ðaðe in hus biðon *vel* sint suæ lehteð leht iuer fore
qui in domo sunt 16. sic luceat lux vestra coram

monnum ðæt hea geseað *vel* gesege iurra goda werca 7 wuldriað
hominibus ut videant vestra bona opera et glorificent

fader iurne ðe is in heofnum nællas gie woenæ forðon
patrem vestrum qui est in caelis 17. nolite putare quoniam

ic cuom to slitenne *vel* to undoenne æ oððe witgæ ne cuom ic
veni solvere legem aut prophetas. non veni

to slitenne ah to fylленne soð is *vel* soðlice forðon ic cuedo
solvere sed ad implere 18. amen quippe dico

to iuh wið ða hwile liores heofon 7 eorðo foruord *vel* pricle
robis donec transeat cælum et terra iota

an *vel* enne *vel* enne pricle *vel* stæfes heafod neforeade *vel* neforgæs
unum aut unus apex non praeteribit

forpon lean *vel* meard eowra is genihtsumað in heofunum forpon þe hia swa
hoehtende sint witgena þara þe weron ær eow. 13. ge sindun eorðu salt gif þæt
salt þonne awerdað in þæm þe hit bið salten to nohte mæg seoppan nympe þæt hit
sie worpen ût 7 tredan from monnum. 14. ge sindun leoht middangeardes. ne
mæg ceastra beon ahýded on dun aseted 15. ne menn blæcern inbeornað 7
settaþ hine under mytte ah on candeltreow þæt he gelihte allum þe in husæ
sindun. 16. sua lihte liht eower fore monnum þætte hia geseon eower god weorc
7 wuldrigæ fæder eowrum ðe in heofunum is. 17. ne wenap ge forþonthe ic
cuome to breccanne æ *vel* lare eþpa witga ne cuom ic to breccan ah to gefyllenne.
18. soþ ic sæge eow oþþæt geleoreþ heofun 7 corpe an i eþpa an holstæfes ne
gelioreþ

from æ wið ða hwile alle sie seðe of ðon *vel* forðon
a lege donec omnia fiant. 19. *qui ergo*

untynes *vel* toslittes enne of bebodum ðissum leasestum *vel* lytlum
solverit unum de mandatis istis minimis

7 læreð suæ menn lytel *vel* leasest he bið genemned in ric
et docuerit sic homines minimus vocabitur in regno

heafna seðe uutedlice doeð 7 læreð ðes micil bið geceigð in
cælorum qui autem fecerit et docuerit hic magnus vocabitur in

ric heafna ic cueðo forðon iuh ðy *vel* forðon buta
regno cælorum. 20. *dico enim vobis quia nisi*

monigfallice *vel* monigfaldge worðe soðfæstnise iuer forðor *vel* suiðor
abundaverit iustitia vestra plus quam

wuðuttana 7 ne ingaes ge in ric heafna
scribarum et pharisæorum non intrabitis in regnum cælorum

geherde ge forðon acueden is to ðæm haaldum ne ofslah ðu seðe
 21. *audistis quia dictum est antiquis non occides qui*

soðlice *vel* wutedlice ofslaeð deadsynig bið to dome *vel* from dome
autem occiderit reus erit iudicio.

ic soðlice cueðo to iuh forðon eguele seðe uraedes broðere
 22. *ego autem dico vobis quia omnis qui irascetur fratri*

his deadsynig bið of dome seðe uutedlice cueðas broðre his
suo reus erit iudicio qui autem dixerit fratri suo

ðu unuis *vel* idle seyldig bið to boettanne seðe soðlice cueðas
racha reus erit consilio qui autem dixerit

ðu idle *vel* unwis seyldig bið to tinterge fyres gif ec gebrenge
fatue reus erit gehennae ignis 23. *si ergo offeres*

ðing ðin to wigbed 7 ðer eftðencende ðu bist *vel* bedences eft
munus tuum ad altare et ibi recordatus fueris

forðon broðer ðin hæfeð hwothwoega wið ðec eftforlet
quia frater tuus habet aliquid adversum te 24. *relinque*

from æ ærpon all þus geweorpe. 19. sepe forpon toleseþ an of þisse beboda læsest
 7 swa læreþ men he biþ se læsesta nemned in heofuna rice sepe þonne wyrceþ 7
 swa læreþ se bið micel nemneþ in heofuna rice. 20. forpon ic sæge eow nympe
 eower soþfæstnisse genihtsumige mæ þonne bokere 7 farisea ne gaþ ge in heofuna
 rice 21. geherdun þætte cwæden wæs þæm iumonnum ne slag þu sepe þonne
 slæp seyldig he biþ dome *vel* he bið doma seyldig. 22. ic þonne sæge eow þætte
 æghwile para eorsap his broþer he biþ doma seyldig sepe þanne cwæp fæ his broþer
 idla he biþ gemote seyldig sepe þanne cwæpe dysig *vel* dole he bið seyldig helle
 fyres. 23. forpon gif þu bringa þin lac to weofud *vel* wibede 7 ðær gemyne bist
 þæt þin broþer hæbbe hwæthwugu wið ðe. 24. forlet

ðer ðing ðin to wigbed 7 gae *vel* gong ærest eft to boetanne
ibi munus tuum ad altare et vade prius reconciliare

broðre ðinum 7 ðonne cym ðu gebreng ðing ðin wæs ðu
fratri tuo et tunc veniens offeres munus tuum 25. *esto*

geðafsum wiðerbrace ðinum hraðe miððy bist in uoeg mið him
consentiens adversario tuo cito dum es in via cum eo

ðylæs geselle ðec ðe wiðerbraca *vel* ðe fyond to dome 7 ðe dæma
ne forte tradat te adversarius iudicio et iudex

gesellæs ðeh dæm ðegne 7 in carcern ðu bist gesended soðlice
tradat te ministro et in carcerem mitteris 26. *amen*

ic cueðo ðe ne ofgæstu ðona wið ðu forgelde ðy lætmeste feorðung
dico tibi non exies inde donec reddas novissimum quadrantem

geherde ge forðon acueden is to dæm aldum ne negesyngge ðu
 27. *audistis quia dictum est antiquis maechaberis*

vel neseð ðu oðres mones wif. ic untellice cueðo to iuh
 28. *ego autem dico vobis*

forðon eghwælc seðe gesis *vel* gesæh ðæt wif to wilnanne *vel* to nytanne
quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiscendam

soðlice gesynggade ða in hearta his ðæt gif
eam jam mæchatus est eam in corde suo. 29. *quod si*

ðah sie ego ðin suiðre ondsprynas ðe gener *vel* genim hine 7
oculus tuus dexter scandalizet te erue eum et

worp from ðe behoflic is forðon ðe ðætte dead sie enne liomana
proijce abs te expedit enim tibi ut pereat unum membrorum

ðinra ðon all lichoma ðin gesendad bið in tintergo *vel* in cursung
tuorum quam totum corpus tuum mittatur in gehenna.

7 gif suiðra hond ðin ondsprynas ðeh cearf hea 7 worp
 30. *et si dextra manus tua scandalizet te abscide eam et proijce*

from ðe behofes forðon ðe ðætte deadege enne liomana ðinra
abs te expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum

þær þin lac beforan þæt weofud *vel* wibed 7 gae ærest gepinge wiþ ðinum broþer 7 þanne cumeþ þu agefes þin lac. 25. wæs *vel* beo ðu gemod *vel* þencende þinum þæm wipwearde hraþe þanne þu sie on wæge mid hine þy læs se wiðerwearde þec selle doeme 7 se doeme sellað ðe his ðægne 7 þu se in carcern sende. 26. soþ ic sæga þe ne gæs þu ut þonan ærþon ðu agefe þone næhstu feorðan dæl. 27. ge geherdun þætte cwæden wæs þæm gūmonnum nelige dernunge. 28. ic þonne sæge eow þæt æghwile þara þe gesihþ wif to gitsanne *vel* forlicgan hire *vel* þæs gewemmed is wiþ þæt in his heorte 29. gif þanne þin êge þæt swiþre aswicað þe *vel* fælle þec ahlōca hit 7 awerp from ðe forþon þe beþerfeð þæt to lore weorðe an þine lioma þonne all þin lichoma sið sende in helle. 30. 7 gif seo swiþre hond þin fælle *vel* æswicað ðec aceorf hia 7 aweorp from þe forþon þe beðærfeþ þæt to lose wearpe *vel* lore beon an þine leoman

ðon all lichoma ðin gæð *vel* færeð in tintergo acueden
quam totum corpus tuum eat in gehenna 31. *dictum*

is uutetlice suahua forletas wif his selle hir boc freodomes
est autem quicumque dimiserit uxorem suam det illi libellum repudiū.

ic soðlice cuedo to iuh forðon eghuele seðe forletes wif
 32. *ego autem dico vobis quia omnis qui dimiserit uxorem*

his buta unclænes lustas inting gedoeð *vel* wircas ða ilca
suam excepta fornicationis causa facit eam

gesyngege 7 seðe forleteno lædæs he synngieð eftsona herde ge
mæchari et qui dimissam duxerit adulterat 33. *iterum audistis*

forðon acueden is ðæm aldum ne ðerhsuere ðu to suiðe ðu forgeldes
quia dictum est antiquis non perjurabis reddens

soðlice drihtne gihata aðas ðine ic uutetlice cuedo
autem domino vota jurementa tua 34. *ego autem dico*

iuh to nesuerige æfre ne ðerh heofon forðon hehseðil godes is
vobis jurare omnino neque per cælum quia thronus dei est

ne ðerh earðo forðon fôtscoemel is fota his ne ðerh
 35. *neque per terram quia scabellum est pedum ejus. neque per*

hierusalem forðon burug is micles cyninges ne ðerh
Hierosolymam quia civitas est magni regis. 36. *neque per*

heafod ðin suere ðu forðon nemæhtu enne her huit geuirce
caput tuum juraveris quia non potes unum capillum album facere

vel blæc sie uutetlice *vel* cuðlice word iuer ise ise nese
aut nigrum. 37. *sit autem sermo vester est est non*

nese þæt soðlice from ðæm wordum manigfalloceru is *vel* bið from
non quod autem his abundantius est a

yfle is geherde ge forðon acueden is ego fore ego 7
malo est. 38. *audistis quia dictum est oculum pro oculo et*

tôð fore toðe ic soðlice cuedo to iuh newiðstonde
 39. *ego autem dico vobis non resistere*

þonne eall þin lichoma gæp in helle. 31. geewæden wæs þonne swahwaswa forletas
 his wif selle him beec pare aweornisse. 32. ic þonne sæge eow *vel* iu þætte
 æghwile paraþe forletes his wif butan forlegennisse þinge *vel* inþinga he doep þæt
 hiu dernunge liege 7 sepe þæt forletne him lædeþ hefæþ unreht hæmeþ 33. eft ge
 geherdon þætte cwæden wæs gūmonnum neswer þu man agef þonne drihtne þine hapas
 34. ic þonne cwepe to eow þæt ge nesellaþ hap *vel* swerge allunga *vel* eower nan ne
 þurh heofun forþonpe he is godes seþel. 35. ne þurh eorþæ forþonpi hio is fotscamel
vel tæppelbred his fota ne þurh hierusalem forþonpe hio is cæstra þæs micclan kyninges
 36. ne þurh þin heafud hap selle *vel* swerigæ forþonpe þu nemæht ænne loc hwitne
 gewirce oppe blæcne. 37. sie þonne eower word is *vel* hit is is *vel* hit is nis *vel* nis hit
 nis *vel* nis hit þætte þonne þæm wordum genyhtsume is from yflæ is. 38. ge geherdun
 þætte cwæden wæs ege for ege tôð for tōþ 39. icþonne cwæpe to eow þæt ge newiðstonde

mið yfle *vel* to yfle ah gif hwa ðec slaes in suiðra ceica ðin
malo sed si quis te percusserit in dextra maxilla tua

sel *vel* gef him 7 ðy oðera 7 ðæm seðe wil ðec mið to dome
praebe illi et alteram 40. et illi qui vult tecum iudicio

geflitta 7 cyrtel *vel* hrægl ðin to niomanne forlet 7 hrægl *vel*
contendere et tunicam tuam tollere remitte et

hæcla *vel* bratt 7 seðe *vel* suahua ðec genedes *vel* geðreatas
pallium 41. et quicumque te angariaberit

mile straedena geong mið him oðra tuege seðe giueð from ðe
mille passus vade cum illo alia duo. 42. qui petit a te

sel him 7 ðæm nedende *vel* ðæm ðreatende huerfa ðec neacerre
da ei et volenti mutuari a te ne avertaris

geherde ge forðon acueden is lufa ðone neste ðinne 7
43. audistis quia dictum est dilige proximum tuum et

mið *vel* from læðo hæfe ðu fiond ðinne ic soðlice cweðo to iuh
odio habebis inimicum tuum. 44. ego autem dico vobis

lufas ge fiondas iurre uel doeð *vel* doas ðæm ðaðe læðas *vel* læðedon
diligite inimicos vestros benefacite his qui oderunt

iuih 7 biddas fore oehtendum 7 teancuedendum iuih ðæt gie sæ
vos et orate pro persequentibus et calumniantibus vos. 45. ut sitis

sunna fadres iures seðe in heafnas his forðon sunna his arise doeð
filiis patris vestri qui in caelis est quia solem suum oriri facit

ofer godo 7 yfle 7 sniueð *vel* hregnað ofer soðfæsta 7 unsodfæste
super bonos et malos et pluit super justos et injustos

gif forðon ge lufiað ða ilco ðaðe iuih lufyað huele mearde
46. si enim diligatis eos qui vos diligunt quam mercedem

gie sciolun habba. ahne 7 bærsuinnigo ðis doas 7 gif
habebitis nonne et publicani hoc faciunt. 47. et si

gie hælo beadas *vel* wileyma broðero iurre ane huæt forðor
salutaveritis fratres vestros tantum quid amplius

yflæ ah gif hwa ðec slæ on ðæt swiðran wonge *vel* ceke þin sel him ek þæt oper
 40. 7 þæm þe wille wið þe dom geflitan 7 þinne tonica genioman forlet him *vel*
 swilce 7 hryft. 41. 7 swahwaswa ðe nede to lædenne *vel* to ferganne þusend
 stæppan þæt his an mil ga mid himæ opre twege 42. all *vel* sepe bidde þe sele
 him 7 þæmðe wille on borg nioma æt þe nebeo ungeþwære 43. ge geherdan þætte
 cwæden wæs lufa þine þa nextan 7 hate þine fiond. 44. ic þonne cwæpe to eow
 lufigaþ eowre fiondas 7 dōeþ wæl þæm þe eowic hateþ *vel* fiega 7 gebiddaþ for
 hearmcwidele *vel* ohtende eowic 7 for ehtendum *vel* koelende eowic. 45. þæt ge
 sie bearn eowres fæder þe in heofonum is sepe his sunne dōeþ uppgangan ofer gode
 7 yfle 7 regneþ ofer soþfæste 7 unsopfæste. 46. forþon gif ge lufigaþ pape eow
 lufigaþ hwylce lean habbaþ ge ah gæfelgerōefe þæt nedoeþ 47. 7 gif ge halettap
 eowre broþer æfne hwæt doap

gie doas *vel* wyrças ahne esuieo ðis doas wosas ge ðonne
facitio? *nonne ethnici hoc faciunt?* 48. *estote* *ergo*

iuh wisfæste suæ 7 fader iuer heofonlic wisfæst is
vos perfecti sicut et pater vester caelestis perfectus est.

ge marae ah hæðne þæt nedoap. 48. forþon beop ge gedoeft swa swilce eower
 fæder se heofunlica gedoeft is.

XII. WESTSÄCHSISCHE MATTHÄUSÜBERSETZUNG.

Corp. Christ. College, Cambridge No. CXL; vgl. Hardwick, The Gospel according to S. Matthew, Cambridge 1858.

II, 1. Eornustlice þá sé hælend ácenned wæs on Iudéiscere Beth-
 leem on þæs cyninges dagum Héródes, þá cómon þá tungolwítegan
 fram éastdæle tó Hierusalem 2. and cwædon: Hwær ys sé Iúdéa
 cyning, pe ácenned ys? Sôðlice wé gesáwon hys steorran on éast-
 dæle and wé cwómon ús him tó geádmédenne. 3. þá Héródes þæt 5
 gehýrde, ðá wearð hé gedréfed and eal Hierosolimwaru mid him.
 4. And þá gegaderode Héródes ealle ealdras pára sácerda and folces
 wríteras and áxode, hwær Críst ácenned wære. 5. Ðá sédon hí him:
 On Iúdéiscere Bethlem: witodlice pus ys áwriten purh pone wítegan:
 6. and þú Bethlem Iúdéaland, witodlice neeart þú læst on Iúda 10
 ealdrum; of ðé forð gæð sé heretoga, sépe recð mín folc Israhél.
 7. Héródes þá clypode on sunderspræce ðá tungelwítegan and befrán
 hí georne, hwænne sé steorra him æteowde. 8. And hé ásende hí tó
 Bethlem and ðus cwæð: farað and áxiað geornlice be þám eilde
 and ponne gé hyt gemetað, cýðað eft mé, þæt ie eume and mé tó 15
 him gebidde. 9. Ðá hí þæt gebod gehýrdon, þá férdon hí and sóþlice
 sé steorra, pe hí on éastdæle gesáwon, him beforan férdre, oð hé stód
 ofer, þær þæt cild wæs. 10. Sóþlice þá ðá tungelwítegan pone steorran
 gesáwon, fægenodon swýðe myclum geféan; 11. and gangende into
 þám húse, hí gemétton þæt cild mid Marian hys méder and hí 20
 áðenedon hí and hí tó him gebædon and hí untýndon hyra goldhordas
 and him lác bróhton, þæt wæs gold and récelas and myrre. 12. And
 hí áféngon andsware on swefnum, þæt hí eft tó Héróde nehwyrfdon,
 ac hí on óðerne weg on hyra rice férdon. 13. Ðá hí pá férdon, þá
 ætýwde drihtnes engel Iósépe on swefnum and pus cwæð: áris and nim 25
 þæt cild and his módor and fléoh on Egyptaland and béo þær, oðþæt
 ie ðé secge. Tóward ys þæt Héródes sécð þæt cild tó forspillenne.
 14. Hé árás þá and nam þæt cild and his módor on niht and férdre
 on Egyptum 13. and wæs þær oð Héródes forðsið, þæt wære gefylled,
 þætðe fram drihtne gecweden wæs purh ðone wítegan: „of Egyptum 30
 ie mínne sunu geclypode. 16. Ðá wæs Héródes swýðe gebolgen, for-
 þámpe hé bepæht wæs fram þám tungelwítegum and hé ásende þá
 and ofslóh ealle þá cild pe on Bethlem wæron and on eallum hire
 gemárum fram twýwintrum cilde and binnan þám æfter páre tíde,
 pe hé geáxode fram ðám tungolwítegum. 17. Ðá wæs gefylled þæt 35

gecweden wæs purh Hieremiam pone wítegan. 18. Stefn wæs on héhnyse gehýred, wóp and micel potörung, Rachel wéop hyre bearn and héo nolde béon gefréfred, forpámðe hí náron. 19. Sôðlice pá Héródes wæs forðfaren, witodlice on swefne drihtnes engel ætywde
 40 Iósépe on Egyptum 20. and pus cwæð: áris and nim þæt cild and his módor and far on Israhélaland; nú synd forðfarene þe ðæs cildes sawle sóhton. 21. Hé áras ðá and onféng þæt cild and his módor and cóm on Israhélaland. 22. Ðá hé gehýrde, þæt Archelaus rixode on Iúdéapéode for þæne Héródem, hé ondréd pyder tó farende and on
 45 swefnum gemynegod hé férde on Galiléisce dælas. 23. And hé cóm pá and eardode on þære ceastre ðe is genemned Nazareth, þæt wære gefylled þæt gecweden wæs purh ðone wítegan, forpámðe hé Nazarénisc býð genemned.

III, 1. On páam dagum cóm Iohannes sé fulluhtére and bodude
 50 on páam wéstene Iudeæ 2. and cwæð: dóp dædbóte, sôðlice genéalæceð heofona ríce. 3. Ðis ys sé, be pámpe gecweden ys purh Esaïam ðone wítegan: clypiendes stefn wæs on wéstene, gegearwíað drihtnes weg, dóp hys síðas rihte. 4. Sé Iohannes witodlice hæfde réaf of olfenda hárum and fellenne gyrdel embe hys lendenu, and his mete wæs
 55 gærstapan and wuduhunig. 5. Ðá férde tó him Hierosolimwaru and eal Iúdéapéod and eal þæt ríce wiðgeóndan Iordanen 6. and hí wáron gefullode on Iordane fram him and hí andettan hyra synna. 7. Sôðlice pá hé geseh manega þæra sunderhálgena and þæra rihtwísendra tó his fulluhte cumende, hé cwæð tó him: lá, næddrena cyn,
 60 hwá geswutelode éow tó fléonne fram ðán tóweardan yrre. 8. eornostlice dóp medemne wæstm þære dædbóte 9. and necwepað betwux éow: „wé habbað Abraham ús tó fæder.“ Sôþlice ic secge éow, þæt god ys swá mihtig, þæt hé mæg of pysum stánnum áwecccean Abrahames bearn. 10. Eallunga ys séo æx tó ðæra treowa wurtrumum
 65 ásett; eornustlice ælc treow, þe góðne wæstm nebringð, býð forcorfen and on fýr áworpen. 11. Witodlice ic éow fullige on wætere tó dædbóte; sépe æfter mé tówerd ys, hé ys strengra þonne ic, ðæs gescý néom ic wyrðe tó berenne; hé éow fullað on hálgum gáste and on fýre. 12. Ðæs fann ys on his handa and hé áfeormað his pyrsceflóre and hé gegaderað his hwæte on his bern; pá ceafu hé forbærnð
 70 on unádwæscendlicum fýre. 13. Ðá cóm sé hælend fram Galiléa tó Iordane tó Iohanne, þæt hé hine fullode. 14. Iohannes pá sôðlice forbéad him and cwæð: „ic sceal fram þé béon gefullod and cymst ðú tó mé.“ 15. Ðá andswarode sé hælend him and cwæð: lét nú;
 75 pus unc gedafnað ealle rihtwisnesse gefyllan. Ðá forlét hé hine. 16. Sôþlice pá sé hælend gefullod wæs, hræðlice hé ástáh of ðám wætere and him wurden þérrihthe heofenas ontýnede and hé geseah godes gást niperstigende swáswá culfran and wunigende ofer hine 17. and sôðlice pá cóm stefn of heofenum and pus cwæð: Hér is mín
 80 sé gecorena sunu, on páam mé gelicode.

IV, 1. Ðá wæs sé hælend gelæd fram gáste on wésten, þæt hé wære fram deofle costud. 2. and pá pá hé fæste feowurtig daga and feowurtig nihta, pá ongan hyne sýððan hingrian. 3. And pá genéalæhte

sé costnind and cwæð: Gyf þú godes sunu sý, cweð, þæt pás stanas
 tó hláfe gewurðon. 4. Ðá andswarode sé hælend: „Hit ys áwriten: 85
 neleafað sé man be hláfe ánum, ac be ælcon worde, þe of godes
 múðe græð. 5. Ðá gebróhte sé deófol hine on pá hálgan ceastre and
 ásette hine ofer þæs temples héahnesse 6. and cwæð tó him: „Gyf
 þú godes sunu eart, ásend þé þonne nyðer: sóðlice hit ys áwriten, þæt
 hé his englum bebéad be ðé, þæt hig þé on hyra handum heron, 90
 þelæspe ðín fót æt stáne ætsporne. 7. Ðá cwæð sé hælend eft tó
 him: „Hit ys áwriten: necostna þú drihten þínne god.“ 8. Eft sé
 deófol hine genam and lédde hine on swiðe héahne munt and ætéowde
 him ealle middaneardes rícu and hyra wuldor 9. and cwæð tó
 him: „Ealle pás ic sylle þé, gyf þú feallende tó mé geéadméts.“ 95
 10. Ðá cwæð sé hælend tó him: „Gang þú, sceocca, onbæc! sóðlice hit
 ys áwriten ‘tó drihtne þínum gode þú ðé geéadmétsð and him ánum
 þeowast’.“ 11. Ðá forlét sé deófol hine and englas genéalæhton and
 him pénodon. 12. Sóðlice pá sé hælend gehýrde, þæt Iohannes be-
 læwed wæs, pá férde hé tó Galileam 13. and forlætenre pære ceastre 100
 Nazareth, hé cóm and eardode on Capharnaum on páms sagemærum
 on endum Zabulon and Neptalim, 14. ðæt wære gefylled, þætðe ge-
 cweden wæs purh Esaiam þone wítegan. 16. ‘Déoda fole, ðe on
 þýstrum sæt, geseah mycel léoht and sittendum on earde deápes sceade
 is léoht úpásprungen. 17. Sýððan ongan sé hælend bodían and cweðan: 105
 „dóð dáðbóte, sóðlice heofona ríce genéalæcð.“ 18. Ðá sé hælend
 éode wið ðá Galiléiscan sæ, hê geselh twegen gebróðru, Symonem sê
 wæs genemned Petrus and Andream his brópor, sêndende hyra nett
 on pá sê; sóðlice hî wæron fiscéras. 19. And hé sêde him: „Cumað
 æfter mé and ic dó, þæt gyt béoð manna fiscéras.“ 20. And hí pær- 110
 rihte forléton hyra net and him fyligdon. 21. And pá hé panon
 éode, hé geselh twegen óðre gebróðru, Jacobum Zebedei and
 Iohannem his brópur, on scype mid hyra fæder Zebedeo, remigende
 hyra nett, and hé clypode hí. 22. hí pá sóna forléton hyra nett and
 hyra fæder and him fylídon. 23. And pá beférde sé hælend ealle 115
 Galileam, lárende on hyra gesomnungum and hé wæs bodíende god-
 spel þæs ríces and hælende ælce ádle and ælce untrumnysses on páms
 folce. 24. And ðá férde hys hlisa intó ealle Syriam and hí bróhton
 him ealle yfelhæbbende missenlicum ádlum and on tintregum gegripene
 and páðe deófolsoecnysa hæfdon and mónóðsóce and laman and hé 120
 þá gehæalde. 25. and him fyligdon mycele menigu fram Galilea and
 fram Decapoli and fram Hierusalem and fram Iudea and fram be-
 geóndan Iordanen.

V, 1. Sóðlice pá sé hælend geselh pá menigu, hé ástáh on þone
 munt and pá hé sæt, pá genéalæhton his leorningcnihtas tó him. 125
 2. and hé ontýnde his múð and lærde hí and cwæð: 3. éadige synt
 pá gástlican pearfan, forpám hyra ys heofena ríce. 4. éadige synt pá
 líðan: forpámpe hí eorðan águn. 5. éadige synt páðe nú wépað, for-
 pámppe hí béoð gefréfrede. 6. éadige synt páðe rihtwísnesse hingríað
 and pyrstað, forpámpe hí béoð gefyllde. 7. éadige synt pá mildheortan, 130
 forpámpe hí mildheortnysses begytað. 8. éadige synt pá clénheortan,

- forðámðe hí god geséod. 9. éadige synt pá gesybsuman, forpámpe hí
 béod godes bearn genemne. 10. éadige synt páðe éhtnyssse poliað
 for rihtwísnyssse, forpámpe hyra ys heofonan rice. 11. éadige synt gé,
 135 þonne hí wyriað éow and éhtað éow and secgeað ælc yfel ongen éow
 léogende, for mé. 12. geblíssiað and gefægniað, forpámpe éower mēd
 ys mycel on heofonum: swá hí éhton pá witegan, þe beforan éow
 wæron. 13. gé synt eorpan sealt: gyf þæt sealt áwyrð, onpámpe ...
 hit nemæg sýððan tó náhte, búton þæt hit sý útáworpen and sý fram
 140 mannum fortreden. 14. gé synt middaneardes léoht; nemæg seo ceaster
 béon behýd, þe býð úppan munt áset. 15. né hí neælað hyra léohtfæt
 and hit under cyfe settað, ac ofer candelstæf, þæt hit onlíhte eallum
 þe on pá m huse synt. 16. swá onlíhte éower léoht beforan mannum,
 þæt hí geséon éowre góðan weorc and wuldrían éowerne fæder þe on
 145 heofenum ys. 17. nelle gé wénan, þæt ic cóme tówurpan pá æ oððe
 pá witegan; necóm ic ná tówurpan, ac gefyllan. 18. sóðes on eornost
 ic secge éow: ærpám gewíte heofon and eorpe, án í oððe án prica
 negewit fram þære æ, ærpám ealle ping gewurpan. 19. eornostlice
 séðe tówyrpð án of þysum læstum bebodum and pá men swá lærð, sé
 150 bið læst genemned on heofonan rice. sóðlice sépe hit déð and lærð,
 sé bíp mycel genemned on heofonan rice. 20. sóðlice ic secge éow:
 búton éower rihtwísnyss máre sý þonne þæra writéra and sundorhál-
 gena, negá gé on heofonan rice. 21. gé gehýrdon, þæt gecweden wæs
 on ealdum tidum: neofsleh þú; sépe ofslíhð, sé býp dōme scyldig.
 155 22. ic secge éow sóðlice, ðæt ælc þe yrsað hys bréðer býð dōme
 scyldig; sóðlice sépe segð his bréðer 'þú áwordena', hé býð gepeahste
 scyldig; sépe segð 'þú stunta', sé býð scyldig helle fyres. 23. eor-
 nostlice gyf þú bringst þíne lác tó weofode and þú þær gepencgst,
 þæt ðín bróðor hæfð ænigping ágén þé, 24. læt þær þíne lác beforan
 160 þám altare and gang ær and gesybsuma wið þínne bróðer and þonne
 cum þú sýððan and bring þíne lác. 25. béo þú onbúgende þínum
 wiðerwinnan hraðe, pá hwíle þe þú eart on wege mid him, peláspe
 ðín wiðerwinna þé sylle þám déman and sé déma þé sylle þám péne
 and þú sý on cwertern send. 26. sópes ic secge þé: negæst þú þanone,
 165 ær þú ágyldre pone ýtemestan feorðlinge. 27. gé gehýrdon, þæt on
 ealdum cwydum gecweden wæs 'neunrihtþæme þú'. 28. sóðlice ic
 secge éow, þæt ælc þæra þe wíf gesyhð and hyre gewylnað eallunga,
 þæt sé gesyngað on hys heortan. 29. gyf þín swýðre éage þé áswície,
 áhola hit út and áwurp hyt fram þé: sóðlice þé ys betere, þæt án
 170 þínra lima forwurpe, þonne eal þín líchama sí on helle ásend. 30. and
 gyf þín swýðre hand þé áswíce, áceorf hí of and áwurp hí fram þé;
 witodlice þé ys betere; þæt án þínra lima forwurðe, þonne eal þín
 líchama fare tó helle. 31. sóðlice hit ys gecweden: swá hwylc swá
 his wíf forlæt, hé sylle hyre hyra hīwgedáles bōc. 32. ic secge éow
 175 tó sóðum, þæt ælc, þe his wíf forlæt búton forlegennysse pingum, hé
 déð þæt heo unrihtþæmð; and sé unrihtþæmð, þe forlætene æfter him
 genimð. 33. eft gé gehýrdon, þæt gecweden wæs on ealdum cwydum
 'neforswere þú, sóðlice drihtne þú ágýltst þíne áðas. 34. ic secge éow
 sóplíce, þæt gé eallunga neswerion, né þurh heofon, forpámpe heo

ys godes prymsetl; 35. né purh eorðan, forpámðe héo ys hys fót- 180
seamul; né purh Hierusalem, forpámpe héo ys máres cynineges cester.
36. né ðú neswere purh pín héafod, forpámpe pú nemiht ænne loec
gedôn hwitne oððe bláene. 37. sôðlice sí éower spræc 'hyt ys, hyt ys;
hyt nys, hyt nys'; sôðlice gyf pær máre býð, pæt bið of yfele. 38. gé
gehýrdon ge pæt gecweden wæs 'éage for éage' and 'tôð for tóð'. 185
39. sóþlice ic secge éow: newinne gé ongén páðe éow yfel dóð; ac
gyf hwá pé sléa on pín swýðre wenge gegearwa him pæt ôðer. 40. and
pámðe wylle on dôme wið pé flitan and niman pine tunecan, læt him
tó pinne wáfels. 41. and swáhwáswá pé genýt púsens stapas, gá mid
him ôðre twá púsens. 42. syle pámðe pé bidde and pámðe æt pé 190
borgian, newyrn pú him. 43. gé gehýrdon pæt gecweden wæs 'lufa
pínne nextan and hata pínne féond. 44. sôðlice is secge éow: lufiað
éowre fynd and dóð wel pámpe éow yfel dóð, and gebiddað for éowre
éhtéras and tælendum éow. 45. pæt gé sín éowres fæder bearn, pe
on heofonum ys; sépe déð pæt hys sunne up áspringð ofer ðá gôðan 195
and ofer pá yfelan; and hé læt rínan ofer ðá rihtwisan and ofer pá
úmríhtwisan. 46. gyf gé sôðlice pá lufiað, hwylce méde habbað gé; hū
nedóð mánfulle swá? 47. and gyf gé pæt æt dóð pæt gé éowre ge-
bróðra wylcumiað, hwæt dó gé máre; hū nedóð hæpene swá? 48. Eor-
nustlice béoð fulfremede, swá éower heofonlice fæder is fullfremed. 200

XIII. KENTISCHE GLOSSEN

zu den Sprüchen Salomonis nach der Londoner hs. (Brit. Mus.) Vespas. D 6; heraus-
gegeben von Zupitza, ZfdA 21, 18 (vgl. auch 22, 223).

I. *jacitur* is worpen. *pennatorum* gefiðeradra. *et moliantur*
fraudes and bereafiað. *sic rapiunt* swa reafiað. 5. *praedicat* bodað.
clamitat hi clepað. *et cupiunt* and gewilhiað. *et odibunt* and hatiað.
en proferam efne nu ic forð brenge. 10. *quia vocari* forðam ic geceide.
ego ridebo ic hlihe. *cum insonuerit* ðonne swēið. *ingruerit* on brieð.
exosam onscunede. 15. *et detraxerunt* and hio teldan. *et perfruetur*
and he brecð. *timore sublato* atogenum ege. — II. *penes te* nih ðe.
gradientes farende. 20. *et omnem semitam bonam* and ealne godne
siðfet. *per vias tenebrosas* ðurh ðriostrie weogas. *qui laetantur* ða
geblissiað. *in rebus pessimis* on werstum ðingum. *infames* unhlisie.
25. *quae mollit* sio hnescað. *pubertatis suae* hire meiðhades. *calles*
siðfata. — III. *non deserant* ne forleton. *gutturū tuo* ðínre hraca.
30. *et ne imitāris* and negetrua ðu. *et recede* and gewit. *umbilico*
tuo pinum nafelan. *et inrigatio* and leccine. *saturitate* of gesundful-
nesse. 35. *torcularia tua* pine winwringan. *et redundabunt* and genih-
sumiað. *ne abicias* ne awearp ðu. *nec deficias* ne ðu neatiara. *cum*
corriperis ponne ðu bist ðread. 40. *et complacet* and gelicað. *affluit*
swelhð. *et non valent comparari* and nemagon bion wiðmetene. *qui*
tenuerit pe hefð. *stabilivit* gestaðelade. 45. *eruperunt* up abrycan.
rore of deauwe. *ne affluant* ne aflowan. *et non impinget* and ne
etspernd. *ne paveas repentino terrore* neforta ðu of ferlican ôgan.
50. *ne capiaris* ðet ðu nesio gripen. *prohibere* forbiodon. *si vales et*

ipse benefac gif ðu meht and ðu self tela do. *ne dicas* ne sege ðu. *cras* to morgen. 55. *ne moliaris* nepenðu. *ne contendas* neflit ðu. *frustra* on idel. *ne aemuleris* ne ðu neonhere. *ne imiteris* ne ðu negeefenleç. 60. *omnis inlusor* el bismeriend. *sermocinatio ejus* his wordlunc. — IV. *tenellus* myra. *et acquire* and gestriön. *arripe* gegrip. 65. *glorificaberis* ðu bist gewuldrad. *augmenta* eacan. *corona inclita* myrlic cynehelm. *ne delecteris* negelustfulla ðu. *et desere* and forlet. 70. *et non rapitur* and nebið gegripen. *nisi supplantaverint* buton hi beswican. *comedunt* hi etað. *ausculta* hlest. 75. *ne recedant* negewitan. *vita* lif. *quia ex ipso procedit* ðara forðam forð gewit. *remove* fram astere. *palpebrae tuae* ðinum brewum. 80. *et stabiliuntur* and sin gestaðelade. *novit* wât. *perverse* forhwerfede. *faciet* he deð. — V. *ut custodias* pet ðu—. 85. *et conservent* and ge—. *nitidius* scinendre. *gladius biceps* twiicce. *descendunt* niðer. *et penetrant* and farað. 90. *vagi* woriende. *et investigabiles* and unasperiendlic. *et ne recedas* and negewit ðu. *ne des* nesele ðu. *et gemas* and ðu giomras. 95. *cur detestatus sum* for hwe onseunede ic. *et non adquevit* and negeðafede. 100. *paene* fornion. *synagoge* werede. *de cisterna tua* of ðinum seaðe. *diriguntur* sint gereachte. *et divide* and todel. 106. *solus* ane. *vena tua* ðin edra. *et laetare* and geblissa. *adolescentiae tuae* ðinre giogeðe. 110. *cerva carissima et gratissimus hinnulus* eala ðu liofestæ hind and geewemest hindcealf. *inebriant* ginddrencað. *et delectare* and gelustfulla. *quare seduceris* for hwi eart ðu beswicen. *et foveris* and ðu bist gestrangad. 115. *et considerat* and he besceawað. *capiunt* gegripað. *et constringitur* and he bið gewriðen. *et decipietur* and he bið beswicen. — VI. 120. *si sponderis* gif ðu behete. *defixisti* ðu æfesnadest. *inlaqueatus es* ðu eart gegrinad. *et captus* and geheft. *incidisti* hrure. 125. *discurre* irmn. *nec dormitent* ne hneppian. *erueret* si ðu ut alened. *dammula* hind. *aucupis* hireres. 130. *ad formicam* to emetn. *ducem* lateau. *nec praeceptorem* ne bodiend. *parat* hio gerewað. *estate* on sumere. 135. *paululum dormitabis* gehwede hneppast. *conseres* ðu on arets. *quasi viator* swa wiferend. *et pauperies* and ermð. *quasi vir armatus* swa gewepned wer. 140. *impiger* nusleac. *homo apostata* afliged mon i. *retrogradiens*. *perverso* ðweran. *annuit* he beacnað. *terit* he trepeð. 145. *jurgia* tionan. *extemplo* feringa. *et conteretur* and he bið forbret. *medicinam* lecedom. *et detestatur* and onseunoð. 150. *sublimes* up ahafene. *machinans* searwiende. *proferentem* forð brengende. *testem fallacem* leascgewitnesse. *eum* ðane. 155. *discordias* unðwernesse. *liga* gewrið. *et circumda gutturi tuo* and uton ymbsele ðinre hraca. *gradientur* hi faran. *et a blanda lingua extraneae* and fram swesere tungan utoncumenre. 161. *ne capiaris nutibus illius* ðeles ðu sio gegripen hiora ðnwaldum. *scorti* forlegese. *vix* uneaðe. *ut non ardeant* ðet nebyrnan. 165. *plantae ejus* his fotwelme. *sic non erit* swa nebið. *cum tetigerit* ðonne ethrinð. *deprehensus* anfunđen. *adulter* unrighthemere. 170. *inopiam* ermðe. *turpitudinem* fôllesse. *et non delebitur* and nebið adilegad. *quia non parcet* forðam nearað. *nec acquiescet cujusquam precibus* ne hio negepafoð

eniges benum. 175. *dona plurima* manega giofa. — VII. *et reconde* and behêd. *quasi pupillam* swa sion. *dulcia* werede. 180. *per cancellos* ðurh crepelas. *recordem juvenem* gionne dysine. *transit* ferð. 185. *in obscuro* on forsworcenan. *advesperascente die* geofenedan deige. *occurrit* ongen arn. *garrula et vaga* hlud and widseriðel. *nec valens* nâ megende. 190. *consistere* wunian. *insidiatur* hio scarwæð. *adprehensumque deosculatur* gegripen and hio cyst. *procaci vultu* gemagnum andwlitan. *et blanditur* and hio sweslecð. 195. *victimās* onsegednesse. *debui* ic scolde. *reddidi* ic ageald. *et repperi* and ic gemete. *intexui* ic wef. 200. *tapetibus pictis* gemetum tepedum. *aspersi* ic giوندstreide. *veni cum. uberibus* of udrum. *et fruamur* and wuton brucon. 206. *donec inlucescat* oððet onliohte. *viā longissimā* ðam lengestan wige. *sacculum* seq. *tulit* he nam. 210. *lunae* monan. 212. *blanditiis* swesendum. *et protraxit* and hio teah. *et quasi agnus lasciviens* and swa plegende lamp. 215. *et ignorans* and nat. *quod trahatur* pet togen. *donec transfigat* oððet afestnige. *jecur ejus* his lifere. *vel ut si avis festinet* oððe swa (gi)f efst fugel. 220. *de periculo* be frecednesse. *quia agitur* pet hit (i)s don. *ne abstrahatur* ne sio atogen. *neque decipiaris* ne þu nesio beswicen. *fortissimi quique* gehwilce stongeste. 225. *(ab) ea* hire. *penetrantes* farende. *in interiora* on ða inran. — VIII. *in ipsis foribus* on ðam forðtege. 230. *et animadvertite* and ongiotað. *de rebus magnis* be mestum ðingum. *aperientur* siont ondane. *ut praedicent* ðet hio bodian. *guttur meum* min hraca. 235. *detestabuntur* onse(uni)að. *neque perversum* ne forhwerfed. *cunctis opibus pretiosissimis* eallum dior(est)um (ðingum. *omne desiderabile* all gewilnienlic. *comparari* bion wiðmeten. 240. *eruditibus cogitationibus* gelereddum geðancum. *et intersum* and ic betwih eam. *arrogantiam* upahafenesse. *os bilingue* twispeene muð. *et detestor* and ic onscunige. 245. *legum conditores* scepttenras. *decernunt* gescadað. *imperant* bebiodað. *potentes* rica. *superbe* ofermode, prede. 250. *et lapide pretioso* and diorweorðum stane. *et genimina mea* and mine ciðas. *ut ditem* ðet ic geweolegie. *et repleam* and ic gefelle. *possedit* ahte. 255. *initium* on fruman. *quicquam* enig ðine. *antequam faceret* erðonðe he dede. *ordinata sum* ic eam geendebyrd. 260. *ex antiquis* of ealdum. *et antequam fieret* and erðande gewurde. *necdum erant abyssi* ne ðaget weron grundas. *concepta* geeacnad. *necdum erumperant* ne ðaget up brecon. 265. *gravi mole* ahefegum hefe. *necdum constiterant* ne ðaget asette weron. *ego parturiebar* ic wes geeacnad. *et cardines* and hearran. *quando praeparabat* ða he gegearwade. 270. *aderam* ic et wes. *gyro* emhferte. *quando vallabat* ða he gestrangade. *aethera* roderas. *librabat* weī. 275. *ne transirent* pet hi neoferferdan. *appendebat* wei. *cuncta componens* ealle geglengende. *et delectabar* and ic wes gelusfullad. *ludens* plegende. 280. *ad fores meas* et minum gatum. *et observat postes ostii mei* and begemð stuðe minre dure. *et hauriet* and he hlet. *laedet* dereð. — IX. *excidit* hio forcearf. 285. *immolavit victimas suas* hio offrede hiore ansegednesse. *miscuit* hio gemende. *ad arcem et ad moenia* to burge and to wealle. *relinquite* forletað. *derisorem* telend. 290. *qui arguit* seðe ðreað.

generat cynð. *maculam* wam. *da sele*. 295. *occasionem* intigan. *et addetur* and si geaht. *multiplicabuntur* bioð—. *inlusor* bismeriend. *portabis* ðu byrst. 300. *et clamosa* and hlūd. *inlecebris* on forspanegum. *omnino* eallunga. *sedet* hio sit. *super sellam* ofer setol. 306. *et pergentes* and ferende. *itinere suo* hio siðfate. *recordi* gedwolenum. *aquae furtivae* ðiofende weteru. 310. *et suavior* and wensure. *et ignoravit* and hio nat. *et convivii ejus* and hiora gebiorscipes. — X. *non proderunt* nefromiað. *non affliget* negeswend. 315. *et subvertit* and he gehwerf. *egestatem* wedle. *operata est* worhte. *manus remissa* aslacad hand. 320. *divitias* weolan. *parat* gegearwað. *qui stertit* seðe hret. *operit* oferwrihð. *et putrescet* and forrotað. 325. *ceditur* bið swungen. *confidentur* getriculice. *qui depravat* seðe gesweotelað. *qui annuit* seðe gebeacnað. *verberabitur* bið swungen. 330. *vena edra*. *et aperit* and ontenð. *invenietur* bið—. *qui indiget* seð wedlat. *custodienti* to gehealdene. 335. *non deerit* na wana bið. *nec sociabitur* ne geferlecd. *dabitur* bið sald. *acetum* eced. 340. *non commovebitur* nebið atered. *parturiet* eacnað. *et peribit* and forweorð. — XI. *statera* anmitta. *pondus* wilht. 345. *contumelia* tiona. *diriget* gerecd. *supplantatio* biswic. *vastabit* berefat. *corrui* hreosp. 350. *et capientur* and bioð gribene. *solicitorum* ymbhedigra. *simulator* lecetere. *decipit* beswicð. 355. *liberabuntur* biod halesede of. *in perditione* on forspillednesse. *tacebit* swigað. *fraudulenter* facenlice. *archana* diohla. 360. *fidelis* getriowe. *celat* bediolað. *commissum* gelt. *affligitur* bit geswenced. *cavet* warat. 365. *securus* orsorh. *mulier gratiosa* gefol wif. *crudelis* welhriou. *propinquos abicit* magos aweorpð. *opus instabile* unstaðolfest weorc. 370. *seminanti* sawondum. *sectatio* efterfelgnic. *circulus aureus* gelden trendel. *pulcra* feger. *praestolatio* anbidinc. 375. *dividunt* todeleð. *propria* agene. *ditiores* weliegarn. *et fiunt* and bioð. *qui inebriat* seðe drin—. 380. *inebriabitur* bit drucen. *frumenta* hwetes. *maledicetur* bið wereged. *venditum* cypendra. *investigator* sperierend. 385. *obprimetur* bið—. *corruiet* ahriosð. *virens folium* growende leaf. *possidebit* ah. 390. *serviet* ðiowað. — XII. 393. *non roborabitur* nebið gestrangad. *et* — *non commovebitur* and — nebið atered. 395. *putredo* forrotadnes. *res dignas* medeme ðinc. *qui gerit* seðe det. *verte* acyrað. *doctrina sua* noscitur of his lare bit ancwawen. 400. *excors* modleas. *patebit* openað. *novit* wāt. *jumentorum suorum* his netena. *qui operatur* seðe werð. 405. *munimentum* getremminc. *proficiet* fremet. *effugiet* forflioh. *replebitur* bið—. 410. *et retribuetur* and bið golden. *dissimulat* forberet. *callidus* leti. *novit* wat. *mentitur* wegð. 415. *testis fraudulentus* facenful gewita. *qui promittit* se behet. *et pungitur* and bið witnod. *concinnat* gepiod. 420. *qui ineunt* ðe onginnað. *consilia* geðeaht. *acciderit* belipmð. *homo versutus* leti mon. 425. *celat* bediolað. *tributis* trifetum, gafele. *et* — *laetificabitur* and he bið—. *iter* siðfet. *decipiet* beswicð. 430. *fraudulentus* facenful. *lucrum* gestrion. *devium* welise. — XIII. *inconsideratus* unbesceawad. *operantium* wercendra. 435. *detestabitur* onscunoð. *et confunditur* and he bið gescend. *est* he is. *reguntur* bioð

gereachte. 440. *substantia festinata* geonet sped. *minuetur* bið gewanad. *paulatim* litum and litum. *qui differtur* pe bið geeld. *affligit* geswenð. 445. *desiderium veniens* cumede gewilnug. *aliqui rei enigum* ðince. *obligat* gewrið. *versabitur* drohtnat. *vorago* swelgend. 450. *astutus* letig. *agit* deð. *aperiet* ûntenð. *nuntius* boda. *et ignominia ei qui deserit* and netenes ðam seðe forlet. 455. *qui adquiescit* seðe geðafeð. *si complebitur* gif hio bið gefelled. *delectat* gelusfullað. *detestantur* onscuniað. 460. *qui fugiunt* ðe flioð. *et efficietur* and he bið geworden. *persequitur* felð. *et retribuentur* and bið golden. *et nepotes* and neofan. 465. *et custoditur* and bið gehealden. *in novilibus* on dengum. *et congregabuntur* and bioð gesamnode. *qui parcit* seðe areð. *instante* anredlice. 470. *erudit* lerð. *insaturabilis* unaseðendlic. — XIV. (*domum*) *exstructam* timbrunga. *ab eo* fram ðam. 475. *infami via* on unhlisum wige. *plurimae segetes* manega ecyras. *dolosus testis* facynful cyðere. *facilius* eðre. 480. *includit* bepeçð. *morabitur* wunað. *germinabunt* growað. *extrema* endas. *replebitur* bið—. 485. *astutus* letig. *operabitur* werð. *vir versutus* letig wer. *odiosus* hatol. 490. *qui despicit* seðe forsiohð. *errant* dwoliað. *praeparant* gegearwiað. *versipellis* ficol i. pretti. *in paucitate* on gehwednese. 495. *gubernatur* is begemed. *ossuum* bana. *qui calumniatur* seðe hespð. *exprobrat* hespð. *factori ejus* his wertan. 500. *eum* hine. *elevat* up ahefð. — XV. *responsio mollis* hnesce and-swore. *sermo durus* heard spec. *fatuorum* stunra. 505. *ebullit* wapolað. *contemplantur* besceawiað. *inmoderata* ungemetegad. *inridet* tirhð. *astutior fiet* werra bið. 510. *et conturbatio* and gedrefednes. *disseminabunt* tosaawað. *dissimile* ungelic. *deserenti* forletendum. *qui corripit* ðe ðreað. 515. *nec graditur* ne he negeð. *exhilarat* gegladað. *in maerore animi* on gnornunga modes. *deicitur* bið aworpen. *et pascitur* and bið fêð. 520. *imperitiâ* of ungleaunesse. *quasi jube convivium* swa singal gebiorscipe. *et insatiabiles* and unaseðenlic. *ad olera* to wertum. 525. *quam ad vitulum saginatum* ðonne to fettum stiorce. *suscitatas* awehte. *sepes* haga. *absque offendiculo* buto otspernince. *et despicit* and forsioð. 530. *dissipantur* sin tostente. *confirmantur* sint—. *in sententia* on cwide. *optimus* selest. *super eruditum* ofer geleredne. 535. *pulcherrimus* fegerest. *qui sectatur* seðe felð. *fama bona* god hlisa. *impinguat* amest. 540. *commorabitur* wunað. *despiciat* forsioð. *qui adquiescit* seðe geðafeð. *possessor* agend. *et praecedat* and forð gewit. — XVI. 545. *ponderator* punderngeon. *omnis arrogans* elc upahafenes. *redimitur* is aleded. *et declinatur* and he bið aheld. 550. *cum placuerint* ponneliciað. *disponit* gedihnað. *pondus* pund. *divinatio* wilung. 555. *non errabit* nedwolað. *solum* cynesetl. *diligetur* bið—. *et placabit* and gegladað. 560. *imber serotinus* smelthagol. *eruditus* gelered. 565. *repperiet* gemet. *appellabitur* bit genemmed. *majora* mare. *percipiet* onfehð. *et addet* and to geecð. 570. *composita* geglengede. *ossuum* bana. *compulit* genet. *et ardescit* and birð. *perversus* forhwerfed. 575. *lites* saca. *verbosus* werdi. *et separat* and toscereð. *lactat* secet. *attonitis* areahtum. 580. *mordens* slitende. *perficit* ful-

fremet. *dignitatis* werðnes. *repperietur* bit gemet. *animo suo* is mode. 585. *urbium* burga. *sed temperantur* ac hio bioð gemetgode. — XVII. *bucella sicca* drege bite. *victimis* onsegednessum. *obedit* hersumað. 590. *et optemperat* and hersumað. *exprobrat* hespð. *senum* eldra. *non decet* neglenget. 595. *composita* glengede. *labium mentiens* wegende welere. *gemma* gim. *gratissima* gecwemest. *praestolantis* anbidincges. 600. *celat* bediolað. *amicitias* freondscipas. *repetit* gelyðlect. *separat* toscereð. *foederatos* gesibbade. 605. *expedit* fremet. *ursae* byrene. *raptis fetibus* oðbrodenum hwelpum. *confidenti* getriowende. *et deserit* and forlet. 610. *et comprobatur* and bið afandan. *plaudet* hafet. *perversi cordis* ðwerre heortan. *qui vertit* seðe cyrð. *et incidet* and befelð. 615. *in ignominia* sua on his netenesse. *sed nec laetabitur* ac ne blissað. *aetatem floridam* blowende elde. *inferre* on geledan. 620. *ne percutere* ne slean. *qui moderatur* seðe gemetegað. *doctus* gelered. *pretiosi* diores. *spiritus* gast. 625. *reputabitur* bið geteald. *si compresserit* gif he gewelt. — XVIII. *occasiones* intigan. *reprobabilis* afadodlic. 630. *quae versantur* ðe drohniað. *contemnit* forhegeð. *torrens redundans* eðienðe burne. *inniscent* on gemengað. 635. *rixis* of sacum. *bilinguis* twispecies. *interiora* inran. *et dissolutus* and toslacad. *dissipantis* tostencendes. 640. *fortissima* strengest. *currit* irnð. *validus* stran. *et dignum* and weorðne. *sustentat inbecillitatem suam* uðerwreoðað his untrumnesse. 645. *ad irascendum* to iorsienne. *donum* gefe. *dilatat* tobræt. *spatium* fêc. 650. *accusator sui* wrehten his selves. *investigabit* smeað. *contradictiones* wiðerewidas. *comprimit* ofðirect. 655. *sors* hlet. *et dijudicat* and tosced. *qui adjuvatur* ðe is gefultumad. *vectes* scetelas. *cum obsecrationibus* mid halsungum. 660. *rigide* stiðlice. *vir amabilis* lufwendlic wer. — XIX. *torquens* ðreagende. *festinus* hred. *contra* on. 665. *fervet* welð. *animo suo* his mod. *addunt* to geęcað. *quos habuit* ðæ habbað. *separantur* bioð toscerede. 670. *et — non effugiet* and neaflihð. *colunt* weorðiað. *distribuentis* todelendes. 674. *hominis pauperis* earmne monnon. 676. *insuper* ðertoeacan. *procul* fior. *et — recesserunt* and gewiton. *qui — sectatur* seðe felð. 681. *non decent* neriseð. 684. *dominari* wealdan. 685. *praetergredi* forgeman i. forbugon. *fremitus* gremetunc. *herbam* werta. *hilaritas ejus* his glednes. *tecta perstillantia* driopende hrof. 690. *litigiosa mulier* sacful wif. *dantur* sint sealde. *proprie* senderlice. *uxor prudens* glea wif. *pigredo* sleup oððe seleacnes. 695. *soporem* mamor. *dissoluta* aslacad. *et esuriet* and hinrað. *mortificabitur* bið cwelmed. *feneratur* lenð. 701. *vicissitudinem suam* his gewricl. *ne desperes* negeôrwen ðu. *ad interfectionem ejus* to his cwale. *damnum* hênðo. 705. *cum rapuerit* ðonne he gegrip. *et apponet* and to geset. *in novissimis tuis* on ðinum endum. *homo indigens* beðearfende mon. *et commorabitur* and hio wunað. 710. *absque visitatione* buton niosunga. *pestimi* metestum. *nec applicat* ne he negepiod. *flagellato* geswungen. *si corripueris* gif ðu dreast. 715. *ignominiosus* ungewis. *et infelix* and ungeselig. *non cesses* neablin ðu. *deridet* teld. *et devorat* and forswelð. 720. *parata sunt* gerewe sint. *derisoribus*

telerum. *et mallei percutientes* and sleande slicc. — XX. 725. *tumultuosa* maðeli. *sicut rugitus* swa grimetung. *qui separat* se toscereð. *a contentionibus* fram flitum. 730. *arare* herian. *mendicabit* he wedlat. *vocantur* bioð—. 735. *post se* wiðeftan. *intuitu suo* on his begemene. *et saturare* and sio ðu—. *emptor* beccen. *cum recesserit* ðonne he gewit. 740. *et gloriabitur* and hit—. *et vas pretiosum* and diorrest fet. *fidejussor* borhhond. *exstitit* wunade. 745. *calculo* of griosne. *roborantur* and sint gestrangade. *tractanda* to smyagenne. 750. *ad quam festinatur* to ðamðe hit efts wes. *carebit* ðolað. *pondus* hefe. *devorare* forswelgan. *post vota* efter behate. 755. *et curvat* and gebegð. *eos* ða. *spiraculum* orð. *investigat* asperet. *roboratur* bið—. 762. *canities* harnes. *livor* lela. *abstergit* adreið. 765. *in secretioribus* on deohlum. — XXI. *divisiones* toðal. *inclinabit* he—. *appendit* aweget. *et impingetur* and hio oðsperð. 770. *detrahent* telað. *perversa via* ðuerwig. *miserebitur* hi—. *multato pestilente* gewitnodum cwilde. 775. *excogitat* ðenð. *ut detrahat* pet he ut atio. *qui opturat* se fordett. *ad et*. *et non exaudietur* and nebið gehered. 780. *munus absconditum* behed lac. *indignationem maximam* mestan ebylhð. *pavor* ferht. *qui erraverit* seðe gedweleð. 785. *in coetu* on weorede. *commorabitur* wunað. *epulas* wiste. *pinguia* fetto. *non ditabitur* nebið geweolegad. 790. *quam cum muliere rixosa* ðonne mid secfullan wife. *thesaurus desiderabilis* gewilniendlic goldhord. *dissipabit* totencð. *fortium* strangere. 795. *robur* strengð. *et arrogans* and up ahafen. *occidunt* ofsleað. *et desiderat* and gegernð. *et non cessabit* and neablinð. 800. *quae offeruntur* ðe bioð brohte. *testis mendax* leas gewitnes. *victoriam* sige. *procaciter* geaplice. 805. *offirmat* afestnað. *corrigit* gerecð. *equus paratur* hors is gegearwad. — XXII. *operator* werhta. *callidus* letig. 810. *afflictus* est is geswenced. *damno* of henðe. *in via perversi* on ðweorum wige. *proverbium* bicwide. *adolescens* iunges. 815. *cum senuerit* ðonne he ealdað. *imperat* bebiot. *mutuum* to borge. *fenerantis* lened. 820. *et consummabitur* and he bið fornumen. *promptus* arod. *dedit* he. *ejice* ut aweorþð. 825. *et exhibit* and ut geð. *et supplantantur* and beoð beswicene. *occidendus* to ofslanne. *fovea profunda* diop seað. 830. *incidit* on ahriasð. *colligata est* is gegederad. *et fugabit* and bið afligð. *ut augeat* pet he geçe. *ditiori* weolegrum. 835. *et egebit* and he wedlað. *appone* to gesete. *redundabit* hio—. *tripliciter* ðriofoealdlice. 840. *firmi-tatem* trumnesse. *illis* ðam. *violentiam* strenðe. *non conteras* ne-forbrec ðu. *et configet* and ofsticoð. 845. *viro furioso* hathort were. *ne discas* ðeles ðu liornie. *qui desigunt* ðe afestniað. *vades* borhhande. *pro debitis* for geltum. 850. *unde restituas* hwonon ageltsðu. *causae est* ðinga his. *tollat* nime. *operimentum* oferbredels. *ne trans-grediariis terminos antiquos* ne oferstepe ðu ealde gemero. 855. *posuerunt* settan. *ante ignobiles* beforan eðelborenun. — XXIII. *cultrum* sceðr. *ne desideres* ne gewilnadi. 860. *de of*. *ut diteris* pet ðu sio geweolugad. *modum* gemet. *ne erigas* ne ðu up ne-arer. *opes* werðe. 866. *non comedas* ne-etðu. *arioli* dreas. *conjectoris* wiccan. 870. *quoniam estimat* forðamðe he wenð. *quod ignorat* pet he nat. *evomes*

ðu—. *pulchros sermones tuos* ðine fegeran specce. *nec adtingas* ne ðu
 ne-ethrin. 875. *intro eas* in ga. *propinquus* mygð. *ingredietur* in ga.
subtrahere ation. 880. *si percusseris* gif ðu slehst. *moriatur* he. *et*
liberabis and ðu alest. *renes* edran. 885. *non emuletur* ne-onherie.
praestolatio tua pin anbidinc. *comesationibus* oferetum. *qui conferunt*
 þa bregað. 891. *cymbala* hearpan. *qui consumentur* ðe bioð for-
 nume. *vestietur* bið—. *dormitatio* rest. 895. *eme* bege. *genuit*
 ceið. 901. *putens angustus* neare pyt. *incautos* ununere. *suffusio*
 agotenes. 906. *his* ðam. *calicibus* epotandis drincendum calice. *fla-*
vescit glitenat. *splenduerit* scinð. 910. *color* blio. *blande* lufwed-
 lice. *ingreditur* hit—. *regulus* slawerm. *diffundit* togiot. 917. *sopitus*
 swefed. *repperiam* ic gemete. — XXIV. *dispositione* dehtnunge.
 920. *initur* bið ongunnen. *detractatur* is teled. 925. *si desperaveris*
 gif ðu georwenst. *lapsus* aslidenum. *qui ducuntur* pe sion ledde.
qui trahuntur pe sin togene. 930. *vires* megene. *non suppetunt*
 negehelpap. *servatorem* weard. *fallit* wegð. *quam* þane. 935. *in-*
sidieris searwþ. *vastes* reafa. *cum detractoribus* mid telendum.
prepara gegearawa. 940. *et exerce* and bega. *ut aedifices* pet ðu
 getimbrige. *lactes* gēl. *urtice* of netelan. *parum* litel. 945. *in-*
quam witodlice. *modicum* gehwēde. *paucillum* lithwon. *con-*
seres ðu on asets. *quasi cursor* swa renel. 950. *et mendacitas* and
 perflignes. — XXV. *quas transtulerunt* ða rehton. *celare* bedeahlian.
investigare smegan. *rubiginem* hōm. 955. *quam ut humiliaris* ponne
 pet ðu sio geniðerad. *ne proferas* ne-epðu. *emendare* gebetan. *ne*
non possis ðeles ðu nemeige. *cum dehonestaveris* ðonne ðu gearweorðas.
 960. *et ne reveles* and ne-onwrih ðu. *et non cesset* and he ne-ablinð.
malum eppel. *inauris aurea* gylden earspinl. *lenietur* bið geliðgod.
 965. *jaculum* gār. *dens putridus* forrotad toð. *et amittit* and forlet.
pallium wefels. *carmina* lioð. 970. *pruinas* gleda. *domatis* huses.
quam cum muliere litigiosa ðanne mid flitgeornan wife. *et vena cor-*
rupta and gewemmed weteredre. *opprimitur* bið ofðoreced. 975. *urbs*
patens open burh. *cohibere* geweldan. — XXVI. *indeceus* ungerisenu.
quo hwider. *prolatum* forð broht. 980. *in quaempiam* on enine. *et*
chamus and bridel. *pulchras tibias* fegere scaacan. *quomodo* swa.
nascatur si oncenned. 985. *temulenti* windruncynes. *terminat* endað.
silentium swigan. *qui iterat* ðe geedlecð. *laena* wildior. 990. *sicut*
vertitur swe forhwerfed bið. *in cardine suo* on hiore hyrran. *sub*
ascella sua under his ðxne. *sententias* cwidas. 995. *deprehensus* an-
 funden. *ludens* plegende. *susurrone subtracto* abrodenum gedwilde.
et conquiescunt and gerestað. *susurronis* desiges. *ad intima* to in-
 cundum. 1000. *quomodo si relis* swil gif ðu wille. *vas fictile* lemen fet.
labia tumentia ðindende weleras. *sociata* geferlehte. *quando summi-*
serit ðonne he underðiod. 1005. *qui operit* seðe werð. *qui volvit* seðe
 welt. (os) *lubricum* twisprece. — XXVII. *pariat* atewð. *laudet* herie.
 1010. *saxum* stan. *onerosa* byrðenmete. *gravior* hefegre. *concitati*
 asterede. *ferre* acuman. 1015. *calcabit* tret. *et variis odoribus* and
 misselicum sweccum. *et dulcoratur* and bið geweorðleht. *sustinuere*
 forðelgiað. *dispendia* leras. 1020. *qui spopondit* pe behet. *tecta*

perstillantia driopende hrofas. *litigiosa* flitgeor. *comparantur* sint wiðmetene. *ventum* wind. 1025. *quasi qui teneat* swa seðe helt. *exacuitur* is scorped. *et exacuit* and scorpd. *qui servat* seðe helt. *quomodo resplendent* swa swa scinað. 1030. *prospicientium* be-healdendra. *insatiabiles* unaseðenlic. *conflatur* is blawen. *in conflatorio* on smiððan. *si contuderis* ðeh ðu percece. 1035. *quasi ptisanas* swa berecorn. *feriente* ðercecedum. *diligenter* georlice. *sed tribuitur* ac is seald. *prata* geheige. 1040. *collecta sunt* sint gegaderade. — XXVIII. *nemine* nenegum. *persequente* ehtende. *paratur* is gegearwod. *commessatores* wesan oppe eteras. *coacervat* geheapað. *et fenore liberali* and of frilicum gestrione. *fugerit* flio. *concidet* ahriosð. *deserit* forlet. 1050. *invidet* angað. *jactat* gelpð. *concitat* aweep. *indigebit* beðearf. *penuriam* erða. — XXIX. 1055. *non sequetur* nefelhd. *sumpserint* nimp. *perdet* forleose. *involvet* befelt. *in posterum* forð on. 1060. *obviaverunt* ongen coman. *correptio* ðreal. *et refrigerabit* and he aręrð. *delicias* estas. *profetia* witedom. 1065. *delicatae* estelice. *a pueritia* fram cnihtade. *nutrit* fet. *proclivior* forðloten. *sublevabitur* bið upahafen. — XXX. 1070. *morante* wuniendum. *et novi* and ic cuðe. *si nosti* wastu ðe nasðu. *ignitus clipeus* feren targa. *ne addas* negeęcðu. 1075. *et arguaris* and ðu sio ðread. *inveniarisque* and ðu sio gemet. *ne deneges* neforwern ðu. *victui meo* minre anlifene. *ne inliciar* ðeles ic sio forspanen. 1080. *ad negandum* to wið-sacenne. *et furer* and ic stele. *et perjurem* and ic swerige. *nec accuses* ne ðu newrei. *molaribus suis* of his cintoðum. 1085. *sanguisugae* lyses. *affer affer* bren bryn. *insaturabilia* unaseðenlice. *sufficit* genoh is. *qui subsannat* seðe hyspð. 1090. *et qui despicit* and seðe forsiohð. *partum* eacnunga. *effodiant* up adelfað. *difficilia* earfoðu. *penitus* eallunga. 1095. *colubri* nedran. *in adolescentia* on giohðhade. *tergens* dregende. *odiosam* hâtol. *in matrimonium* on gesinscipe. 1100. *minima* lyssan. *sapientiora* wisran. *formicae* emetan. *quae parant* ða gearwiað. *lepuseculi* haran. 1105. *invalida* unstran. *qui collocat* seðe gestaðelað. *cubile suum* his ðen. *et egreditur* and ut geð. *per turmas* ðurh heapas. 1110. *stellio* hryremus. *nititur* he geð. *in aedibus* on hofum. *gradiuntur* gað. *non incedit* nestepð. 1115. *aries* ram. *et qui apparuit* and seðe ateaud. *postquam elevatus est* seoððan he hup ahafen bið. *in sublime* up i. heah. *ad eliciendum* ut to ationne. 1120. *exprimit* ofðrecð. swetelað. *qui emulget* seðe melcð. *et elicit* and ut atiohð. *et producit* and forð gelet. *discordias* twirednesse. — XXXI. 1125. *dilecte mi* eala ðu min gecorena. *nullum secretum* enig deahle. *et mutant* and hio wendan. *siceram* bior. *maerentibus* grnorniendum. 1130. *doloris* sares. *et non recordentur* and nesint gemunene. *et causis* and ðinc. *qui pertranseunt* ðe gewitað. *decerne* toscad. 1135. *lanam* wullai. *institoris* cypan. *praedam* huðe. *domesticis suis* hioere gehusan. *et cibaria* and andlifene. 1140. *et emit* and hi bohte. *ad fortia* to strenran. *fusum* spinle. *duplicibus* of twifealdum. *stragulam vestem* gebliod reaf. 1145. *byssum* of twine. *indumentum* reaf. *nobilis* eðelboren. *sindonem* scetan. *cingulum* gerdels. 1150. *et ridebit* and hio hlihð. *tu supergressa es* ðu oferstope.

Alcuini exhortatio ad Guidonem comitem.

vetat forbiet. *explicare* onwrión. *constans* anred. *intentione* on ða gerad. *valet* fremed. *percutit* slehð. 1155. *appetit* geornð. *proditor* lewend. *praedicator* bodiend. *non promittitur* nis behaten. *instantissime* geornlicost. 1160. *contendat* eftsf. *principalia* heafodlicf. *originalia* frimðlice. *pullulant* wfaesað. *ratum* gescad. 1165. *exstirpatis* arubfdxm. *praecidere* bprekpfbn. *ex contemptu* of forhpgxngb. *per contumaciam* purh apxndfnfsf. *praesumptio* ðrksnfs. 1170. *pertinacia* bngknnb. *lascivia* wild. *enervatio* awordenes. *et jura* and gerihte. *pollicentur* sint behat—. *condonavit* forgef. *tolerare* forberan. 1175. *suggestiones* lare. *constat* wunað. *in quacumque causa* on eihwilcum ðinge. *sapores* stencas. *sonos* sweigas. *transitorias* gewitenlice. 1180. *volatilis* fugeles.

pater feder. *mater* modor. *frater* broðor. 1185. *soror* sweostor. *filius* suna. *filia* dohtor. *patruus* federa. *amita mea* min faðu. 1190. *matertera mea* min modriæ. *avunculus meus* min eam. *vitricus* steopfeder. *privignus* steopsunu. *filiaster* steopdohter. 1195. *vir* ciorl. *virgo* ides. *puella* meiden. *mamilla* titt. *papilla* forweard titt. *creverat* wfpæx.

XIV. AUS ÆLFRICS HOMILIEN.

1. Pabst Gregorius und die Christianisierung Englands

nach Thorpe, *Analecta Saxonica*, 1868, s. 44 (= Cambridge, Univ. Libr. Gg 3. 28).

Grégórius sé hálga pápa, engliscre ðéode apostol, on ðisum and-
 5 werden dæge æfter menigfealdum gedeorfum and hálsum geenyrd-
 nyssum godes ríce gesæliglice ástáh. Hé is rihtlice engliscre ðéode
 apostol, forðanðe hé purh his ráed and sande ús fram déofles biggen-
 gum ætbræd and tó godes geléafan gebíge. Manega hálige béc cýðað
 his drohtnunge and his hálige lif and éac ‘Historia Anglorum’, ðáðe
 Ælfréd cyning of ledene on englisc áwende. Séo béc sprecð genóh
 swutelice be ðisum hálgan were. Nú wylle wé sumðing scortlice éow
 be him gereccan, forðanðe séo foresáde béc nis éow eallum cúð, péahðe
 10 héo on englisc áwend sý.

Des éadiga pápa Grégórius wæs of ædelborenre mægðe and éaw-
 fæstre ácenned: rómánisce witan wæron his mágas; his fæder hátte
 Gordiánus and Félix, sé éawfæsta pápa, wæs his fifta fæder. Hé wæs
 — swáswá wé cwádon — for worulde ædelboren, ac hé oferstáh his
 15 ædelborennysse mid hálsum ðéawum and mid góðum weorcum ge-
 glengde. Grégórius is Grécise nama, sé swéigð on ledenum gereorde
 „vigilantius“, þæt is on englisc „wacole“. Hé wæs swiðe wacol on
 godes bebodum, ðáðá hé sylf herigendlice leofode, and hé wacollice
 ymbe manegra ðéoda pearfe hogode and him lifes weig geswutelode.
 20 Hé wæs fram cildháde on bólcicum lárum getýd and hé on ðære lære
 swá gesæliglice ðeah, þæt on ealre Rómánabyrig næs nán his gelíca
 geðúht. Hé gecneordlæhte æfter wísra láréowa gebisnungum and næs

forgyttol, ac gefæstnode his lāre on fæsthafelum gemynde. Hé hlód
 dá mid purstigum bróoste dá flówendan lāre, ðe hé eft æfter fyrste
 mid hunigswéttre protan pæslice bealcette. On geonglicum gearum, 25
 ðáðá his geogoð æfter gecynde worulddōing lufian sceolde, pá ongann
 hé hine sylfne tó gode geðcōdan and tó ðeole pæs úpplican lifes mid
 eallum gewilnungum orðian. Witodlice æfter his fæder forðsīðe hé
 árérde six munuclif on Sicilialande and pæt seofode binnon Rómána-
 burh getimbrode, on ðám hé sylf regollice under abbodes háesum 30
 drohtnode. Pá seofon mynstru hé gelende mid his ágenum and geniht-
 sumlice tó dæghwomlicum bigleofan gegódode. Pone oferéacan his
 æhta hé áspende on godes pearfum and ealle his woruldlícan ædel-
 borennysse tó heofonlicum wuldre áwende. Hé éode ár his gecyrred-
 nysse geónd Rómánaburh mid pællenum gyrlum and seínendum gymmum 35
 and réadum golde gefrætewod; ac æfter his gecyrrednysse hé ðénode
 godes ðearfum, hé sylf ðearfa, mid wácum wáfelse befangen.

Swá fulfremedlice hé drohtnode on anginne his gecyrrednysse,
 swá pæt hé mihte dá gyú béon geteald on fulfremedra hálgena getele.
 Hé lufode forhæfednysse on mettum and on drence and wæccan on 40
 syndrigum gebedum; pær tó-éacan hé ðrówade singallíce untrumnyssa,
 and swá hé stíðlicor mid andwerdum untrumnyssum ofsett wæs, swá
 hé geomfullícor pæs écan lifes gewilnode.

Pá undergeat sé pápa, pe on ðám tíman pæt apostolíce setl
 gesæt, hú sé éadiga Grégórius on hálgum mægnum ðéonde wæs and 45
 hé ðá hine of ðære munuclícan drohtnunge genam and him tó ge-
 fylstan gesette, on diaconháde geendebyrdne. Dá gelamp hit æt sumum
 sæle, swáswá gýt foroft dēð, pæt Englisce cýpmenn bróhton heora
 ware tó Rómánabyrig, and Grégórius éode be ðære stræt tó ðám
 Engliscum mannum, heora ðing scéawigende. Pá geseah hé betwux 50
 ðám warum cýpecnihtas gesette, pá wéron hwítes líchaman and
 fægeres andwlitan menn and æðellíce gefexode. Grégórius ðá behéold
 pæra cnapena wlite and befrán, of hwilcere péode hí gebróhte wéron.
 Pá sáde him man, pæt hí of Englalande wéron and pæt ðære ðéode
 mennisc swá wlitig wære. Eft ðá Grégórius befrán, hwæder pæs 55
 landes folc crísten wære ðe háðen, him man sáde, pæt hí háðene
 wéron. Grégórius ðá of innweardre heortan langsume siccetunge téah
 and cwæð: „Wálawá! pæt swá fægeres híwes menn sindon ðám
 sweartan dēofle underðéodde.“ Eft hé áxode, hú ðære ðéode nama
 wære, pe hí of cómon? Him wæs geandwyrd, pæt hí Angle genem- 60
 node wéron. Pá cwæð hé: „Rihtlice hí sind Angle gehátene, forðand
 hí engla wlite habbað, and swileum gedafenað, pæt hí on heofonum
 engla geféran bēon.“ Gýt ðá Grégórius befrán, hú ðære scíre nama
 wære, pe ðá cnapan of álédde wéron, him man sáde, pæt ðá scírmen
 wéron Dére gehátene. Grégórius andwyrd: „Wel hí sind Dére ge- 65
 hátene, forðand hí sind fram graman generode and tó Crístes mild-
 heortnysse geeýgede.“ Gýt ðá hé befrán: „Hú is ðære léode cyning
 gehátan?“ him wæs geandswarod, pæt sé cyning Ælle gehátan wære.
 Hwæt ðá Grégórius gamenode mid his wordum tó ðám naman and
 cwæð: „Hit gedafenað, pæt Alleluia sý gesungen on ðám lande tó 70

- lofe þæs ælmihtigan scyppendes.“ Grégórius ðá sóna éode tó ðám pápan þæs apostolican setles and hine bæd, þæt hé Angelcynne sume láréowas ásende, ðe hí tó Criste gebígdon, and cwæð, þæt hé sylf gearo wære þæt weorc tó gefremmenne mid godes fultume, gif hit
- 75 ðám pápan swá gelicode. Þá nemihste sé pápa þæt geðafian, péahðe hé eall wolde; forðanðe ðá Rómániscan ceastergewaran noldon geðafian, þæt swá getogen mann and swá geðungen láréow pá burh eallunge forléte and swá fyrren wræcsið genáme.
- Æfter ðisum gelamp þæt micel mann-cwealm becóm ofer ðære
- 80 Rómániscan léode and árest ðone pápan Pelágium gestód and búton yldinge ádydde. Witodlice æfter ðæs pápan geendunge swá micel cwealm wearð þæs folces, þæt gehwær stódon áwéste hús geónd pá burh búton búgigendum. Þá nemihste swáðeah seo Rómánaburh búton pápan wunian, ac eal folc ðone éadigan Grégórium tó ðære geðincðe
- 85 ánmóðlice gecéas, péahðe hé mid eallum mægne wiðerigende wære. Grégórius ðá ásende éenne pistol tó ðám cásere Maurícium — sé wæs his gefædera — and hine hálsode and micclum bæd, þæt hé næfre ðám folce negeðafode, þæt hé mid þæs wurðmyntes wuldre geuferod wære; forðanðe hé ondréd, þæt hé ðurh ðone micclan hád on woruld-
- 90 licum wuldre, þe hé ár áwearp, æt sumum sáele bepáht wurde. Ac ðæs cáseres héahgeréfa Germánuſ gelæhte ðone pistol æt Grégóries érendracan and hine tótær; and siððan cýdde pá m cásere, þæt þæt folc Grégórium tó pápan gecoren hæfde. Mauricius ðá, sé cásere, þæs gode ðancode and hine gehádian hét. Hwæt ðá Grégórius fléames
- 95 cépte and on dymhofon ætlútode; ac hine man gelæhte and téah tó Pétres cyrcan, þæt hé ðær tó pápan gehálgod wurde. Grégórius ðá ár his hádunge þæt Rómánisce folc for ðám on sígendum cwealme ðisum wordum tó beréowsunge tihte. „Míne gebróðra pá léofostan, ús gedafenað, þæt wé godes swingle, þe wé onær tówearde ondréðan
- 100 sceoldon, þæt wé húru nú andwerde and áfandode ondréðan. Geopenige úre sárnyſ ús infær sóðre gecyrrednyſse, and þæt wíte, ðe wé ðrówiáð, tóbrece úre heortan heardnyſse. Efne nú ðis folc is mid swurde þæs heofonlican graman ofslegen, and gehwilce ænlpíge sind mid færlícum slihte áwéste. Né seo ádl ðám déaðe neforestæpð, ac gé geséoð þæt
- 105 sé sylfa déað páre ádle yldinge forhradað. Sé geslagena bið mid déaðe gegripen, érdanðe hé tó héofungum sóðre behréowsunge gecyrran mæge. Hogiáð forði, hwile sé becume ætforan gesihðe þæs strécan déman, séðe nemæg þæt yfel bewépan, ðe hé gefremode. Gehwilce eorðbúgigende sind æthródene and heora hús standað áwéste. Fæderas
- 110 and móðdru bestandað heora bearna líc and heora yrfenuman him sylfum tó forwyrde forestæppað. Uton eornostlice fléon tó héofunge sóðre dáðbóte, pá hwile ðe wé móton, érdanpe sé færlíca slege ús ástrece. Uton gemunan swáhwætswá wé dweligende ágylton! and uton mid wópe gewitnian þæt, þæt wé mánfullíce ádrugon. Uton for-
- 115 hrádian godes ansýnc on andetnyſse, swáswá sé wítega ús manað. Uton áhebban úre heortan mid handum tó gode, þæs is, þæt wé sceolon ðá geenyrðnyſse úre béne mid geearnunge gódes weorces úp-árxeran. Hé forgifð trúwan úre forhtunge, séðe purh his wítegan

clypað: „Nylle ic þæs synfullan dēað, ac ic wille þæt hé gecyrre and lybbe.“ Negeortrūwige nān man hine sylfne for his synna micelnysse: 120 witodlice ðā ealdan gyltas Niniuēisere ðeode ðrēora daga berēowsung ādilegode; and sé gecyrreda sceaða on his dēaðes cwyde ðæs écan lifes mēde gecearnode. Uton āwenden ūre heortan! Hraedlice bið sé dēma tō ūrum bēnum gebīged, gif wē fram ūrum ðwyrnyssum bēoð gerihtlēhte. Uton standan mid gemāglicum wópum ongeān ðām on 125 sīgendum swurde swā miccles dōmes! Sōðlice gemāgnys is þām sōðan dēman gecwēme, pēahðe hēo mannum undanewurde sý, forðanðe sé ārfæsta and sé mildheorta god wile þæt wē mid gemāglicum bēnum his mildheortnysse ofgān, and hē nele swā micclum swā wē gecearniað ūs geysian. Be ðisum hē cwæð purh his witegan: „Clypa mé on 130 dæge ðinre gedrēfednysse, and ic ðē āhredde, and ðū mēarsast mē.“ God sylf is his gewita, þæt hē miltsian wile him tō clypigendum, sēðe manað, þæt wē him tō clypian sceolon. Forðý, mīne gebrōðra þā lēofostan, uton gecuman on ðām féorðan dæge pysre wucan on ērnerigen and mid éstfullum mōde and téarum singon seofonfealde lae- 135 tānias, þæt sé strēca dēma ūs gearige, þonne hē gesihð, þæt wē sylfe ūre gyltas wrecað!“

Eornostlice ðāðā micel menigu — ægðer gé préosthādes gé munuc- hādes menn and þæt lēwede folc — æfter ðæs éadigan Grégories hæse on pone wōdnedæg tō þām seofonfealdum létanium gecómon, tōðām 140 swiðe āwēdde sé foresēda cwealm, þæt hundeathtatig manna, on ðære ānre tide feallende, of life gewiton, ðā hwile þe þæt folc ðā létānias sungon. Ac sé hālga sácerd negeswác þæt folc tō manigenne, þæt hí ðære bēne negeswicon, oðþæt godes miltsung pone réðan cwealm gēstilde. 145

Hwæt ðā Grégórius, síððan hē pápanhād underfēng, gemunde hwæt hē gefyrn Angelecynne gemynte and ðærrihte þæt luftýme weorc gefremode. Hē nátóðæshwōn nemihte pone Rómāniscan biscopstól eallunge forlāetan, ac hē ásende oðre bydelas, geðungene godes ðeowan, tō ðysum íglande, and hē sylf micclum mid his bēnum and tihtingum 150 fylste, þæt ðára bydela bodung forðgenge and gode wæstmþære wurde. Þára bydela naman sind þus gecigede: Augustínus, Mellítus, Laurentius, Pétrus, Ióhannes, Iustus. Þás láréowas ásende sé éadiga pápa Grégórius mid manegum oðrum munecum tō Angelecynne and hí ðisum wordum tō ðære fare tihte: „Nebéo gé áfyrhte ðurh geswince þæs lang- 155 suman færelles oððe purh yfelra manna ymbespræce; ac mid ealre anrædnysse and wylme þære sōðan lufe pás ongunnenan ðing purh godes fultum gefremmað. And wite gé, þæt éower mēd on ðām écum edléane swā miccle máre bið, swā micclum swā gé máre for godes willan swincað. Gehýrsumiað éadmóðlice on eallum ðingum Augustíne, 160 poneðe wē éow tō ealdre gesetton: hit fremað éowerum sáwlum, swá-hwætswá gé be his mynegunge gefyllað. Sé ælmihtiga god purh his gife éow gescylde and geunne mé, þæt ic móte éoweres geswinces wæstm on ðām écan éðele geséon, swá þæt ic bēo gemét samod on blisse éoweres edléanes, ðeahðe ic mid éow swincan nemæge; forðonðe 165 ic wille swincan.“ Augustínus ðā mid his geférum — þæt sind ge-

rehte feowertig wera — férde be Grégóries hæse, oðpæt hí tó ðisum íglande gesundfullíce becómon.

On ðám dagum ríxode Æpelbyrht cyning on Cantwarebyrig ríc-
 170 líce, and his ríce wæs ástreht fram ðære micclan éa Humbre oð súð-
 sáe. Augustinus hæfde genumen wealhstódas of Francena ríce, swáswá
 Grégórius him bebéad; and hé ðurh ðæra wealhstóda múð pá m cyninge
 and his léode godes word bodade, hú sé mildheorta hælend mid his
 ágenre ðrówunge pysne scyldigan middaneard álýsde and geléafullum
 175 mannum heofonanríces infær geopenode. Pá andwyrde sé cyning
 Æðelbriht Augustine and cwæð, pæt hé fægere word and behát him
 cýdde, and cwæð, pæt hé nemihte swá hrædlíce pone ealdan gewunan,
 ðe hé mid Angelcynne héold, forlétan; cwæð, pæt hé móste fréolíce ðá
 heofonlícan láre his léode bodían and pæt hé him and his geféran
 180 bigleofan ðénian wolde, and forgeaf him ðá wununge on Cantwarebyrig,
 séo wæs ealles his ríces héafodburh.

Ongann ðá Augustinus mid his munecum tó geefenlácenne pára
 apostola líf mid singalum gebedum and wæccan and fæstenum gode
 ðeowigende, and lífes word, pá m ðe hí mihton, bodigende, ealle middan-
 185 eardlíce ðing swáswá ælfremede forhogigende, ðá ping ána, pe hí tó
 bigleofan behófedon, underfónde, be ðám ðe hí tæhton sylfe lybbende,
 and for ðære sóðfæstnysse, ðe hí bodedon, gearowe wæron éhtnysse tó
 ðoligenne and dcáde sweltan, gif hí ðorfton.

Hwæt ðá gelyfdon forwel menige and on godes naman gefullode
 190 wurdon, wundrigende páre bilewitnysse heora unscaeddigan lífes and
 swét nysse heora heofonlícan láre. Ðá ætnéxtan gelustfullode ðám
 cyninge Æðelbrihte heora cláene líf and heora wynsume behát, pá
 sóðlice wurdon mid manegum tácnum geséðde; and hé ðá gelyfende
 wearð gefullod and micclum ðá crístenan gearwurðode, and swáswá
 195 heofonlíce ceastergewaran lufode: nolde swáðéah néenne tó cristendóme
 genéadían; forðan ðe hé ofáxode æt ðám láréowum his hæle, pæt Crístes
 ðeowdóm nesceal béon genéadad, ac sylfwilles. Ongunnon ðá dæg-
 hwomlice forwel menige efstan tó gehýrenne ðá hálgan bodunge and
 forléton heora hæðenscipe and hí sylfe geðéoddon Crístes gelaðunge,
 200 on hine gelyfende.

Betwux ðisum gewende Augustínus ofer sáe tó ðám ercebiscope
 Éthérium, and hé hine gehádode Angelecynne tó ercebiscope, swáswá
 him Grégórius ár gewissode. Augustínus ðá gehádod cyrde tó his
 biscopstóle and ásende érendracan tó Róme and cýdde ðám éadigan
 205 Grégórie, pæt Angelecynn crísendóm underféng, and hé éac mid ge-
 writum fela ðinga befrán, hú him tó drohtnigenne wære betwux ðám
 níghworfenum folce. Hwæt ðá Grégórius micclum gode ðancode mid
 blíssigendum móde, pæt Angelecynne swá gelumpen wæs, swáswá hé
 sylf geornlíce gewilnode, and sende eft ongeán érendracan tó ðám
 210 geléafullan cyninge Æpelbrihte mid gewritum and menigfealdum lácum
 and óðre gewritu tó Augustíne mid andswarum calra ðæra ðinga, pe
 hé hine befrán, and hine éac ðisum wordum manode: „Bróðer mín sé
 léofosta, ic wát, pæt sé ælmihtiga god fela wundra purh ðe páre
 ðéode, ðe hé gecéas, geswutelad; pæs ðú miht blíssigan and éac ðe

ondráedan. Þú miht blissigan gewisslice, þæt ðære ðeode sáwla purh 215
 dá ýttran wundra béoð getogene tó ðære incundan gife. Ondráed ðe
 swáðeah, þæt ðín mód nebéo áhafen mid dystignysse on ðám tácnun
 þe god ðurh ðe gefremað, and þú ðonon on ídelum wuldre befealle
 wiðinnan, ponon ðe ðú wiðútan on wurðmynte áhafen bíst.“

Grégórius ásende éac Augustíne hálige lác on mæsseréafum and 220
 on bócum and ðéra apostola and martýra reliquias samod and be-
 béad, þæt his æftergangen symle ðone pallium and ðone ercehád æt
 ðám apostolican setle Rómániscere gelaðunge feccan sceoldon. Augu-
 stínus gesette æfter ðisum biscopas of his geférum gehwilcun burgum
 on Engla ðeóðe, and hí on godes geléafan ðeonde ðurhwunodon oð 225
 ðisum dægðerlicum dæge.

Sé éadiga Grégórius gedihte manega hálige trahtbéc and mid
 micelre geenyrðnysse godes folc tó ðám écan lífe gewissode and fela
 wundra on his lífe geworhte and wuldorfullice pæs pápan setles ge-
 wéold ðréottýne gear and six mónðas and tyn dagas and síððan on 230
 ðisum dæge gewát tó ðám écan setle heofenanríces, on ðám hé leofað
 mid gode ælmihtigum á on écnysse. Amen.

2. Leben des königs Oswald

nach Dr. H. Sweets Anglosax. Reader⁴ s. 98 (Cott.-hs. des Brit. Museums Jul. 7).

Æfterðanðe Augustínus tó Englalande becóm, wæs sum æðele
 cyning, Óswold geháten, on Norðhymbra lande, gelyfed swýpe on god.
 Sé férde on his iugode fram his fréondum and mágum tó Scotlande
 on sá and pær sóna wearð gefullod and his geféran samod þe mid
 him sípedon. Betwux páam wearð ofslagen Éadwine his éam, Norð- 5
 hymbra cynineg, on Críst gelyfed, fram Brytta cyninge, Ceadwalla
 gecíged, and twege his æftergangen binnan twám gearum; and sé
 Ceadwalla slóh and tó sceame túcode pá Norðhymbran léode æfter
 heora hláfordes fülle, oðpæt Óswold sé éadiga his yfelnysse ádwæscete.
 Óswold him cóm tó and him cénlice wið féaht mid lýtlum werode, ac 10
 his geléafa hine getrymde, and Críst him gefylste tó his féonda slege.
 Óswold pá árærde áne róde sóna gode tó wurðmynte, árpanþe hé tó
 ðám gewinne côme and clypode tó his geférum: „Uton feallan tó
 ðære róde and pone ælmihtigan biddan, þæt hé ús áhredde wið pone
 módigan féond þe ús áfyllan wile! God sylf wát geare, þæt wé winnað 15
 rihtlice wið pysne réðan cyning tó áhredðenne úre léode.“ Hí féollon
 pá ealle mid Óswolde cyninge on gebedum; and sýppan on óðerne
 mergen éodon tó páam geféhte and gewunnon pær sige, swáswá sé
 eallwealdend héom úðe for Óswoldes geléafan; and álèdon heora fýnd,
 pone módigan Cedwallan mid his micclan werode, þe wénde þæt him 20
 nemihte nán werod wiðstandan.

Séo ýlce ród síððan, ðe Óswold pær árærde, on wurðmynte pær
 stód. And wurdon fela gehéalde untrumra manna and éac swilce
 nýtena purh dá ýlcan róde, swáswá ús rehte Béda. Sum man féoll
 on ise, þæt his earm tóbærst, and læg pá on bedde gebrocod forðearle, 25
 oðpæt man him fette of ðære foresæðan róde sumne dæl pæs méoses

pe héo mid beweaxen wæs, and sé ádliga sóna on slápe wearð gehæled on ðære flean nihte purh Óswoldes geearnungum.

Séo stów is gehátan „Heofonfeld“ on Englisc wið ðone langan weall, pe pá Rómániscan worhtan, þær þær Óswold oferwann pone wælhreowan cynning. And þær wearð síppan áræred swiðe mære cyree gode tó wurðmynte, pe wunað â on écnysse.

Hwæt ðá Óswold ongann embe godes willan tó sméagenne, sóna swá hé ríces gewéold, and wolde gebígan his léoda tó geléafan and tó pá m lifigendan gode. Sende ðá tó Scotlande, þær sé geléafa wæs ðá, and bæd ðá hēafodmenn, þæt hí his bēnum getípodon and him sumne lárēow sendon, pe his léoda mihte tó gode gewēman; and him wearð þæs getípod. Hí sendon pá sóna pá m gesáligan cynninge sumne árwurðne bisceop, Aidán gehátan. Sé wæs mæres lifes man on munuc- lícre drohtnunge and hé ealle woruldcara áwearp fram his heortan, nānes pinges wilnigende bútan godes willan. Swáhwætswá him becóm of þæs cyninges gifum oððe ríca manna, þæt hé hraðe dælde pearfum and wædlum mid welwillendum móde.

Hwæt ðá Óswold cynning his cymes fægnode and hine árwurðlice underféng his folce tó ðearfe, þæt heora geléafa wurde áwend eft tó gode fram pá m wipersæce pe hí tó gewende wáron. Hit gelamp pá swá, þæt sé geléaffulla cynning gerehte his witan on heora ágenum gereorde þæs bisceopes bodunge mid blípum móde and wæs his wealhstóð; forþanpe hé wel cúpe Scyttysc, and sé bisceop Aidán nemihte gebígan his spræce tó Norðhymbriscum gereorde swá hrape págit. Sé bisceop pá fērde bodigende geónd eall Norðhymbra land geléafan and fulluht and pá léode gebigde tó godes geléafan and him wel gebýsnode mid weorcum symle and sylf swá leofode, swáswá hé lærde oðre: hé lufode forhæfdnysse and hálige rádinge and iunge men téah georne mid láre, swá þæt ealle his geféran, pe him mid éodon, sceoldon sealmas leornían oððe sume rádinge, swáhwiderswá hí férdon, pá m folce bodigende. Seldon hé wolde rídan, ac síðode on his fótum and munuclice leofode betwux ðám lāwedan folce mid mycelre gesceádwísnysse and sópum mægnum.

Pá wearð sé cynningc Óswold swiðe ælmesgeorn and éadmód on péawum and on eallum pingum cystig, and man árærde cyrcan on his ríce geónd eall and mynsterlice gesetnyssa mid micelre geornfulnysse. Hit gelamp on sumne sáel, þæt hí sáeton ætgædere — Óswold and Aidán — on pá m hálgan éasterdæge; pá bær man pá m cynninge cynellíce pénunga on ánum sylfrenan disc; and sóna pá inn éode áu þæs cyninges pegna, pe his ælmyssan bewiste, and sáde, þæt fela pearfan sáetan geónd pá stræt gehwanon cumene tó þæs cyninges ælmyssan. Pá sende sé cynning sóna pá m pearfum pone sylfrenan disc mid sande mid ealle and hét tóceorfan pone disc and syllan pá m pearfum heora ælcum his dæll, and man dyde ðá swá. Pá genam Aidánu sé æðela bisceop þæs cyninges swýþran hand mid swiðlicre blýsse and clypode mid geléafan, þus cweðende him tó: „Neforrotige on brosnunge péos geblétsode swýðre hand.“ And him éac swá geóode, swáswá Aidánu him bæd, þæt his swiðre hand is gesundful oð pis.

Óswoldes cyneríce wearð gerýmed pá swýðe, swá þæt feower 75
 péoda hine underfengon tó hláforde, Peohtas and Bryttas, Scottas and
 Angle, swáswá sé ælmihtiga god hí geánlæhte tó ðám for Óswoldes
 geearnungum þe hine æfre wurðode. Hé fulworhte on Eferwic þæt
 ænlice mynster þe his mæg Éadwine ær begunnen hæfde; and hé
 swanc for heofonanrice mid singalum gebedum swíþor, þonne hé hogode, 80
 hú hé gehéolde on worulde pá hwílwendlican gepincðu. þe hé hwón-
 liche lufode. Hé wolde æfter úhtsange oftost hine gebiddan and on
 cyrcán standan on syndrigum gebedum of sunnan úpgange mid swýð-
 liche onbryrdnyse; and swáhwærswá hé wæs, hé wurðode æfre god
 úpáwendum handbredum wið þæs heofones weard.

85

On pá m ylcán tíman cóm éac sum biseop fram Rómebyrig,
 Birinus geháten, tó Westseaxena kyninge, Cynegyls geháten; sé wæs
 ðágít hæðen and eall Westsexena land. Birinus wítodlice gewende
 fram Róme be ðæs pápan ræde, þe ðá on Róme wæs, and behét þæt
 hé wolde godes willan gefremman and bodían pá m hápenum þæs 90
 hælendes naman and pone sóðan geléafan on fyrleum landum. Pá
 becóm hé tó Westseaxan, þe wæs ðágít hápen, and gebigde pone
 cynineg Kynegyls tó gode and ealle his léode tó geléafan mid him.
 Hit gelamp pá swá, þæt sé geléafullya Óswold, Norðhymbra cynineg,
 wæs cumen tó Cynegylse and hine tó fullhte nam, fægen his ge- 95
 cyrrednyse. Pá geáfon pá cynegas, Cynegyls and Óswold, pá m hálgan
 Birine him tó biseopstóle pá burh Dorcanceaster, and hé pær binnan
 wunode godes lof árærende and gerihlécende þæt folc mid lare tó
 geléafan tó langum fyrste, oðþæt hé gesálig sípode tó Críste; and his
 lic wearþ bebyrged on ðære ylcán byrig, oðþæt Hædde biseop eft 100
 his bân feroðe tó Wintanceastre and mid wurðmynte gelógode binnan
 Ealdanmynstre, pær man hine wurðað gýt.

Hwæt pá Óswold cynineg his cynedóm gehéold hlíffullice for
 worulde and mid micclum geléafan, and on eallum dáðum his drihten
 árwurðode, oð hé ofslagen wearð for his folces ware on pá m nigoðan 105
 geáre þe hé rices gewéold, pápá hé sylf wæs on ylde eahta and þrittig
 geára. Hit gewearð swá be pá m þæt him wann on Penda, Myrcena
 cynineg, þe æt his mæges slege ær, Éadwines cyninges, Ceadwallan
 fylste; and sé Penda necúðe be Críste nánpinge, and eall Myrcena
 folc wæs ungefullod págit. Hí cónon pá tó geféohhte tó Maserfelda 110
 begen and fengon tógædere, oðþæt pær féollon pá crístenan, and pá
 hæðenan genéalæhton tó pá m hálgan Óswolde. Pá geseah hé genéa-
 læcan his lifes geendunge and gebæd for his folc, þe pær feallende
 swealt, and betæhte heora sáwla and hine sylfne gode and þus clypode
 on his fylle: „God, gesmiltsa úrum sáwlum!“ Pá hét sé hápena 115
 cynineg his héafod of ásléan and his swiðran earm and settan hí tó
 myrcelse.

Pá æfter Óswoldes slege féng Óswig his bróðor tó Norðhymbra
 rice and ráð mid werode tó, pær his bróðor héafod stóð on stacan
 gefæstnod, and genam þæt héafod and his swiðran hand and mid 120
 árwurðnyse feroðe tó Lindisfarnéa cyrcan. Pá wearð gefylled, swá
 wé hérfore sádon, þæt his swiðre hand wunað hál mid pá m flæsce

bútan ælcere brosnunge, swá sé bisceop geewæð. Sé earm wearð gelêd
 árwurðlice on scríne, of seolfre ásmipod, on Sancte Pétres mynstre
 125 binnan Bebbanbyrig be páre sáe strande, and lîð páer swá ansund,
 swá hé ofáslagen wæs. His brópor dohtor eft síððan on Myrcan wearð
 cwên and geáxode his bân and gebróhte hí tó Lindesíge tó Bardaníge
 mynstre, pe heo micclum lufode. Ac pá mynstermenn noldon for men-
 niscum gedwylde pone sanet underfôn, ac man slóh án geteld ofer pá
 130 hálgan bân binnan páre licreste. Hwæt pá god geswutelode, pæt hé
 hálíg sanet wæs, swá pæt heofonlic léoht ofer pæt geteld ástreht stôð
 úp tó heofonum swilce héalíc sunnbéam ofer ealle ðá niht; and pá
 léoda behéoldon geónd ealle pá seíre swíðe wundrigende. Pá wurdon
 pá mynstermen micclum áfyrhte and bædon pæs on mergen, pæt hí
 135 móston pone sanet mid árwurðnyse underfôn, ponepe hí ær forsócon.
 Pá ðwóh man pá hálgan bân and bær intó páre cyrcan árwurðlice
 on scríne and gelógodon hí úpp.

And páer wurdon gehælede purh his hálgan geearnunge fela met-
 trume men fram mislicum copum. Pæt wæter, pe man pá bân mid
 140 ápwôh birnan páre cyrcan, wearð ágöten swá on ánre hyrnan; and
 séo eorðe síppan, pe pæt wæter underféng, wearð mánegum tó bóte.
 Mid pám dūste wurdon áflígde déofla fram mannū, pápe on wód-
 nyse ær wæron gedrehte. Eac swilce páer hé féol on pám geféohthe
 ofslagen, men námon pá eorðan tó ádligum mannū and dydon on
 145 wætere wanhálum tó picgenne, and hí wurdon gehælede purh pone
 hálgan wer. Sum wegfarende man fêrde wið pone feld; pá wearð his
 hors gesícclod, and sóna páer féol wealwigende geónd ðá eorðan wódum
 gelicost. Midpámpe hit swá wealwode geónd pone wídgíllan feld, pá
 becóm hit embe lang, páer sé cyning Óswold on pám geféohthe féoll,
 150 swáswá wé ærfore sêdan; and hit sóna árás, swá hit hrepode pá
 stówe, hál eallum limum, and sé hláford pæs fægnode. Sé ridda pá
 fêrde forð on his weg, pider hê gemynt hæfde. Pá wæs páer án mæden
 liegende on paralísyn lange gebrocod. Hé began pá tó gereccenne,
 hú him on ráde getímode, and mann ferode pæt mæden tó páre fore-
 155 sêdan stówe. Héo wearð pá on slæpe and sóna eft áwôc ansund
 eallum limum fram pám egeslícan broce. Band pá hire héafod and
 blíðe hám fêrde, gangænde on fótum, swá heo gefyrn ær nedyde. Eft
 síððan fêrde sum ærendfæst ridda be ðære ylcan stówe and geband
 on ánum elápe of pám hálgan dūste páre deorwurðan stówe and lédde
 160 forð mid him, páer hé fundode tó; pá gemétte hé gebéoras blíðe æt
 pám hūse. Hé áhéng pá pæt dūst on ænne héahne post and sæt mid
 pám gebéorum blíssigende samod. Man worhte pá micel fýr tómiddes
 ðám gebéorum, and pá spearcan wundon wið pæs hrófes swýðe, oðpæt
 pæt hús fárlíce eall on fýre wearð, and pá gebéoras flugon áfyrhte
 165 awege. Pæt hús wearð ðá forburnen búton pám ánum poste pe pæt
 hálige dūst on áhangen wæs: sé post ána ætstôð ansund mid pám
 dūste; and hí swýðe wundrodon pæs hálgan weres geearnunga, pæt
 pæt fýr nemihte pá móldan forbærnan. And manega men síððan
 gesóhton pone stede heora hæle feccende and heora fréonda ge-
 170 hwileum.

Pá ásprang his hlísa geónd pá land wíde and éac swilce tó Írlande and éac súp tó Franclande, swáswá sum mæssepréost bē anum men siéde. Sé préost cwæð þæt án wer wære on Írlande gelæred, sé negýmde his lare, and hé líthwón hogode embe his sawle pearfe oððe his scyppendes beboda, ac ádréah his lif on dýslicum weorcum, oðþæt 175 hé wearð geuntrumod and tó ende gebróht. Pá clypode hé pone préost þe hit cýdde eft þus and cwæð him tó sóna mid sárlícre stemne: „Nú ic sceall geendian earmlicum déape and tó helle faran for fracodum dædum, nú wolde ic gebétan, gif ic ábídan móste and tó gode gecyrran and tó góðum þeawum and mín líf áwenden eall tó godes 180 willan; and ic wát þæt ic neóm wyrðe þæs fyrstes búton sum hálga mé pingie tó pá m hælende Criste. Nú is ús gesæd, þæt sum hálig cyning is on éowrum earde, Óswold geháten. Nú gif þú áenigpinge hæfst of þæs hálgan reliquium, syle mé, ic þé bidde.“ Ðá sæde sé préost him: „Ic hæbbe of þám stocce, þe his léafod on stód, and gif 185 þú gelyfan wylt, þú wurpest hál sóna.“ Hwæt pá sé mæssepréost þæs mannes ofhréow and scóf on hálig wæter of þám hálgan treowe, sealde þám ádligan of tó súpennne, and hé sóna gewyrpte and sýððan leofode lange on worulde and gewende tó gode mid eallre heortan and mid hálgum weorcum; and swáhwiderswá hé cóm, hé cýdde þas 190 wundra. Forþý nesceall nán mann áwáegan, þæt hé sylfwylles behætt þám ælmihtigan gode, þonne hé ádlig bið, þelæspe hé sylf losige, gif hé álihð gode þæt.

Nú cwæð sé hálga Bēda, þe ðas bōc gedihte, þæt hit nán wundor nys, þæt sé hálga cyníng untrumnysse gehæle, nú hé on heofonum 195 leofað, forðanþe hé wolde gehelpan, pápá hé hér on life wæs, pearfum and wannhálum, and him bigwiste syllan. Nú hæfð hé pone wurðmynt on þære écan worulde mid þám ælmihtigan gode for his góðnyssse. Eft sé hálga Cúðberht, pápá hé gít cnapa wæs, geseah, hú godes ænglas feredon Aidánes sawle þæs hálgan bisceopes bliðe tó heofonum 200 tó þám écan wuldre, þe hé on worulde gearnode. Þæs hálgan Óswoldes bān wurden eft gebróht æfter manegum gearum tó Myrcenalande intó Gléawceastre; and god þær geswutelode oft feala wundra þurh pone hálgan wer. Sý þæs wuldor þám ælmihtigan gode, þe on écnysse ríxað á tó worulde. Amen.

205

3. De Falsis Diis.

Oxforders handschrift der Bodleiana Jun. 24, p. 365; vgl. auch Kemble, Salomon and Saturn s. 120; Müllenhoff ZfdA. 12, 407 und Napiers Wulfstan s. 104.

Éala gé gebróðra pá léofestan! þæt godcunde gewrit ús tæhte pone bigeng ánes sópes godes, þisum wordum cwepende: Án drihten is and án geléafa and án fulluht, án god and fæder ealra pinga sépe is ofer ealle ping and þurh ealle ping and on ús eallum; of þám synd ealle ping and on þám synd ealle ping and þurh pone synd ealle ping. 5 SÍ him wuldor á tó worulde. Amen!

Sé ælmihtiga fæder gestrýnde ænne sunu of him sylfum bútan wífes gemánan and þurh pone sunu hé geworhte ealle gesceafta, ge-

segenlice and ungesegenlice. Sé sunu is eallswá eald swá sé fæder —
 10 forþanþe sé fæder wæs æfre bútan anginne — of him ácnenned eall-
 swá mihtig swá sé fæder. Sé hálga gást nis ná ácnenned; ac hé is
 þæs fæder and þæs suna willa and lufu of him bám gelíce; and purh
 pone gást syndon ealle gesceafta gelíffæste þe sé fæder gesceóp purh
 his sunu sêpe is his wísdóm. Þeos hálige prynnys is án ælmihtig
 15 god æfre unbegunnen and ungeendod. Hí synd préo on naman, fæder
 and sunu and hálig gást, and hí nesynd ná préo godas, ac hí préo
 syndon án ælmihtig god untóðæledlic; forþámpe him prym is án gecynd
 and án ræd and án weorc on eallum þingum; and sêre ús is sóþlice
 tó gelyffenne on þás hálgan prynnesse and hí geandyttan, þonne ús sý
 20 tó sméagenne tó swípe embe þæt.

Þeos prynnys gesceóp þá scínendan englas and Ádám and Éfan
 eft sýppan tó mannum and sealde him anweald ofer eorðlice gesceafta
 and hí mihton wunían symble bútan déape, gif hí þæt godes bebod
 néfre netóbræcon. Ðá wunode Ádám swá orsorh on blisse and him
 25 nán gesceaft sceapan nemihte, þá hwíle þe hé gehéold þæt heofonlice
 bebod; him nederode nán fýr, þeahþe hé mid fótum on stôpe, né nán
 wæter nemihte pone mannan ádrencan, þeahþe hé on ýpum urne færlí-
 ce, né nán wildéor nemihte né nán wýrmcynn nedorste derian þám
 menn mid his múpes slite; né hunger né þurst né hefigtýme cyle né
 30 nán swíðlic hæte né séocnessa nemihton Ádám geswencan on þám
 earde, þá hwíle þe hé þæt lýtle bebod mid geléafan gehéold. Eft þá-
 þá hé ágylt hæfde and godes bebod tóbræc, þá forléas hé þá gesælpá
 and on geswincum leofode, swá þæt hine biton lýt bealdlice and fléan,
 þoneþe ær nedorste sé draca forþon reppan. Hé móste þá hine warnían
 35 wið wæter and wið fýr and behealdan wærlíce, þæt hé hearde neféolle,
 and mid ágenum geswince him átes tilían and þá gecyndelícan gôð,
 þe him god on gesceóp, hé móste þá healdan mid mycelre gýmene,
 gif hé hí habban wolde, swáswá gít dóp þá gôðan, þe mid geswince
 healdap hí sylfe wið leahtras. Éac swylce seo sunne and sóþlice sé
 40 móna wurdon benámede heora wynsuman beorhtnesse æfter Ádames
 gylte, ná be ágenum gewyrhtum; be seofanfealdum wæs seo sunne
 þá beorhtre, árþan sé mann ágylte; and sé móna hæfde þere sunnan
 beorhtnesse, swáswá heo scínd nú ús. Hí sceolon eft swáþeah æfter
 dómes dæge habban befullan heora beorhtnessa, bepámpe hí gescea-
 45 pene wáron; and sé móna neealdap æfter þám dæge, ac bið ansund
 scínende, swáswá seo sunne dép nú. Menn magon éac geearnían mid
 micelre earfoðnesse, þæt hí wuníon mid gode on wynsumnesse æfre
 æfter dómes dæge á bútan déape, þápe nú gehýrsumíað his hásum
 mid weorcum; and þápe god forseoð, béop besencte on helle on þám
 50 endeléasum cwylmingum.

Nú ræde wé on bécum, þæt man árærde hápengyld on eallum
 þám fyrste ær Nôes flóde, oðþæt þá entas worhton pone wundorlícan
 stýpel æfter Nôes flóde and him swá fæla gereorda god þær forgeaf,
 swá þára wyrhtena wæs. Þápa hí tóférdon tó fyrlenum landum and
 55 mancynn þá wéox, þá wurdon hí bepæhte purh pone ealdan deofoll,
 þe Ádám ær beswác, swá þæt hí worhton wóhlice him godas and

pone scyppend forsægon, þe hí gesceóp tó mannum. Hí námon pá tó wísdóme, þæt hí wurpodon him for godas pá sunnan and pone mónan for heora scínendan beorhtnesse and him læc offrodon and forlétan heora scyppend. Sume men éac sædon be pá m scínendum steorran, 60 þæt hí godas wáron, and wurpodon hí georne; sume hí gelyfdon on fýr for his fírlícum bryne, sume éac on wæter and wurpodon hí for godas; sume on pá eorpan, forþonpe héo ealle ping áfét. Ac hí mihton tócnáwan, gif hí cúpon, þæt gesceád, þæt sé is ána god, þe hí calle gesceóp ús mannum tó brice for his micclan gódnisse. Pás gesceafta 65 dóp, swáswá him gedihte heora scyppend, and nemagon náht dón bútan drihtnes willan, forþonpe nán scyppend nis búton sé án sópa god, and wé hine wurpiað mid gewissum geléafon, cwepende mid múpe and mid módes incundnesse, þæt sé is ána god, þe ealle ping gesceóp. Gýt pá pá hápenan noldon béon gehealdene on swá féawum godum, ac 70 féngon tó wurpigenne mislíce entas and men him tó godum, pápe mihtige wáron on woruldlicum gepingpum and egefulle on life, péahpe hí leofodon fúllíce.

Án man wæs eardigende on pá m églante Créta, Saturnus geháten, swíðlic and wælréow, swá þæt hé ábát his sunan, pápá hí geborene 75 wáron, and unfæderlíce macode heora flásc him tó mete; hé læfde swápéah ænne him tó life, péahpe hé ábite his gebróðra onær. Sé wæs Ióvis geháten, hetol and pwyrlíc; hé áfligde his fæder of pá m foreséðan églante and wolde hine ácwellan, gif hé him cóme tó. Sé Ióvis wæs swá swípe gál, þæt hé on his swustor gewífode; séo wæs 80 geháten Iúno, swípe héalíc gyden; heora gedohtra wáron geháten Minerva and Vénus. Pá forlæg sé fæder fúllíce búta and manega his mágon mánfullíce gewemde. Pás mánfullan men wáron pá mérestan godas, þe pá hépenan wurpodon and worhton him tó godum; ac sé sunu wæs swápéah swípor gewurpod, þonne sé fæder wære, on heora 85 fúlan biggænge. Ðes Ióvis is árwurðost eallra þéra goda, þe pá hápenan hæfdon on heora gedwilde and hé hátte þór betwux sumum péodum, pone pá Deniscan lufiað swípost. His sunu hátte Mars; sé macode æfre saca and worhte and wáwan hé wolde æfre styrian. Ðisne wurpodon pá hápenan for héalícne god and swá oft swá hí 90 fyrdedon oððe tó geféohte woldon, þonne offrodon hí heora læc onær þisum gode. Hí gelyfdon, þæt hé mihte micclum him fultumían on pá m geféohte, forþámpe hé geféoht lufode. Sum man wæs geháten Mercúrius on life; sé wæs swípe fácenfull and swicol on dædum and lufode éac stala and léasbrédnesse. Pone macodon pá hápenan him 95 tó méran gode and æt wega gelætum him læc offrodon and tó héagum beorgum him bróhton onségdnesse. Ðes god wæs árwurðe betwux eallum hápenum and hé Ópon geháten oðrum naman on Denisc. Nú secgað pá Deniscan on heora gedwilde, þæt sé Ióvis wære, þe hí þór hátaþ, Mercúries sunu þe hí Ópon hátaþ; ac hí nabbap ná riht, for- 100 pámp wé ráðap on bócum gé on hápenum gé on crístenum, þæt sé hetola Ióvis tósópan wære Saturnes sunu and pá bec nemagon béon áwægde, þe pá ealdan hápenan be him áwriton puss; and éac on martíra prówungum wé gemétap swá áwriten. Sum man mid góðre

105 gebýsnunge gode tó gecwémednysse, swáswá ðs cýpað bêc, and úres drihtnes geléafa ádwæscete þæt hæþengyld, forþanþe sé cristendóm cóm gehwér and pær.

Ofť sádon pá hæþenan, þæt úre hælend Críst cōme æfter heora godum and hí yldran wæron, and cwédon þæt pá yldran godas ár-
 110 wurðran wæron and swípor tó wurðigenne þonne sépe síððan cōme. Ac pá dýseġan nyston, þæt úre drihten wæs æfre mid his heofonlīcan fæder on fulfremedre mihte, æfre ælmihtig god of pá m ælmihtigan fæder and cóm sýððan tó mannum, pápá hé sylf wolde, on sóðre mennisenesse mancynn tó álýsenne. And pá godas, þe pá hæþenan
 115 héoldon mid gedwilde, pá gesceóp úre hælend mid his heofonlīcan fæder, ac hé negesceóp hí ná tó gode, ac tó óprum gesceaftum, forþámpe nán nis, þe sé án god negesceópe, þeahþe hí sume wurdon áwende tó deóflum, and sume man wurpode wóhlice for godas. Nis nán óper god né nán óper scyppend búton séo hálige prynnys þe is prymwealdend
 120 god, sépe ána gewylt ealra gesceafta and ælcum menn forgylt eft þe his weorcum on pyssere worulde geendunge and éac hwílon hér. Úre hælend cwæð swáþeah þe his hálġum pegnum: „ic cwæð, þæt gé synd godas and ealle sunan þæs héhstan.“ Swá mycelne wurðmynt forgeaf sé mildheorta drihten his hálġum pegenum, þæt hé hét hí godas; ac
 125 nán man næfð swáþeah náne mihte purh hine sylfne búton of pá m ánum gode, þe ealle þing gesceóp. Ðám sí wuldor and lof á tó worulde. Amen.

XV. WULFSTAN

nach Napiers Wulfstan s. 156 (Oxford hs. Bodl. Jun. 99).

Sermo Lupi ad Anglos quando Dani maxime persecuti sunt eos quod fuit anno millesimo XIII ab incarnatione domini nostri Jesu Christi.

Leofan men, gecnawað, þæt soð is: ðeos woruld is on ofste, and hit nealæcð þam ende, and ðy hit is on worulde a swa leng swa wyrse and swa hit sceal nyde ær Antecristes tocyme yfelian swyðe. Under-
 standað eac georne, þæt deofol þas peode nu fela geara dvelode to
 5 swyðe, and þæt lytle getrywða wæron mid mannum, þeah hi wel spæcan, and unrihta to fela ricsode on lande; and næs a fela manna, þe hogade ymbe þa bote swa georne, swa man scolde, ac dæghwamlice man ihte yfel æfter oðrum and unriht rærde and unlaga manege calles to wide ġynd ealle þas ðeode; and we eac forðam habbað fela
 10 byrsta and bysmara gebiden, and ġyf we ænige bote gebidan seulan, þonne mote we þæs to gode earnian bet, þonne we ær ðison dydon: forðam mid miclan earnungan we geearnodon þa yrmða, þe us on sittað, and mid swyðe miclan earnungan we þa bote motan æt gode ġeræcan, ġyf hit sceal heonanforð ġodiende wurðan. La hwæt, we
 15 witan ful georne, þæt to myclan bryce sceal micel bôt nyde and to miclum bryne wæter unlytel, ġif man þæt fyr sceal to ahte acwæncan. And mycel is nydpearf manna ġchwylcum, þæt he godes lage ġyme heonanforð georne and godes ġerihta mid rihte ġelæste. On hæpenum

peodum nedear man forhealdan lytel ne mycel, pæspe gelagod is to gedwolgoda weorðunge; and we forhealdað æghwær godes gerihta 20 ealles to gelome. And nedear man gewanian on hæðenum peodum inne ne ute ænig þæra pinga, þe gedwolgoda broht bið and to lacum betæht bið; and we habbað godes hūs inne and ute clæne berypte. and godes peowas syndan mæpe and munde gewelhwær be- dælde; and gedwolgoda þenan nedear man misbeodan on ænige wisan 25 mid hæpenum leodum, swaswa man godes peowum nu deð to wide, þær cristene scoldan godes lage healdan and godes peowas griðian.

Ac soð is, þæt ic secge: pearf is þære bote, forðam godes gerihta wanedan nu lange innan þysse peode on æghwylcum ende, and fole- laga wyrseðan ealles to swyðe, and halignessa syndon to griðleas 30 wide, and godes hus syndon to clæne berypte ealra gerihta and innan bestrypte ælcra gerysena, and godcunde hadas wæron nu lange swiðe forsawena and wydewan fornydde on unriht to ceorle and to mænige foryrnde and earme men beswicene and hreowlice besyrwde and ut of ðisan earde wide gesealde swyðe unforworhte fremdum to gewealde 35 and cradolcild gepeowode purh wælhreowe unlaga for lytelre pyfðe, and freorihit fornumene and ðrælrhit generwde and ælmesriht gewanode, and — hrædest is to cwepenne — godes laga, laðe and lara forsewene; and ðæs we habbað ealle purh godes yrra bysmor gelome — gecnawe, seðe cunne! And se byrst wyrð gemæne, peah man swa newene, ealre 40 pisse peode, butan god gebeorge.

Forðam hit is on us eallum swutol and gesyne, þæt we ær pysan oftor bræcan, þonne we bettan, and ðy is pisse peode fela onsæge. ne- dohte hit nu lange inne ne ute, ac wæs here and hunger, bryne and blodgyte on gewelhwylcon ende oft and gelome; and us stalu and 45 cwalu, stric and steorfa, orfwealm and uncoðu, hol and hete and rypera reafiac derede swyðe pearle, and us ungylda swyðe gedrehton, and us unwedera foroft weoldan unwæstma; forðam on pisan earde wæs, swa hit pincan mæg, nu fela geara unrihta fela and tealte ge- trywða æghwær mid mannum. nebearh nu foroft gesib gesibban þe 50 ma þe fremdan, ne fæder his bearne ne hwilum bearn his agenum fæder ne broðor oðrum; ne ure ænig his lif nefadode, swaswa he scolde, ne gehadode regollice ne læwede lahlice; ne ænig wið operne getrywlice nepohte swa rihte, swa he scolde, ac mæst ælc swicode and oðrum derede wordes and dæde. And huru unrihtlice mæst ælc 55 operne æftan heaweð mid scandlican onscytan — do mære, gyf he mæge! Forðam her syn on lande ungetrywða micle for gode and for worulde. And eac her syn on earde on mistlice wisan hlafordswican manege, and ealra mæst hlafordswice se bið on worulde, þæt man his hlafordes saule beswice, and ful mycel hlafordswice eac bið on worulde, 60 þæt man his hlaforð of life forræde oððon of lande lifiendne drife; and ægðer is geworden on pisan earde: Eadwerd man forrædde and syððan acwealde and æfterpam forbærnde, and Æpelred man dræfde ut of his earde. and godsibbas and godbearn to fela man forspilde wide gynd pas peode; and ealles to manege halige stowa wide forwurdan purh 65 þæt, þe man sume men ærþam gelogode, swa man na nescolde, gif

man on godes griðe mæðe witan wolde; and cristenes folces to fela man gesealde ut of pysan earde nu ealle hwile; and eal þæt is gode lað — gelyfe, seðe wille!

- 70 Eac we witan ful georne, hwær seo yrmð gewearð, þæt fæder gesealde bearn wið weorðe and bearn his modor and broðor oþerne fremdum to gewearde; and eal þæt syndon micle and egeslice dæda — understande, seðe wille! and gyt hit is mare and eac mænigfealdre, þæt dæred pysse peode. Mænige syndan forsworene and swyðe for-
75 logene, and wed synd tobrocene oft and gelome, and þæt is gesyne on pisse peode, þæt us godes yrrer hetelice on sit — gecnawe, seðe cunne!

- And la hu mæg mare scamu purh godes yrrer mannum gelimpan, þonne us deð gelome for agenum gewyrhtum? ðeah præla hwylc hlaforde æthleape and of cristendome to wicinge weorðe, and hit æfter-
80 þan eft geweorðe, þæt wæpngewrixl weorðe gemæne þegene and præle, gyf præl þæne pegen fullice afylle, licge ægyldre ealre his mægðe; and gyf se pegen þæne præl, þe he ær ahte, fullice afylle, gylde pegen-gylde. ful earhlice laga and scandlice nydgyld purh godes yrrer us syn gemæne — understande, seðe cunne! And fela ungelimpa gelimpð
85 þysse peode oft and gelome. Nedohte hit nu lange inne ne ute, ac wæs here and hete on gewelhwilecum ende oft and gelome, and Engle nu lange eal sigeleas and to swyðe geyrgde purh godes yrrer, and flotmen swa strange purh godes þafunge, þæt oft on gefeohte an feseð tyne and hwilum læs, hwilum mæ eal for urum synnum. and oft tyne
90 oððe twelfe ælc æfter oðrum scendað and tawiað to bysmore þæs pegnes cwenan and hwilum his dohtor oððe nydmagan, þær he on locað, þe læt hine sylfne ranene and ricne and genoh godne, ær þæt gewurde. And oft præl þæne pegen, þe ær wæs his hlaforde, cnyt swyðe fæste and wyreð him to præle purh godes yrrer. Wala þære yrmðe and
95 wala þære woruldscome, þe nu habbað Engle eal purh godes yrrer! Oft twegen sæmen oððe þry hwilum drifað þa drafe cristenra manna fram sæ to sæ ut ðurh þas peode gewylede togædere us eallum to woruldscome, gyf we on eornost ænige cuðan oððon we woldan ariht understandan. Ac ealne þæne bysmor, þe we oft poliað, we gylðað
100 mid weorðscype þam, þe us scendað. We him gylðað singallice, and hy us hynað dæghwamlice; hy hergiað and heawað, bændað and bismriað, rypað and reafiað and to scipe lædað; and la hwæt is ænig oðer on eallum þam gelimpum butan godes yrrer ofer þas peode swytol and gesyne?

- 105 Nis eac nan wundor, þeah us mislimpe, forðam we witan ful georne, þæt nu fela geara men na nerohton foroft, hwæt hy worhtan wordes oððe dæde, ac wearð þes peodscype, swa hit þincan mæg, swyðe forsyngod purh mænigfealde synna and ðurh fela misdæda: ðurh morð-dæda and ðurh mândæda, purh gitsunga and ðurh gifernessa, purh
110 stala and purh strudunga, purh mænsylena and ðurh hæpene unsida, purh swicdomas and ðurh searacræftas, purh lahbrycas and ðurh æswicas, purh mægræsas and ðurh manslihtas, purh hadbrycas and ðurh æwbrycas, purh sibblegeru and ðurh mistlice forligru. And eac syndan wide, swa we ær cwædan, purh aðbrycas and ðurh wedbrycas and

ðurh mistlice leasunga forloren and forlogen ma, þonne scolde, and 115
 freolsbricas and fæstenbricas wide geworhte oft and gelome. and eac
 her syn on earde godes wiðersacan and cyrichatan hetole and leod-
 hatan grimme ealles to manege and oferhogan wide godeundra riht-
 laga and cristenra peawa and hocorwyrde dysige æghwær on þeode
 oftost on þa ping, þe swiðost to godes lage gebyriað mid rihte. And 120
 þy is nu geworden wide and side to ful yfelan gewunan, þæt menn
 scamað for gōðan dædan swyðor, þonne for misdædan; forðam to oft
 man mid hocere gōde dæda hyrweð and godfyrhte lehtreð ealles to
 swyðe; and swyðost man tæleð and mid olle gegreteð ealles to gelome,
 þaðe riht lufiað and godes ege habbað be ænigum dæle. And ðurh 125
 þæt þe man swa deð, þæt man eal hyrweð, þæt man scolde herian,
 and to forð læpet, þæt man scolde lufian, þurh þæt man gebringeð
 ealles to manege on yfelan geðance and on undæde, swa þæt hy ne-
 scamað nā, peah hy syngian swyðe and wið god sylfne forwyrcean hi
 mid ealle; ac for idelan onscytan hy scamað, þæt hy betan heora mis- 130
 dæda, swaswa bec tæcan, gelice þam dwæsan, þe for heora prytan
 lewe nellað beorgan, ær hy na nemāgan, peah hy eall willan.

Ac la, on godes naman utan dōn, swa us neod is, beorgan us
 sylfum, swa we geornost magan, pelæs we ætgædere ealle forweorðan.
 and utan don, swa us pearf is, gebugan to rihte and be suman dæle 135
 unriht forlætan and betan swyðe georne, þæt we ær bræcan. and
 utan god lufian and godes lagum fyligean and gelæstan swyðe georne
 þæt, þæt we behetan, þa we fulluht underfengan, oððon þa, ðe æt
 fulluhte ure forespecan wæron. and utan word and weorc rihtlice
 fadian and ure ingeðanc clænsian georne and að and wedd wærlice 140
 healdan and sume getrywða habban us betweenan butan uncræftan.
 and utan gelome understandan þone miclan dom, þe we ealle to sculan,
 and beorhgan us georne wið þone weallendan bryne hellewites and
 geearnian us þa mærdā and ða myrhða, þe god hæfð gegearwod þam,
 ðe his willan on worulde gewyrcað. god ure helpe. amen. 145

XVI. LAUDHANDSCHRIFT DER CHRONIK.

Oxford hs. Bodl. Laud 636 bei Plummer, *Two of the Saxon Chronicles I* 214.

1083. On pisū geare aras seo ungehwærnes on Glæstingabyrig
 betwyx þā abbode Pūrstane. and his munecan. Ærest hit eō of þæs
 abbotes unwise. ꝥ he misbead his munecan on fela pingan. and
 Ða munecas hit mændon lufelice to hī. and beadon hine ꝥ he sceolde
 healdan hi rihtlice. and lufian hi. and hi woldon hī beon holde and 5
 gehyrsume. Ac se abbot nolde þæs naht. ac dyde heō yfele. and be-
 heot heom wyr. Anes dæges þe abbot eode into capitulan. and spræc
 uppon þa munecas. and wolde hi mistukian. and sende æft' læwede
 mannū. and hi comon into capitulan on uppon þa munecas full gewep-
 nede. And þa wæron þa munecas swiðe āferede of heō. nyston hwet 10
 heō to donne wære. ac to scuton. sume urnon into cyrcean. and
 belucan þa duran into heō. and hi ferdon æft' heō into þā mynstre.

and woldon hig ùt dragan. paða hig nedorsten nā ut gān. Ac reowlic
 ping pær gelamp on dæg. þ pa Frencisce men bræcen pone chōr and
 15 torfedon towærd pā weofode pær ða munecas wæron. and sume of
 ðam cnihtan ferdon uppon pone ùppflore. and scotedon adunweard
 mid ārewan toweard pā haligdome. swa þ on pære rode þe stod bufon
 pā weofode sticodon on mænige arewan. and pa wreccan munecas
 lagon onbuton pā weofode. and sume crupon under. and gyrne cleo-
 20 pedon to gode his miltse biddende. Ða pa hi nemihton nane miltse
 æt mannū begytan. Hwæt magon we secgean. buton þ hi scotedon
 swiðe. and pa oðre ða dura bræcon pær adune and eodon inn. and
 ofslogon sume pa munecas to deaðe. and mænige gewundedon pærinne.
 swa þ ðet blod cō of ðā weofode uppon pā gradan. and of ðam
 25 gradan on pa flore. preo pær wæron ofslagene to deaðe. and eahte-
 teone gewundade.

And on pæs ilcan geares forðferde Mahtild Will'mes cynges
 cwen. on pone dæg æft' ealra halgena mæssedæg.

And on pes ylcan geares æft' midewint' se cyng let beodan
 30 mycel gyld and hefelic ofer eall Engaland. þ wæs æt ælcere hyde
 twa and hundseofenti peanega.

1084. Her on ðisum geare forðferde Wulfuuold abb' on Ceortes-
 ege. on pā dæge xiii k' Mai.

1085. On pisū geare menn cwydodon and tosoðan sædan. þ Cnut
 35 cyng of Denmearcan Swægnes sune cynges fundade hiderward. and
 wolde gewinnan pis land mid Rodbeardes eorles fultume of Flandran.
 forðanþe Cnut heafde Rodbeardes dohter. Ða Will'm Engalandes
 cyng þe pa wæs sittende on Normandige. forðig he ahte ægðer ge
 Engaland ge Normandige. pis geaxode. he ferde into Engalande
 40 mid swa mycelan here ridendra manna and gængendra of Francice
 and of Brytlande. swa næfre ær pis land negesohhte. swa þ menn
 wundredon hu pis land mihte eall pone here afedan. Ac se cyng let
 toscyfton pone here geond eall pis land to his mannon. and hi fæddon
 pone here ælc be his landefne. and men heafdon mycel geswinc pæs
 45 geares. and se cyng lett awestan þ land abutan pa sæ. pet gif his
 feond comen ùpp. þ hi næfdon na on hwam hi fengon swa rædlice.
 Ac pa se cyng geaxode to soðan þ his feond gelætte wæron. and ne-
 mihten na geforðian heora fare. pa lett he sum pone here faren to
 heora agene lande. and sum he heold on pisū lande ofer winter.

50 Ða to pā midewintre wæs se cyng on Gleaweceastre mid his
 witan. and heold pær his hired v dagas. and syððan þe arceb' and
 gehadode men hæfden sinð preo dagas. Ðær wæs Maurici' gecoren
 to b' on Lundene. and Will'm to Norðfolce. and Rodbeard to Ceaster-
 scire. hi wæron ealle pæs cynges clerecas. Æfter pisū hæfde se cyng
 55 mycel gepeaht. and swiðe deope spæce wið his witan ymbe pis land
 hu hit wære gesett. oððe mid hwylcon mannon. Sende pa ofer eall
 Engaland into ælcere scire his men. and lett agan ut hu fela hundred
 hyda wæron innon pære scire. oððe hwet se cyng him sylf hæfde
 landes and orfes innan pā lande. oððe hwilce gerihta he ahte to hab-
 60 banne to xii monpum of ðære scire. Eac he lett gewritan hu mycel

landes his arceb's hæfdon. and his leodb's. and his abb's. and his eorlas. and peah ic hit lengre telle. hwæt oððe hu mycel ælc mann hæfde þe landsittende wæs innan Englalande. on lande oððe on orfe. and hu mycel feos hit wære wurð. Swa swyðe nearwelice he hit lett ut aspyrian. þ̅ næs an ælpig hide. ne an gyrde landes. ne furðon. hit 65 is sceame to tellanne. ac hit nepuhte hī nan sceame to donne. an oxe. ne ān cū. ne ān swin. næs belyfon. þ̅ næs gesæt on his gewrite. and ealle þa gewrita wæron gebroht to him syððan.

1085. Her se cyng bær his corona and heold his hired on Winceastre to þā eastran. and swa he ferde þ̅ he wæs to þā pentecosten 70 æt Wæstmistre. and dubbade his sunu Henric to ridere pær. Syððan he ferde abutan swa þ̅ he com to lammæssan to Searebyrig. and pær hī comon to his witan. and ealle þa landsittende men. þe ahtes wæron ofer eall Engleland. wæron pæs mannes men þe hi wæron. And ealle hī bugon to hī. and weron his menn. and hī holdaðas sworon þ̅ hi 75 woldon ongean ealle oðre men hī holde beon. Ðanon he ferde into Wiht. forþig he wolde faran into Normandige. and swa dyde syððan. And peah he dyde ærest æfter his gewunan. begeat swiðe mycelne sceatt of his mannan pær he mihte ænige teale to habban oððe mid rihte oððe elles. Ferde þa syððan into Normandige. and Eadgar æpe- 80 ling Ædwardes mæg cynges beah þa frā hī. forþig he næfde na mycelne wurðscipe of hī. ac se ælmihtiga god hī gife wurðscipe on þam toweardan. And Cristina pæs æðelinges swuster beah into mynstre to Rumesege. and underfeng haligreft.

And pæs ilcan geares wæs swiðe hefelic gear. and swiðe swine- 85 full and sorhfull gear innan Englelande on orfwealme. and cōrn and wæstmas wæron æt standene. and swa mycel ungelimp on wæderunge swa man naht æðelice gepencean nemæg. swa stōr punring. and lægt wes. swa þ̅ hit acwealde manige men. and āā hit wyrsoðe mid mannan swiðor and swiðor. Gebete hit god elmihtiga. þonne his willa sy. 90

1086. Æfter ure drihtnes hælendes Cristes gebyrtide. an þusend. wintra and seofan and hundeachtig wintra. on þā ān and twentigan geare pæsþe Will'm weolde and stihte Engleland swa hī god uðe. gewearð swiðe hefelic and swiðe woldberendlic gear on pissū lande. Swylc cōðe cō on mannun. þ̅ fullneah æfre þe oðer man wearð on þā 95 wyrrestan yfele. pet is on ðam drife. and pet swa stranglice. þ̅ mænige menn swulton on ðam yfele. Syððan cō þurh þa mycelan ungewiderunge þe comon swa we beforan tealdon. swyðe mycel hungor ofer eall Engleland. þ̅ manig hundred manna earmlice deaðe swulton þurh pone hungor. Eala hu earmlice and hu reowlic tid wæs ða. Ða ða 100 wreccæ men lægen fordrifene fullneah to deaðe. and syððan cō se scearpa hungor and adyde hi mid ealle.

Hwā nemæg earmian swylcere tide? oððe hwa is swa heardheort þ̅ nemæg wepan swylces ungelimpes? Ac swylce ping gewurðap for folces synna þ̅ hi nellað lufian god and rihtwisnesse. Swaswa hit 105 wæs þa on ðam dagū. þ̅ litel rihtwisnesse wæs on pissū lande mid ænige menn. buton mid munecan ane pær pær hi wæll ferdon. Se cyng and þa heafodmen lufedon swiðe. and oferswiðe gitsunge. on

golde. and on seolfre. and nerohtan hu synlice hit wære begytan
 110 buton hit come to heō. Se cyng sealde his land swa deore to male
 swa heo deorost mihte. Ðonne cō sū oðer and bead mare þonū þe
 oðer ær sealde. and se cyng hit lett þā menn þe him mare bead.
 Ðonne cō se pridda. and bead geat mare. and se cyng hit let þā men
 to handa þe hī eallra meast bead. and nerohte na hu swiðe synlice
 115 þa gerefan hit begeatan of earme mannon. ne hu manige unlaga hi
 dydon. Ac swa man swyðor spæc embe rihte lage. swa mann dyde
 mare unlaga. hy arerdon unrihte tollas. and manige oðre unriht hi
 dydan. þe sindon earfepe to areccenne.

Eac on ðam ilcan geare ætforan hærfeste forbarn þ halige mynster
 120 sēe Paule þe b'stol on Lundene. and mænige oðre mynstres. and þ
 mæste dæl and þ rotteste eall þære burh. Swylce eac on ðam ilcan
 timan forbarn fullneah ælc heafodport on eallon Englelande. Eala
 reowlic and wependlic tid wæs þæs geares. þe swa manig ungelimp
 wæs forð bringende.

125 Eac on þam ilcan geare toforan Assūptio sēe Marie for Will'm
 cyng of Normandige into France mid fyrde. and hergode uppan his
 agenne hlaford Philippe þa cyng. and sloh of his mannon mycelne
 dæl. and forbearnde þa burh Maðante. and ealle þa halige mynstres
 þe wæron innon þære burh. and twegen halige menn þe hyrsumedon
 130 gode on ancersetle wuniende. þær wæron forbearnde.

Disū þus gedone. se cyng Willelm cearde ongean to Normandige.
 Reowlic þing he dyde. and reowlicor hī gelāp. Hu reowlicor? him
 geyfelade. and þ him stranglice êglade. Hwæt mæg ic teollan? Se
 scearpa deað þe neforlet ne rice menn ne heane. seo hine genā.

135 He swealt on Normandige on pone nextan dæg æft' natiuitas sēe
 Marie. and man bebyrgede hine on Capum æt sēe Stephanes mynstre.
 ærer he hit arærde. and syððan mænifealdlice gegodade.

Eala hu leas and hu unwrest is pysses middaneardes wela. Sepe
 wæs ærur rice cyng. and maniges landes hlaford. he næfde þa ealles
 140 landes buton seofon fotmæl. and sepe wæs hwilon gescrid mid golde.
 and mid gimmū. he læg þa oferwrogen mid moldan.

He læfde æfter hī preo sunan. Rodbeard hêt se yldesta. se wæs
 eorl on Normandige æft' him. se oðer hêt Willelm. þe bær æft' him
 on Engleland pone kinehelm. Se pridda hêt Heanric. þā se fæder
 145 becwæð gersuman unateallendlice.

Gif hwa gewilniged to gewitane hu gedon mann he wæs. oððe
 hwilene wurðscipe he hæfde. oððe hu fela lande he wære hlaford.
 Ðonne wille we be hī awritan swaswa we hine ageaton. ðe hī on
 locodan. and oðre hwile on his hirede wunedon. Se cyng Willelm þe
 150 we embe specað wæs swiðe wis man. and swiðe rice. and wurðfulre
 and strengere þonne ænig his foregenga wære. He wæs milde þā
 godū mannū þe god lufedon. and ofer eall gemett stearc þā mannū þe
 wiðewædon his willan. On ðā ilcan steode þe god him geuðe þ he
 moste Engleland gegān. he arerde mære mynster. and munecas þær
 155 gesætte. and hit wæll gegodade. On his dagan wæs þ mære mynster
 on Cantwarbyrig getymbrad. and eac swiðe manig oðer ofer eall

Englaland. Eac pis land wæs swiðe afulled mid munecan. and þa leofodan heora lif æft' sūs Benedict' regule. and se Xþendom wæs swile on his dæge þ' ælc man hwæt his hade to belumpe. folgade sepe wolde. Eac he wæs swyðe wurðful. þriwa he bær his cynchelm ælce 160 gear. swa oft swa he wæs on Englelande. on eastron he hine bær on Winceastre. on pentecosten on Westmynstre. on midewintre on Gleawceastre. And þænne wæron mid hī ealle þa rice men ofer eall Englaland. arcebiscepas. and leodb's. abbodas and eorlas. pegnas and cnihtas. Swilce he wæs eac swyðe steare man and ræðe. swa þ' man 165 nedorste nan þing ongean his willan dōn. He hæfde eorlas on his bendū. þe dydan ongean his willan. Biscopas he sætte of heora biscoprice. and abbodas of heora abb'rice. and pægnas on cweartern. and ætnextan he nesparode his agenne broðor Odo hēt. he wæs swiðe rice b' on Normandige. on Baius wæs his b'stol. and wæs manna fyrmest 170 to eacan þā cyng. And he hæfde eorldō on Englelande. and þonne se cyng on Normandige. þonne wæs he mæggest' on þisum lande. and hine he sætte on cweartern. Betwyx oðrū þingū nis na to forgytane þ' gode frið þe he macode on þisan lande. swa þ' ān man þe him sylf aht wære. mihte faran ofer his rice mid his bosum full goldes unge- 175 derad. and nan man nedorste slea oðerne man. næfde he næfre swa mycel yfel gedōn wið þone oðerne. 7 Gif hwilc earlman hægde wið wimman hire undances. sona he forleas þa limu þe he mid pleagode.

He rixade ofer Englæland. and hit mid his geapscipe swa purhsmeade. þ' næs ān hid landes innan Englælande. þ' he nyste hwa heo 180 hæfde. oððe hwæs heo wurð wæs. and syððan on his gewrit gesætt. Brytland him wæs on gewearde. and he pærinne casteles gewrohte. and þet Manneceynn mid ealle gewearde. swilce eac Scotland he hī underpædde. for his mycele strengþe. Normandige þ' land wæs his gecynde. and ofer þone eorldō þe Mans is gehaten he rixade. and gif 185 he moste pagyt twa gear libban. he hæfde Yrlande mid his werescepe gewunnon. and wiðutan ælcon wæpnon. Witodlice on his timan hæfdon men mycel geswinc. and swiðe manige teonan. castelas he lēt wyrcean. and earne men swiðe swencean. Se cyng wæs swa swiðe steare. and benā of his underpeoddan man. manig marc goldes. and mā hundred 190 punda seolfres. Ðet he nā be wihte. and mid mycelan ūnrihte of his landleode. forlittere neode. he wæs on gitsunge befeallan. and grædinæsse he lufode mid ealle. he sætte mycel deorfrið. and he lægde laga pærwið. þ' swahwaswa sloge heort oððe hinde. þ' hine man sceolde blendian. he forbead þa heortas swylce eac þa baras. swa swiðe he lufode þa 195 headeōr. swilce he wære heora fæder. eac he sætte be þā haran. þ' hi mosten freo faran. his rice men hit mændon. and þa earne men hit beceōrodan. ac he swa stið. þ' he nerohte heora eallra nið. ac hi moston mid ealle þes cynges wille folgian gif hi woldon libban. oððe land habban. land oððe eahta. oððe wel his sehta. Walawā þ' ænig 200 man sceolde modigan swa. hine sylf ūpp ahabban. and ofer ealle men tellan. Se ælmihtiga god cypæ his saule mildheortnisse. and do hī his synna forgifenesse.

Ðas þing we habbað be hī gewritene. ægðer ge gōde ge yfele.

205 þ þa godan men niman æft' þeora godnesse and forleon mid ealle
yfelnesse. and gan on ðone wêg. þe us lett to heofonanrice.

Fela þinga we magon writan þe on ðam ilcan geare gewordene
wæron. Swa hit wæs on Denmearcan. þ þa Dænescan þe wæs ærur
geteald eallra folca getreowast. wurdon awende to þære meste untriwðe.
210 and to þā mæsten swicðome þe æfre mihte gewurðan. Hi gecuron and
ābugan to Cnute cyng. and hī āðas sworon. and syððan hine earhlice
ofslogon innan anre cyrcean. Eac wearð on Ispanie þ þa hæðenan
men foran and hergodan uppon þā Xþenan mannan. and mycel abegdan
to heora anwealde. Ac se Xþena cyng Anphos wæs gehaten he sende
215 ofer eall into ælcan lande. and gyrnde fultumes. and hī cō to fultū of
æleen lande þe Xþen wæs. and ferdon and ofslogon and awêg adrifan
eall þet hæðena folc. and gewunnon heora land ongean. þurh godes
fultum.

Eac on pisan ilcan lande on þā ilcan geare. forðferdon manega
220 rice men. Stigand b' of Ciceastre. and se abb' of sçe Augustine. and
se abb' of Baðon. and þe of Perscoran. and Ða heora eallra hlaford
Willelm Englælandes cyng. þe we ær beforan embe spæcon. Æfter
his deaðe his sune. Will'm hæte eallswa þe fæder. feng to þā rice and
wearð geblotsod to cyngre frā Landfrance arceb' on Westmynstre.
225 preō dagum ær Michaelæs mæssedæg. and ealle þa men on Englalande
hī to abugon. and him āðas sworon. Ðisū þus gedone. se cyng ferde
to Winceastre. and sceawode þ madme hus. and þa gersuman þe his
fæder ær gegaderode. þa wæron unasecgendlice ænie men hu mycel
þær wæs gegaderod. on golde and on seolfre. and on faton. and on
230 pællan. and on gimman. and on manige odre deorwurde þingon. þe
earfoðe sindon to ateallene. Se cyng dyde þa swa his fæder him be-
bead ær he dead wære. dælde þa gersuman for his fæder saule. to
æleen mynstre þe wes innan Englelande to suman mynstre x marc
golds. to suman vi and to æleen cyrcean uppe land lx pæñ. and into
235 ælcere scire man seonde hundred punda feos. to delanne earne mannan
for his saule. And ær he forðferde he bead þ man sceolde unlesan
ealle þa menn þe on hæftnunge wæron under his anwealde. and se
cyng wæs on ðam midewintre on Lundene.

XVII. SERMO IN FESTIS SCE. MARIE VIRGINIS.

Londoner handschrift (Brit. Mus.) Vespas. D 14 fol. 151b.

Se godspellere Lucas sæigð on pyssen godspelle, þæt se hælend
com into sumen cæstele. and sum wif hine underfeng into hire huse.
Þære wæs to name Martha. Seo hæfde ane suster, þe wæs genæmd
Maria. Seo wæs sittende æt ures drihtenes foten and hlyste his
5 worden. Ac Martha beswanc and bestuddede þa lichamlice behefðen.
Seo stod and cwæp to þan hælende: „La drihten, nis þe na gemynde,
þæt min suster lætt me anen þenigen? sæge hire, þæt heo me fylste.“
Se hælend hire andswerede and cwæð: „Martha! Martha! þu eart bisig

and gedrefd on feale pingan. Ac anlypig ping is behefe. Maria hæfð gecoren þæt betste dæl, þæt hire næfre nebyð wiðtogan.“ 10

Sume ungelærede mænn wundrigeð, hwæt piss godspell belimpe to pære eadigen Marien Cristes moder and hwi man æt hire penunge gereðe piss godspell. Ac us pineð, þæt hit rihtlice to hire gebyreð, beoþanpe ure larðeawas us doð to understandene.

Des cæstel, pære ure drihten in com, betacneð rihtlice þæt synder- 15
lice unwæmme mæden Maria Cristes moder. For cæstel is geclypod sum heh stepel, þe byð mid wealle betrymed, swa þæt æigðer oðre bewereð wið nuwinen gewinne. Ðysse cæstele is rihtlice wiðmeten þæt synderlice mæden Marie Cristes moder. For heo wæs fæstlice be-
trymed mid mæigne unwæmmes mægeðhades on lichame and on geðanca 20
swaswa mid strangen cæstelwealle, swa þæt hire næfre nemihte genelæcen nan lichamlic galnysse ne forðen to hire geðanca nan ungelefed hæmede, and forþanpe mægeðhad stranglice mæg wiðstanden pære galnysse, þæt hit nebyð þurh þæt oferswiðen — modignysse gelomen gewinð þa infare — forþan wæs eadmodnysse stepel on hire ... þe afer- 25
seð ealle modignysse fram þan mægeðhade and forþanpe eadmodnysse wiðstant modignysse, þæt heo nebyð þurh þæt oferswiðen — galnysse gelomen gewinð þa infare — forþan wæs mægeðhades weall on hire, þe stranglice aferrseð ealle galnysse fram eadmodnyssen steple. and swa is mægeðhades weall and eadmodnysse stepel and æigðer mid oðren 30
gestrangod, þæt on hire mægeðhade næfre nemihte gefæstnigen modignysse ne on hire eadmodnysse nan besmitenysse. Ac æfre hire wæs on eadmede mægeðhad and clæne eadmodnysse. Genyme we us þæt godspell to gewittnysse hire mægeðhades and hire eadmodnysse. Ðapa se ængel hire cydde, þæt heo cænnen scolde godes sune, heo andswerede 35
and acsode: „Hwu sceal piss gewurðen? for ic necann naht of weres gemane.“ Gyf ænige mædene, þe hæfde gemynt wære to underfone, wære gesæd, þæt heo scolde sune geberen: nepuhte hit hire sellic, ne heo axigen nolde: „Hwu sceal hit gewurðen, þæt ic sune gebide?“ Ac eaðe þeos mihte axigen: „Hwu sceal piss gewurðen, þæt ic sune habbe?“ 40
For þeh heo Iosepe gehandfæst wære, þehhweðere he hæfde anrædlice on hire gemynte, þæt heo næfre weres gemænnyssse nolde cunnen. Emb hire eadmodnysse we mugen eac seegen. Ðapa se ængel hire brohte gretinge fram heofonerice and gewiterede heo, hwu heo wæs þan hælende to moder gecoren and þehhweðere gehealdene mægeðhade 45
and gebletsod ofer ealle wifen, heo andswerede mid eadmodnysse: „Ic eam drihtenes penen.“ On oðre stowe heo cwæð: „Drihten, beseh to minre eadmodnysse and þurh þæt me sculen ealle mægðen eadige tellen.“ Eale hwu heh mæden godes moder! hwæt mihte beon herre? Eala hwu eadmode moder godes pinen! Hwu mihte heo eadmodlucor 50
andswerigen? Sume næmmeð þone cæstel Magdalah, þe Maria wæs of Magdalenisc geclypod and þæt becumð wel to þyssere trahtnunge. For Magdalah is stepel geclypod and betacneð eadmodnysse. Here he nis beo name gecyðed, ac is gesæd sum cæstel and þæt nis na on idel gedon. For sum cæstel, þæt is sunderlic cæstel, þæt wæs þæt mæden 55
Maria. For þeh manege oðre habben mægeðhades weall and ead-

modnyssen stepel, swa þæt heo mædene beon and eac eadmode, peh-
 hweðere nemugen heo gehealdene mægeðhade modres beon ne bearn
 geberen, swa peos synderlice dyde, and forþan heo is rihtlice geclypod
 60 sum cæstel, þæt is synderlice cæstel. For heo wæs synderlice moder
 and mæden, swa nan oðer nemihte ne næfre ma nemæg. and peh hit
 eall gelumpe, þæt ænig hæfde þa geðincðe þæt heo mihte mæden beon
 and eac cildes moder, pehhweðere nefullcumð næfre nan to pære
 mæðe, þæt heo pone ilca sune gebere oððe ægne his gelica. Forþan
 65 rihtlice heo is synderlice se ilca cæstel, þær ure drihten in com. þæt
 geat, þær he inn com, þæt is hire geleafe. For purh þæt, þæt heo
 þæs ængles worden gelefde, hit wearð fullfremod on hire þæt, þæt se
 ængel hire sæde. Ne for þæs hælendes infare næs se cæstel hire
 mægeðhades ne hire eadmodnyssen gewæmmed. For he is hælend and
 70 na awerdend. þa awerde ping he gehæld and þa gehale he gefæstneð
 on strenceðe. His weorc synðen, swaswa his name sweigð. Sum wif
 hine underfeng on hire hus; pære wæs Martha to name. Seo hæfde
 ane suster, þe wæs geclypod Maria. Ðas twa gesustre — beopanpe
 ure larðeawas us cyðeð — betacnigeð þa twa lif, þe mann lætt on riht-
 75 wisnyse: Martha þæt geswyncfulle lif þe we one drohtnigeð, Maria
 þæt ece lif þe we to willnig . . . Martha swanc and becarcade to
 geforðigene þan hælende and his peowen þa lichamlice behefðen.
 Maria fæstlice wunede abuten þan hælende and hlyste his worden.
 Seo studdede emb þa uterlice ping, peos oðer þa inweardlice ping ge-
 80 myndelice besceawode. Swaswa ure hlæfdige is synderlice þæs hælendes
 moder, swa byð eac synderlice on hire gehealdene þa weorc pære
 twegre lifen, þe pas twa gesustre betacnigeð. On nanre oðre næs
 Marthe studdinge on nanen time swa fulllice geforðed toweard gode
 and toweard his leomen, swa on ures drihtenes moder. Ne Marien
 85 besceawunge ne hire hlystunge to godes worden næs næfre on nanre
 oðre swa fulllice geforðed, swa on ure drihtenes moder. Uten nu ge-
 trehtnigen Marthen weorc and syððen Marien sceawunge! and swa þæt
 we hit þæspe openlucor mugen understanden, trahtnigen we, hwæt
 oðre halgen wyrceð on Marthen wisen and hwæt peos and hwæt oðre
 90 halgen behealdeð and herenigeð on Marie wisen and hwæt peos! Oðre
 underfoð sumne cume leoflice for þæs hælendes lufe. ac peos nænne
 oðerne cume bute pone hælend sylf na synderlice on oðren herbyrge
 bute on hire agene innode. Oðre bescrydeð sumne hnacodne mid
 ateorigendlicen reafe; ac peos gelichamede godes ungeseowenlicne sune
 95 mid clænen and unbesmitenen lichame, þe næfre on ecnyse neseareð
 ne neforroteð, ac on unwænne purhwunæð. Oðre fedeð sumne hungrigne
 oððe purstigne mid uterlicen mete oððe drænec; ac peos na feorlucor
 bute of hire agene breostes meolca fedde and fostrode pone, þe is god
 and mann, papa he wæs on mænniscen gecynde hungrig and purstig.
 100 And swaswa we hit mugen scortlice belucan, calla þa six mildheort-
 nyse weorcas, þe god geopened on domes dæige, lochwænne he cweðð:
 „Eall þæt, þæt ge dyden anen minre læsten, þæt ge dyden me sylfen“
 — ealla þa ilca heo dyde synderlice and furðerlucor pone ænig oðer, na
 on ænigen oðren lytlen, ac on þan sylfen godes sunen. Swaswa leofne

gyst heo hine husede and innlice herebyregode. Ðonne he hnacod 105
 wæs, heo hine bewreah mid lichame and mid reafe. Ðonne he wæs
 hungrig and purstig, heo hine estlice gefylde mid hire meolca. On
 his cildlicen unfernysse heo hine baðede and beddede and smerede and
 bær and frefrede and swaðede and roccode, swa þæt man mæg riht-
 liche beo hire seegen: „Martha wæs bisig and cearig emb þa penunge.“ 110
 Ðaþa he wæs genumen and on rode gefestned swaswa on cwarterne
 gedon, þær heo com, swaswa hit awriten is: „Big þæs hælendes rode
 stod Maria his moder.“ Onmang pyssen þingen heo wæs bisig and
 gedrefd. Gedrefd heo wæs, papa heo fleah into Egypte for Herode
 kinge, þe hire cild wolde fordon. Gedrefd heo wæs, papa heo under- 115
 stod, þæt þæt iudeisce folc wiðsette hire sune to deaðe. Æt þan ænde
 heo wæs inlice gedrefod and, swaswa Symeon hire hwilen ær gewite-
 gode, his slege purheode hire sawle, papa heo geseh hire swylcne
 sune nymen, binden and swingan and bespæten his ansene, cynehelmigen
 hine mid þornen, earplættigen and on rode fæstnigen sweltan and 120
 bebyrigen. Beo hire man mæg rihtlice seegen: „Martha! Martha! þu
 eart bisig and gedrefed on feala þingan.“ Netweonige nane mæn, þæt
 seo gedrefde moder nolde beon gescild wið þære gedrefednysse and
 þæt hire sune, gyf him gewill wære, hire gehulpe mid þære godcunden
 strængðe, þe heo on him wyste. þe betacnæð Marie Magdalene. Ðæt 125
 betacnæð, þæt Martha bemænde to þan hælende, þæt heo næfde fultum
 of hire suster to þan lichamlicen geswynce. þiss is Marthe dæl.

Ac hwa mæg swa wurðlice, swa hit gebyrede, gereccen, hwu
 herigendlice is on þære eadigen Cristes moder Marien dæl, þæt, þæt se
 hælend herede. Syððen hit is, swaswa we sæden, and betere, pone we 130
 sæden, on þæs hælendes moder Marthan geswyncefulle wica, þe se hælend
 naht neherode; ac pehhweðere he hit na netælde. Hwylc wæs on hire
 þæt dæl, þe Maria geceas, þe ure drihten herede and cwæð, þæt hit selest
 wære and heo eac eadig; for hit næfre hire newurde benumen. Eala
 hwu mycel swotnysse wæs mid þære eadige cwen, papa se halgegast 135
 on hire becom and þæs heosten mihte heo bescadewode, swa þæt heo
 of þan ilcan halgen gaste wearð bearnæacninde! Hwæt wanode hire
 of godes wisdomes, papa inne hire lutede eall godes wisdom and god
 sylf on hire innoðe timbrede him sylfen mænnisc lichame! Se apostel
 Paulus cwæð: „on Criste synd beclysede godes mihten and his wisdom 140
 and ealle þa hordwittes and wisdomes“ and Crist on Marien and swa
 is godes mihte and his wisdom and ealle þa hordwittes and wise-
 domes on Marien. Ðeos sæt wel þan hælende æt foten and æt heafde
 hlystinde his worden. Heo understod ealle þa word þære ænglen and
 þære herdan and þære tungelwitegan and eac forðen þæs sylfen 145
 hælendes and heold gemyndlice on hire heorte. Næfre ær ne æfter
 nan oðer swa forðlice negesmæhte, hwu swote is ure drihten. Heo wæs
 wel beo þæs witegan cwide purhðrænct mid þære welle godes huse
 and of þan streamen his esten hire wæs wel gescænct. þæt næs nan
 wunder; for innen hire wæs se rihte spryng þære lifes welle, þær of 150

flowð eall seo fullfremednysse þære twegre lifen, þe we æmbe specað.
 Emb feala þing heo wæs swaswa Martha bisig and cearig. Anlypig
 þing hire wæs este and gemynde swaswa Marian. for an þing is be-
 hefllic. þa feala þing hire byð wiðtogene. þæt an hire is belæfd. forþan
 155 we secgeð, þæt heo synderlice fullforðede Marthen geswyncfulle wica
 and synderlice heo gehealt þæt seleste Marien dæl. Ac hire is Marthe
 dæl benumen; for heo nis na læng bisig to fostrigen hire sune swaswa
 cilde. Nu him penigeð ænglena werod swaswa hlaforde, nu necarcað
 heo to befleon Herodes ehtnysse into Egypte mid hire cilde. for he is
 160 gestogan into heofone and Herodes is beflogen his ansyne into helle
 peostre. Nu nis heo namare gedrefd for þære Iudean ehtnysse toweard
 hire sune. for ealle þing him synd underðeodde. Nesculen namare þa
 Iudees hire sune swingan ne cwellen; for he is arisen of deaðe and
 neswelt næfre ma. Heonenforð næfð se deað nænne styde on him.
 165 Ðuss hire is Marthen geswyncfulle lif eall ætbroigden and to hire
 freome hire is Marie dæl belæfd, þæt hire næfre nebyð benumen; for
 heo is upahafen ofer ænglene werod and eall hire wille hire is ge-
 forðed on godnysse. for heo gesihð hire sune eall ealswa he is, neb
 wið nebb, and wuneð on ecere blisse mid him. Ðiss is þæt seleste
 170 dæl, þæt hit næfre nebyð wiðtogen. þæs dæles us geunne god purh
 hire þingunge, þæt we beon dælnymende purh his mildheortnysse.

POETISCHE DENKMÄLER.

A. GEISTLICHE DICHTUNG.

XVIII. CAEDMONS HYMNUS

nach dem um 737 geschriebenen Moore-Mscr. (Kk 5, 16 fol. 128^v) in Cambridge, Public Library, Bedas Hist. Eccles. enthaltend; photographisch reproduziert in den Facsimiles of Manuscripts and Inscriptions ed. by E. A. Bond and E. M. Thompson (Palaeograph. Society 1879) 140; oft gedruckt seit Wanleys Catal. s. 287.

Nu scylun hergan hefaenricaes uard,
metudæs maecti end his modgidanc,
uerc uuldurfadur; sue he uundra gihuaes,
eci dryctin, or astelidæ.
5 he aerist scop aelda barnū
heben til hrofe, haleg scepen.
tha middungeard moncynnæs uard,
eci dryctin, æfter tiadæ
firum foldu frea allmectig.
Primo cantavit Caedmon istud carmen.

XIX. BEDAS STERBEGESANG.

Handschrift des 9. jahrhunderts in St. Gallen nr. 254 bei Hattemer, Denkmale des mittelalters I, 3; vgl. Zupitzas AÆ. Übungsbuch s. 3 und Sweet OET. s. 149.

Fore there neidfaerae naenig niuuiurthit
thoncsnotturra, than him tharf sie
to ymbhycgannae aer his hiniongae,
huaet his gastae godaes aeththa yflaes
5 aefter deothdaege doemid uueorthae.

XX. JUDITH.

Cottonhandschrift (in London, Brit. Mus.) Vitellius A XV, fol. 199a; vgl. Luick, PBBetr. XI 470 und T. Greg. Foster QF. 71.

. twéode gifena
in ðýs ginnan grunde; héo ðár ðá gearwe funde
mundbyrd æt ðám mæran péodne, pá héo áhte mæste pearfe
hyldo pæs héhstan déman, ðæt hé hie wið pæs héhstan brógan
5 gefriðode, frymða waldend; hyre ðæs fæder on roderum

- torhtmód tíðe gefremede, þe héo áhte trumne geléafan
 â tó ðám ælmihtigan. Gefrægen ic ðá Hólofernus
 winhátan wyrcean georne and eallum wundrum prymlic
 girwan úp swæsendo: tó ðám hét sé gumena baldor
 10 ealle ðá yldestan ðegnas: hie ðæt ofstum miclum
 ræfndon rondwiggende, cōmon tó ðám rīcan pēodne
 fēran folces rāswan. Ðæt wæs pý féorðan dōgor
 pæsðe Iúdith hyne gléaw on geðonce,
 ides ælfscīnu, ærest gesóhte.
- 15 X. Hie ðá tó ðám symle sittan-éodon,
 wlance tó wīngedrince, ealle his wéagesīðas,
 bealde byrnwiggende. Þær wæron bollan stéape
 boren æfter bencum gelōme, swylce éac bunan and oreas
 fulle fletsittendum: hie ðæt fæge pēgon
 20 rōfe rondwiggende, péah ðæs sé rīca newēnde,
 egesful eorla dryhten. Ðá wearð Hólofernus,
 goldwine gumena, on gytesálum;
 hlóh and hlýdde, hlynede and dynede,
 ðæt mihten fīra bearn feorran gehýran,
 25 hū sé stīðmóda stýrmde and gylede,
 módig and medugál; manode geneahhe
 bencsittende, ðæt hí gebárdon wel.
 Swá sé inwidda ofer ealne dæg
 dryhtguman sīne drencte mid wīne,
 30 swīðmód sinces brytta, oððæt hie on swíman lāgon,
 oferdrencte his duguðe ealle, swylce hie wæron deaðe geslegene,
 ágotene góða gehwylces. Swá hét sé gumena aldor
 fylgan fletsittendum, oððæt fīra bearnum
 néaláhte niht séo pýstre. Hét ðá níða geblonden
 35 pá éadigan mægð ofstum fetigan
 tó his bedreste béagum gehlæste,
 hringum gehrodene. Hie hraðe fremedon,
 anbyhtscealcas, swá him heora ealdor bebéad,
 byrnwigena brego: bearhtme stópon
 40 tó ðám gysterne, þær hie Iúdithðe
 fundon ferhðgléawe, and ðá fromlice
 lindwiggende lēdan ongunnon
 pá torhtan mægð tó træfe pām héan,
 þær sé rīca hyne reste on symbel
 45 nihtes inne, nergende lāð
 Hólofernus. Þær wæs eallgylden
 fléohnet fæger ymbe pæs folctogan
 bed áhongen, ðæt sé bealofulla
 mihte wlitan purh, wigena baldor,
 50 on éghwylene, þe ðær inne cōm

7 *hs.* ælmihtigan; *vgl. Luick PBB. XI 490.*
 dōgore *Luick ib. 491.* 47 *hs.* and ymbe.

12 dōgor oder dōgre *für hs.*

- hæleða bearna, and on hyne nánig
 monna cynnes, nymðe sé módiga hwæne
 niðe rófra him þe néar hôte
 rinca tó rúne gegangan. Híe ðá on reste gebróhton
 55 snúde ðá snoteran idese; éodon ðá stercedferhðe
 hæleð heora hearran cýðan, ðæt wæs seo hálge meowle
 gebróht on his búrgetelde. Þá wearð sé bréma on móde
 blíðe burga ealdor, póhte ðá beorhtan idese
 mid wíðle and mid womme besmítan; newolde ðæt wuldres déma
 60 geðafian prymmes hyrde, ac hé him þæs ðinges gestýrde,
 dryhten dugeða waldend. Gewát ðá sé deófuleunda,
 gálferhð gumena ðrécate
 bealofull his beddes néosan, þær hé sceolde his blæd forléosan
 ædre binnan ánre nihte; hæfde ðá his ende gebidenne
 65 on eorðan unswæslíene, swylcne hé ær æfter worhte,
 pearlmód ðéoden gumena, penden hé on ðysse worulde
 wunode under wolcna hrófe. Geféol ðá wíne swá druncen
 sé ríca on his reste middan, swá hé nyste ráða nánne
 on gewitloean; wiggend stópon
 70 út of ðám inne ofstum michum,
 weras wínsade, þe ðone wærlogan,
 láðne léodhatan, læddon tó bedde
 néhstan síðe. Þá wæs nergendes
 þéowen þrymful pearle gemyndig,
 75 hú héo þone atolan éaðost mihte
 ealdre benáeman, ær sé unsýfra
 womfull onwóce. Genam ðá wundenloce
 scyppendes mægð seearpne méce,
 scúrum heardne and of sceáðe ábræð
 80 swíðran folme; ongan ðá swegles weard
 be naman nemnan, nergend ealra
 woruldbúendra and ðæt word æwæð:
 „Ic ðé, frymða god, and frófre gæst,
 bearn alwaldan, biddan wylle
 85 miltse þínre mé pearffendre,
 ðrýnesse ðrym. Pearle mé núðá
 heorte ys onhæted and hige geómor,
 swyðe mid sorgum gedréfed; forgif mé, swegles ealdor,
 sigor and sóðne geléafan, ðæt ic mid þys sweorde móte
 90 gehéawan pysne morðres bryttan; geunne mé mínra gesynta,
 pearlmód péoden gumena: náhte ic þínre náfre
 miltse þon máran pearfe: gewrec nú, mihtig dryhten,
 torhtmód tíres brytta, ðæt mé ys þus torne on móde,
 háte on hreðre mínum.“ Hí ðá sé héhsta déma
 95 ædre mid elne onbryrde, swá hé déð ánra gehwylcne
 hér búendra, þe hyne him tó helpe séceð

- mid ræde and mid rihte geléafan. Ðá wearð hyre rúme on móde,
 háligre hyht geniwod; genam ðá pone hæðnan mannan
 fæste be feaxe sínum, téah hyne folmum wið hyre weard
- 100 bysmerlice and pone bealofullan
 listum áléde, láðne mannan,
 swá heo ðæs unléadan éaðost mihte
 wel gewealdan. Slóh ðá wundenloce
 pone féondsceaðan fágum méce
- 105 heteponcolne, ðæt heo healfne forcearf
 pone swéoran him, ðæt hé on swíman læg,
 druncen and dolhwund. Næs ðá déad págyt,
 ealles orsáwle: slóh ðá eornoste
 ides ellenrôf ópre síðe
- 110 pone hæðenan hund, ðæt him ðæt héafod wand
 forð on ðá flóre; læg sé fúla léap
 gésne beæftan, gæst ellor hwearf
 under neowelne næs and ðær genyðerad wæs,
 súse gesæled sýððan æfre,
- 115 wyrnum bewunden, wítum gebunden,
 hearde gehæfted in hellebryne
 æfter hinsíðe. Neðearf hé hopían nô,
 pýstrum forðylmed, ðæt hé ðonan móte
 of ðám wyrmsele, ac ðær wunían sceal
- 120 áwa tó aldre bútan ende forð
 in ðám heolstran hám hyhtwynna léas.
- XI. Hæfde ðá gefohten foremærne bláed
 Iúðith æt gúðe, swá hyre god úðe,
 swegles ealdor, þe hyre sigores onléah.
- 125 Ðá seo snotere mægð snúde gebróhte
 pæs herewæðan héafod swá blódig
 on ðám fételse, þe hyre foregenga,
 blâchléor ides, hyra begea nest
 ðéawum geðungen pyder on lédde,
- 130 and hit ðá swá heolfrig hyre on hond ágeaf,
 higeðoncolre hám tó berenne,
 Iúðith gingran sínre. Éodon ðá gegnum panonne
 pá idesa bā ellenþrīste,
 oððæt hīe becómon collenferhðe
- 135 éadhréðige mægð út of ðám herige,
 ðæt hīe sweotollice geséon mihten
 pære witegan byrig weallas blícan,
 Béthulíam. Hīe ðá béalhrodene
 féðeláste forð ónettan,
- 140 oð hīe glædmóde gegān hæfdon
 tó ðám wealgate. Wiggend síeton,
 weras wæccende: wearde héoldon

- in ðám fæstenne, swá ðám folce ær
 geómormóðum Iúðith bebeað,
 145 searðoncol mægð, pá heo on sið gewát,
 ides ellenröf. Wæs ðá eft cumen
 léof tó léodum and ðá lungre hét
 gléawhýdig wif gumena sumne
 of ðære ginnau byrig hyre tógeánes gån
 150 and hí ofostlice in forlétan
 purh ðæs wealles geat, and ðæt word ácwæð
 tó ðám sigefolce: „Ic éow seegan mæg
 poncwyrðe þing, ðæt gé neþyrfen leng
 murnan on móde: éow ys metod blíðe,
 155 cyninga wuldor; ðæt gecýðed wearð
 geónd woruld wíde, ðæt éow ys wuldorblæd
 torhtlic tóweard and tír gifeðe
 pára læðða, þe gé lange drugon.“
 Pá wurdon blíðe burhsittende,
 160 sýððan hí gehýrdon, hú seo hálige spræc
 ofer héanne weall. Here wæs on lustum:
 wið pæs fæstengeates fole ónette,
 weras wif somod wornum and héapum,
 ðréatum and ðrymmum prungon and urnon
 165 ongeán ðá péoðnes mægð þúsendmælum,
 ealde gé geonge: æghwyleum wearð
 men on ðære medobyrig mód áréted,
 sýððan hí ongeáton, ðæt wæs Iúðith cumen
 eft tó éðle, and ðá ofostlice
 170 híe mid éaðmédum in forlétan.
 Pá seo gléawe hét golde gefrætewod
 hyre ðínenne pancolmóde
 pæs herewéðan hēafod onwriðan
 and hyt tó behðe blódig ætywān
 175 pá m burhléodum, hú hyre æt beaduwe gespéow.
 Spræc ðá seo æðele tó eallum pá m folce:
 „Hér gé magon sweotole, sigerófe hæleð,
 léoda rēs wān, on ðæs lāðestan
 hēðenes heaðorinces hēafod starian,
 180 Hólofermus unlyfigendes,
 þe ús monna mást morðra gefremede,
 sárra sorga, and ðæt swýðor gýt
 ýcan wolde; ac him neúðe god
 lengran lífes, ðæt hé mid læððum ús
 185 eglan móste: ic him ealdor oðþrong
 purh godes fultum. Nú ic gumena gehwæne
 pyssa burgléoda biddan wylle,

144 *hs.* Iudithe. 150 *hs.* forlétan. 158a *ergänzt* *Zupitza* pára læðða tó
 léane und Grein on lāst pára læðða. 165 *hs.* peoðnes. 179 *hs.* stariað.

- randwiggendra, ðæt gé recene éow
 fýsan tó geféohte; sýððan frymða god,
 190 ârfæst cyning, éastan sende
 léohtne léoman, berað linde forð,
 bord for bréostum and byrnhomas,
 scíre helmas in sceaðena gemong,
 fyllan folctogan fágum sweordum,
 195 fæge frumgáras. Fýnd syndon éowre
 gedémed tó déaðe, and gé dôm ágon,
 tîr æt tohtan, swá éow getácnod hafað
 mihtig dryhten purh míne hand.“
 Þá wearð snelra werod snúde gegearewod,
 200 cénra tó campe; stópon cynerófe
 secgas and gesíðas, báron *sige*púfas,
 fóron tó geféohte forð on gerihte,
 hæleð under helmum of ðære háligan byrig
 on ðæt dægréd sylf; dynedan scildas,
 205 hlúde hlummon. Þæs sé hlanca gefeah
 wulf in walde and sé wanna hrefn,
 wælgífre fugel: westan begen,
 ðæt him ðá pódguman póhton tilían
 fylle on fágum; ac him flóah on lást
 210 earn átes georn, úrigfeðera,
 salowigpáda sang hildeléoð
 hyrnednebba. Stópon heaðorincas,
 beornas tó beadowe bordum bedehte,
 hwealfum lindum, páðe hwíle ár
 215 elðeodigra edwít poledon,
 hæðenra hosp; him ðæt hearde wearð
 æt ðám æscplegan eallum forgolden
 Assyrium, sýððan Ébréas
 under gúðfanum gegán hæfdon
 220 tó ðám fyrdrwícum. Híe ðá fromlíce
 léton forð fléogan flána scúras,
 hildenædran of hornbogan,
 strælas stedehearde; styrmdon hlúde
 grame gúðfrecan, gáras sendon
 225 in heardra gemang; hæleð wáron yrre,
 landbúende láðum cynne,
 stópon styrmóde, stercedferhðe
 wrehton unsófte ealdgeniðlan
 medowérige, mundum brugdon
 230 scealcas of sceaðum scírmæled swyrd
 ecgum gecoste, slógon eornoste
 Assiría óretmæcgas,

195 *hs.* cowere; *vgl. Luick PBB. XI 490.* 201 *hs.* pufas; *sige ergünzt von*
Eltmüller. 211a *lies* haswigpáda?

- níðhygende, nánne nespædon
 pæs herefolces, héanne nú ríene
 235 ewicera manna, þe hie ofereuman mihton.
 XII. Swá ðá magopegnas on ðá morgentid
 éhton elðéoda ealle þrage,
 oððæt ongeáton, ðáðe grame wáeron,
 ðæs herefolces héafodweardas,
 240 ðæt him swyrdgeswing swiðlic éowdon
 weras Ébrisce. Hie wordum ðæt
 pá m yldestan ealdorpegnum
 cyðan éodon, wrehton cumbolwigan
 and him forhtlice fáerspel bodedon,
 245 medowérigum morgencollan,
 atolne ecgplegan. Þá ic ádre gefrægn
 slegefáge hæleð slápe tóbrédon
 and wið pæs bealofullan búrgeteldes
 weras ferhðe hwearfum þringan
 250 Hólofernus; hogedon áninga
 hyra hláforde hylde bodían,
 árdonðe him sé egesa on ufan sáte,
 mægen Ébréa. Mynton ealle,
 ðæt sé beorna brego and séo beorhte mægð
 255 in ðám wlitegan træfe wáeron ætsomne,
 Iúðith séo æðele and sé gálmóda,
 egesfull and áfor; næs ðeah eorla nân,
 þe ðone wiggend áweccan dorste
 oððe gecunnían, hú ðone cumbolwigan
 260 wið ðá hálgan mægð hæfde geworden,
 metodes meowlan. Mægen néaláhte,
 folc Ébréa, fuhton pearle
 heardum heoruwæpnum, háfte guldon
 hyra fyrngeflitu fágum swyrdum,
 265 ealde æfðoncan; Assyria wearð
 on ðám dægeweorce dóm geswiðrod,
 bælc forbíged. Beornas stódon
 ymbe hyra þéodnes træf pearle gebylde,
 sweorcendferhðe. Hí ðá somod ealle
 270 ongunnon cohhetan, cirman hlúde,
 and grístbitían gode orfeorme,
 mid tóðon torn poligende; pá wæs hyra tíres æt ende,
 éades and ellendæda. Hogedon pá eorlas
 áweccan hyra winedryhten: him wiht nespéow.
 275 Þá wearð sið and late sum tóðám arod
 pára beadorinca, ðæt hé in ðæt búrgeteld
 níðheard néðde, swá hyne nýd fordráf:
 funde ðá on bedde bláene licgan,

- his goldgifan gæstes gésne,
 280 lifes belidenne. Hé pá lungre geféoll
 fréorig tó foldan, ongan his feax teran
 hréoh on móde and his hrægl somod
 and ðæt word ácwæð tó ðám wiggendum,
 þe ðær unróte úte wáeron:
 285 „Hér ys geswutelod úre sylfra forwyrd,
 286 tóweard getácnod, ðæt þære tide ys
 mid nīðum néah geðrunge, ðe wé seulon *nū* losían,
 289 somod æt sæcce forweorðan: hér lið sweorde gehéawen,
 290 behéafdod healdend úre.“ Hí ðá hréowigmóde
 wurpon hyra wápen ofdúne, gewitan him wérigferhðe
 on fléam sceacan. Him mon féaht on lást,
 mægenéacen folc, oð sé mæsta dæl
 þæs heriges læg hilde geságed
 295 on ðám sigewonge, sweordum gehéawen,
 wulfum tó willan, and éac wælgífrum
 fuglum tó frófre. Flugon ðáðe lyfdon
 láðra linde. Him on láste fór
 swéot Ébréa sigore geweorðod,
 300 dóme gedýrsod; him féng dryhten god
 fægre on fultum, fréa ælmihtig.
 Hí ðá fromlíce fágum swyrdum
 hæleð higerófe herpað worhton
 purh láðra gemong, linde héowon,
 305 scildburh scáeron; scéotend wáeron
 gúðe gegremede, guman Ébrisce,
 pegnas on ðá tid: pearle gelyste
 gárgewinnes. Þær on gréot geféoll
 sé hýhsta dæl héafodgerímes
 310 Assiría ealdorduguðe,
 láðan cynnes: lýthwôn becôm
 cwicera tó cýððe. Cirdon cynerófe,
 wiggend on wiðertrod, wælsceol oninnan,
 réocende hræw; rûm wæs tó nimanne
 315 londbúendum on ðám láðestan,
 hyra ealdféondum unlyfigendum
 heolfrig herereáf, hyrsta scýne,
 bord and brád swyrd, brúne helmas,
 dýre mádmas. Hæfdon dómlice
 320 on ðám folestede fýnd oferwunnen,
 éðelweardas, ealdhettende
 swyrdum áswefede: hie on swaðe reston,
 páðe him tó life láðost wáeron
 cwicera cynna. Ðá seo cnéoris call,
 325 mægða mærost ánes mónðes fyrst

- wlanc wundenlocc wægon and læddon
 tó ðære beorhtan byrig Bēthuliam
 helmas and hypseax. hāre byrnan,
 gúðsceorp gumena golde gefrætewod
 330 mærra mādma. þonne mon ænig
 āsecgan mæge searoponcelra:
 eal ðæt ðá ðeodguman prymme geēodon
 cēne under cumbulum and compwige
 purh Iúdítthe gléawe lāre.
 335 mægð módigre. Hí tó méde hyre
 of ðám sǫðfate sylfre bróhton,
 eorlas æscrōfe, Hólofernes
 sweord and swátigne helm. swylce éac síde byrnan.
 gerénode réadum golde, and eal ðæt sé rinca baldor
 340 swiðmód sincea áhte oððe sundoryrfes,
 béaga and beorhtra mādma. hí ðæt pære beorhtan idese
 ágeáfon gearoponcolre. Ealles ðæs Iúdith sægde
 wuldorweroda dryhtne, þe hyre weorðmýnde geaf.
 mārðe on moldan ríce, swylce éac méde on heofonum.
 345 sigorléan in swegles wuldre, pæsðe héo áhte sōðne geléafan
 á tó ðám ælmihtigan: huru æt þám ende netwéode
 pæs léanes, þe héo lange gyrnde. Pæs sý ðám léofan dryhtne
 wuldor tó wídan aldre, þe gesceóp wind and lyfte.
 roderas and rúme grundas. swylce éac réðe stréamas
 350 and swegles dréamas purh his sylfes miltse.

346 á fehlt in der hs.; ergänzt von Sweet.

XXI. DAS HEILIGE KREUZ.

A. Aus dem Vercellibuch

in der kapitelbibliothek zu Vercelli (photographischer lichtdruck besorgt von R. Wülker,
 Leipzig 1894) blatt 104b. Vgl. Grein Germ. X 425.

- Hwæt! ic swefna cyst secgan wylle,
 hwæt mé gemætte tó midre nihte,
 sýðpan reordberend reste wunedon.
 þúhte mé, þæt ic gesáwe syllicre treow
 5 on lyft ládan léohte bewunden,
 béama beorhtost: eall þæt béacen wæs
 begoten mid golde; gimmas stódon
 fægere æt foldan scéatum, swylce pær fife wæron
 úppe on þám eaxlegespanne. Behéoldon pær englas dryhtnes
 10 fægere purh forðgesceaft; newæs ðær huru fracodes gealga.

2 hæť *hs.*, þæt *Bouterwek*. hwæt *Grein u. a.* 2b *lies niht?* 8 statt
 fægere *vermutet Bouterwek* feowere; daran schliesst sich *Grein* in der übers. und
Ebert, Sitzungsberichte der sächs. gel. gesellsch., philol.-hist. klasse 1884 s. 83 anm. 1.
9 u. 10 für pær Grein þæt. 9b *hs.* engel; hinter dryhtnes hat die *hs.* ealle, das
Sievers PBB. XII 478 tilgt.

- ac hine þær behéoldon hálige gástan,
 men ofer moldan and call þéos mære gesceaft.
 Syllic wæs sé sigebéam, and ic synnum fāh,
 forwundend mid wommum. Geseah ic wuldres treow
- 15 wædum geweorðod wynnun scīnan,
 gegyred mid golde; gimmas hæfdon
 bewrigene weorðlice wealdendes treow:
 Hwæðre ic purh þæt gold ongytan meahte
 earmra ærgewin, þæt hit ærest ongan
- 20 swætan on þá swiðran healfe. Eall ic wæs mid sorgum gedréfed.
 Forht ic wæs for þære fægran gesyððe. Geseah ic þæt fúse béacen
 wendan wædum and bléom: hwílum hit wæs mid wætan bestémed,
 besylwed mid swátes gange, hwílum mid since gegyrwed.
 Hwæðre ic þær liegende lange hwile
- 25 behéold hréowcearig hælendes treow,
 oððæt ic gehýrde, þæt hit hléodróde.
 Ongan þá word sprecan wudu sélesta:
 „þæt wæs geára iú — ic þæt gýta geman —
 þæt ic wæs áhéawen holtes on ende,
- 30 ástyred of stefne mínum. Genáman mé ðær strange féondas,
 geworhton him þær tó wáfersýne, héton mé heora wergas hebban.
 Báeron mé ðær beornas on eaxlum, oððæt hie mé on beorg ásetton.
 Gefæstnodon mé þær féondas genóge. Geseah ic þá fréan mancynnes
 efstan elne mycle, þæt hé mé wolde on gestígan.
- 35 þær ic þá nedorste ofer dryhtnes word
 búgan oððe berstan. þá ic bifían geseah
 eorðan scéatas: ealle ic mihte
 féondas gefyllan; hwæðre ic fæste stód.
 Ongyrede hine þá geong hæleð — þæt wæs god ælmihtig —
- 40 strang and stiðmód; gestáh hé on gealgan héanne
 módig on manigra gesyððe, þá hé wolde mancyn lýsan.
 Bifode ic, þá mé sé beorn ymbelypte: nedorste ic hwæðre búgan
 tó eorðan,
 feallan tó foldan scéatum: ac ic secolde fæste standan.
 Ród wæs ic áræred; áhóf ic ríene cyning,
- 45 heofona hláford: hyldan mé nedorste.
 purhdrifan hí mé mid deorcan næglum: on mé syndon þá dolg gesíene,
 opene inwidhlemmas, nedorste ic hira énimigum sceððan.
 Bysmeredon hie unc bútu ætgædere; eall ic wæs mid blóde bestémed,
 begoten of pæs guman sídan, siððan hé hæfde his gást onsended.
- 50 Feala ic on þám beorge gebiden hæbbe
 wráðra wyrda: geseah ic weruda god
 pearle penían: pýstro hæfdon
 bewrigen mid wolcnum wealdendes hráw,

15a *hs* geweorðode; *vgl. Sievers PBB. X 518* 17b *mit Sievers ibid; hs.*
 wealdes. 18a *lies* goldbléo? 19 *Grein* fragt þær hit? 20 *hs.* surgum, *Thorpe*
 sargum, *Grein* sorgum. 23 beswyld *hs.*, besyled *Sweet.* 47 *hs.* nænigum.

- scírne scíman: sceadu forðeode
 55 wann under wolcnum. Wéop eal gesceaft,
 cwíðdon cyninges fyll: Críst wæs on rōde.
 Hwæðere þær fúse feorran cwóman
 tó þám æðelinge: ic þæt eall behéold.
 Sára ic wæs mid *sorgum* gedréfed; hnág ic hwæðre þám secgum
 tó handa
- 60 éaðmód elne mycle. Genámon hie þær ælmihtigne god,
 áhofon hine of ðám hefian wíte; forléton mé þá hilderincas
 standan stéame bedrifenne: eall ic wæs mid stráelum forwundod.
 Álédon hie ðær limwérigne, gestódon him æt his líces héafdum;
 behéoldon hie ðær heofenes dryhten, and hé hine ðær hwíle reste
- 65 méðe æfter ðám miclan gewinne. Ongunnon him þá moldern wyrcean
 beornas on banan gesyhðe; curfon hie ðæt of beorhtan stáne,
 gesetton hie ðáron sigora wealdend. Ongunnon him þá sorhléod galan
 earme on þá éfentíde, þá hie woldon eft síðían
 méðe fram þám máran péodne: reste hé ðær mæte weorode.
- 70 Hwæðere wé ðær gréotende góde hwíle
 stódon on staðole; *stefn* úp gewát
 hilderinca; hræw cólode,
 fæger feorgbold. Þá ús man fyllan ongan
 ealle tó eorðan: þæt wæs egeslic wyrd!
- 75 Bedealf ús man on déopan séape; hwæðre mé þær dryhtnes þegnas,
 fréondas gefrúnon
 gyredon mé golde and seolfre.
 Nú ðú miht gehýran, hæleð mín sé léofa,
 þæt ic bealuwara weorc gebiden hæbbe
- 80 sárra sorga. Is nú sál cumen,
 þæt mé weorðíað wíde and síde
 menn ofer moldan and eall péos máre gesceaft
 gebiddap him tó pyssum béacne. On mé bearn godes
 prówode hwíle; forpan ic prymfæst nú
- 85 hlífge under heofenum and ic hælan mæg
 æghwylcne ánra, párape him bíð egesa tó mé:
 iú ic wæs geworden wíta heardost,
 léodum láðost, áerpan ic him lífes weg
 rihtne gerýmde, reordberendum.
- 90 Hwæt! mé þá geweorðode wuldres ealdor
 ofer holmwudu, heofonríces weard,
 swylce swá hé his módor éac, Márian sylfe,
 ælmihtig god for ealle menn
 geweorðode ofer eall wífa cynn.
- 95 Nú ic pé háte, hæleð mín sé léofa,

59 *sorgum* fehlt im *Vercellibuch*, ergänzt nach dem *Ruthwellkreuz*. 65 moldern
 in der *hs.* aus moldærn korrigiert. 66b *Grein* on bearhtan stáne. 70b *hs.*
 reotende gode, ebenso *Grein*; *Sweet* gréotende; góde. 71 *hs.* syððan, *Sweet* stefn,
Grein syððan storm. 77 *lies* gegyredon? 91 *Grein* holtwudu?

- pæt ðú pás gesyhðe secge mannum:
 onwrocław wordum, pæt hit is wuldres béam,
 séðe ælmihtig god on prówode
 for mancynnes manegum synnum
 100 and Ádómes ealdgewyrhtum:
 deað hé pær byrigde — hwæðere eft dryhten áras
 mid his miclan mihte mannum tó helpe.
 Hé ðá on heofenas ástág, hider eft fundap
 on pysne middangeard mancynn sécan
 105 on dómdæge, dryhten sylfa,
 ælmihtig god and his englas mid,
 pæt hé þonne wile déman, sé áh dómes geweald,
 ána gehwylcum, swá hé him áerur hér
 on pyssum lánnum life geearnap.
 110 Nemæg pær énig unforht wesan
 for þám worde, þe sé wealdend cwyð:
 fríneð hé for pære mænige, hwær sé man síe,
 séðe for dryhtnes naman deaðes wolde
 biteres onbyrgan, swá hé ár on ðám béame dyde.
 115 Ac hie þonne forhtiað and fea pencaþ,
 hwæt hie tó Críste cweðan onginnen.
 Nepearf ðær þonne énig unforht wesan,
 þe him ár in bréostum bereð béacna sélest.
 Ac ðurh ðá róde sceal rice gesécan
 120 of eorðwege ághwylc sawl,
 seope mid wealdende wunian penceð.“
 Gebæd ic mé pá tó þán béame blíðe móde
 elne mycle, pær ic ána wæs
 máte werede: wæs módsefa
 125 áfýsed on forðwege; feala ealra gebád
 langunghwíla. Is mé nú lífes hyht,
 pæt ic pone sigebéam sécan móte
 ána oftor þonne ealle men,
 well weorþian: mé is willa tó ðám
 130 mycel on móde, and mín mundbyrd is
 geriht tó pære róde. Náh ic rícra feala
 fréonda on foldan, ac hie forð heonon
 gewiton of worulde dréamum, sóhton him wuldres cyning,
 lífiap nú on heofenum mid héahfædere
 135 wuniap on wuldre, and ic wéne mé
 daga gehwylce, hwænne mé dryhtnes rôð,
 þe ic hér on eorðan ár scéawóde,
 on pysson lánan life gefetige
 and mé þonne gebringe, pær is blís mycel,
 140 dréam on heofonum: pær is dryhtnes folc
 geseted tó symle, pær is singal blís;

- and hé þonne ásette, þær ic sýppan mót
 wunfan on wuldre, well mid þám hálgum
 dréames brúcan. Sí mé dryhten fréond,
 145 séðe hér on eorþan ær prówóde
 on þám gealgréowe for guman synnum!
 Hé ús onlýsde and ús líf forgeaf,
 heofonlicene hám. Hiht wæs geníwad
 mid blédum and mid blísse, þámpe þær bryne polodan.
 150 Sé sunu wæs sigorfæst on þám síðfate,
 mihtig and spédig, þá hé mid manigeo cóm
 gásta weorode on godes rice,
 anwealda ælmihtig englum tó blísse
 and eallum ðám hálgum, þámpe on heofonum ær
 155 wunedon on wuldre, þá heora wealdend cwóm
 ælmihtig god, þær his éðel wæs.

b. Die Runeninschrift des Kreuzes von Ruthwell.

Vgl. Vietor, Die nordhumbr. Runensteine, 1895, s. 2—12 und Sievers Angl. I 575.

1. Ʒeredæ hinæ god almechttig þa he walde on galgu Ʒistiga
 modig fore allæ men bug
2. ié riienæ kyniñé
 heafunæs hlafard hælde ié nidorstæ
 bismærædu unfket men ba ætƷædre ié wæs mip blodæ bistemid
 bigoten of
3. Crist wæs on rodi
 hwepre per fusæ fearran cwomu
 æppilæ til anum ié pæt al biheald
 sare ié wæs mip sorgum Ʒidræfid hnag
4. mip strelum Ʒiwundad
 aleƷdun hiæ hinæ limwæriƷnæ Ʒistoddun him æt his liéæs heafdum
 bihealdun hiæ per heafun

c. Das Kreuz zu Brüssel.

Logeman und Zupitza in Herrigs Archiv 87, 462.

Ród is mín nama; geo ic ríene cyning
 bæR byfigynde, blóde bestémed.

XXII. KENTISCHE PARAPHRASE DES 51. PSALMS.

*Hs. des Brit. Museums (in London) Cotton. Vespas. D VI, bl. 70 a. In zeile 16 a
 habe ich hinter him ein mon stillschweigend getilgt.*

Dáuíd wæs háten díormód hæleð
 Israéla brega, æðelæ and rice
 cyninga cýnost, Críste líofost.

- Wæs hé under hiofenum hearpéra mærost,
 5 ðára wé an folcum gefrigen hæbben;
 sangére hé wæs sóðfæstest, swiðe geðancol,
 tó ðingienne píodum sínum
 wið pane mildostan manna sceppend.
 Wæs sé dryhtnes ðiowa Dáuíd æt wíge,
 10 sóð sigecempa, searocýne mân,
 cásére creaftig, þonne cumbulgebrec
 on gewinndagum weorðan scoldan.
 Hwæðere him geíode, swá fuloft gedéð,
 ðætte godferhte gylt gefræmmað
 15 purh líchaman léne geðóhtas.
 Gelamp, ðæt him ánsende sáula nerierend
 wítgan mid wordum, weorada dūs,
 and seggan hét, selfum gecýðan
 ymb his wómdéda waldendes doôm,
 20 ðæt sé fruma wære his feores sceldig,
 forðámpe hé Uriam hêt aldre benéman,
 fromne ferdrinc fére beserode
 and him Bézabé bróhte tó wífe
 for gitsunga, þe hé godes corre
 25 purh his selfes weorc sóna anfunde.
 Him ðá ðingóde píoda aldor
 Dáuíd georne and tó dryhtne gebæd
 and his synna hord selfa onténde,
 gyltas georne gode andhette,
 30 weoruda dryhtne, and ðus wordum spæc:
 „Miltsa ðú mé, meahta walden,
 nú ðú wást . . . manna geðóhtas;
 helpðú, hælend mín, handgeweorces
 pínes ánes, ælmehtig gôð,
 35 efter píne ðára miclan mildhior[t]nesse.
 Ond éac efter menio miltsa ðínra,
 dryhten weoruda, ádíлга mín unriht
 tó forgefenesse gáste mínum.
 Áðweah mé of sennum, sáule fram wammum,
 40 gásta sceppend, geltas geclánsa,
 þáðe ic on aldre æfre gefremede
 ðurh líchaman léðre geðóhtas.
 Forðan ic unriht mín eal oncwáwe,
 and éac synna gehwær selfum æt éagan
 45 firendéda geðrec beforan standeð,
 scelda scínað; forgef mé, sceppen mín,
 lífes líohtruma ðínre lufan blísse.
 Nú ic ánum ðé oft syngóde
 and yfela feola éac gefræmede
 50 gelta gramhegdig: ic ðé, gásta breogo,
 hélende Críst, helpe bidde,

- ðæt mé forgefene gástes wunde
 ân forðgesceaft féran móte,
 þý ðíne wordewidas weorðan gefelde,
 55 ðæt ðú newilnast weora éniges déað.
 Ac ðú synfulle simle lárdes,
 ðæt hío cerrende Críste hérdon
 and híom líf mid ðé langsum begéton;
 swilce ðú æt dóme, dryhten, oferswíðdest
 60 ealra synna cýnn sáula neriend.
 Ic on unrihtum, éacðan in synnum
 geéacnod wæs: ðú ðæt ána wást,
 meahhtig dryhten, hú mé módor gebær
 in scame and in sceldum: forgef me, sceppend mín,
 65 ðæt ic fram ðæm synnum selfa gecerre,
 páðy míne ældran ær geworhtan
 and ic selfa éac sioððan beéode.
 Ac ðú selua, god, sóð ân lufast:
 þý ic ðé mid bénum biddan wille
 70 lífes and lisse, líohtes aldor,
 forðan ðú mé uncúðe éacðan derne
 þínre snetera hord selfa óntéendes.
 Þú mé, meahhtig god, milde and blíðe
 ðurh ýsópon ealne áhlúttara,
 75 þonne ic geclénsod Críste héro
 and éac ofer snáwe self scínende
 þínre sibbe lufan sóna geméte.
 Ontýn nú, elmehtig, éarna hléoðor,
 ðæt mín gehérnes hehtful weorðe
 80 on geféan blíðse forðweard tó ðé;
 ðanne bíoð on wenne, waldend, simle
 pá gebrocenan bân, bilwit dñs,
 ðápe on hénðum ær hwíle wæron.
 Áhwerf nú fram synnum, sáula neriend,
 85 and fram misdédum mínra gylta
 þíne ánsíone, ælmeahhtig god,
 and ðurh miltsunga meahhta þínra
 ðú unriht mín eall ádlga.
 Æc ðú, dryhten Críst, cléne hiortan
 90 in mé, mehtig god, módswiðne geðanc
 tó ðolienne ðínne willan
 and tó healdenne hálige dómas
 and ðú rihtne gást, rodera waldend,
 in ferðe mínum feste geniowa.
 95 Neáweorpðú mé, weoruda dryhten,
 fram ánsíone ealra þínra miltsa,
 né ðane góðan fram mé gást háligne
 áfferredne, fréa ælmeahhtig.
 þínre árna mé eal nebescerwe.

- 100 Sæle nú blīðse mé, bilewit dūs,
 pīnre hælo heht, helm alwihta,
 and mé, lifgende liohtes hiorde,
 gāste ðīne, god, selfa getreme,
 ðæt ic aldorlice â forð sioððan
 105 tó ðīnum willan weorðan môte.
 Simle ic ðīne weogas wānhogan lārde,
 ðæt hīe árléase eft gecerdan
 tó hiora selfra sáula hiorde,
 gōd, selfa tó ðe gāstes mundberd
 110 ðurh sibbe lufan séocan scoldan.
 Befréo mé an ferðe, fæder mancynnes,
 fram blōdgete and bealanīðum;
 god lifigende, gylta geclānsa,
 hēlo and helpend, hiofenríces weard:
 115 ðanne tunge mín trīowfest blīssað
 for ðīnes selfes sōðfestnesse.
 Ontýn nú, waldend god, weoloras míne,
 swá mín mūð sioððan mæhte ðīne
 and lof georne līodum tó blīðse
 120 sōð sigedryhten séccende wæs.
 Ic ðe onségednesse sōna bróhte,
 weoruda dryhtne, ðér ðú wolde swá,
 ðá ðú ðæt nelufedest, lifes bretta,
 ðæt ic ðe bernelác bre[n]gan móste
 125 déadra néata dryhtne tó willan.
 Ac ðe micle má, mehtig dryhten,
 lifiende Críst, liicwerðe bið
 sé gehnysta gást, hiorte geclānsod
 and geéadméded ingepancum;
 130 ðá ðú ælmæhtig æfre neáwest,
 Gedoo nú fræmsume frófre ðīne
 tó ðīnum gódan gāstes willan,
 ðætte Sione dūn sigefest weorðe
 and weallas sion wynfeste getremed
 135 Hierusolime, god lifiende!
 Swá pú, fréa meahhtig, anféhst sīpðan
 líofvende lác líoda pīnre,
 hælend manna! hío ðæt hálige cealf
 ðn wīgbed pīn willum ásettað,
 140 liohtes aldor; forgef mé, lifigende
 meotod māncynnes, mæhtig dūs,
 ðæt ðá sorhfullan sáule wunde,
 páðe ic on ælde oððe ðn giogede
 in flāschaman gefrēmed hæbbe,
 145 leahtra hegeléasra, mid lufan pīnra
 gāstæ forgeofene glīd[an] môte.“
 Swæ pingóde píode aldor

- Dáuid tó dryhtne, dēda gemyndig,
 ðæt hine mēhtig god mannum tó frófre
 150 ðæs cýnedómes Crīst neriende
 waldende gōd weorðne munde;
 forðon hē gebētte balanīða hord
 mid ēaðmēde ingepance,
 ðāðe hē ōn ferðe gefrēmed hæfde,
 155 gāstes wunde. Forgef ūs, gōd mæhtig,
 ðæt wē synna hord simle oferwinnan
 and ūs gecearnian ēce drēamas
 an lifigendra landes wenne. Amen.

XXIII. DER KENTISCHE HYMNUS.

Hs. des Brit. Museums (London) Vespas. D VI, bl. 68b.

- Wuton wuldrian weorada dryhten,
 hālgan hlīðorewidum hiofonrīces weard,
 lufian liofwendum lifes āgend,
 and him simle sio sigefest wuldor
 5 ūppe mid ænglum and on eorðan sibb
 gumena gehwilecūm goodes willan.
 Wē ðē heriað hālgum stefnum
 and wē blætsiað bilewitne fēder
 and ðē panciað, pīoda walden,
 10 ðīnes weorðlican wuldordrēames,
 and ðāre miclan mægena gerēna,
 ðe ðū, god dryhten, gāstes mæhtum
 hafest on gewældum hiofen and eorðan,
 ān ēce fēder, ælmehtig god!
 15 Ðū eart cýninga cýninge cwicera gehwilces,
 ðū eart sigefest sunu and sōð hēlend
 ofer ealle gesceft angla and manna.
 ðū, dryhten god, on drēamum wunast
 on ðære ūpplican æðelan ceastre,
 20 frēa folca gehwæs, swā ðū æt fruman wære
 efenēadig bearn āgenūm fæder.
 ðū eart heofenlic lioht and ðæt hālige lamb,
 ðe ðy mānsilde middangeardes
 for pīnre ārfestnesse ealle tōwurpe,
 25 fiond geflāmdest, folc generedes,
 blōde gebohtest bearn Isrāēla.
 ðā ðū āhōfe ðurh ðæt hālige triow
 ðīnre ðrōwunga ðrīostre senna,
 ðæt ðū ōn hēahsetle heafena rīces
 30 sitest sigehrēmig on ðā swiðran hand

- ðinum göðfæder gásta gemyndig.
 Mildsa nú mehtig manna cynne
 and of leahtrum álés ðíne ðá líofan gesceft
 and ús hále gedó, heleða sceppend,
 35 niða nergend, for ðínes naman áre.
 ðú eart sóðlice simle hálíg
 and ðú eart ána áce dryhten
 and ðú ána bíst eallra déma
 cwucra gé deádra, Crist nergend;
 40 forðan ðú on ðrymme rícsast and on ðrínesse
 and on ánesse, ealles waldend,
 líofena héahcyninc, hálíges gástes
 fegere gefelled in fæder wuldre.

35a *lies* niðða.39b *lies* Crist nergende *Holthausen Angl. Beibl. V 196.*

XXV. ORATIO POETICA

nach Lumby EETS 65 p. 36 (Hs. in Cambridge Corp. Christ. Coll. 201).

- Thænne gemiltsað þé, *mundum qui regit,*
 ðéoda þrymcyninge *thronum sedens*
 á bútan ende,
 sáule wine.
 5 Geunne þé on lífe *auctor pacis*
 sibbe gesælda, *salus mundi,*
 metod sé mæra *magna virtute.*
 and sé sóðfæsta *summi filius*
 fó on fultum, *factor cosmi.*
 10 sé of æðelre wæs *virginis partu*
 clæne ácenned, *Christus in orbem,*
 metod purh Márian, *mundi redemptor.*
 And purh þæne hálgan gást *voca frequenter,*
 bide helps hine, *clementem dominum.*
 15 sê onsênded wæs *summo de throno.*
 and þære clænan *clara voce*
 — — — — —
 þe gebyrdboda *bona voluntate,*
 þæt heo scolde cennan *Christum regem,*
 ealra cyninga cyninge, *casta vivendo,*
 20 and þú þá sóðfæstan *supplex roga,*
 fultumes fricolo *virginem almam.*
 and þær æfter tō *omnes sanctos*
 blōmōd bidde, *beatos et justos,*
 þæt hí ealle þé *unica voce*
 25 þingian tō þéodne, *thronum regentem*
 écum drihtne, *alta polorum*

pæt hó þíne sáule, *summus iudex*,
 onfó fréolíce, *factor æternus*.
 and hie gelæde *in lucem perennem*,
 30 þær éadige *animæ sanctæ*
 ríce restað *regnis cælorum*.

29 *hs. hé.*

XXV. DAS GRAB.

Handschrift in Oxford Bodl. 343 bl. 170a; vgl. Schröder Angl. V 289.

- De wes bold gebyld, er þu iboren wære;
 ðe wes molde imynt, er ðu of moder come.
 Ac hit nes no idiht ne þeo deopnes imeten,
 nes gyt iloced, hu long hit þe were.
 5 Nu me þe bringæð, þer ðu beon scealt;
 nu me sceæl þe meten and þa molde seoðða.
 Nebið no þin hus healice itinbred,
 hit bið unheh and lah, þonne þu list perinne:
 ðe helewages beoð laze, sidwages unheze,
 10 þe rof bið ibyld þire broste ful neh.
 Swa ðu scealt on molde wunien ful calde.
 Dimme and deorcæ pet den fulæt on honde.
 Dureleas is pet hus and deare hit is wiðinnen.
 Ðær þu bist feste bidytt and dæð hefð þa cæge.
 15 Ladlic is pet eorðhus and grim inne to wunien.
 Ðer þu scealt wunien and wurmes þe todeleð.
 Ðus ðu bist ilegd and ladæst þine fronden:
 nefst ðu nenne freond, þe þe wylle faren to,
 ðæt efre wule lokien, hu þe pet hus þe likie.
 20 ðæt æfre undon ðe wule ða dure.
 and þe æfter lihten:
 for sone þu bist ladlic and lad to iseonne.
 For sone bið þin hæfet faxes bireued,
 al bið ðes faxes feirnes forworden,
 25 næle hit nan mit fingres feire stracien.

B. ZAUBERSPRÜCHE.

XXVI. GEGEN VERZAUBERTES LAND.

Londoner handschrift (Brit. Mus.) Caligula A VII, blatt 171; unser text nach Grein-Wülkers Bibliothek I 312.

Hér ys séo bót, hú ðú meaht þíne æceras bétan, gif hí nellap wel wexan
 oppe þær hwile ungedéfe þing on gedón bið on drý- oððe on lybláce.
 Genim þonne on niht, ær hyt dagige, feower tyrf on feower healfa þæs landes
 and gemearca, hú hý ær stódon. Nim þonne ele and hunig and beorman and ælces

- 5 féos meole, þe on þæm lande sý, and ælces treowcynnes dæl, þe on þæm lande sý
gewexen, butan heardan béaman and ælcra namecúpre wyrte dæl butan glappan ánon
and dó þonne háligwæter ðæron and drype þonne priwa on þone staðol pára turfa
and cwepe ðonne ðas word: *Crescite wexe et multiplicamini* and gemænigfealda *et*
10 *replete* and gefylle *terram* pás eorðan. *in nomine patris et filii et spiritus sancti*
sint benedicti. And *pater noster* swá oft swá þæt óðer. And bere síppan ðá turf tó
circean and mæssepreost ásinge feower mæssan ofer þán turfon and wende man þæt
gréne tó dán weofode and síppan gebringe man pá turf, þær hi ær wæron, ær sunnan
setlgange. And hæbbe him gæworht of cwicbéame feower Cristes mælo and áwrote
on ælcon ende: Matheus and Marcus, Lucas and Iohannes. Lege þæt Cristes mæl
15 on þone pyt neopeweardne, cweðe ðonne: *Crux Matheus, crux Marcus, crux Lucas,*
crux sanctus Iohannes. Nim ðonne pá turf and sete ðær ufon on and cwepe ðonne
nigon sípon pás word: *Crescite*, and swá oft *Pater noster*, and wende þe þonne
éastweard and onlút nigon síðon éadmódlíce and cweð þonne pás word:

- Éastweard ic stande, árena ic mé bidde,
20 bidde ic þone méran *domine*, bidde ðone miclan drihten,
bidde ic ðone háligan heofonríces weard;
eorðan ic bidde and úpheofon
and ðá sópan sancta Mārian
and heofones meaht and héahreced,
25 þæt ic móte þis gealdor mid gife drihtnes
tóðum ontýnan purh trumne gepanc,
áweccan pás wæstmas ús tó woruldnytte,
gefyllan pás foldan mid fæste geléafan,
wlitigigan pás wanegturf, swá sé witega cwæð,
30 þæt sé hæfde áre on eorþrice, sépe ælmyssan
dælde dómlíce drihtnes pances.

- Wende þe þonne III sunganges, ástrece þe þonne on andlang and árim þær letanias
and cweð þonne: *Sanctus, sanctus, sanctus* op ende. Sing þonne *Benedicite* ápenedon
earmon and *Magnificat* and *Pater noster* III and bebéod hit Criste and sancta
35 Mārian and þære hálgan róde tó lofe and tó weorpinga and áre pá, þe þæt land
áge, and eallon pá, þe him underðeodde synt. ðonne þæt eall sie gedón, þonne
nime man uncúp séð æt ælmesmannum and selle him twá swyle, swylce man æt
him nime, and gegaderie ealle his sulhgeteogo tógædere; borige þonne on pá, béame
stór and finol and gehálgode sápan and gehálgod sealt. Nim þonne þæt séð, sete
40 on þæs súles bodig, cweð þonne:

- Erce, Erce, Erce, eorpan módor,
geunne þe sé alwalda, éce drihten,
æcera wexendra and wridendra,
éacniendra and elniendra,
45 sceafta heries, scíre-wæstma
and þære brádan berewæstma
and þære hwítan hwætewæstma
and ealra eorpan wæstma. Geunne him éce drihten
and his hálige, þe on heofonum synt,
50 þæt hys yrþ sí gefripod wið ealra fconda gehwæne,
and héo sí geborgen wið ealra bealwa gehwyle,
pára lybláca geónd land sawen.
Nú ic bidde ðone waldend, séðe ðas woruld gesceóp,
þæt nesý nán tó þæs cwidol wif nú tó þæs cræftig man,
55 þæt áwenden nemæge word pus gecwedne.

Þonne man þá sulh forð drife and þá forman furh onscéote, cweð þonne:

Hál wes þú, folde, fira módor,
béo þú grówende on godes fæpme,
fódre gefyllled fírum tó nytte.

Nim þonne ælces cynnes melo and ábacæ man innewerdre handa brádnæ hláf and 60
gecneð hine mid meolce and mid háligwætere and legge under þá forman furh.
Cwepe þonne:

Ful æcer fódres fíra cinne,
beorht blówende, þú geblétsod weorp
þæs háligan noman, þe ðás heofon gesceóp 65
and ðás eorþan, þe wé on lifíap;
sé god, sé pás grundas geworhte, geunne ús grówende gife,
þæt ús corna gehwyle cume to nytte.

Cweð þonne III *Crescite in nomine patris, sint benedicti. Amen* and *Pater* 70
noster þriwa.

XXVII. GEGEN HEXENSTICH.

Harl. Msc. (Brit. Mus.) nr. 585, bl. 175 = Grein-Wülker, Bibliothek I 317.

Wið færstice feferfuige and seo réade netele, ðe þurh ærn inwyxð, and weg-
bráde; wyll in buteran.

Hlúde wæran hý, lá hlúde, ðá hý ofer þone hlæw ridan;
wæran anmóde, ðá hý ofer land ridan.

5 Scyld ðú ðé, nú þú ðysne nið genesan móte:
út, lýtel spere, gif hérinne sie!

Stóð under linde under léohtum scylde,
þér ðá mihtigan wíf hyra mægen beráeddon
and hý gyllende gáras sændan.

10 Ic him óðerne eft wille sændan
fléogende flán forane tógeánes:
út, lýtel spere, gif hit hérinne sý!

Sæt smið, slóh seax lýtel,
. íserna wund swíðe:

15 út, lýtel spere, gif hérinne sý!
Sýx smiðas sætan, wælspera worhtan:
út, spere! næs in, spere!

Gif hérinne sý ísenes dæl,
hægtessan geweorc, hit sceal gemyltan!

20 Gif ðú wære on fell scoten oððe wære an flésc scoten
oððe wære on blód scoten oððe wære on bân scoten
oððe wære on lið scoten; næfre nesý ðín líf átæsed;
gif hit wære ésa gescot oððe hit wære ylfa gescot
oððe hit wære hægtessan gescot: nú ic wille ðín helpan.

25 þis ðé tó bóte ésa gescotes, ðis ðé tó bóte ylfa gescotes,
ðis ðé tó bóte hægtessan gescotes: ic ðín wille helpan.

Fléoh þér on fyrgen
hæfde hálvestu. Helpe ðín drihten!

Nim þonne þæt seax, ádo on wætan.

XXVIII. WITH YMBE.

Handschrift in Cambridge, Corp. Christ. Colleg. nr. 41, s. 202; vgl. Zupitza Angl. I 190.

Nim eorþan, oferweorp mid þinre swiþran handa under þinum swiþran fēt and ewet:

Fó ic under fót, funde ic hit.
 Hwæt, eorðe mæg wið ealra wihta gehwilce
 5 and wið andan and wið æminde
 and wið þá micelan mannes tungan.

And wið on forweorp ofer gréot, þonne hi swirman, and cweð:

Sitte gé, sigewif, sigað tó eorþan!
 næfre gé wilde tó wudu fléogan!
 10 Béo gé swá gemindige mínes gódes,
 swá bið manna gehwile metes and épeles.

C. HELDENSAGE UND HISTORISCHE DICHTUNG.

XXIX. WIDSITH

aus der Exeterhandschrift fol. 84b—87a; vgl. Grein-Wülker, Bibliothek I 1.

Widsið maðolade, wordhord onléac
 sépe monna máest mærpas ofer eorþan,
 folca geóndfærde: oft hé on flette gepáh
 mynelicne máppum. Him from Myrgingum
 5 æpelo onwócon. Hé mid Ealhilde,
 fæltre freopuwebban, forman sípe
 Hréðcyniges hám gesóhte
 éastan of Ongle, Eormanrices,
 wrápes wærlogan. Ongon þá worn sprecan:
 10 „Fela ic monna gefrægn mægþum wealdan;
 sceal péodna gehwyle péawum lifgan,
 eorl æfter óþrum éðle rædan,
 sépe his péodenstól gepéon wile!
 Þára wæs Hwála hwile sélast
 15 and Alexandreas ealra ricost
 monna cynnes and hé máest gepáh,
 þárape ic ofer foldan gefrægen hæbbe.
 Ætla wéold Húnum, Eormanric Gotum.
 Becca Bainingum, Burgendum Gifca.
 20 Cásere wéold Créacum and Cælic Fínum,
 Hagen Holm-Rygum and Heoden Glommum.
 Witta wéold Swæfum, Wada Hælsingum,
 Meaca Myrgingum, Mearchealf Hundingum.
 Péodric wéold Froncum, Pyle Roundingum,

2 monna *ergünzt von Grein*. 3 on *ergünzt von Grein*. 4 *hs. hine*. 5 *hs. æpele*.
 11 *hs. peoda*; *Leo peodna*. 14 *hs. wala*. 21 *hs. Holmrycum*. 21b *hs. Henden*.

- 25 Breoca Brondingum, Billing Wernum.
 Óswine wéold Eowum and Ytum Gefwulf,
 Fin Folcwalding Frésna cynne.
 Sigehere lengest Sæ-Denum wéold,
 Hnæf Hócingum, Helm Wulfingum,
 30 Wald Wóingum, Wód Pýringum,
 Sæferð Sycgum, Swéom Ongendpeow,
 Sceaðthere Ymbrum, Sceafa Long-Beardum,
 Hún Hætwerum and Holen Wrosnum.
 Hringweald wæs hāten Herefarena cyning.
 35 Offa wéold Ongle, Alewih Denum:
 sé wæs pára manna módgast ealra;
 nólhwæpre hé ofer Offan eorlscepe fremede;
 ac Offa geslóg iérest monna
 cniht wesende cyneríca mæst;
 40 nánig efencald him eorlscepe máran
 on órette: áne sweorde
 merce gemærde wið Myrgingum
 bí Fifeldore: héoldon forð síppan
 Engle and Swæfe, swá hit Offa geslóg.
 45 Hrópwulf and Hróðgár héoldon lengest
 sibbe ætsomne suhtorfædran,
 síppan hý forwrácon Wicinga cynn
 and Ingeldes ord forbígdan,
 forhéowan æt Heorote Heaðo-Beardna prym.
 50 Swá ic geóndfærde fela fremdra londa
 geónd ginne grund; gódes and yfles
 þær ic cunnade enósle bidæled,
 fréomægum feor, folgade wíde.
 Forþon ic mæg singan and secgan spell,
 55 mænan fore mengo in meoduhealle,
 hú mé cynegóde cystum dohten.
 Ic wæs mid Húnum and mid Hréð-Gotum
 mid Swéom and mid Géatum and mid Súð-Denum.
 Mid Wenlum ic wæs and mid Wærnum and mid Wicingum.
 60 Mid Gefpum ic wæs and mid Winedum and mid Gefflégum.
 Mid Englum ic wæs and mid Swáfum and mid Ænénum.
 Mid Seaxum ic wæs and Sycgum and mid Sweordwerum.
 Mid Hronum ic wæs and mid Deanum and mid Heapo-Réamum.
 Mid Pýringum ic wæs and mid Prówendum
 65 and mid Burgendum, þær ic béag gepáh:
 mé þær Gúðhere forgeaf glædlífne máppum
 songes tó léane; næs þæt sáne cyning!
 Mid Froncum ic wæs and mid Frýsum and mid Frumtingum.
 Mid Rúgum ic wæs and mid Glommum and mid Rúmwálum.
 70 Swylce ic wæs on Eotule mid Ælfwine:

- sé hæfde moncynnes míne gefræge
 leohteste hond lofes tó wyrrenne,
 heortan unhnéaweste hringa gedáles,
 beorhtra béaga, bearn Éadwines.
- 75 Mid Sercingum ic wæs and mid Séringum,
 Mid Créacum ic wæs and mid Finnum and mid Cásére,
 sépe winburga geweald áhte,
wiolena and wilna and Wala ríces.
 Mid Scottum ic wæs and mid Peohtum and mid Scride-Finnum;
- 80 mid Lidwicingum ic wæs and mid Léonum and mid Long-Beardum,
 mid Hæðnum and mid Hælepum and mid Hundingum;
 mid Israhélum ic wæs and mid Exsyringum,
 mid Ebréum and mid Indéum and mid Égyptum;
 mid Móidum ic wæs and mid Persum and mid Myrgingum
- 85 and Mofdingum and ongend Myrgingum
 and mid Amothingum. Mid Éast-Pyringum ic wæs
 and mid Éolum and mid Istum and Idumingum.
 And ic wæs mid Eormanríce ealle práge,
 ðær mé Gotena cyning góde dohte;
- 90 sé mé béag forgeaf, burgwarena fruma,
 on pá m siexhund wæs smátes goldes
 gescyred sceatta scillingríme;
 pone ic Éadgilse on áht sealde,
 mínum hléodryhtne, pá ic tó hám biewóm
- 95 léofum tó léane, pæspe hé mé lond forgeaf,
 mínes fæder épel, fréa Myrginga,
 and mé pá Ealhild óperne forgeaf,
 dryhtewén dugupe, dohtor Éadwines.
 Hyre lof lengde geónd londa fela,
- 100 ponne ic be songe secgan sceolde,
 hwær ic under swegle sélast wisse
 goldhrodene cwén gíefe bryttian.
 Ðonne wit Scilling scíran reorde
 for uncerum sigedryhtne song áhófan,
- 105 hlúde bí hearpan hléopor swínsade,
 ponne monige men móðum wlonce
 wordum sprécan, pápe wel cúpan,
 pæt hí næfre song séllan nehýrdon.
 Ðonan ic ealne geóndhwearf épel Gotena;
- 110 sóhte ic á *gesípa* pá sélestan:
 pæt wæs innweorud Earmanríces.
 Heðcan sóhte ic and Beadecan and Herelingas,
 Emercan sóhte ic and Fríðlan ond Éast-Gotan,
 fróðne and góðne fæder Unwénes.
- 115 Seccan sóhte ic and Beccan, Seafolan and Ðéodríc,

78 *hs.* *wiolane.* 81 *Grein vermutet Hæreþum.* 101 *hs.* *swegl.* 103 *hs.*
donne. 110 *hs.* *sípa.*

- Heaporíc and Sifecan Hlīpe and Inegenpeow.
 Éadwine sóhte ic and Elsan, Ægelmund and Húngár
 and pá wloncan gedryht Wip-Myrginga.
 Wulfhere sóhte ic and Wyrmhære: fuloft þær wīg neálæg,
 120 þonne Hréða here heardum sweordum
 ymb Wistlawudu wergan sceoldon
 ealdne épelstól Ætlan léodum.
 Ráðhere sóhte ic and Rondhere, Rúmstán and Gíslhere,
 Wipergield and Freoperíc, Wudgan and Háman:
 125 newæran þæt gesípa pá sáemestan,
 péahpe ic hý áníht nemnan sceolde.
 Fuloft of pá m héape hwínende fléag
 giellende gár on grome péode:
 wræccan þær wéoldan wundnan golde,
 130 werum and wífum, Wudga and Háma.
 Swá ic þæt symle onfond on þære feringe,
 þæt sé bíp léofast londbúendum,
 sépe him god syleð gumena rice
 tó gehealdenne, penden hé hér leofað.“ —
 135 Swá scrípende gesceapum hweorfað
 gléomen gumena geónd grunda fela,
 pearfe secgað, poneword sprecap,
 simle súð oppe norð sumne gemétað
 gydda gléawne, geofum unhnéawne,
 140 sépe fore dugupe wile dóm áræran,
 eorlscipe æfnan, oppæt eal scæceð,
 léoht and lif somod: lof sé gewyrceð,
 hafað under heofonum héahfæstne dóm.

XXX. DER ÜBERFALL VON FINNSBURUH.

Nach einer verschollenen handschrift gedruckt bei Hickes, Ling. Sept. Thesaurus I 192; darnach unser text, zu dem die fussnoten die abweichungen von Hickes verzeichnen. Vgl. auch Möller, das ae. volksepos s. 151.

- hornas byrnað næfre.“
 Hléopróde ðá heapogeong cyning:
 „Ne ðis nedagað éastan né hér draca nefléogeð
 né hér ðisse healle hornas nebyrnað;
 5 ac hér forþ berað
 Fugelas singað,
 gylleð græghama, gúðwudu hlynneð,
 scyld scefte oncwýð. Nú scýneð þes móna
 waðol under wolenum, nú árisað wéadæda,
 10 ðe ðisne folces níð fremman willað.
 Ac onwacnigeað nú, wígend míne!
 hebbað éowre lúnda, hiegeap on ellen,

2 hearogeong *H.* 7 lies gyleð und hlyneð? 12 habbað eowre landa *H.*
 12 b hie geap *H.*

- winnað on orde, wesað onmóde!“
- 15 Ðá áras mænig goldhladen ðegn, gyrde hine his swurde;
 ðá tó dura éodon drihtlice cernpan;
 Sigeferð and Eaha hyra sword getugon
 and æt óprum durum Ordláf and Gúpláf,
 and Hengest sylf hwearf him on láste.
- 20 Ðágýt Gárulf Gúðere styrode,
 ðæt hé swá fréolic feorh forman siþe
 tó ðære healle durum hyrsta neþære,
 nú hyt nýpa heard ányman wolde;
 ac hé frægn ofer eal undearnunga
- 25 déormód hælep, hwá ðá duru héolde:
 „Sigeferð is mín nama, cweð he, ic éom Secgena léod,
 wreccæa wíde cúð. Fæla ic wéana gebád,
 heardra hilda! ðé is gýt hér witod,
 swæper ðú sylf tó mé sécean wylle.“
- 30 Ðá wæs on healle wælslihta gehlyn:
 sceolde celrod bord cénum on handa,
 bānhelm berstan; buruhðelu dynede,
 oð æt ðære gúðe Gárulf gecrang
 ealra árest eorðbúendra,
- 35 Gúðláfes sunu, ymbe hyne góðra fæla,
 hwearflícra hráw. Hraefn wandróde
 sweart and sealobrún; swurdléoma stód,
 swylce eal Finnsburuh fýrenu wære.
 Negefrægn ic næfre wurplicor æt wera hilde
- 40 sixtig sigebeorna sél gebærann,
 né néfre swánas swétne medo sél forgyldan,
 ðonne Hnæfe guldān his hægstealdas.
 Hig fuhton fíf dagas, swá hyra nān neféol
 drihtgesíða, ac hig ðá duru héoldon.
- 45 Ðá gewát him wund hæleð onwæg gangan,
 sáde, þæt his byrne ábrocen wære
 heresceorpum hrór — and éac wæs him helm ðyrl.
 Ðá hine sóna frægn folces hyrde,
 hú ðá wígend hyra wunda geniæson
- 50 oððe hwæper ðæra hyssa

14 winnað *H.* 23 neþære *H.* 27 wrecen *H.*, weuna *H.* 28 heordra *H.*
 31 sceolde celas borð genumon handa *H.* 36 hwearfleccra hrær *H.* 41 swa noc
 hwitne medo *H.*

XXXI. DIE WALDERE-FRAGMENTE.

Hs. in Kopenhagen autotypiert bei Holthausen, die ae. Waldere-Bruchstücke, Göteborg 1899.

A. hyrde hyne georne:
 „Huru Welandes worc negeswiceð
 monna ænigum, ðaraðe Mimring can

- heardne gehcaldan. Oft æt hilde gedreās
 5 swātfāg and sweordwund secg æfter óðrum.
 6 Ætlan ordwyga! nelæt ðín ellen nūgýt,
 gedreōsan dryhtscipe. Nū is sē dæg cumen,
 9 ðæt ðú scealt áninga óðer twega
 10 líf forlōosan óððe langne dōm
 ágan mid eldum, Ælfheres sunu!
 Nalles ic ðé, wine mīn, wordum eide,
 ðý ic ðé gesáwe æt ðām sweordplegan
 ðurh edwitscype æniges monnes
 15 wīg forbúgan óððe on weal fléon,
 líce beorgan, ðeahpe láðra fela
 ðínne byrnhomon billum hēowun;
 ac ðú symle furðor fēohtan sóhtest
 mæles ofer mearce; ðý ic ðé metod ondréd,
 20 ðæt ðú tó fyrenlíce fēohtan sóhtest
 æt ðām ætstealle, óðres monnes
 wígrædenne. Weorða ðé selfne
 gódum dædum, ðenden ðín god recce!
 Nemurn ðú for ðí méce: ðé wearð máðma cyst
 25 gifeðe tó géoce: mid ðý ðú Gúðhere scealt
 bēot forbígan, ðæsðe hé ðás beaduwe ongan
 mid unryhte ærest sécan;
 forsóc hé ðām swurde and ðām syncfatum,
 bēaga mænigo: nū sceal bega léas
 30 hworfan from ðisse hilde, hláfurd sécan
 ealdne & óððe hér ær swefan,
 gif hé ðá

- B. méce bæteran
 búton ðām anum, ðe ic éac hafa
 on stánfate stille gehíded.
 Ic wát, ðæt *hit* ðóhte Déodric Widian
 5 selfum onsendon and éac sinc micel
 máðma mid ðí méce, monig óðres mid him
 golde gegirwed — iúléan genam —
 pæsðe hine of nearwum Níðhades mæg,
 Wélandes bearn, Widia út forlét:
 10 ðurh fifela geweald forð ónette.
 Waldere maðelode, wiga ellenróf —
 hæfde him on handa hildefrófre,
 gúðbilla gripe — gyddode wordum:
 „Hwæt! ðú huru wéndest, wine Burgenda,
 15 ðæt mé Hagenan hand hilde getwæmde,

A 4 *hs.* hearne (*vgl. Byrhtn. 167. 236*). 5 *hs.* sec. 7 *hs.* gedreosan todæge.
 10 *hs.* lange. 17 *hs.* billu. 19 *hs.* mæl. 25 *hs.* gifeðe to eoce. 29 b *hs.* beaga.
 B 4 *hs.* ic. 7 *hs.* gegyrwan. 10 *hs.* gefeald. 12 *hs.* hildefróre.
 15 b *hs.* hilde gefremede and getwæmde.

- féðewigges. Feta, gyf ðú dyrre,
æt ðus heaðuwérgan háre byrnan!
Standeð mé hér on eaxelum Ælfheres lâf
gód and géapneb golde geweorðod,
20 ealles unscende æðelinges réaf
tó habbanne, þonne hand wereð
feorhhord féondum: hé bið fáh wið mé,
þonne unmaegas eft ongynnað
mécum gemétan, swá gé mé dydon.
25 Ðeah mæg sige syllan, séðe symle byð
reccend rædfest ryhta gehwiles:
séðe him tó ðám hálgan helpe gelifeð,
tó gode gíoce, hé þær gearo findeð,
gif ðá earnunga ær geðenceð.
30 þonne móten wlance welan britnian,
æhtum wealdan! ðæt is . . .

18 *hs.* standað. 21 *hs.* had. 24 *hs.* gemetað. 26 *hs.* recon and.
30 *hs.* mtoten.

XXXII. WADE.

Cambridger hs. vgl. Acad. 1896 I 137. 157 und Athenaeum 1896 nr. 3564.

Humiliatus est primus parens noster qui, cum dominus totius mundi efficeretur, ante peccatum et omnibus quae in mundo erint dominaretur, post peccatum vero a vili vermiculo scil. a pulice sive pediculo se minime potuit defendere. Qui similis fuit deo ante peccatum, post peccatum factus est dissimilis, quia hac duce rosa nunquam vertitur in saluincam. Adam autem de homine factus est quasi non-homo; nec tantum Adam, sed omnes fere fiunt quasi non-homines, ita quod dicere possunt cum Wade: summe sende ylves and summe sende nadderes, summe sende nikeres, the biden patez¹⁾ wunien; nister man nenne bute Ildebrand onne.

¹⁾ Für biden patez vermutet Liddell a. a. o. 137 bi ðen watere.

XXXIII. ÆTHELSTĀNS SIEG BEI BRŪNANBURH.

Aus der Sachsenchronik a. 937; unser text ist hergestellt auf grund der handschriftlichen excerpte in Zupitzas Übungsbuch und in Wülkers Klein. angls. Dicht. s. 82.

- Hér Æðelstán cyning, eorla drihten,
beorna béahgifa and his bróðor éac
Éadmund æðeling ealdorlangne tír
geslógon æt sæcce sweorda cegum
5 ymbe Brūnanburh: bordweal clufon,
héowon heaðolinda hamora láfum
eaforan Éadweardes, swá him geæðele wæs
fram enéomágum, ðæt hí æt campe oft

- wið lāðra gehwæne land ealgódon,
 10 hord and hámas. Hettend crungon,
 Scotta léode and scipflotan
 fáge féollon: feld dennóde
 scega swáte, síppan sunne úpp
 on morgentíd, mære tungol,
 15 glád ofer grundas, godes candel beorht,
 éces drihtnes, oð seo æðele gesceaft
 sáh tó setle. Ðær læg secg monig
 gárum ágéted, guma norðerna
 ofer scyld sceoten, swylce Scyttisc éac
 20 wérig wíges sæd. Wessexæ forð
 andlangne dæg éoredcystum
 on lást legdon láðum déodum,
 héowon hereflýman hindan ðearle
 mécum mylenscearpum. Myrce newyrndon
 25 heardes handplegan hæleða nánum,
 ðáraðe mid Anlāfe ofer éargebland
 on lides bósme land gesóhton
 fáge tó geféohte. Fífe lāgon
 on ðám campstede cyningas geonge
 30 sweordum áswefede, swylce seofone éac
 eorlas Anlāfes, unrím herges,
 flotena and Scotta. Ðær geflýmed wearð
 Norðmanna brego, néade gebæded
 tó lides stefne lýtle weorode
 35 — eréad cnear onflot —, cyning út gewát
 on fealone flóð, feorh generede,
 swylce ðær éac sé fróða mid fléame cóm
 on his cýððe norð Constantínus,
 hár hilderinc; hréman neðorfte
 40 méca gemánan: hé wæs his mága sceard,
 fréonda gefylled on folestede,
 beslāgen æt sæcce and his sunu forlét
 on wælstówe wundum forgrunden,
 geongne æt gúðe. Gylpan neðorfte
 45 beorn blandenfeax billgeslihtes,
 eald inwitta, né Anláf ðý má
 mid heora hereláfum; hlihhan neðorfton,
 ðæt hí beadoweorca beteran wurdon
 on campstede cumbolgehnāstes,
 50 gármittinge, gumena gemótes,
 wæpngewrixles, ðæs hí on wælfelda
 wið Éadweardes eaforan plegodon.
 Gewiton him pá Norðmen nægledcnearrum,
 dréorig dareða láf on Dinges mere
 55 ofer déop wæter Dyflín sécan
 and eft Íraland æwiscmóde.

- Swylce ðá gebróðor begen ætsomne,
 cyning and æðeling, cýððe sóhton,
 Wesseaxna land, wíges hrémgæ.
 60 Léton him behindan hrá bryttian
 salowigpádan, ðone sweartan hræfn
 hyrnednebban and ðone hasopádan
 earn æftan hwít æses brúcan,
 gráðigne gúðhafoc and ðæt gráge déor,
 65 wulf on wealda. Newearð wæl máre
 on ðýs íglande æfre gýta
 folces gefylled beforan ðyssum
 sweordes ecgum, ðæsðe ús segað béc,
 ealde úðwitan, síppan éastan hider
 70 Engle and Seaxe úpp becómon
 ofer bráde brimu, Brytene sóhton,
 wlance wígsmiðas Wealas ofercómon,
 eorlas árhwate eard begeáton.

XXXIV. BYRHTNOTHS TOD.

*Die Londoner handschrift Otto A XII 3 fol. 57a—62b, in der dieses fragment ge-
 standen hat, ist beim brand der Cottoniana 1731 zerstört; unser fragment war vorher
 abgedruckt von Th. Hearnius, Johannis Glastoniensis Chronica s. 570—575; dieser
 druck (H) vertritt für uns die handschrift.*

- brocen wurde;
 hét pá hyssa hwæne hors forlétan,
 feor áfýsan and forð gangan,
 hicgan tó handum and tó hige gódum.
 5 pá pæt Offan mæg ærest onfunde,
 pæt sé eorl nolde yrhðo gepolian.
 Hé lét him pá of handon léofne fléogan
 hafoc wið pæs holtes and tó pære hilde stóp;
 be páman mihte oncnáwan, pæt sé eniht nolde
 10 wácian æt páman wíge, pá hé tó wápnum féng;
 éac him wolde Éadric his ealdre gelæstan,
 fréan tó geféohte; ongan pá forð beran
 gár tó gúpe: hé hæfde gód gepanc,
 pá hwíle þe hé mid handum healdan mihte
 15 bord and brád swurd: béot hé gelæste,
 pá hé ætforan his fréan féohtan sceolde.
 Ðá pær Byrhtnóð ongan beornas trymian,
 rád and rædde, rincum tæhte,
 hú hí sceoldon standan and pone stede healdan,
 20 and bæd, pæt hyra randas rihte hcoldon
 fæste mid folman and neforhtedon ná.
 Pá hé hæfde pæt fole fægere getrymmed,

- hé lihte pá mid léodon, þær him léofost wæs,
 þær hé his heorðwerod holdost wiste.
 25 Þá stód on stæðe, stíðlice clypode
 wícinga ár, wordum mælde,
 sé on béot ábéad brimlípendra
 áerænde tó pá m eorle, þær hé on ófre stód:
 „Mé sendon tó þe sámen snelle,
 30 hét on ðe secgan, þæt þú móst sendan raðe
 béagas wið gebeorge: and éow betere is,
 þæt gé ðisne gárræs mid gafole forgylton,
 ponne wé swá hearde hilde dælon.
 Nepurfe wé ús spillan, gif gé spéðað tó pá m:
 35 wé willað wið pá m golde grið fæstnían.
 Gyf þú þat gerædest, þe hér rícost eart,
 þæt þú þíne léoda lýsan wille,
 syllan sáemannum on hyra sylfra dóm
 feoh wið fréode and niman frið æt ús:
 40 wé willað mid pá m sceattum ús tó scype gangan,
 onflot féran and éow fripes healdan.“
 Byrhtnōð mapelode, bord hafenóde,
 wand wácn e sce, wordum mælde
 yrre and anræd, ágeaf him andsware:
 45 „Gehýrst þú, sáelida, hwæt þis folc segeð?
 hí willað éow tó gafole gáras syllan,
 ættrynne ord and ealde swurd,
 pá heregeatwe, þe éow æt hilde nedéah.
 Brimmanna boda, ábéod eft ongeán,
 50 sege þínum léodum miccle lápre spell,
 þæt hér stynt unforéuð eorl mid his werode,
 þe wile geealgian épel pysne,
 Æpelrédes eard, ealdres mínes
 folc and foldan: feallan sceolon
 55 hápene æt hilde. Tó héanlic mé pinceð,
 þæt gé mid úrum sceattum tó scype gangon
 unbefohtene, nú gé þus feor hider
 on úrne eard in becómon.
 Nesceole gé swá sófte sinc gegangan:
 60 ús sceal ord and ecg ár geséman,
 grim gúðplega, ár wé gafol syllon.“
 Hét pá bord beran, beornas gangan,
 þæt hí on pá m eásteðe ealle stódon.
 Nemihite þær for wætere werod tó pá m óðrum:
 65 þær cóm flówende flód æfter ebban;
 lucon lagustréamas; tó lang hit him púhte,
 hwænne hí tógædere gáras béron.
 Hí þær Pantan stréam mid prasse bestódon,

- Eastseaxena ord and sé æschere;
 70 nemihthe hyra ænig óprum derian,
 búton hwá purh flánes flyht fyl genáme.
 Sé flód út gewát; pá flotan stódon gearowe,
 wícinga fela wíges georne.
 Hét pá hæleða hléo healdan pá briege
 75 wigan wigheardne, só wæs háten Wulfstán,
 cáfne mid his cynne: þæt wæs Cóolan sunu,
 þe ðone forman man mid his francan ofscéat,
 þe þær baldlicost on pá briege stóp.
 Þær stódon mid Wulfstáne wigan unforhte,
 80 Ælfere and Maccus, móðige twegen;
 pá noldon æt pá m forða fléam gewyrcean,
 ac hí fæstlice wið ðá fynd weredon,
 pá hwíle þe hí wápnas wealdan móston.
 pá hí þæt ongeáton and georne gesáwon,
 85 þæt hí þær briegweardas bitere fundon,
 ongunnon lytegian pá láðe gystas,
 bædon, þæt hí úpgangan ágan móston,
 ofer pone ford faran, fépan lédan.
 Ðá sé eorl ongan for his ofer móde
 90 ályfan landes tó fela lápere déode;
 ongan callian pá ofer cald wæter
 Byrhtelmes bearn, beornas gehlyston:
 „Nú éow is gerýmed, gáð ricene tó ús,
 guman, tó gúpe: god ána wát,
 95 hwá þære wælstówe wealdan móte.“
 Wódon pá wælwulfas — for wætere nemurnon —
 wícinga werod west ofer Pantan,
 ofer scír wæter, scyldas wégon
 lidmen tó lande, linde báron.
 100 Þær ongeán gramum gearowe stódon
 Byrhtnōð mid beornum. Hé mid bordum hét
 wyrcean pone wihagan and þæt werod healdan
 fæste wið féondum: pá wæs féohte néh,
 tír æt getohte; wæs séo tíð cumen,
 105 þæt þær fáge men feallan sceoldon.
 Þær wearð hréam áhafen, hremmas wundon,
 earn áses georn: wæs on eorpan cym.
 Hí léton pá of folman féolhearde speru,
 gegrundene gáras fléogan:
 110 bogan wáron bysige, bord ord onféng:
 biter wæs sé beadurás, beornas féollon
 on gehwæðere hand, hyssas lágon.
 Wund wearð Wulfmár, wælraeste gecéas
 Byrhtnōðes mæg: hé mid billum wearð,

- 115 his swustersunu, swiðe forhēawen.
 Þær wearð wicingum wiperlēan ágyfen:
 gehýrde ic, þæt Eadweard áne slóge
 swiðe mid his swurde, swenges newyrnde,
 þæt him æt fótum féoll fæge cempa;
 120 þæs him his ðéoden panc gesæde,
 þám búrpene, þá hé byre hæfde.
 Swá stemnetton stiðhægende
 hyssas æt hilde: hogodon georne,
 hwá þær mid orde ærost mihte
 125 on fægean men feorh gewinnan,
 wigan mid wápnum: wæl féol on eorðan.
 Stódon stædefæste: stihte hí Byrhtnōð,
 bæd, þæt hyssa gehwylc hogode tó wíge,
 þe on Denon wolde dóm gefeohtan.
 130 Wód þá wíges heard, wápen úp áhóf,
 bord tó gebeorge, and wið þæs beornes stóp:
 éode swá anræd eorl tó þám ceorle:
 ægper hyra óðrum yfeles hogode.
 Sende ðá sé sárinc súperne gár,
 135 þæt gewundod wearð wigena hláford.
 Hé scéaf þá mid ðám scylde, þæt sé sceaft tóbærst
 and þæt spere sprengde, þæt hit sprang ongeán;
 gegremod wearð sé gúðrinc: hé mid gære stang
 wlanene wicing, þe him þá wunde forgeaf.
 140 Fród wæs sé fyrdrinc: hé lét his francan wadan
 purh ðæs hysses hals — hand wísode —
 þæt hé on þám færsceaðan feorh geræhte.
 Ðá hé óperne ofstlice scéat,
 þæt séo byrne tóbærst: hé wæs on bréostum wund
 145 purh ðá hringlocan: him æt heortan stóð
 ætterne ord; sé eorl wæs þe blípra,
 hlóh þá módi man, sáde metode panc
 ðæs dægweorces, þe him drihten forgeaf.
 Forlét þá drenga sum daroð of handa,
 150 fléogan of folman, þæt sé tó forð gewát
 purh ðone æpelan Æpelrédes pegen.
 Him be healfe stóð hyse unweaxen,
 cniht on gecampe, sé full cáflice
 bræd of þám beorne blóðigne gár,
 155 Wulfstánes bearn, Wulfmær sé geonga;
 forlét forheardne faran eft ongeán:
 ord in gewód, þæt sé on eorpan læg,
 þe his péoden ár pearle geræhte.
 Éode þá gesyrwed secg tó þám eorle:
 160 hé wolde þæs beornes béagas gefeccan,

- réaf and hringas and gerénod swurd.
 Ðá Byrhtnōð bræd bill of scéðe,
 brád and brúneccg, and on pá byrnan slóh:
 tó rape hine gelette lidmanna sum,
 165 pá hé pæs eorles earm ámyrde;
 féoll pá tó foldan fealohilte swurd:
 nemihthe hé gehealdan heardne méce,
 wæpnes wealdan. Págyt pæt word gecwæð
 hár hilderinc, hyssas bylde,
 170 bæd gangan forð góde geféran:
 nemihthe pá on fótum leng fæste gestandan;
 — hé tó heofenum wlát —
 „*Je gepancie pé, ðéoda waldend,*
ealra pæra wynta, þe ic on worulde gebád.
 175 Nú ic áh, milde metod, máste pearfe,
 pæt þú mínum gáste gódes geunne,
 pæt mín sawul tó ðé síðian móte,
 on þín geweald, péoden engla,
 mid fripe ferian: ic éom frymðí tó pé,
 180 pæt hí helseaðan hýnan nemóton.“
 Ðá hine héowon hæðene scealcas
 and begen pá beornas, þe him big stódon.
 Ælfnōð and Wulmár bewegen lágon:
 ðá onemn hyra fréan feorh gesealdon.
 185 Hí bugon pá fram beaduwe, þe pær béon noldon:
 pær wurdon Oddan bearn árest on fléame,
 Godríc fram gúpe, and pone góðan forlét,
 þe him mænigne oft méar gesealde:
 hé gehléop pone eoh, þe áhte his hláford,
 190 on páam gerædum, þe hit riht newæs,
 and his bróðru mid him begen ærndon,
 Godwine and Godwig, gúpe negýmdon,
 ac wendon fram páam wíge and pone wudu sóhton,
 flugon on pæt fæsten and hyra feore burgon
 195 and manna má þonne hit énig mæð wære,
 gyf hí pá gearnunga ealle gemundon,
 þe hé him tó dugupe gedón hæfde.
 Swá him Offa on dæg ær ásæde
 on páam mepelstede, pá hé gemót hæfde,
 200 pæt pær móðelíce manega spræcon,
 þe eft æt pære *pearfe* polian noldon.
 Ðá wearð áfeallen pæs folces ealdor,
 Æpelrédas eorl; ealle gesáwon
 heorðgenéatas, pæt hyra heorra læg.
 205 Pá ðær wendon forð wlance pegenas,
 unearge men, efston georne:

- hí woldon pá ealle óðer twega,
 líf forlætun oððe léofne gewrecan.
 Swá hí bylde forð bearn Ælfrices,
 210 wiga wintrum geong, wordum mælde:
 Ælfwine pá cwæð, hé on ellen spræc:
 „Gemunað pá mæla, þe wé oft æt meodo spræcon,
 þonne wé on bence béot áhófon
 hæleð on healle ymbe heard gewinn!
 215 Nú mæg cunnian, hwá cene sý.
 Ic wylle míne æpelo eallum gecýpan,
 þæt ic wæs on Myrcon miccles cynnes:
 wæs mín ealda fæder Ealhelm hāten,
 wís ealdorman, woruldgesælig.
 220 Nesceolon mé on þære péode pegenas ætwitan,
 þæt ic of ðisse fyrde féran wille
 eard gesécan, nú mín ealdor ligeð
 forhéawen æt hilde; mé is þæt hearma mæst!
 Hé wæs ægðer mín mæg and mín hláford.“
 225 Þá hé forð éode, fáehðe gemunde,
 þæt hé mid orde áne geræhte
 flotan on pá m folce, þæt sé on foldan læg
 forwegen mid his wæpne. Ongan pá winas manian,
 frýnd and geféran, þæt hí forð éodon.
 230 Offa gemælde — æscholt ásceóc:
 „Hwæt þú, Ælfwine, hafast ealle gemanode
 pegenas tó pearfe: nú úre péoden líð,
 eorl on eorðan, ús is eallum pearf,
 þæt úre æghwylc óperne bylde
 235 wigan tó wíge, pá hwíle þe hé wæpen mæge
 habban and healdan, heardne méce,
 gár and gód swurd. Ús Godric hæfð,
 earh Oddan bearn, ealle beswicene:
 wénde þæs formoní man, pá hé on méare rád,
 240 on wlancan pá m wíge, þæt wære hit úre hláford;
 forpan wearð hér on felda folc tótwæmed,
 scyldburh tóbrocen. Ábréoðe his angin,
 þæt hé hér swá manigne man áflýmde!“
 Léofsunu gemælde and his linde áhóf,
 245 bord tó gebeorge; hé pá m beorne oncwæð:
 „Ic þæt geháte, þæt ic heonon nelle
 fléon fótes trym, ac wille furðor gán,
 wrecan on gewinne mínne winedrihten.
 Nepurfon mé embe Stúrmere stedefæste hælæð
 250 wordum ætwitan, nú mín wine gecranc,
 þæt ic hláfordléas hám síðie,
 wende fram wíge: ac mó sceal wæpen niman,

- ord and iren.“ Hé ful yre wód,
féaht fæstlice, fléam hé forhogode.
- 255 Dunnere pá cwæð — daroð ácwēhte —
unorne ceorl: ofer eall clypode,
bæd, pæt beorna gehwylc Byrhtnóð wræce:
„Nemæg ná wandian sēpe wrecan penceð
fréan on folce né for feore murnan.“
- 260 Pá hí forð éodon, feores hí neróhton:
ongunnon pá hīrédmen heardlice féohtan,
grame gárberend, and god bædon,
pæt hí móston gewrecan hyra winedryhten
and on hyra féondum fyl gewyrcean.
- 265 Him sé gýsel ongan geornlice fylstan:
hé wæs on Norðhymbron heardes cynnes,
Eegláfes bearn; him wæs Æscferð nama:
hé newandode ná æt pá m wíglegan,
ac hé fýsde forð flán genehe;
- 270 hwílon hé on bord scéat, hwílon beorn tásde:
áfre embe stunde hé sealde sume wunde,
pá hwíle ðe hé wáepna wealdan móste.
Dágýt on orde stóð Éadweard sé langa
gearo and geornful; gylpwordum spræc,
- 275 pæt hé nolde fléogan fót mæl landes
ofer bæc búgan, pá his betera leg.
Hé bræc pone bordweall and wið ðá beornas féaht,
oðpæt hé his sincgyfan on pá m sémannum
wurðlice wrec, ær hé on wæle læge.
- 280 Swá dyde Æperic, æpele geféra,
fús and forðgeorn, féaht eornoste
Sibyrhtes bróðor and swiðe mænig óper,
clufon cellod bord, éne hí weredon:
bærst bordes lærig and séo byrne sang
- 285 gryreléoða sum. Pá æt gúðe slóh
Offa pone sálidan, pæt hé on eorðan féoll
and ðær Gaddes mæg grund gesóhte.
Raðe wearð æt hilde Offa forhéawen;
hé hæfde ðeah geforpod, pæt hé his fréan gehét,
- 290 swá hé béotode ær wið his beahgifan,
pæt hí sceoldon begen, on burh rídan,
hále tó háme oððe on here crincgan,
on wælstówe wundum sweltan;
hé læg ðegenlice ðeodne gehende.
- 295 Ðá wearð borda gebræc: brimmen wódon
gúðe gegremode; gár oft purhwód
fægés feorhhús. Forð éode Wistán,
Púrstánes sunu, wið pás secgas féaht:

- hé wæs on geprange hyra prœora bana,
 300 ær him Wigelines bearn on þam wæle læge.
 Þær wæs stið gemót: stódon fæste
 wigan on gewinne; wígend cruncon
 wundum wérige, wæl féol on eorpan.
 Óswold and Éadwold ealle hwíle,
 305 begen pá gebrópru beornas trymedon,
 hyra winemágas wordon báedon,
 þæt hí þær æt ðearfe polian sceoldon,
 unwáclíce wæpna néotan.
 Byrhtwold mapelode, bord hafenóde:
 310 sé wæs ealdgenéat; æsc ácwehte,
 hé ful baldlice beornas lárde:
 „Hige sceal pé heardra, heorte pé cénre,
 mód sceal pé máre, þe úre mægen lýtlað.
 Hér líð úre ealdor eall forhéawen
 315 gôð on gréote: á mæg gnornían,
 séðe nú fram þís wíglegan wendan penceð.
 Ic éom fród féores: fram ic newille,
 ac ic mé be healfe mínum hláforde,
 be swá léofan men licgan pence.“
 320 Swá hí Æpelgáres bearn ealle bylde,
 Godric tó gúpe; oft hé gár forlét,
 wælspere windan on pá wícingas:
 swá hé on þam folce fyrmest éode,
 héow and hýnde, oðþæt hé on hilde gecranc.
 325 Næs þæt ná sé Godric, þe ðá gúðe forbéah.

299 geprang *H.* 324 oðþæt *H.* 325 gude *H.*

XXXV. FRAGMENT EINES LIEDES VON CNUT.

Historia Eliensis II 27 ed. Gale s. 505.

Merie sunge ðe muneches binnen Ely,
 ða Cnut ching reu ðerby;
 roweð, cnifes, noer the land
 and here we ther muneches sæng.

D. LYRIK.

XXXVI. SÄNGERS TROST (DEORS KLAGE).

Exeterbuch fol. 100 a = Grein-Wülker Biblioth. I 278.

Wélund him be wurman wræces cunnade,
 anhýdig eorl earfopa dréag;
 hæfde him tó gesippe sorge and longap,
 wintercealde wræce: wéan oft onfond,

- 5 síppan hine Níðhad on néde legde,
 swoncre seonobende on sýllan monn.
 Ðæs oferéode: pisses swá mæg!
 Beadohilde newæs hyre brópra déap
 on sefan swá sár swá hyre sylfre þing,
 10 þæt héo gearolíce ongieten hæfde,
 þæt héo éacen wæs: áefre nemeahte
 priste gepencan, hú ymb þæt sceolde.
 Ðæs oferéode: pisses swá mæg!
 Wé þæt Mæðhilde monge gefrugnon:
 15 wurdon grundléase Géates frige,
 þæt him seo sorglufu slép ealne binóm.
 Ðæs oferéode: pisses swá mæg!
 Ðéodric áhte þrítig wintra
 Máringa burg: þæt wæs monegum cúp.
 20 Ðæs oferéode: pisses swá mæg!
 Wé geáscóðan Eormanríces
 wylfenne gepóht: áhte wíde folc
 Gotena ríces; þæt wæs grim cyning.
 Sæt secg monig sorgum gebunden
 25 wéan on wénan, wýscte geneahhe,
 þæt þæs cyneríces ofercumen wære.
 Ðæs oferéode: pisses swá mæg!
 Siteð sorgcearig sælum bidæled,
 on sefan sweorceð: sylfum pinceð,
 30 þæt sý endeléas earfoða dæl.
 Mæg þonne gepencan, þæt geónd pás woruld
 wítig dryhten wendeð geneahhe
 eorle monegum, áre gescéawað,
 wíslíene blæd, sumum wéana dæl.
 35 þæt ic bí mé sylfum seegan wille,
 þæt ic hwíle wæs Heodeninga scop,
 dryhtne dýre: mé wæs Déor noma.
 Áhte ic fela wintra folgað tilne,
 holdne hláford, oppæt Heorrenda nú,
 40 léoðcræftig monn, londryht gepáh,
 þæt mé eorla hléo ár gescalde.
 Ðæs oferéode: pisses swá mæg!

XXXVII. WANDERER

Exeterbuch fol. 76b = Grein-Wülker Bibl. I 284.

Oft him ánhaga áre gebídeð,
 metudes miltse, péahpe hé módcearig
 geónd laguláde longe sceolde

- hréran mid hondum hríncealde sá,
 5 wadan wræclastas: Wyrð bið ful áræd!
 Swá cwæð cardstapa earfepa gemyndig,
 wrápra wælsleahta, winemæga hryre:
 „Oft ic sceolde ána úhtna gehwylce
 mine ceare cwípan! nis nú cwicra nân,
 10 þe ic him mōdsefan mínne durre
 sweotule áseegan. Ic tó sóðe wát,
 þæt bið in eorle indryhten þeaw,
 þæt hé his ferðlocan fæste binde,
 healde his hordcofan, hycge swá hé wille;
 15 nemæg wérig mōd Wyrðe wiðstandan
 né sē hréo hyge helpe gefremman.
 Forðon dómgeorne dréorigne oft
 in hyra bréostcofan bindað fæste.
 Swá ic mōdsefan mínne sceolde
 20 oft earmcearig éðle bidæled
 fréomægum feor feterum sálan,
 síppan géara iú goldwine *mine*
 hrúse heolstre biwrah and ic héan ponan
 wód wintercearig ofer wapena gebind,
 25 sóhte sele dréorig sinces bryttan,
 hwær ic feor oppe néah findan meahhte,
 ponepe in meoduhealle miltse wisse
 oppe mec fréondléasne fréfran wolde,
 wenian mid wynnum! Wát sépe cunnað,
 30 hú slípen bið sorg tó geféran,
 pámppe him lýt hafað léofra geholena:
 warað hine wræclást — nales wunden gold,
 ferðloca fréorig — nalæs foldan blæd;
 gemon hé selescegas and sincpege,
 35 hú hine on geoguðe his goldwine
 wenede tó wiste: wyn eal gedréas!
 Forpon wát sépe sceal his winedryhtnes
 léofes lárwidum longe forpolian,
 ðonne sorg and slæp somod ætgædre
 40 earmne ánhogan oft gebindað:
 pinced him on móde, þæt hé his mondryhten
 clyppe and cysse and on cnéo lecge
 honda and héafod, swá hé hwílum ér
 in geárdagum giefstólas bréac:
 45 ðonne onwæcneð eft wineléas guma,
 gesihð him biforan fealwe wégas,
 bapian brimfuglas, bráedan fepra,
 hréosan hrím and snáw hagle gemenged.
 Þonne béoð pý hefigran heortan benne

- 50 sáre æfter swásne; sorg bið geníwad;
 þonne mága gemynd móð geóndhweorfeð,
 gréteð glíwstafum, georne geóndscéawað
 secga geseldan: swimmað oft onweg;
 fléotendra ferð nó þær fela bringeð
 55 cúðra cwidegiedda: cearo bið geníwad,
 þámpe sendan sceal swípe geneahbe
 ofer wapema gebind wérigne sefan.
 Forþon ic gepencan nemæg geónd þás woruld,
 forhwan móðsefa mín negesweorce,
 60 þonne ic eorla líf eal geóndþence,
 hú hí færlíce flet ofgeáfon,
 móðge magupegnas. Swá þes middangeard
 ealra dógra gehwám dréoseð and feallep:
 forþon nemæg wearpan wís wer, ær hé áge
 65 wintra dæl in woruldríce. Wita sceal gepýldig,
 nesceal nó tó hátheort né tó hrædwyrde
 né tó wác wiga né tó wanhýdig
 né tó forht né tó fægen né tó feohgífre
 né náfre gielpes tó georn, ær hé geara cunne.
 70 Beorn sceal gebídan, þonne hé béot spriceð,
 oppæt collenferð cunne gearwe,
 hwider hrepra gehygd hweorfan wille.
 Ongietan sceal gléaw hæle, hú gæstlic bið,
 þonne ealle pisse worulde wela wéste stondeð,
 75 swá nú missenlice geónd pisne middangeard
 winde biwáune weallas stondap
 hríme bihrorene, hryðge þá ederas;
 wóriað þá wínsalo, waldend licgað
 dréame bidrorene; duguð eal gecrong
 80 wlonc bí wealle: sume wíg fornom,
 ferede in forðwege; sumne fugel opbær
 ofer héanne holm; sumne sé hára wulf
 deaðe gedælde; sumne dréorighléor
 in eorðscræfe eorl gehýdde:
 85 ýpde swá pisne eardgeard ælda scyppend,
 oppæt burgwara breahmta léase
 eald enta geweorc ídlu stódon.
 Sé þonne pisne wealsteal wíse gepóhte
 and pis deorce líf déope geóndþenceð
 90 fród in ferðe, feor oft gemon
 wælslehta worn and þás word ácwíð:
 „Hwær cwóm mearg? hwær cwóm mago? hwær cwóm máppumgyfa?
 hwær cwóm symbla gesetu? hwær sindon seledréamas?
 Éalá beorht bune! éalá byrnwiga!
 95 éalá þéodnes prym! hú seo þrág gewát,

- genáp under nihthelm, swá heo nó wære;
 Stondeð nú on láste lóofre dugupe
 weal wundrum héah wyrmlícum fálh:
 eorlas fornóman asca prýpe,
 100 wápen wælgífru, Wyrð seo máere;
 and pás stánhleopu stormas enyssað,
 hrīð hréosende: hrúsan bindeð
 wintres wóma, þonne won cymed,
 nípeð nihtscúa: norpan onsendeð
 105 hréo hæglfare hælepum on andan.
 Eall is earfoðlic eorpan rice,
 onwendeð wyrdra gesceaft weoruld under heofonum:
 hér bið feoh láne, hér bið fréond láne,
 hér bið mon láne, hér bið mæg láne:
 110 eal pis eorpan gesteal ídel weorpeð!“
 Swá cwæð snottor on móde, gesæt him sundor æt rúne.
 Til bíp sepe his tréowe gehealdeð: nesceal náfre his torn tó rycene
 beorn of his bréostum ácypan, nempe hé ár pá bóte cunne
 eorl mid elne gefremman! Wel bið pámpa him áre séceð,
 115 frófre tó fæder on heofonum, þær ús eal seo fæstnung stondeð!

102 *hs.* hrúse.

XXXVIII. SEEFAHRER.

Exeterbuch fol. 81b = Grein-Wülker Bibl. I 209.

- Mæg ic be mé sylfum sóðgied wrecan,
 sīpas secgan, hú ic geswinedagum
 earfoðhwile oft prówáde,
 bitre bréostceare gebiden hæbbe,
 5 gecunnad in céole cearselda fela,
 atol ýpa geweale; þær mec oft bigeat
 nearo nihtwaco æt nacan stefnan,
 þonne hé be clifum cnossað; calde geprungen
 wáron míne fótas, forste gebunden
 10 caldum clommum; þær pá ceare seofedun
 hát ymb heortan; hungor innan slát
 merewérges mód. Þæt sé mon newát,
 þe him on foldan fægrost limpeð,
 hú ic earmcearig íscealdne sæ
 15 winter wunade wræccan lástum
 winemægum bidroren,
 bíhongen hrímgicelum: hægl scúrum fléag.
 Þær ic negehýrde bútan hlimman sæ,
 íscealdne wæg, hwílum ylfete song:
 20 dyde ic mé tó gomene ganetes hléopor

- and huilpan swég fore hleahtor werā,
 máw singende fore medodrince.
 Stormas páer stāncifu beotan, páer him stearn oncwæð
 ísigfepera: fuloft þæt earn bigeal
 25 *heaswigfepra*. Nāenig hléomāega
 féasceaftig ferð *fréfran* meahte.
 Forpon him gelyfeð lýt, sépe áh lifes wyn,
 gebídeð in burgum bealosípa hwón,
 wlonc and wíngál, hú ic wérig oft
 30 in brimláde bídan sceolde!
 Náp nihtscúa, norpan sníwde,
 hrím hrúsan band; hægł fēol on eorpan,
 corna caldast. Forpon cnysað nú
 heortan gepóhtas, þæt ic héan stréamas,
 35 sealtýpa gelác sylf cunnige;
 monað módes lust mæla gehwylce
 ferð tó féran, þæt ic feor heonan
 elpéodigra eard geséce.
 Forpon nis þæs módwlonc mon ofer eorpan
 40 né his gifena þæs góð né in geogupe tó þæs hwæt
 né in his dædum tó þæs déor né him his dryhten tó þæs hold,
 þæt hé á his sǣfore sorge næbbe,
 tó hwon hine dryhten gedón wille.
 Nebíp him tó hearpan hyge né tó hringpege
 45 né tó wífe wyn né tó worulde hyht
 né ymbe ówiht elles nefne ymb ýða geweale;
 ac á hafað longunge sépe on lagu fundað.
 Bearwas blóstnum nimað, byrig fægriað,
 wongas wlitigað, woruld ónetteð:
 50 ealle pá gemoniað módes fúsne
 sefan tó síðe; pámppe swá *pynceð*,
 on flóðwegas feor gewítað.
 Swylce géac monað geómrān reorde,
 singeð sumeres weard, sorge béodeð
 55 bitter in bréosthord. Þæt sé beorn newát,
 séftéadig secg, hwæt pá sume dréogað,
 pe pá wræclastas wíðost lecgæð!
 Forpon nú mín hyge hweorfeð ofer hreperlocan,
 mín móðsefa mid mereflóde
 60 ofer hwæles épel, hweorfeð wíde
 eorpan scéatas, cymeð eft tó mé
 gifre and grádig, gielleð ánfloga,
 hweteð on hwælweg hreper unwearnum
 ofer holma gelagu: forpon mé hátran sind
 65 dryhtnes dréamas þonne pis déade líf

25 *hs.* urigfepra. 26b *mit Grein; hs.* feran. 28 *hs.* gebiden. 51 *hs.* penceð. 56 *hs.* eft eadig. 61 *Grein ergünzt* geond vor eorpan. 63 *hs.* wælweg.

- læne on londe: ic gelyfe nū,
 þæt him eorðwelan éce stondað.
 Simle præora sum þinga gehwylce
 ær his tīdege tó twéon weorpeð:
 70 ádl oppe ylðo oppe ecehte
 fægum fromweardum feorh oðþringeð.
 Forþon þæt eorla gehwám æftercweþendra
 lof lifgendra, lástworda betst,
 þæt hé gewyrce, ær hé onweg seyle,
 75 fremman on foldan wið féonda nīp
 déorum dædum déofle tógeānes,
 þæt hine ælda bearn æfter hergen
 and his lof sīþpan lifge mid englum
 áwa tó ealdre, écan lifes blæd
 80 dréam mid dugeþum! Dagas sind gewitene,
 ealle onméðllan eorþan rīces;
 nearon nú cyningas né cáséras
 né goldgiefan, swylce iú wæron,
 þonne hí mæst mid him mārpa gefremedon
 85 and on dryhtlicestum dóme lifdon:
 gedroren is þéos duguð eal, dréamas sind gewitene;
 wuniað pá wácran and pás woruld healdap,
 brúcað purh bisgo. Blæd is gehnæged;
 eorþan indryhto ealdað and séarað
 90 swá nú monna gehwylc geónd middangeard:
 ylðo him on fareð, onsýn blácað,
 gomelfeax gnornað, wát his iúwine,
 æþelinga bearn eorþan forgiefene.
 Nemæg him þonne sé fláeschoma, þonne him þæt feorg losað,
 95 né swéte forswelgan né sár gefélan
 né hond onhréran né mid hyge þencan.
 Þeahpe græf wille golde strégan,
 brópor his geborenum byrgan be déadum
 mápnum mislicum, þæt hí ne mid wille:
 100 nemæg þære sáwle, þe bīp synna ful,
 gold tó géoce for godes egсан,
 þonne hé hit ær hýdeð, penden hé hér leofað.
 Micel bīp sé meotudes egса, forþon hí séo molde oncyrreð,
 sé gestapelade stīpe grundas,
 105 eorþan scéatas and úþrodor.
 Dol bīp sépe him his dryhten neondrádeþ: cymeð him sé deað
 unþinged.
 Éadig bið sépe éapmód leofað: cymeð him séo ár of heofonum,
 meotod him þæt mód gestapelað, forþon hé in his meahthe gelyfeð.
 Stieranmód seal strongum móde and þæt on stapelum healdan
 110 and gewis werum wísum cláne:

67 *hs.* stondeð. 79 *hs.* blæð. 82a *Grein; hs.* næron.
Kluge, *Angls. lesebuch.* 3. aufl.

- scyle monna gehwylc mid gemete healdan
 wip léofne and wið lāpne bealo,
 pēahpe hē hine wille fýres fulne
 oppe on bæle forbærnedne
 115 his geworhtne wine. Wyrð bīp swīpre,
 meotud meahtriga þonne ānges monnes gehygd.
 Uton wé hycgan, hwār wé hām āgen,
 and þonne gepencan, hū wé pider cumen,
 and wé þonne ēac tilien, pæt wé tó mōten
 120 in þā ēcan ēadignesse,
 pær is lif gelong in lufan dryhtnes,
 hyht in heofonum! Þæs sý þām hālgan þonc,
 pæt hē úsic geweorpade, wuldres ealdor,
 ēce dryhten, in ealle tíð! Amen.

115 *hs.* swire. 117 *hs.* se.

XXXIX. KLAGÉ DER FRAU.

Aus dem Exeterbuch fol. 115a = Grein-Wülker, Bibliothek I 302.

- Ic pis giedd wrece bī mé ful geómorre,
 mínre sylfre sið; ic pæt secgan mæg,
 hwæt ic ymþa gebád, síppan ic úp áwéox,
 níwes oppe ealdes, nó má þonne nú:
 5 á ic wíte wonn mínra wræcsipa!
 Ærest mín hláford gewát heonan of léodum
 ofer ýpa gelác: hæfde ic úhtceare,
 hwær mín léodfruma londes wære.
 Ðá ic mé féran gewát, folgað sécan
 10 wineléas wræcca for mínre weapearfe.
 Ongunnon pæt þæs monnes mágas hycgan
 purh dyrne gepóht, pæt hý tódáelden unc,
 pæt wit gewíðost in woruldríce
 lifdon láðlicost — and mec longáde.
 15 Hét mec hláford mín herheard niman:
 áhte ic léofra lýt on píssum londstede,
 holdra fréonda. Forpon is mín hyge geómor,
 ðá ic mé ful gemæcne monnan funde
 heardsáelige hygegeómorne,
 20 mód mípendne, morpor hycgende,
 blípe gebáero. Fuloft wit béotetan,
 pæt unc negedælde — nemne deað ána —
 ówiht elles; eft is pæt onhworfen:
 is nú, swá hit nó wære,
 25 fréondscipe uncer. Sceal ic feor gé néah

- mínes fela léofan fáhðu dréogan!
 Héht mec mon wunian on wuda bearwe
 under áctréo in pá m eorðscraefe:
 eald is þes eorðsele, eal ic éom oflongað;
 30 sindon dena dimme, dúna úphéa,
 bitre burgtúnas brérum beweaxne,
 wíc wynna léas. Fuloft mec hér wrápe begeat
 fromsíp frígan. Frýnd sind on eorpan
 léofe lifgende, leger weardíað,
 35 þonne ic on úhtan ána gonge
 under áctréo geónd pás eorðscrafu:
 þær ic sittan mót sumorlangne dæg,
 þær ic wépan mæg míne wræcsípas,
 earfopa fela. Forþon ic áfre nemæg
 40 þære módceare mínre gerestan
 né ealles þæs longapes, þe mec on pissum life begeat.
 Á scyle geong mon wes an geómormód,
 heard heortan gepóht, swylce habban sceal
 blípe gebáero, éacpon bréostceare,
 45 sinsorgna gedréag: sý æt him sylfum gelong
 eal his worulde wyn, sý fulwíde fáh
 feorres folclondes, þæt mín fréond siteð
 under stánhlípe storme behrímed,
 wine wérigmód wætre beflówen
 50 on dréorsele! Dréogeð sé mín wine
 micle módceare: hé gemon tó oft
 wynlícran wíc. Wá bið pá mpe sceal
 of langópe léofes ábídan!

33 *hs.* frean *vgl. Sievers Beitr. X 479.* 37 *hs.* sittam.

XL. BOTSCHAFT DES GEMAHLS

aus dem Exeterbuch fol. 123 a = Trautmann Angl. XVI 209.

- Nú ic onsundran þe seegan wille,
hwanon þis tréo cyme. Ic túdre áwéox
 in Mécealde *mereflóde néah;*
ðanon ic oftost sceal ellor londes
 settan *síðas,* sealte stréamas
cunnian on céole, cynínges háse.
 5 Fuloft ic on bátes *bósme wunode,*
gefór ofer faroð, frýnd gesóhte
 þær mec mondryhten mín *onsende*
 ofer héah hofu. Éom nú hér cumen
 on céolpele and nú cunnan scealt,

7 *onsende ergänxt Grein.* 8 *ofer héah hafu vermutet Sievers Beitr. X 516.*
 8b *Grein sceal oder ist cunnian sceal zu lesen?*

- hú þú ymb móðlufan mínes frígan
 10 on hyge hycge. Ic gebátan dear,
 þæt þú þær tífæste tréowe findest.
 Hwæt! þec þonne biddan hét sé þisne béam ágróf,
 þæt þú sinchroden sylf gemunde
 on gewitlocan wordbéotunga,
 15 þe git on árdagum oft gespræcon,
 penden git móston on meoduburgum
 eard weardigan, án lond búgan,
 fréondscype fremman; hine fæhlþo ádráf
 of sigepéode. Héht nú sylfa þe
 20 lustum lëran, þæt þú lagu dréðe,
 síþþan þú gehýrde on hlipes óran
 galan geómorne géac on bearwe.
 Nelæt þú þec síþþan síþes getwáfan,
 láde gelettan lifgendne monn!
 25 Ongin mere sécan, máwes épel!
 on site sánacan, þæt þú súð heonan
 ofer mereláde monnan findest,
 þær sé þéoden is þín on wénun!
 Nemæg him worulde willa *gelimpan*
 30 mára on gemyndum, þæsþe hé mé sægde,
 þonne inc geunne alwaldend god,
þæt git ætsomne síþþan mótan
 secgum and gesípum *sinc gedélan*,
 næglede béagas: hé genóh hafað
 35 fættan goldes *feohgestréona*
and mid elpéode épel healdeð,
 fægre foldan *and him fela peowiað*
wloncra hælepa, þeahþe hér mín winedryhten
 nýðe gebæded nacan út áþrong
 40 and on ýpa geong *ána* sceolde
 faran on flotweg forðsíþes georn,
 mengán merestréamas. Nú sé mon hafað
 wéan oferwunnen: nis him wilna gád
 né méara né máðma né meododréama,
 45 ánges ofer eorþan eorlgestréona,
 þéodnes dohtor, gif hé þín beneah
 ofer eald gebéot incer twega.
 Gecyre ic ætsomne S. R. geador,

9b *hs. fréan, vgl. Sievers Beitr. X 479.* 20 *hs. læram.* 29 *In der hs. keine lücke, ergänzt von Grein.* 32 *hs. lücke von etwa 5 buchstaben; þæt war wol abgekürzt; ergänzt von Ettmüller und Grein.* 33 *Grein sine brytnian.*
 35—36 *lücke von etwa 20 buchstaben; Grein feohgestreona; fættan statt hs. fædan mit Ettmüller und Grein.* 36 *and und healdeð mit Grein; hs. healde ohne eine lücke.* 37—38 *lücke von etwa 20 buchstaben (and war wol abgekürzt); wloncra Ettmüller, Grein.* 38 *lücke von etwa 14 buchstaben; dryhten füllt also die lücke nicht aus.* 40 *lücke von etwa 3—4 buchstaben; ana mit Ettmüller und Grein.*

- EA. W. and D, ápe benemnan.
 50 þæt hé pá wære and pá winetréowe
 be him lifgendum læstan wolde,
 þe git on ierdagum oft gespræconn.

XLI. RUINE

*aus dem Exeterbuch; vgl. Grein-Wülker Bibliothek I 296, Grein Germ. X 422
 und Schipper Germ. XIX 336.*

- Wrætlic is þæs wealstán: wyrde gebrácon,
 burgstede burston — brosnað enta geweorc.
 Hrófas sind gehrorene, hréorge torras,
 hringgeat berofen, hrim on líme,
 5 scearde scúrbeorge scorene gedrorene
 ældo undereotone — eorðgráp hafað
 waldendwyrhtan forweorone geleorene,
 heard gripe hrúsan, oþ hund cnéowa
 werpéoda gewitan. Oft þæs wág gebád
 10 réghár and réadfáh ríce æfter óþrum,
 ofstonden under stormum: stéap géap gedréas;
 wunað giet sé *wealstán* *wépn*um gehéawen;
 félon
 grimme gegrunden
 15 scán héo
 orponc ársceaft
 lámrindum béag;
 mód mo ne swiftné gebrægð
 Hwætréd in hringas, hygeróf gebond
 weallwalan wírum wundrum tógædre.
 20 Beorht wæron burgræced, burnsele monige,
 héah horngestréon, hereswég micel,
 meodoheall monig mondréama full,
 oppæt þæt onwende Wyrð seo swípe.
 Crungon walo wíde, cwóman wóldagas:
 25 swylt eall fornóm secgróf wera.
 Wurdon hyra wígsteal wéstenstapolas,
 brosnade burgsteall. Bétend crungon,
 hergas tó hrúsan. Forpon pás hofu dréorgiað
 and þæs téaforgeapa tigelum sceádeð
 30 hrósbéages hróf. Hryre wong georong
 gebrocen tó beorgum, þær iú beorn monig
 glædmód and goldbeorht, gléoman gefrætweð
 wlone and wíngál wíghyrstum scán:
 seah on sine, on sylfor, on searogimmas,
 35 on éad, on æht, on eorcanstán,
 on pás beorhtan burg brádan ríces.
 Stánhofu stóðan, stréam háte wearp

- wíðan wylme: weal eall beféng
 beorhtan bósme. þær pá þapu wáron
 40 hát on hrepre. þæt wæs hýðelfe.
 Léton þonne géotan
 ofer hárne stán, háte stréamas,
 ungesewene ylðum oppæt,
 Hringmere hátén;
 45 þær pá þapu wáron; þonne is
 re — þæt is cynelíc þing —
 húse

XLII. REIMLIED

*aus dem Exeterbuch bl. 94; unser text schliesst sich fast durchgängig an Greins
 Bibliothek III² 156 (Germ. X 306) und an Sievers Beitr. XI 345 an.*

- Mé lifes onláh, sé pis léoht onwrah
 and þæt torhte getáð tillíce onwrah.
 Glæd wæs ic glíwum glenged híwum,
 blíssa blíwum, blóstma híwum.
 5 Secgas mec ségon — symbel neálégon —
 feohgiefe gefégon; frætwe wégon
 wicg ofer wongum wrénan gongum
 lísse mid longum leoma gehongum.
 pá wæs wæstmum áweaht worold onspreht
 10 under roderum áreaht, ráðmægne oferþeaht.
 Giestas gengdon, gerscipe mengdon,
 lísse lengdon, lustum glengdon.
 Scrífenscrád glád þurh gescád in brád,
 wæs on lagustréame lád, þær mé leopu nebiglád.
 15 Hæfde ic héanne hād: newæs mé in healle gād,
 þæt þær róf weorod rād. Oft þær rinc gebād,
 þæt hé in sele ságe singewæge
 pegnum gepæge. þenden wæs ic wæge:
 horsce mec heredon, hilde generedon,
 20 fægre feredon, féondon biweredon.
 Swá mec hyhtgiefu héold, hygedryht beféold,
 stapoláhtum stéold, stepegongum wéold,
 swylce eorpe ól: áhte ic ealdorstól,
 galdorwordum gól; gomel sibbe neoföll,
 25 ac wæs géfest gear, gellende snér
 wuniende wær wilbec bescær.
 Scealcas wáron scearpe, scyl wæs hearpe:
 hlúde hlynede, hléopor dynede,
 sweglráð swínsade, swipe neminsade;
 30 burgsele bífade, beorht hlífade.

2 geteoh. 4 bleoum. 6 feorhgiefe. frætwed. wægum. 7 wic. wennan,
 8 getongum. 9 world. 10 ræd. 16 weord. 18 gepyhte. mægen. 21 hyge
 dryht beféold. 22 steald. 26 wuniendo. 30 beofode.

- Ellen éacnade, éad *weacnade*,
 fréaum flódade, frémum gódade,
 môd mægnade, myne fægnade,
 tréow telgade, tîr welgade,
 35 blæd blissade, *bléo glissade*,
 gold gearwade, gim hwearfade,
 sinc searwade, sib nearwade.
 From ic wæs in frætsum, fréolic in geatsum;
 wæs mín dréam dryhtlic, drohtað hyhtlic:
 40 foldan ic freopode, folcum ic leopode;
 lif wæs mín longe léodum in gemonge
 tîrum getonge, teala gehonge. —
 Nú mín hreper is hréoh, héofsiþum scéoh,
 nýdbysgum néah: gewíteð nihtes in fléah,
 45 sé ær in dæge wæs dýre. Scrípeð nú déop féore
 brondhord geblówen, bréostum in forgrówen
 flyhtum tóflówen. Fláh is geblówen
 miclum in gemynde; módes gecynde
 gréteð ungrynde grom *oferpynde*,
 50 bealofús byrneð, bittre tóyrneð.
 Wérig winneð, wídsið onginneð,
 sâr nesinnið, sorgum cinnið,
 blæd his blinnið, blisse linnîð,
 listum linneð, lustum netinneð.
 55 Dréamas swá hér gedréosað, dryhtscype gehréosað,
 lif hér men forléosað, leahtras oft gecéosað.
 Tréow þrág is tó trág, séo untrume genág
 stéapum *staðole* mispáh ond eal stund *gehnág*.
 Swá nú woruld wendeþ, wyrde sendeþ
 60 and hetes hendeð, hæleþ *gescendeð*.
 Wercyn gewíteð, wælgâr slíteð,
 fláh mäh flíteþ, flán mán hwíteð,
 borgsorg bíteð, bald ald þwíteþ,
 wræc fæc wríteð, wráp æð smíteþ,
 65 *syngryn* sídeð *searofearo* glídeþ,
 grom torn græfeþ, græft *ræft hæfeð*,
 searo hwít sólaþ, sumurhát cōlað,
 foldwela fealleð, féondscipe wealleð,
 eorðmægen ealdaþ, ellen *cealdað*.
 70 Mé þæt wyrd gewæf and *gewyrht* forgeaf,
 þæt ic grófe græf and þæt grimme *scræf*
 fléon flæsce nemæg, þonne flánhred dæg
 nýdgrápum nimeþ, þonne séo neaht becymeð,
 séo mé êðles ofōnn and mec hér eardes ôncōnn.

31 beacnade. 32 *hs.* frodade. fromum. 33 mine. 43 heowsiðum. 45 feor.
 49 efenpynde. 53 linnað. 58 eatole. genag. 59 world. 60 henteð hæleþe scyndeð.
 61 wercyn. 62 mon. 63 burgsorg. 64 wrīpað. 65 singrynd sidað. sæcra. 66 grom.
 hafað. 69 cōlað. 70 gehwyrht. 71 græf. 72 flean. 73 neah. 74 ônfōnn. heardes.

- 75 þonne lichoma ligeð, limu wyrm *þigep*
 and him wynne gewigeð and þá wist gepýgeð,
 oppæt béop þá bân *gebrosnad on ân*
 and æt nýhstan nân nefne sé néda tán
 balawun hér gehroren. Nebíp sé hlísa ádroren.
 80 Ær þæt éadig gepenceð, hé hine pé oftor swenceð,
 byrgeð him þá bitran synne, hogap tó þære betran wynne.
 gemon meorþa lisse, *þær* sindon miltsa blisse
 hyhtlice in heofona ríce. Uton nú hálgum gelíce
 scyldum biscereðe scyndan genereðe
 85 wommum biwerede, wuldre gehereðe,
 þær moncyn mót for meotude rôt
 sóðne god geséon and âa in sibbe geféon.

75b lima. fritep. 76 wenne. 79a gehlotene. 82a morþa. her. 84 biscyrede.
 85 genereðe. 87 gefean.

E. DIDAKTIK UND RÄTSEL.

XLIII. RUNENLIED

nach Hickes' *Thesaurus* (1705) I 135; die Londoner hs. Otho BX ist 1731 verbrannt.

- Feoh býp frófur fira gehwyleum;
 sceal ðeah manna gehwyle miclun hyt dælan,
 gif hé wile for drihtne dômes hléotan.
 Ûr býp anmód and oferhyrned,
 5 felafrecne déor, féohtep mid hornum
 máere mórstapa: ðæt is móðig wuht.
 Ðorn býp ðearle scearp, ðegna gehwyleum
 anfeng ys yfyl, ungemetun répe
 manna gehwylcun, ðe him mid resteð.
 10 Ós býp ordfruma ælere spræce,
 wísdômes wrapu and wítana frófur
 and eorla gehwám éadnys and tóhiht.
 Rád býp on recyde rinca gehwyleum
 séfte and swíphwæt ðámðe sittep on ufan
 15 meare mægenheardum ofer mílþapas.
 Cén býp cwicera gehwám cúp on fýre
 blác and beorhtlic, byrneþ oftust,
 ðær hí æpelingas inne restap.
 Gyfu gumena býp gleng and herenys,
 20 wrapu and wyrþsype, and wræcna gehwám
 ár and ætwist, ðe býp ópra léas.
 Wynne brúceþ, ðe can wéana lýt,
 sáres and sorge, and him sylfa hæfp
 blæd and blýsse and éac byrga geniht.

- 25 Hægl bȳp hwitust corna; hwyrt hit of heofones lyfte,
wealcap hit windes scūra, weorpeþ hit tó wætere sȳððan.
Nȳd bȳp nearu on bréostan, weorpeþ hí ðeah oft nipa bearnum
tó helpe and tó hæle gehwæpre, gif hí his hlystap éror.
Ís bȳp oferceald, ungemetum slidor,
30 glísnaþ glæshlúttur gímmum gelícust,
flór forste geworuht fæger ansýne.
Gér bȳp gumena hilt, ðonne god læteþ,
hálig heofones cyning, hrúsan syllan
beorhte bléda beornum and ðearfum.
35 Eoh bȳp útan unsmépe treow,
heard hrúsan fæst, hyrde fýres,
wyrtrumun underwrepyd wynan on éple.
Peorþ bȳp symble plega and hlehter
wlancum on middum, ðár wigan sittap
40 on béorsele blípe ætsomne.
Eolhxsecc ard hæfþ oftust on fenne,
wexeð on wature, wundap grimme,
blóde bréneð beorna gehwylene,
ðe him ænigne onfeng gedéð.
45 Sigel sémannum symble bȳp on hihite,
ðonne hí hine feriaþ ofer físces beþ,
op hí brimhengest bringeþ tó lande.
Tír bȳp táčna sum, healdeð trýwa wel
wip æpelingas, á bȳp on færylde
50 ofer nihta genipu, náefre swíceþ.
Beorc bȳp bléda léas, bereþ efne swáðeah
tánas bútan túdder, bȳp on telgum wlitig,
héah on helme hȳrsted fægere,
geloden léafum lyfte getenge.
55 Eh bȳp for eorlum æpelinga wyn,
hors hófum wlanc, ðár him hæleþ ymbe
welege on wiegum wríxlap spráce,
and bȳp unstillum æfre frófur.
Man bȳp on myrgpe his mágan léof:
60 sceal péah ánra gehwyle óðrum swícan,
forðám dryhten wyle dóme síne
pæt earne fláesc eorpan betácan.
Lagu bȳp léodum langsum gepúht,
gif hí sculun népan on nacan tealtum
65 and hí sáýpa swýpe brégap
and sé brimhengest bríðles negýmep.
Ing wæs érest mid ÉastDenum
gesewen seegun, op hé síððan eft
ofer wæg gewát; wæn æfter ran:

27 lies nippa *Beitr.* XII 462. 31 geworult *H.* 32 ðon *H.* 39 *ergänzt*
von Grein. 46 ðonn *H.* 53 peah *H.* hȳrsted *H.* 56 ymb *H.*; *vgl. Sievers*
Beitr. X 519. 60 odrum *H.* 64 nepun *H.* 66 gym *H.* 68 est *H.*

- 70 ðus heardingas ðone hæle nemdun.
 Épel býp oferléof æghwylcum men,
 gif hé mót ðær rihtes and gerysena on
 brúcan on blóde bléaðum oftast.
 Dæg býp drihtnes sond, déore mannum,
 75 mære metodes léoht, myrgþ and tóhiht
 éadgum and earmum, eallum bríce.
 Ác býp on eorþan elda bearnum
 flæsces fódor, féreþ gelóme
 ofer ganotes bæp: gársecg fandap,
 80 hwæper ác hæbbe æpele tréowe.
 Æsc býp oferhéah, eldum dýre,
 stíp on stapule, stede rihte hylt,
 ðeah him féohtan on firas monige.
 Ýr býp æpelinga and eorla gehwæs
 85 wyn and wyrpmynd, býp on wicge fæger,
 fæstlic on færelde fyrdgeatewa sum.
 Ior býp éafisc and ðeah á bríceþ
 fódres on foldan, hafap fægerne eard
 wætre beworpen, ðær hé wynnum leofap.
 90 Ear býp egle eorla gehwyleum
 ðonne fæstlice flæsc onginneþ,
 hráw eólian, hrúsan céosan
 blác tó gebeddan, bléda gedréosan,
 wynta gewitaþ, wéra geswícap.

72 rihtes *H.* 73 bleadum *H.* 84 *Sievers Beitr. X 519.* 86 fyrdgeacewa *H.*
 87 eafixa *H.* 88 faldan *H.* 91 ðonn *H.*

XLIV. AUS DEN EXETER-RÄTSELN.

vgl. Grein-Wülker, Bibliothek III 183 ff.

- I. Léodum is mínum, swylce him mon lác gife;
 willað hý hine ápecgan, gif hé on préat cymeð.
 Ungelíc is ús.
 Wulf is on íege, ic on óperre;
 5 fæst is þæt égland, fenne biworpen;
 sindon wælréowe weras þær on íge.
 willað hý hine ápecgan, gif hé on préat cymeð.
 Ungelíc is ús.
 Wulfes ic mínes wídlástum wénum dogode:
 10 þonne hit wæs rénig weder and ic réotugu sæt,
 þonne mec sé beaducáfa bógum bilegde:
 wæs mé wyn tó þon, wæs mé hwæpre éac láð.

Litteratur zum 1. rätsel: Dietrich ZfdA. XI 458; Rieger ZfdPh. I 215; Trautmann Angl. VI 158 und Anz. x. Angl. VII 210; Holthaus Angl.-Anz. VII 120; Nuck und Hacketier Angl. X 390. 564; Bradley, Acad. 1888, I 198; Gollancz, Athenäum 22. Febr. 1896; Holthausen Litt.-Bl. X 448, Angl. XV 188; Bülbring Litt.-Bl. XII 157; Herzfeld, Die Rätsel des Exeterbuches 1890 s. 64 und Archiv 106, 390.

Wulf mín Wulf, wéna mé píne
 sóoce gedydon, píne seldcymas
 15 murnende mód — nales meteliste.
 Gehýrest pú, Éadwacer, uncerne carne hwelp
 bireð Wulf tó wuda.
 þæt mon éape tóslíteð, þætte næfre gesomnad wæs,
 uncer giedd geador.

XV. Ic wæs wápenwiga: nú mec wlonc peceð
 geong hagostealdmon golde and sylfore
 wóum wírbogum. Hwílum weras cyssað,
 hwílum ic tó hilde hléopre bonne
 5 wilgehlépan; hwílum wyg byrep
 mec ofer mearce; hwílum merehengest
 fereð ofer flódas frætsum beorhtne;
 hwílum mægða sum mínne gefylleð
 bósm béaghroden; hwílum ic bordum sceal
 10 heard héafodléas behlyped licgan;
 hwílum hongige hyrstum frætwed
 wlitig on wáge, þær weras drineað;
 fréolic fyrdsceorp hwílum folcwigan
 wiege wegað; þonne ic winde sceal
 15 sincfág swelgan of sumes bósm;e;
 hwílum ic gereordum rincas laðige
 wlonce tó wíne; hwílum wrápum sceal
 stefne mínre forstolen hreddan,
 flýman féondsceapan. Frige, hwæt ic hátte!

XXXVI. Mec sé wæta wong wundrum fréorig
 of his innápe ærist cende.
 Newát ic mec beworhtne wulle flýsum
 hársum purh héahcræft hygeponcum mín.
 5 Wundene mé nebéoð wefle, né ic wearp hafu
 né purh préata gepræcu præd mé nehlimmeð
 né æt mé hrútende hrísil scrípeð
 né mec óhwonan sceal ámas enyssan.
 Wyrmas mec neáwæfan wyrda cræftum,
 10 pápe geolo godwebb geatsum frætwað.
 Wile mon mec hwæpre sepéah wíde ofer eorþan
 hátan for hælepum hyhtlic gewáede.
 Saga sóðewidum searopuncum gléaw
 wordum wísfæst, hwæt pis gewáedu sý!

XLV. DAS LEIDENER RÄTSEL.

Handschrift der Leidener Universitätsbibliothek Voss. 106 = Sweet OET s. 150.

Mec se ueta uong uundrum freorig
 ob his innadae acrest caendae
 niuunat ic mec biuorthæ uullan fliusum,

- herum ðerh heheraeft higidoncum *min*.
 5 Uundnae me nibiað ueflæ, ni ic uarp hefæ
 ni ðerih ðreatun giðraec ðret me hlommith,
 ne me hrutendum hrisil scelfaeth
 ni mec ouuana aam sceal cnyssa.
 Uyrmas mec ni aefun uyrði craeftum,
 10 ða ði goelu godueþ geatum fraetuath.
 Uil mec hudrae suaeth uidæ ofaer eorðu
 hatan mith hēliðum hyhtlic giuæde.
 Ni anoegun ic me aerigfaerae egsan brogum,
 ðeh ði *nimæn flanas* *fracadlicae* ob cocrum.

XLVI. DENKSPRÜCHE

nach der Cotton-handsehrift (London, Brit. Mus.) Tiberius B 1.

- Cyning sceal rice healdan.
 Ceastra beoð feorran gesýne,
 orðanc enta geweorc, pape on þysse eorðan sindon,
 wrætlíc weallstana geweorc.
 Wind býð on lyfte swíftust.
 þunar býð þragum hlúdast.
 þrymmas syndan Crístes myccele.
 5 Wyrð býð swíðost. Winter býð cealdost,
 lencten hrímigost, hé býð lengest ceald,
 sumor sunwlitegost, swegel býð hátost,
 hærfest hréðeægost, hæleðum bringeð
 geares wæstmas, pape him god sendeð.
 10 Sôð bið swicolost, sinc býð deorost,
 gold gumena gehwám, and gomol snoterost
 fyrngeárum fród, sépe ær feala gebídeð.
 Wéa bið wundrum clibbor.
 Wolcnu scríðað.
 Geongne æþeling sceolan góde gesíðas
 15 byldan tó beaduwe and tó béahgife.
 Ellen sceal on eorle, ecg sceal wið hellme
 hilde gebídan. Hafuc sceal on glófe
 wilde gewunian, wulf sceal on bearowe,
 earn ânþaga, efor sceal on holte
 20 tóðmægenes trum. Til sceal on éðle
 dómes wyrcean. Daroð sceal on handa,
 gâr golde fáh. Gim sceal on hringe
 standan stéap and géap. Stréam sceal on ýðum
 menegán mereflóde. Mæst sceal on céole
 25 segelgyrd seomían. Sweord sceal on bearme,
 drihtlíc ísern. Draca sceal on hlæwe

- fród frætsum wlane. Fisc sceal on wætere
cynren cennan. Cyning sceal on healle
béagas délan. Bera sceal on hæðe
30 eald and egesfull. Eā ofdūne sceal
flódgræg féran. Fyrd sceal ætsomme,
tífæstra getrum. Tréow sceal on eorle,
wisdóm on were. Wudu sceal on foldan
blædum blówan. Beorh sceal on eorpan
35 gréne standan. God sceal on heofenum,
dáda démend. Duru sceal on healle,
rūm recedes mūd. Rand sceal on scylde,
fæst fingra gebeorh. Fugel úppe sceal
lácán on lyfte. Leax sceal on wæle
40 mid sceote scríðan. Scúr sceal on heofenum,
winde geblanden in þás woruld cuman.
Þeof sceal gangan þýstrum wederum.
Þýrs sceal on fenne gewunían
ána innan lande. Ides sceal dyrne cræfte,
fæmne hire fréond gesécean,
gif héo nelle on folce gepéon,
45 þæt hi man béagum gebigce.
Brim sceal sealte weallan,
lyfthelm and laguflód ymb ealra landa gehwyle
flówan firgenstréamas. Feoh sceal on eorðan
týdran and týman. Tungol sceal on heofenum
beorhte scínan, swá him bebéad meotud.
50 Gôð sceal wið yfele, geogoð sceal wið ylðo,
líf sceal wið déape, léoht sceal wið þýstrum,
fyrd wið fyrde, féond wið óðrum,
láð wið lápe ymb land sacan,
synne stælan. Á sceal snotor hycgean
55 ymb pysse worulde gewinn, wearh hangian,
fægere ongildan, þæt hé ær fácen dyde
manna cynne. Meotod ána wát,
hwyder seo sawul sceal sýððan hweorfan
and ealle pá gástas, þe for gode hweorfað,
60 æfter déaðdæge dómes bíðað
on fæder fæðme. Is seo forðgesceaft
dígol and dyrne; drihten ána wát,
nergende fæder: næní eft cymeð
hider under hrófas, þe þæt hér for sóð
65 mannum secge, hwylc sý meotodes gesceaft,
sigefolca gesetu, þær hé sylfa wunað.

GLOSSAR.

Vorbemerkungen: *ē* ist etymologisch *i*-umlaut aus *a*. — *q* ist germ. *a* vor nasalen. — Die schwachen verba auf *ian* werden als solche nicht besonders gekennzeichnet, ebensowenig die schwachen masculina auf *-a*.

A.

á, aa, áwa stets, immer; (mit negation) je, jemals (got. *aiv*).
á- unbetontes verbalprafix (dafür betont *ē-*).
abbod, spät *abbot* m. abt (lat. *abbát-em*).
 — *°rice* n. abtei. — *abbudisse* f. äbtissin.
ábútan, ábúton s. unter *búton*.
ae aber, sondern, doch; und (got. *ak*).
ác (pl. *éec*) f. eiche (ahd. *eih*); ein runenname. — *°tréo* n. eiche.
acan prt. *óc* schmerzen (ne. *ache*).
acas = *æx*.
ácol erschreckt, furchtsam Beitr. X 494.
ácsian = *ácsian*.
ácumba m. werg, ne. *oakum* (zu *cymb* kamm, ahd. *ákambi*).
áewencan s. *cwencan*.
áeweorua, áewern m. eichhörnchen (ahd. *eihhorn*).
ád m. scheiterhaufen (ahd. *eit*).
adela m. kot, jauche.
adesa m. axt (ne. *adxe*).
ádl, nrdhbr. *ápol* f. krankheit. — *ádlig* krank; *ádliga* m. der kranke.
ádón s. unter *dón*. — *adsa* = *adesa*. — *adún, adúne* s. *dún*.
á, éw f. gesetz, ehe. — *°breca* m. ehebrecher, *°bryce* m. ehebruch. — *°fæst* fromm; *°fæstness* f. frömmigkeit. — *°láttíow* gesetzgeber.
ábéere offenbar.
á-bléee bleich.
æbs = *æps æsp(e)*.
á-bylgð fn. beleidigung; zorn.
acc = *éac*. — *æce* = *éce*.
áccen eichen (zu *ác*).
ácelma m. frostbeule.

æcer m. acker (got. *akrs*, andd. *akkar*).
æcern n. eichel (ne. *acorn*, got. *akran*).
é-enósle unberühmt, unedel.
æctian = *eahtian*.
æcunbe = *ácumba*. — *ædili* = *æpele*. — *ædléan* s. *edléan*.
ædre obl. *ædran* f. merc. *éðr* stf. ader.
ædre alsbald, sofort (as. *áðro*).
æfen nm. abend (ahd. *āband*). — *°gereord* f., *°giefl* n. abendmahlzeit. — *°glóma* m. abenddämmerung. — *°léop* n. abendlied. — *°tíd* f. abendzeit. — *æfemung* f. abend, ne. *evening*.
æfest fn. neid, eifer (ahd. *ab-unst* zu *unnan*). — *æfestian* beneiden.
æfnan prt. *æfnæ* ausführen.
æfre stets, immer; (mit negation) je, jemals.
æftan adv. hinten. — *æftemest* letzter.
æftentíd = *æfentíd*.
æfter nachher, später (got. *afta*); präp. nach, längs. — *æfter(r)a* der spätere. — *æfter-fylgend*, *°gengea* m. nachfolger. — *°pon* adv. später. — *°ðanpe* conj. nachdem. — *°weard*, *æfte-weard* adj. adv. später.
æf-pneca m. neid, zorn.
æg n. ei (as. ahd. *ei*). — *°gimang* eiergemenge. — *ægergehu* eiergelb.
ægen = *ágen*.
æghwá (aus *á* + *gihwá*) subst. jeder. — *æghwyle, álc* adj. jeder. — *æghwæper, ægper* jeder von beiden. — *æghwær* überall.
æghwænon von allen seiten her.
æglácca m. bösewicht, ungeheuer.
ægnan plur. spreu (ahd. *agana*).
ægper = *æghwæper* s. *æghwá*.

éht f. besitz, habe (ahd. as. *éht*; zu *ágan*).
el- ganz, sehr. — *°gréne* sehr grün;
°mühtig allmächtig. — s. noch *el-*.
él m. aal (ahd. *äl*). — *°gé* Algäü. — *°hýd*
aalkasten.
él gen. *éle* f. schusterahle.
élan prt. *élde* (*in-*, *on-*) anzünden.
elbitu = *ylfetu*.
éle = *éghwyle* unter *éghwá*.
élde = *ylde*. — *ældur* = *ealdor*.
éled (gen. *éldes*) n. feuer (zu *élan*, andd.
éld); zu *ál-geweore*.
é-lence widerlich, langweilig; zu *lang*.
elf plur. *ylfe* m. elf, alp. — *°scýne*
wunderschön.
elfitu = *ylfetu*.
elfremede fremd, ausländisch.
elífne Epin.-Gl. *alumnis*.
elmesse f. almosen (aus altir. *almsan*). —
elmes-full, *°georn* wohlthätig. — *°mon*
bettler. — *°riht* n. almosen.
élpí, *élpig* für älteres *énlépig*.
emil, *emel* m. raupe.
émerie schwf. asche (ahd. *eimuria*).
emette gen. *emettan* f. ameise (ahd.
ameizza).
émtig leer, ne. *empty*.
énd arch. = *and*.
é-maynde n. vergessenheit; zu *gemynd*.
éne einmal; einst (zu *án*).
ened, *enid* f. ente (ahd. *anut*).
énes, spät *ánes* einst, ne. *once*.
énetre einjährig (eigtl. *án-wintre*).
énlefan elf.
énig, *°man* irgend einer. — *°ping* etwas;
éngépinga irgend.
én-íge einäugig (zu *éage*).
énlépig adj. einzeln (ahd. *-gilouffi*); s.
ánlípe.
énlic einzig, hervorragend.
énne acc. sing. masc. zu *án*.
æppel pl. *æppla(s)* m. apfel.
ér (auch *éror*) adv. früher (auch *onér*);
prap. c. dat. vor; conj. ehe. — *°dæg*
m. früher tag; tag der vergangenheit
(Hel. *érdag*). — *°deap* m. früher tod.
— *°fæder* m. grossvater. — *°fore* adv.
vordem, zuvor. — *°lice* adv. früh.
— *°mergen* (*érnemergen*) m. früher morgen.
— *°ðande* bevor. — *°gewinn* frühere
drangsal.
éra m. striegel.
erbe s. *yrfé*.
ærce-, *arcebisceop* m. erzbischof. — *ærce-*
dóm erzbistum; *°stól* sitz eines erzbischofs.
éren ehern (zu *ár*; andd. *érin*).
érende st. n. nachricht, botschaft (andd.
árunði). — *érand-fæst* iter faciens.
— *°gewrit* n. sendbrief. — *°wreca*, *°raca*
m. bote, apostel; engel.

érest (superl. zu *ér*) adj. adv. erst, zuerst,
frühest (*þá*—*érest* sobald als).
erigfæra s. *carhfæru*.
é-ríst m. f. n. auferstehung (zu *á-rísan*).
ærn (in zstzgen *°ern*) n. haus (got. *razn*,
an. *ramn*); Erf. Gl. *ren*.
ærnan prt. *ærnde* laufen, eilen (got.
rannjan); zu *yrnan*. — *ge°* im eilen
erreichen.
éror, *érrur*, *érra* kompar. zu *ér*.
ærpe s. *yrfé*.
és n. nahrung, speise; aas (ahd. *ás*).
æse m. esche; speer, ianze; schiff. —
°plega m. kampf. — *°here* m. lanzen-
heer, schiffsheer. — *°holt* n. speer. —
°mamm wiking. — *°róf* speerberühmt.
— *°prote* f. ginster.
éсце obl. *éсcean* f. frage (zu *áscían*).
æscen X 67?
æsp, *æspe* (*æpse*) stschw. f. espe.
é-sprýng f. m. quelle.
æstel m. lesezeichen, aus lat. *hastula*.
é-swic m. verführung, betrug.
æt, nrdh. *æd*, prap. c. dat. an, bei. — adv.
heran, hinzu.
ætbréðdan s. *bréðdan*.
ætgedere adv. zusammen.
æt m. f. speise, frass; zu *étan*.
æt-gár m., *æt-gære* n. speer (ahd. *az-gêr*).
æthrine stm. berührung.
ætnéxtan s. unter *néah*.
étrén, *étrig* giftig (zu *átor*).
ætsteall m. anprall.
ættryn = *étrén*.
ætweist f. unterhalt.
æpele, *æpel-líc*, *°boren* edel, vornehm. —
æpelborenness f. geburtsadel. — *æpeling*
m. kronprinz, prinz, fürst. — *æpelo* f.
adel, edle akunft.
æðelice s. *eáðe*.
æþm, *éthm* m. atem (as. *ádom*).
æ-prot n. ekel, verdruss (zu *ápréotan*).
éw = *é*.
é-wæde unbekleidet (*wáð* kleid).
éwan verachten. — *éwisemód* beschämt
(zu got. *aiwiskri*).
éwnian heiraten; zu *é* ehe.
é-wylm m. quelle; zu *weallan*.
æx, *acas* f. axt.
æxfaru f. apparatus?
áfor herb, streng (ahd. *eivar*, *eibar*).
ágan haben, besitzten. — *ágen* (selten
égen) eigen; n. eigentum. — *ágend*
(*°fréa*, *°fríga*) m. besitzer.
áglæcca m. kriegler, held (zu ahd. *eigi-*
leihihi phalanx).
ágnettan sich aneignen.
ágnian, *égnian* besitzen, zu eigen haben.
agu f. elster.
ah = *ac*. — *áhsian* = *áscían*.

āht, *āht*, *ānwuht*, *ānwuht* n. etwas.
āhte prt. zu *āgan*.
āhwār, *āwār* irgendwo.
āhwāper, *āper*, *āper* einer von beiden;
āper — *oppe* entweder — oder.
al s. *eall*; *alop* s. *ealu*; *ald* s. *eald* usw.
alan prt. *ōl* nähren (got. *alan*).
aldot, *aldaht* Gl. *alviolum*, eimer.
ālgeweore n. feuermaterial.
ālor, *āler*, *āler* m. erle, eller (as. *ēlira*).
— *°holt* n. erlenwald.
altre, *altar(e)* m. altar (lat. *altare*).
ām m. weberspule.
amang s. *gemang*.
amb X 58?
ambeht n. dienst, auftrag, amt (ahd.
ambaht). — *°sceale*, *°pegn* m. beamter.
ambor, *ombor* m. f. n. eimer ESt. 8, 154.
ambyre günstig (eig. *and-byre*?).
amel m. weihbecken (lat. *amula*).
amore schw. f. ammer.
ampre schw. f. sauerampfer.
an s. *on*. — *an* zu *unnan*.
ān ein, irgend ein; jener. — *āna* allein.
anbid n. erwartung, das warten.
anbiht Jud. = *ambeht*.
anclēow m. fussenkel, knöchel (ahd. *an-*
chlāo).
aneor, gen. *aneres*, m. anker (lat. *an-*
cora).
āncor-setl n. einsiedelei.
āncra, verkürzt *qnera* m. einsiedler (andd.
ēnkoro).
and, arch. *end* und (Hel. *endi*).
anda, *anōpa* m. eifer, neid, zorn, hass
(ahd. *anto*, *anado*).
andbidian warten.
andefn f. verhältnis.
andetta m. geständnis.
andettan, *andhettan* gestehen, beichten
(zu *hutan* vgl. ahd. *ant-heiz* gelübde).
— *andetriss* f. geständnis, beichte.
and-fenge angenehm, passend; susceptor.
— *°gīt* n. einsicht, verstand. — *°lang*
(spät *ollung*) präp. c. gen. längs. —
°lēan n. gegenlohn. — *°leofo* f. lebens-
unterhalt. — *°lōman* pl. geräte. — *°rysne*
entsetzlich. — *°saca* m. widersacher. —
°sac n. weigerung. — *°strēes* beständig,
fortwährend. — *°swaru* st. f. antwort;
°swarian antworten. — *°weard* adj.
gegenwärtig. — *°weore* n. baumaterial,
stoff. — *°wlita* m. antlitz. — *°wyrde*
n. antwort; *°wyrdan* antworten.
andian invidere.
āne spät für *āne*. — *ānet* n. einöde.
ānfeald einfältig, einfach; *°ness* f. einfalt.
anfeng m. wegnehmen, anfassen.
anfilte n. amboss (ahd. *anafalz*).
ān-floga m. der einsam fliegt (zu *fleogan*).

ānforlētān st. v. verlassen; *°lētness* f.
das verlassen.
ānga einzig, hervorragend.
anga m. stachel.
angan kent. für *andgan* = *andian*.
ange adv. (adj.) zu *enge*.
angel m. engel.
Angel Angeln. — *°eyning* englischer
könig. — *°cynn*, *°pēod* das englische volk.
angian für *andian*?
angim n. anfang.
ang-ness, *°sumness* f. enge, bedrängnis.
— *°sum* adj. schwierig.
ān-haga m. einsamer.
ān-hende einhändig.
an-hjydig starksinnig.
āninga, *āninga* adv. gänzlich, durchaus,
plötzlich.
ānlēcan (ge-) schw. (sich) vereinigen.
anlic ähnlich. — *°ness* f. ähnlichkeit.
anlifen = *and-leofen*.
ānlīpe, *°līepig*, *°līypig* einzeln, einsam.
anmēdla m. glanz, herrlichkeit.
anmitta, *andmitta* m. wage.
anmōd beherzt, entschlossen (adv. *°lice*)
(as. *anmōd*).
ān-mōd (adv. *°lice*) einmütig. — *°ness*
f. einheit.
anoda = *onda*.
anrād (*°lice* adv.) entschlossen. — *°ness*
beständigkeit.
ansāge adj. hereinbrechend.
anseġte f. verleumdung.
an-strēces adv. anhaltend, beständig. —
°sund völlig, ganz. — *°sġn* f. anblick,
angesicht. — *°weald* m. n. macht, herr-
schaft. — *°wealda* m. herrscher.
ānwīht = *āht*.
apa m. affe (an. *ape*).
apostol m. apostel; *°lic* apostolisch.
apulder f. apfelbaum (zu *æppel*).
ār f. gnade, schonung; gunst, ehre (andd.
ahd. *ēra*). — *°fest* fromm, barmherzig;
°fastness f. frömmigkeit, barmherzig-
keit. — *°full* ehrwürdig. — *°hwæt* ehr-
begierig. — *°lēas* (adv. *°lice*) *impius*,
niedeträchtig. — *°lic* gnädig. — *°wurpe*
(adv. *°wurplice*) ehrwürdig.
ār n. erz (got. *ais*).
ār f. besitz (zu *āgan*, got. *aīhan*).
ār m. bote; engel (got. *airus*, andd. *ēr*).
ār f. ruder, ne. *oar* (an. *ār*).
arc f. kasten, arche.
arceb abkürzung für *ærecbiscop*.
ārian (ge^o) schonen, verzeihen, ehren.
arod, *ar* (*°lice* adv.) schnell.
arw s. *carw*.
arwe f. pfeil, ne. *arrow*.
ārwurpe (adv. *ārwurplice*) ehrwürdig. —
ġearweorþian verehren.

asce, *axe* schw. f. asche (ahd. *asca*).
ascian, *asian*, *alsian* fragen, suchen
 (andd. *êskôn*). — *of*^o erfahren.
assa m. esel; *asse* f. eselin (altir. *assan*).
ást trockenofen (ndl. *ceest*).
âte, *dte* schw. f. hafer, ne. *oats*.
atol hässlich, schrecklich (adv. *°lice*).
attor, *átor*, arch. *átr* n. gift (ahd. *eittar*).
áp m. eid, schwur (got. *aips*, andd. *êð*).
 — *°bryce* eidesbruch, meineid. — *°swaru*
 f. schwur.

ápêxe f. eidechse.
áper = *áhwæper*.
ápum m. eidam (ahd. *eidum*).
auht, *áwíht* s. áht. — *áwa* s. á. — *áwper*,
áper s. *áhwæper*. — *áweg* s. *weg*.
áwer s. *áhwér*.
awerd adj. s. *á-wyrðan*.
awol f. ahle, haken.
áwíht, *áwíht* s. áht.
áxian s. *áscian*.

B.

bá fem. zu *begen*.
bacan prt. *bóc* (*ge-*, *á-*) backen.
bád f. erwartung.
bæe n. rücken. — *ofer*^o, *on*^o, *under*^o (on
bæcling) rückwärts, zurück. — *°bord*
 n. backbord.
bæcetre f. m. bäckerin, bäcker.
bádan (*ge*^o) prt. *bádde* nötigen, bedrängen.
báddel, *báddling* m. hermaphrodit.
bæftan hinten, zurück (aus *be-æftan*).
bál n. scheiterhaufen (an. *bál*). — *°egsa*
 m. feuerschrecken. — *°fýr* n. feuer des
 scheiterhaufens.
bæle m. stolz, übermut.
bældo f. mut, kühnheit.
bém zu *begen*; *bændian* = *bendan*.
bér f. bahre (as. ahd. *bāra*).
bær bloss, baar, nackt (adv. *°lice*). — *°fót*
 baarfuss (ahd. *bar*, *barfuox*).
gebéran, prt. *gebárde* sich benehmen. —
gebére n. geschrei.
bæreflór f. tenne (zu *bere*).
bærlie gerste (aus mlat. *balaricum*).
bærnan prt. *bærnde* brennen, anzünden.
 — *on*^o entflammen — *for*^o verbrennen.
bærning f. verbrennen. — *bærnet* m. n.
 verbrennung, brand.
gebéru n. pl. benehmen, gebärden.
bærs m. bersch.
bærwe = *bearwe*. — *bæso* = *basu*.
bæst bast; *bæsten* adj. aus bast.
bæstère, *bæxère* m. täufer (lat. *baptista*).
bétan prt. *bátte* zäumen (zu *bítan*).
bæp pl. *baðu* n. bad.
bald(or) s. *beald*(or). — *balu* s. *bealo*.
bám zu *begen*.
bán pl. *bán* n. knochen, ne. *bone*. — *°eofa*,
°hús, *°loca* körper. — *°hælm*? — *°rift*
 m. hose.
baná, *bona* m. mörder (as. *bano*).
bannan (*ge-*) prt. *béonn* aufbieten, be-
 fehlen.
bannoc m. kuchen.
bár m. eber, ne. *boar* (andd. ahd. *bêr*).
barda, *barpa* m. schnabelschiff (an. *barpe*).

básnian harren (zu *bídan*).
basu, *beasu* purpurn.
bát m. boot, ne. *boat* (an. *beít*).
batt knüppel Est. XI 65.
bapian baden; zu *báp*.
be, *bí* (*big*) präp. bei, an, auf, neben.
béacen n. zeichen, erscheinung. — *°stán*
 m. leuchtturm. — *béacnian* (*ge*^o) be-
 zeichnen.
beado gen. *beadwe* f. kampf. — *°cáf*
 kühn. — *°mægen* n. schlachtheer. —
°ræs m. angriff. — *°rine* m. kriegler. —
°searo n. rüstung. — *°wæpen* n. kampf-
 waffe. — *°weore* n. krieg.
be-æftan vgl. *bæftan*.
béag (pl. *°as*) m. ring, spange; krone (as.
bôg, ahd. *boug*). — *°gífa* m. fürst, herr
 (as. *bággēbo*). — *°hroden* ringgeschmückt.
bealcettan ausspeien, von sich geben; vgl.
 ne. *to belch*.
beald (adv. *°lice*) kühn, tapfer (got. *balps*).
bealdor m. fürst (an. *baldr*).
bealloe (pl. *°as*) m. *testiculus*.
bealo gen. *bealwes* bössartig Kreuz 79. —
 neutr. unglück, schlechtigkeit. — *°benn*
 f. todeswunde. — *°full* bössartig, nieder-
 trüchsig. — *°níp* frevel. — *°síp* m. tod.
 — *°spell* n. schreckensbotschaft.
béam, pl. *béamas*, m. baum; holz, balken;
 kreuz (ahd. *boum*). — strahl. — nrdh.
 trompete.
béan pl. *béane* f. bohne (ahd. *bōna*).
beara nrdhbr. = *beran*.
beard (pl. *°as*) m. bart (ahd. *bart*).
bearg, *bearuh* m. eber (ahd. *barug*).
bearhtne, *breahtn* m. n. lärm; zwinkern
 der augen.
bearm m. schoss, busen (got. *barms*).
bearn pl. *bearn* n. kind (got. *bari*). —
°éacniende schwanger. — *°myrpre* schw.
 f. kindesmörderin.
bearo gen. *bearwes* m. hain (an. *bqrr*).
bears, *bærs* m. barsch.
bearwe schw. f. korb.
beasu s. *basu*.

béatan prt. *béot* schlagen, stossen (an. *bauta*).
béaw m. bremse.
bebod s. *bod*. — *bebr* = *beofor*.
bēcca m. hacke (zu gall.-lat. *beccus*).
beccen kent. = *bycend* zu *byegan*.
bēce m. bach (as. *beki*, ahd. *bah*).
bēce, arch. *bācæ* schw. f. buche = *bōc*.
gebēd n. gebet. — *bēdecian* bitten.
bēdd n. bett (got. *badi*); pflanzenbeet. — *gebēdda* m. gemahl, gemahlin. — *bed-clifa*, *°cleofa* m. schlafzimmer. — *°rest* f. bett. — *beddian* ein bett bereiten.
bég pl. *béger* n. beere (ndl. *bei*).
bégan s. *bigan*.
begen, *bāgen* beide.
gebégian (*gebéagian*) krönen (zu *béag*).
bégan = *bigan*.
béhp f. beugung, verehrung? Jud. 174.
bēlgan prt. *bealg* zornig werden; partic. *gebolgen* zornig.
bēllan prt. *beall* bellen.
bēlle f. glocke.
belt n. *baltheus*, gürtel.
béme s. *byme*.
bēn, *bēan* f. bitte, gebet (an. *bón*). — *bēna* m. bittsteller. — *bēnsian* bitten.
bēne f. bank. — *°sittende* auf bänken sitzend.
bēnd pl. *°as* m. band, fessel (got. *bandi*).
bēndan schw. fesseln.
bēnn f. todeswunde (got. *banja*); zu *bana*.
béo obl. *béon* (urdhbr. *bie*), f. biene (ahd. *bīa*). — *°bréad* n. honigwabe. — *°wyr* f. bienensaug.
béod m. n. tisch (got. *biuds*); dazu *béod-dian* X 50 tischlern?
béodan (*ge-*, *á-*, *be-*) prt. *béad* bieten, anbieten, verkündigen, gebieten. — *for*^o verbieten. — *mis*^o schlechtes bieten.
beofor, *bebr* m. biber.
beoháta m. verheisser (zu *béot*).
beolone schw. f. bilsenkraut.
béon 3. singl. *bīð* sein, werden.
béor m. bier. — *gebéor* m. trinkgenosse. — *°byden* f. bierbütte. — *°seipe* (*ge-*) m. gelage. — *°sele* m. biersaal.
beore, *bere* f. birke; m. ein runenname.
beorean prt. *beare* bellen.
beorg, *beorh* m. hügel, berg; grabhügel (ne. *barrow*). — *°hlip* m. bergabhäng.
gebeorg n. schutz.
beorgan (*ge*) prt. *beorh* bergen; helfen, retten.
beorht hell (ne. *bright*, got. *baírhts*); berühmt. — n. helle, glanz; *°ness* f. desgl. — *°rodor* m. glanzhimmel.
beorma m. hefe (zu lat. *fermentum*). — *beormtæg* f. hefekiste.
beorn (pl. *°as*) m. mann, recke.

beornan = *byrnan*.
beorþ, *beorþor* n. *partus*, *fetus*.
béost, *býsting* m. biestmilch.
béot n. drohung, prahlerel, versprechen, gelübde (ahd. *biheiz* Beitr. VII 122). — *béotian* (*ge*^o) geloben, gelübde tun. — *béotung* f. versprechen.
béow gen. *béowes* m. n. gerste (an. *bygg*, as. *beu*).
bēra m. bär (ahd. *bēro*); *beren* adj. bären.
bēran (*ge-*) prt. *bær* tragen; sich begeben. — *ge*^o gebären. — *for*^o ertragen. — *oð*^o, *tō*^o entführen.
bere m. gerste. — *°corn* n. gerstenkorn. — *°ern* (*berern*, *bern*) n. scheune. — *°flór* f., *°tūn* m. fenne. — *bēren* adj. gersten (vgl. got. *barizeins*).
berian (*ā*^o) prt. *-ede* entblößen, leeren (zu *bær*).
berie schw. f. beere (got. *basi*).
bernelác brandopfer kent. (s. *bryne*).
bērstan (*ge-*) prt. *bærst* zerbrechen; entkommen. — *æt*^o entkommen. — *for*^o, *tō*^o zerbersten.
bēsma m. besen.
bēt, *bētera*, *bēst* zu *gód*, *wel*.
bétan, *bátan* (*ge*^o), prt. *bétte*, büssen, besser machen (got. *bōtjan*); zu *bót*.
béte schw. f. beete (lat. *beta*).
betuh s. *tweoh*.
bepung f. bad.
bexére s. *bæstére*.
bí (*big*), *be* präp. m. dat. an, in, bei; durch, infolge von, gemäss.
bibod s. *be-bod*.
biece (obl. *biecean*) f. hündin (an. *bikkja*).
bí-cwíde m. sprichwort.
bídan (*ge-*, *á-*) prt. *báð* warten, harren, aushalten.
biddan (*ge-*) prt. *bæd* bitten, fordern, beten.
bífian (3. singl. *beofap*) — *bífian* Beitr. XI 349 beben, zittern. — *beofung* f. das zittern.
big s. *bí*. — *bigleofa* s. *bíleofa*.
bigan, *bégan* (*ge-*) prt. *béde* beugen; bekehren (zu *búgan*). — *for-* demütigen, strafen.
bá-geng m. verehrung, kultus.
bigwist = *bíwist*.
bíle m. schnabel.
bíleofa m. lebensunterhalt.
bílewit unschuldig, milde, gnädig. — *°nyss* f. unschuld, einfalt.
bílipti = *bíliwít aequanimus*?
bill n. schwert (Hel. *bill*). — *°gesliht* n. schlacht. — *°swap* n. wunde.
gebínd n. fessel (von eis).
bindan (*ge-*) prt. *band* binden.
bínn f. krippe (gall.-lat. *benna*).

binnan adv. innerhalb, während (aus *be* + *innan*).

birce, arch. *birce* schw. f. = *beore* st. f.

bis(e)op m. bischof. — *rice* n. bistum. — *stól* m. bischofsstuhl. — *wyrt* pflanzenname.

bisen = *bysen*. — *bisig(o)* = *bysig(o)*.

bi-smor n. m. schmach, hohn. — *lice* adv. schmähhch. — *bismerian* schmähen.

bisne, *bisene* blind.

(ge-) *bisnug* f. beispiel.

bispell, *bigspell* n. fabel, beispiel, spruchwort.

bist zu *béon*.

bitan (ge-) prt. *bát* beissen (got. *beitan*).

— *á* zerreißen. — *bite* m. biss. —

bitel pl. *as* m. käfer (zu *bitan*). —

biten, *bitter* bitter (adv. *lice*). — *ness* f. bitterkeit; zu *bitan* (as. *bittar*).

bitel, *bietel*, *bjtel* m. hammer, beil.

bitter unter *bitan*. — *bip* zu *béon*.

bicaune zu *wáwan*.

bi-wist f. nahrung, lebensunterhalt.

blác bleich, blass, blinkend. — *ern*

leuchter. — *hléor* schönwangig. —

bláetan bleich werden.

blæc schwarz. — neutr. tinte. — *ern* n. tintenfass?

blácean prt. *blácte* bleichen. — *bláceo* f. bleiche farbe (zu *blác*).

blæd, pl. *bladu* n. blatt.

blæd m. hauch, atem. — ruhm, macht, reichthum. — *dagas* tage der macht?

— *geblædfest* mächtig, berühmt.

bléd, *bléd* f. blume, blüte, laub.

blæddre schw. f. blatter, blase.

blæge schw. f. bleie (ein fisch).

blæwen blau, bläulich; zu *bláu*.

blæs windhauch.

blæst m. flamme. — *bylg* m. blasebalg.

blæst m. das wehen (zu got. *blēsan*).

blétan (ge-) schw. blöken, mäckern.

gebland n. gemisch.

blandan (ge-) st. mischen; *blondenfeax* grauhaarig.

blase, *blæse* schw. f. fackel.

blát bleich.

bláu blau (ahd. *blāo*); meist *blæwen*.

blávan (ge-), prt. *bléow*, blasen; wehen.

bléat hilflos, armselig.

bléap blöde, schüchtern, feige.

blece aussatz.

bléd Kreuz 149 = *blæd* m. ruhm.

blédan prt. *bléde* bluten (zu *blód*).

bledsian = *bletsian*.

blédu, *bleodu* st. f. schüssel, schale.

blegen st. f. pocke, bläschen.

blendan (á-, ge-) prt. *blende* blenden.

bléo, *bléoh* n. farbe, aussehen.

bletsian, *bloedsian* segnen. — *bletsung* f. segnen.

blican (ge-), prt. *blíc*, glänzen, schimmern.

blind blind; dunkel. — *geblindfettian* blenden (Esther).

blinnan (ge-, á-), prt. *blann*, nachlassen, aufhören (got. *aflinnan*).

geblíod bunt; zu *bléo*.

bliss s. unter *blípe*.

blípe froh; freundlich. — *blíp-heort*, *mod* froh im herzen. — *blíps*, *bliss* f. freude.

— *blípsian*, *blissian* sich freuen; erfreuen.

blód n. blut (got. *blōp*). — *egesa* m. blut-schrecken. — *gyte* m. blutvergiessen.

— *léas* blutlos. — *læs*, gen. *læsw*, f. aderlass. — *seax* fliete. — *blódig* blutig (as. *blōdag*).

bloestbælg = *blæstbylg*.

blóma m. metallklumpen.

blóstm, *blóstma* st. schw. m. blume, blüte.

blót m. n. opfer. — *monap* m. november.

— *blótan* prt. *bléot* opfern (got. *blōtan*).

blówan (ge-) prt. *bléow* blühen.

blýegan, *blíegan* schw. erschrecken.

blýsige, *blýse* schw. f. fackel.

blýsian erröten (ahd. *blūgisōn*).

bóc, *tréo* buche, meist *béce*.

bóc pl. *béc* f. buch. — *læden* n. latein.

— *lic* adj. buch-. — *stæf* m. buch-stabe. — *bócére* m. gelehrter.

gebóetan verschreiben, vermachen.

gebod (selten *bod*), *bebod* n. gebot. —

boda m. bote, apostel, engel. — *bodian*

(ge-) verkündigen. — *gebodseipe* m. gewalt, herrschaft.

bodan = *botm*. — *bóde* prt. zu *bógan*.

bodig n. leib, körper.

bodung f. predigt.

bóg, *bóh* m. schulter, bug; zweig, ast.

boga m. bogen.

bógan (3. sing. *bóp*) prahlen (aus **bóhojan*).

bolca m. schiffsgang.

bold, *botl*, *boðl* n. haus, gebäude.

bolgen part. zu *belgan*.

bolla m., *bolle* schw. f. gefäss, becher (an. *bolle*).

bolster m. n. kissen, polster (ahd. *bolstar*).

bolt m. bolzen.

gebónod poliert; part. zu *bónian* polieren.

bor Gl. bohrer.

bora m. träger (zu *bēran*).

borecian bellen (zu *beorcan*).

bord n. brett, tisch, schild (got. *baúrd*).

— *hréopa* m. schildschmuck. — *réma*

runder (ahd. *riemo* aus lat. *rēmus*).

— *weall* m. schildmauer, schlachtreihe.

borda m. stickerei.

borg, *borh* m. sicherheit, das bürge. —

brýce m. bruch der bürgschaft. —

^osorg kummer wegen schulden. — *borgian* leihen, leihweise geben oder nehmen.
borían bohren.
borlice adv. sehr (ahd. *bora-*).
bösm m. busen.
bót f. besserung, busse, ersatz (as. *bōta*).
bótettan ausbessern, flicken.
botl s. *bold*.
botm m. boden, grund.
box m. n. buchsbaum (lat. *buxum*); büchse, schachtel.
brachwíl f. *momentum*.
brád breit. — ^uniss f. breite.
gebræc n. das zerbrechen.
brádan (ge-) schw. st. braten.
brádan (ge^o, *tó^o*) prt. *brádde* ausbreiten, sich ausbreiten. — *brádo* f. breite. — *brádra* compar. zu *brád*.
brægen n. gehirn (= nd. *brege*).
brér, *breer* m. dornstrauch.
bræs n. erz.
bráp m. duft, geruch; wind.
bræw gen. *bræwes* m. augenlid.
brand m. feuer; schwert; ærugo? — ^oíren brenneisen. — ^orád Gl. andeda.
brant steil, hoch.
braslian prasseln.
bratt m. rock (aus altir. *bratt*).
bréad n. bitten, stückchen; nrðhbr. brot.
breakm m. lärm (as. *brahtum*).
gebræc n. das zerbrechen.
bræcan (ge-) prt. *bræc* brechen; á-, for-, *tó-brecan* er-, zerbrechen (got. *brikan*).
brectm = *brahtm*.
bréd n. brett, tafel.
brédan st. = *bregdan*.
brédan (*brádan*) prt. *brédde* brüten (ahd. *bruoten*).
ábréluwian töten.
bréfian (ge-) aufzeichnen, abfassen.
brég merc. = westsächs. *bræw*.
brégan (á-) schw. erschrecken (zu *bróga*).
brégd ränke, tücke?
brégdan (ge-, á-) prt. *brægd* schwingen, ziehen, schütteln; weben; verwandeln. — *æt^o*, *á^o* entziehen, entführen, wegnehmen. — *tó^o* (mit dat.) abschütteln.
brëgo, *breogo* m. fürst.
brème, nrðhbr. *brème* berühmt.
brémel, *brember* m. brombeerstrauch.
brénan Run. 43?
brengan (as. *bręngjan*) = *bringan*.
bręting m. schiff (zu *brant*).
bréosa m. bremse.
bréost n. brust (as. *bríost*). — ^obyden thorax Germ. 23, 393a. — ^ocearu f. kummer. — ^ocofa m., ^ohord, ^oloca m. herz. — ^onet n. panzer.
bréotan prt. *bréat* brechen.

bréopan (*á^o*) st. v. zu grunde richten, vernichten; verfallen.
bréowan (ge-) prt. *bréaw* brauen.
bréow-ern n. brauhaus.
breer s. *brér*.
brerd m. rand.
bréper dat. zu *bróðor*. — *bríce* = *brýce*.
bridd, pl. *briddas* m. junges; eines vogels, ne. *bird*.
bridel, *brígdil*, *brídels* m. zaum, zügel (zu *brégdan*).
brig = *brúw*.
brim (pl. *brimu*) n. ocean. — ^oceald kalt wie die see. — ^ofugol m. seevogel. — ^ohenyest m. schiff. — ^ohlest f. meerlast = fische. — ^olád f. seeweg. — ^olípend m. schiffer. — ^omann m. wiking.
bringan (ge-) prt. *bróhte* bringen.
brúw Ep.-Gl. *brig* m. breit.
broc n. schädigung, krankheit; *gebrocod* krank.
bróc m. giessbach.
bróc pl. *bréc* f. hose (ahd. *bruoh*).
brocc m. dachs (altir. *brocc*).
gebrocian schädigen, schmähern.
bróðig brütend (Byrhtf. 76); zu *brédan*.
bróga m. schrecken.
brogdettan zittern; *brogdian* schwingen.
bróhte s. *bringan*.
bróm m. ginster, reisig (ahd. *brāma*).
brora?
brord m. stachel, spitze.
brosnían (ge-) zerfallen, zerbröckeln. — *gebrosnodiē* hinfällig. — *brosnung* f. zerfall.
bröp n. brühe (ahd. *brod*).
brópor m. bruder. — *gebrópor*, *gebrópru* plur. gebrüder. — ^ogyld n. bruder-rache?
brú f. braue.
brúcan prt. *bréac* geniessen; sich freuen.
brún braun. — ^obasu dunkelbraun. — ^oecg mit brauner spitze.
bryeg f. brücke (as. *bruggja*); (Wulfst. 303) pflaster. — ^obót f. reparatur des pflasters. — ^ouccard m. brückenwart. — *bryegian* pflastern EStud. XI 511.
bryce m. bruch (ahd. *bruhi*).
brýce m. brauch; adj. brauchbar.
brycil gebrechlich.
brýd f. braut, junge frau (as. *brūd*). — ^oealo n. hochzeit. — ^oguma m. bräutigam.
bryne m. brand. — ^ogild n. brandopfer.
brýne, ne. *brine* (ndl. *brijn*).
onbryrdan schw. anstacheln (zu *brord*).
brýsan (*tó-*) prt. *brýsde* zerbrechen.
brýst = *byrst*.
brytnían verteilen (zu *bréotan*).

brytta m. brecher, verteiler, spender (zu *bréotan*). — *bryttian*, *bryttian* schw. v. verteilen, verleihen. — *forbrettan* kent. zerbrechen?

bú neutr. zu *begen*.

búan, *búgan*, prt. *búde*, wohnen, bewohnen; bebauen.

búc m. eimer.

bucca bock.

búend m. bewohner.

bufan adv. präp. über.

búgan, prt. *béag*, sich wenden, sich beugen.

— *be*^o umgeben. — *for*^o ausweichen.

— *on*^o nachgeben.

búgicnd m. bewohner.

buluc m. kalb, rind (Scint.).

bune schw. f. kanne.

búr m. kammer (ahd. *bûr*). — *°geteld* n. himmelbett? — *°eniht*, *°pegn* kämmerling. — *gebúr* m. bauer.

burg, *burh*, plur. *byrg* f. stadt. — *°hlip* n. = *beorhlip*. — *°léode*, *°sittende*, *°ware*, *°waran* plur. m. bürger. — *°reccd* halle. — *°rine* f. hexe. — *°stede*, *°tún*, *°weard* m. stadtmauer. — *°pelu* f. burgdiele?

burna, *burne* schw. m. f. quelle, bach.

burnsele m. brunneusaal.

bút m. S. 46?

bútan, *búton*, später *búte* ausser, wenn (aus *be* + *útan*); adv. nur; präp. ohne, ausser. — *on*^o, *á*^o präp. c. dat. ringsherum.

butere f. butter. — *buterfléoge* schmetterling, ne. *butterfly*.

bú-tú neutr. zu *begen* (+ *tú* zu *twegen*).

byegan (ge-) prt. *boh*te kaufen, zahlen; ne. *buy* (got. *bugjan*). — *be*^o verkaufen.

bydel m. bote; zu *béodan* (ahd. *butil*).

byden f. tonne, kufe (ahd. *butin*).

býen adj. bebaut (partiz. zu *búan*).

byldan prt. *bylde* aufmuntern, anspornen (zu *beald*).

byldan bauen, ne. *to build*; = *byllian*.

byly m. balg, sack (got. *balgs*).

býme schw. f. trompete (vgl. *béam*).

býn = *býen*.

byrce f. birke (= *beore*).

gebyrd n. abstammung. — *°boda* m. verkündiger der geburt.

byrdan sticken (zu *borda*).

byrde (ge^o) von edler geburt.

gebyr(d)tíd geburtszeit.

byrdrætrae, *byrdræge* schw. f. stickerin.

byre m. sohn, jüngling (got. *baúr*).

byre m. günstige, gute gelegenheit.

býre n. stall Angl. VIII 449 (ahd. *bûri*).

byrele m. schenke.

byres, *byris* f. bohrer.

byrga m. bürge (ahd. *burgjo*).

byrgan (ge-) schw. essen, kosten.

byrgan (be-, ge-) schw. begraben. —

byrgels m., *byrgen* (nn) f. begräbnis, grab.

byrgere m. totengräber.

gebyrian schw. sich ziemen.

byrig dat. zu *burg*.

byrnan prt. *börn* brennen. — *for*^o verbrennen.

byrne schw. f. panzer (got. *brunjo*). —

byrn-hom m., *°homa* m. desgl. —

°wiga, *°wígend* m. kriegler in der brünne.

— *°sweord* n. brünneenschwert (besser flammendes schwert?).

byrnete ein fisch, lolligo.

byrs = *byres*.

byrst, arch. *bryst* f. borste.

byrst m. mangel, entbehrung.

byrpen (nn) f. bürde, last (ahd. *burdinna*).

— *°máte* lastmässig.

býsen, *gebýsning* f. beispiel, vorbild (got. *búsn*s Beitr. VIII 535).

bysmer s. *bismer*.

býsnian (ge-) erlättern; jem. nachahmen; jem. ein vorbild geben (zu *býsen*).

býtel m. stössel, stampfe (zu *béatan*).

bysig geschäftig, tätig (mndl. *besich*).

— *bysigo* f. eifer, geschäftigkeit. —

á-bysgian schw. v. beschäftigen.

byllian bauen, engl. *to build* (zu *botl*).

bytt f. schlauch.

býwan schw. fegen, säubern (Orm *béwen* aus ae. **béacian*; vgl. got. *baugjan*).

C.

cáddran fibrae (Byrhtf. 151).

cæg, *cáge* st. schw. f. schlüssel, ne. *key*.

ácáge = *cigde* zu *cígan*.

cæppe schw. f. hut, lat. *cappa*.

cærsa (arch. *cressa*) kresse.

cæse = *cýse*.

cæstel = *castel*.

cáf (*°lice* adv.) kühn, tapfer.

cæfortún m. schlosshalle.

calan prt. *cól* frieren.

cale = *ceale*. — *cald* = *ceald*.

cáland m. monatsanfang (lat. *calendae*).

cálic m. kelch (lat. *calic-em*).

callian rufen (aus an. *kalla*).

calu kahl (ahd. *kalo*, aus lat. *calvus*).

calwer?

camb, *cōmb* m. kamm.

camél kamel (lat. *camelus*).

camp m. schlacht, kampf (lat. *campus*).
 — ^o*ræden* f., ^o*wig* n. desgl. — ^o*stede* m.
 wahlstatt. — *campian* schw. kämpfen.
gecane n. hohnlachen. — *cancettan* schw.
 verspotten.
cancer m. krebs (krankheit).
candel gen. *candelle* f. leuchte, licht (lat.
candela). — ^o*stæf* m., ^o*sticca* m. *cande-*
labrum.
canon m. canon.
cantel strebepfeiler (Byrhtf. 144).
cantie m. *canticum*.
cápan sich neigen Germ. XXIII 393 b.
capitulum, *capitel-hús* kapitel.
carc-ern n. kerker, aus lat. *carcer*.
 (be)*carcéan* besorgen; zu *cearu*.
carl-, *cearl-fugol* m. männlicher vogel.
earlmann mann (aus an. *karlmaðr*?).
carr m. (nrdh.) fels.
cásère m. kaiser (got. *kaisar*). — *cáser-*
dóm m. kaisertum.
castel, *cæstel* m. n. dorf, schloss (lat. *ca-*
stellum). — ^o*weall* m. burgmauer.
catte m. katze (aus mlat. *catta*).
cáwl m. kohl (lat. *caulis*); (nrdh. *ceawl*)
 korb.
céac m. becken (aus lat. *caucus*). — ^o*bora*
 eimerjoch.
ééace schw. f. kinnbacken (ndl. *kaak*).
ceaf plur. *ceafu* n. spreu (nhd. *kaf*).
céaf m. kinnlade.
ceasfor, *cebr*, *cefr* m. käfer.
ceahhettan lachen.
cealc m. rechenstein; kreide (lat. *cale-em*).
ceald, *cald* kald; zu *calan* (got. *kalds*). —
 n. kälte. — *cealdian* kalt werden.
cealf n. (m.) kalb (ahd. *kalb*).
ceallian Byrhtn. verschrieben für *callian*.
céap m. kauf, geschäft; vieh. — ^o*man*
 m. kaufmann. — ^o*stów* f. handelsplatz.
cearcéian (selten *cracian*) krachen.
cearde zu *cyrran*.
cearruce Ep.-Gl.?
cearu, *caru* st. f. sorge (got. *kara*). —
cearig adj. traurig. — *cearfull* traurig.
 — ^o*seld* n. sorgenvolles heim.
céas, *céast* f. streit.
ceáster f. stadt (lat. *cāstra*). — ^o(ge)-*ware*
 einwohner einer stadt.
cebis, *cefes*, *cyfes* kebsweib (ahd. *kēbisa*).
cégan = *cigan*.
celdre f. kessel.
cele, *ciele*, *cyle* m. kühle (zu *calan*).
cellod gewölbt, lat. *celatus*?
celmertmon mietling nrdhbr.
cempa m. kriegler (zu *camp*).
cén m. kien; name einer rune.
céne, *cáni* klug; kühn (as. *kōni*). — Dazu
cénlice adv. — *cēnpu* f. kühnheit.
ceñep (pl. ^o*as*) schnurrbart Beitr. VIII 529.

cénnan (ge-, á-) schw. erzeugen, gebären.
céo, *cíe* f. eine krähe.
céoce schw. f. wange, backe (zu got.
kukjan küssen).
ácéocian ersticken, to choke.
céode korb?
céol m. schiff. — ^o*pel* n. schiffsdeck.
ceole schw. f. kehle (ahd. andd. *kēla*).
ceolor m. *gurgustium* (aus lat. *cellarium*).
ceorfan prt. *cearf* schneiden, zerschneiden.
 — ^{tó}^o, ^{for}^o, ^á^o zerschneiden, abhauen.
 — ^{of}^o abschneiden.
céorian (be^o) klagen, murren. — *céorung*
 f. klage.
ceorl m. mann, held; gatte (andd. *kērl*).
 — *ceorlian* heiraten.
ceorran prt. *cear* knarren.
céosan (ge-) prt. *céas* erwählen.
ceosel, *cisel*, *cisil* m. kiesel.
céowan prt. *céaw* kauen.
cépan prt. *cépte* halten, hüten Beitr. VIII
 538.
cerran = *cyrran*.
cerse, *cæse* [*cressæ*] schw. f. kresse.
cése = *cýse*.
cesol hüttchen; vogelmagen.
ceest, *cist* f. kiste (lat. *cista*); sarg.
cegel = *cytel* m. kessel (lat. *catinus*).
céwan = *cigan*.
chór Gl. *sacrarium*, *sanctuarium*.
chýae Ep. Gl. = *cíae* Erf. Gl. unter *céo*.
cían kiemen Ep.-Gl.
cícel m. bissen.
cícen = *cýcen*.
cídan (ge-) prt. *cídde* schelten, tadeln.
cigan prt. *cigde*, *cíwde* (ge^o) rufen, nennen,
 anrufen, schreien.
cild gen. *cildes* plur. *cild* und *cildru* n.
 kind. — ^o*cláp* windel. — ^o*hád* m.,
^o*íugoð*, ^o*yld* f. kindheit. — ^o*íe* kindlich.
 — ^o*trog* wiege.
cílforlamb n. junges schaf (engl. dial.
chilver, ahd. *kilburra*).
cimb-íren kimmeisen.
(tó)cínan prt. *tócan* zerspalten, zerbrechen.
cínu schw. f. spalt.
kinhelm s. *cyne*.
cínn f. kinn. — ^o*berg* f. kinnberge (ein
 teil des helmes). — ^o*tóp* m. backenzahn.
cípe schw. f. zwiebel (lat. *caepa*).
cipp m. webebaum.
cirice, *cyr(i)ce* schw. f. kirche (ahd.
kiricha). — *cirie-hata* m. feind der
 kirche.
círlisc adj. bauern- (zu *ceorl*).
círm m. lärm (as. *karm*). — *círman* prt.
círmde lärmern.
círr = *cyrr*. — *círran* = *cyrran*.
cís wählerisch im essen. — abstr. ^o*ness*.
císerbéam kirschbaum.

ciō m. keim, spross (ahd. *kūl*, *kīmo*).
clā f. klaue.
clader klapper. — *°sticca* m. klapperstock.
clāfre, *clābre* f. klee (udd. *klāver*).
clēman schw. bestreichen, zu *clām*.
clēne adj. adv. (adv. *clēnlīce*) rein (ahd. *kleini*). — *clēn-ness* f. reinheit. —
clēnsian (ge-) reinigen (kent. *clānsian*,
 Vesp. Ps. *clānsian*).
clēpan prt. *clēpde* kleiden.
clāfre = *clāfre*.
clām leim.
clamm, *clqmm* m. fessel, beengendes
 band.
clāne adv. = *clāne*. — *clānsian* =
clēnsian.
clāte f. klette, ne. *clot* (vgl. auch *clīde*).
clāp (pl. *°as*) m. (mhd. *kleit*) kleid; zeug,
 tuch. — *clāpian* kleiden.
clāwu, *clēa* s. *clā*.
clēne = *clēne*.
clēofa, *clifu* m. gemach (lat. *clibanus*).
clēofan prt. *clēaf* spalten (ahd. *klioban*).
 — *tō°* zerspalten.
cleopung f. schreiben zu *clipian*.
clēwen = *clīwen*.
clere, *cleroe* m. geistlicher.
clibbor gerne anklebend, kleberig.
clīdan st. kleben, anhängen.
clīde, *clīte* f. klette.
clif (pl. *cleofu*) n. klippe. — *clifehte* voll
 von klippen.
clife f. klette; vgl. *clīde*.
clīfer pl. *clīfras* m. klaue.
climbān st. klettern.
clipian (3. sg. *cleopap*) rufen, nennen.
clīpol, *clīpur* m. klöppel.
clūte, *clūde* f. klette.
clēcian glucksen (Byrhtf. 76).
clūd (pl. *°as*) m. fels; -ig felsig.
clugge f. glocke.
clūmian murmeln, murren.
clūstor, *°loc* n. verschluss (as. *klūstar*,
 lat. *clūstrum*).
clūt fetzen, flecken.
clīppan (prä. *clīpte*) (*ge°*, *be°*, *ymb°*)
 umarmen, umfassen.
clīpol = *clīpol*.
clīsan (*be°*) einschliessen (zu *clūse* ver-
 schluss).
clyster (*winclyster*) traubendolde.
clīwen n. knäuel.
cnēpp (pl. *°as*) m. berggipfel.
enapa (Scint. *enafa*), *cnēpling* m. knabe,
 jüngling.
enāwan (*ge°*, *ā°*, *on°*, *tō°*) prt. *enēow*
 kennen, erkennen.
cnearr m. fahrzeug, nachen (an. *knqr*).
enéo (plur. *enéo* und *eneowu*) n. knie. —
°holen mäusedorn. — *°rift* m. kniehose?

enéo-még m. verwandter. — *°rys* f., *°sibb*
 f. geschlecht, nachkommenschaft Beitr.
 VIII 527.
geencord (adv. -*lice*) eifrig. — *°lāccan*
 lernen, studieren; nachschauen.
enīht nrđhbr. *enēht* m. jüngling, waffen-
 fähiger mann. — *°hūd*, *°iugoð* f. jugend.
enoll (pl. *°as*) m. gipfel, spitze.
enösl n. geschlecht, stamm.
cnossian gestossen, getrieben werden?
 Seef. 8.
cnucian, *cnocian* klopfen, zerstoßen.
cnyccean prt. *cnycete* knüpfen.
cnyll m. schall, zeichen mit der glocke.
(ge-)enyrđnyss f. eifer (zu *geencord*).
cnysan prät. *cnysede* und *cnyste* stoßen.
cnyttan (prät. *cnytte*) schw. zusammen-
 binden.
cōc m. koch (lat. *coquus*).
cocē m. hahn.
coccel m. unkraut.
cocor m. köcher.
cācīl, *cēcel* m. kleiner kuchen (ahd. *kuohho*).
ācofrian sich erholen (ahd. *irkobarōn*, aus
 lat. *recuperare*).
cōfa m. gemach.
cōhettan husten, keuchen (engl. *to cough*).
col n. kohle. — *°prād* senkblei. — *°sucart*
 (Verc.-Hom. 23 b) kohlschwarz.
cōl kühl; *°ness* f. kühle; *cōlian* erkalten.
collenferhþ aufgeregt; selbstbewusst.
colt m. junges pferd.
corn n. korn.
corpor, *corthr* n. herde, schaar.
cosp m. fesselblock.
coss pl. *cossas* m. kuss.
gecost vorzüglich.
costian, *costnian* versuchen, erproben.
costniend m. versucher.
cost(n)ung f. versuchung.
cot n. hütte. — *°lif* n. dorf.
cottue malwe.
copu schw. f. krankheit.
couel?
cradol pl. *cradelas* m. wiege. — *°eild* n.
 wiegenkind.
cræft m. kunst, fertigkeit, list; kraft;
 menge. — *cræftig* stark; voll geistiger
 fähigkeit. — *cræft(i)ga* m. künstler,
 baumeister.
cræt pl. *cratu* n. wagen.
crāfian fordern, verlangen.
cran m. kranich.
crane-stæf webstock?
crāwan prt. *crēow* krähen.
crāwe schw. f. krähe.
crēda m. glaubensbekenntnis (lat. *credo*).
crēodan prt. *crēad* sich drängen = *crēdan*.
crēopan prt. *crēap* kriechen.
crēopung f. das kriechen.

cressa arch. = *cerse*.

crimman st. sich zusammenziehen?

crine coturnus.

crinean, *eringan* prt. *crang* (*ge*^o) fallen (in der schlacht).

crismliſung f. firmung?

cristen christlich; m. christ. — *°dóm* m. christentum. — *cristinian* taufen.

crístna m. christ.

crocca, *crohha* m., *cróg* m., *crúce* f. krug.

cropp pl. *°as* m. büschel.

crúðan prt. *créad* drängen, sich drängen.

crúma m. krume.

crybb f. krippe.

cryce f. stab, krücke.

cryppan prt. *crypte* krümmen Herrigs Arch. 84, 326.

cú pl. *cý* f. kuh. — *°cealf* n. kalb.

culter pflugschar (lat. *culter*).

eul(u)fre taube (lat. *colubra* für *columba*).

cuma m. gast.

cuman (*ge*^o) prt. *cwóm* *cóm* kommen. — *be*^o sich ereignen, zustossen; sich ziemen.

— *ge*^o gelangen; zusammen kommen. — *forp*^o hervorkommen. — *ofer*^o überwältigen. — *of*^o abstammen.

cumb m. talschlucht, tal.

cumbol m. feldzeichen. — *°gebrec*, *°gehnást* n. feindlicher zusammenstoss. — *°wiga* m. kriegler.

cumlíde gastfreundlich (zu *cuma*).

cumpeder m. pate (lat. *computer*).

cunelle kerbelskraut.

cunnian (*ge*-) erforschen, erfahren (got. *kunnan*).

cuppe schw. f. trinkschale, becher (lat. *cuppa*).

cúrs m. fluch. — *cúrsian* verfluchen (altir. *cúrsagaim*). — *cúrsung* f. fluch.

cursumbor weihrauch (mlat. *cozymbrum*).

cúscute f. taube.

cúp bekannt (adv. *-lice*); got. *kunþs*.

cwacian sich schütteln, beben.

cwacung f. zittern.

cwalu f. mord, totschiag.

cwánian beweinen, wehklagen.

cwátern quaternione (roman. *quaternum*).

cwácan kent. = *cwácan*.

cwealm m. n. tod, seuche, untergang; qual (zu *cwélan*). — *°stów* f. todesstätte.

cweart-ern n. gefängnis.

cweccan prt. *cweachte* schwingen, schütteln.

cwélan prt. *cwéal* sterben.

cwéld abend (an. *kveld*). — *°reðe* fledermaus.

cwéllan prt. *cwealde* töten (zu *cwélan*). — *ge*^o, *á*^o desgl.

gecwéman prt. *gecwénde* gefallen, zu-frieden stellen. — *cwéme* (*ge*-) angenehm (ahd. *biquám*). — *cwémedniſs* (*ge*-) f. gefallen.

cwén, *cwán* f. frau, vornehme frau, königin (got. *qēns*).

cwēnecean prt. *cwēnente* (trans.) ersticken, auslöschen (zu *cwīnean*).

cweorn gen. *°e* f. handmühle (got. *qairnus*).

cwēpan prt. *cwæp* sagen, reden (got. *qipan*).

— *á*^o äussern; sich lossagen. — *be*^o ver-mahnen. — *on*^o erwidern.

cwīc, *cwīcu*, *cucu* lebendig. — *cwīce*, *cwīcwe* schw. f. quecke. — *cwīcbeám*

lebensbaum. — *cwīcsūsl* n. qual.

cwīddian sagen (zu *cwēðan*).

cwīde m. rede; spruch. — *°gidd* n. lied.

cwīnean prt. *cwāne* intr. ersticken.

cwīne schw. f. weibsbild (got. *qind*).

cwīodu, *cwudu* n. harz.

cwīða m. mutterleib.

cwīpan prät. *cwīpde* klagen.

cwīyld m. n. f. seuche, untergang, ver-nichtung. — *°bære* adj. perniciosus. —

cwīyming f. qual (zu *cwīealn*).

cwīyldseten, *cwīyldtid* abend (an. *kveld*);

dazu *cwīyldhreðe* fledermaus.

cwīſan prät. *cwīſde* zerschmettem.

cīſcen pl. *cīſenu* n. küchlein (ndl. *kiekijn*).

cīcene schw. f. küche (lat. *coquina*).

cīdde = *cīðde* prt. zu *cīðan*.

cīſf f. gefäss, eimer.

cīſel m. kübel (ahd. *kubil*).

cīſes, *cīeſes* f. kebsweib (ahd. *kēbisa*).

cīgan = *cīgan*. — *cīle* = *cele*.

cīlle, *cīlli* m. und *cīlle* f. schlauch, flasche; sack (lat. *culleus*).

cīlyn f. ofen (lat. *culina*).

cīyme m. ankunft (as. *kumi*).

cīyme, adv. *cīymlice* zierlich, lieblich Beitr. X 497; XI 557.

cīymen m. n. kümmel (lat. *cuminum*).

gecynd f. n. geschlecht, art, natur.

gecynde, *gecyndelic* angeboren, natürlich.

cīyne-*cīynn* n. königliches geschlecht. —

°dóm m. königtum. — *°hēlm* m. diadem, krone; *°hēlmian* krönen. — *°hláford*

m. königlicher herr. — *°lie* königlich.

— *°rice* n. königreich. — *°róf* sehr be-rühmt. — *°stól* m. thron.

cīyning, später *cīyng* *kīng* m. könig (ahd. as. *kuning*).

cīynn n. geschlecht (got. *kunī*). — *°ryn* n. (= *ryne* lauf) geschlecht.

cīýpan prt. *cīýpte* verkaufen; *cīýping* f. handel, geschäftsverkehr. — *cīýpecnih*

junger kaufmann. — *cīýplie* käuflich. —

cīýpman m. kaufmann.

cīyre m. wahl, wille; zu *cīosan*.

cīyrfet m. kürbis (lat. *cucurbita*, ahd. *kurbiz*).

cīyrice = *cīrice*.

cīyrlisc bäuerisch (zu *ceorl*).

cīyrm m. lärm (as. *karm*).

cyrne f. butterkerne, ne. *churn*.
cyrnel m. n. körnchen, kern (zu *corn*).
cyrre m. mal, zeit.
cyrren prt. *cyrde* sich wenden (mhd. *kēren*). — *be*^o drehen. — *for*^o abwenden.
 — *on*^o wenden. — *cyrrednis* (*ge*-) f. bekehrung. — *forccrring* f. bekehrung.
cyrrel m. rock (zu lat. *curtus*).
cyrten zierlich, fein (lat. *curtus*).
cýse m. käse (lat. *cāseus*). — *cýslybb* lab.
 — *cýsfet* behälter für käse.

cyspan prt. *cyspte* fesseln (zu *cosp*).
cyssan prt. *cyste* küssen (as. *kussjan*).
cyst f. ideal, das beste; tugend.
cyst kiste = *cest*.
cystig freigebig; vorzüglich.
cýta m. weihe, engl. *kite*.
eytel = *cecel* m. kessel (got. *katils*).
cýpp f. familie; heimat (zu *cúp*).
cýpan prt. *cýpde* jünger *cýdde* bekannt machen (got. *kunþjan*); zu *cúp*.
cýpness f. zeugnis.

D.

dá f. hindin, rehkuh.
dād f. tat (as. *dād*). — *°bót* f. busse. —
°hwæt kühn. — *°léan* n. entgeld. —
°ucore m. heldentat.
gedæft sanft, mild. — *°dæftian* schw. ordnen.
dæg, nrdh. *dāg* m. tag; name einer rune.
 — *tódeag*, *tódege* heute. — *°candel* f. sonne. — *°es-éage* schw. n. gänseblume, engl. *daisy*. — *°hwámlic* (adv. -e) täglich. — *°mél* sonnenuhr (Byrhff.). — *°réd* n., *°rima* m. tagesanbruch. — *°rim* n. tage. — *°derlic* heutig. — *°weore* n. tagewerk. — *°wóma* m. tagesanbruch.
dæl, pl. *dalū*, n. tal.
dæl (pl. *°as*) m. teil (got. *dails*). — *°nymend* m. teilnehmer. — *délan* prt. *dælde* teilen. — *be*^o berauben. — *tó*^o zerteilen.
dæstan pl. hefe.
gedafen passend (got. *gadaban*). — *gedaf(e)nian* passen, sich schicken.
dagian tagen; *dagung* f. tagesanbruch.
dāh, *dāg* m. teig.
gedāl n. teilung, trennung.
dalc schnalle, fibula.
darop m. speer, wurfgeschoss.
daru gen. *dære* f. schaden, beschädigung.
déad tot (got. *daups*). — *°lic* sterblich.
 — *déadian* sterben.
déaf taub.
déag f. farbe. — *déagian* färben, ne. *dye*.
déag zu *dugan*. — *déagol* = *dýgel*.
déall stolz, prunkend.
dearf nrdh. kühn.
dearnunga adv. heimlich; zu *dyrne*.
déap m. tod (got. *daups*). — *°dæg* m. todestag. — *°drepu* f. todesstoss. — *°stede* m. wahlstatt.
déaw m. n. tau. — *°ig* taug. — *déawig*-
federe mit tauigem gefieder.
gedéfe, *gedéflie* passend, schicklich.
degn s. *pegn*.
dégol, *déglie* s. *dígol*.
délfan prt. *dealf* graben. — *be*^o begraben.
déma, *déma* m. richter. — *déman* (*ge*-) prt. *démde* richten, urteilen, meinen

(zu *dóm*). — *démenul* m. richter. — *fordéman* ächten.
dém m. schaden, schädigung.
déne, *dén* schw. f. (m. n.) tal.
dén, *déne* n. wildlager.
dengum kent. = *dyng*.
dennian Brünanb. 12?
déofol mn. teufel (got. *diabailus*). — *°erceft* teuflische kunst. — *°gild* n. götzenbild. — *°cund*, *°lic* teuflisch. — *°séocniss* f. besessenheit.
déop, *°lic* (adv. -e) tief (got. *diups*). — n. *°ness* f. tiefe. — *°pancol* tiefsinnig.
déor n. tier, wild (got. *díus*). — *°fríð* wildschutz. — *°hege* m. wildpark.
déor, *°lic*, *°mód* tapfer, kühn.
deore dunkel. — *°full* desgl. — *°nyss* dunkelheit.
déore adv. adj. zu *dýre*. — *déorling* liebbling. — *déor-wurpe*, *°ucyrpe* teuer.
deorf, *gedeorf* n. mühsal.
dernunga s. *dearnunga*.
derian prt. *derode* schädigen, beschädigen; zu *daru*.
diacon, *déacon* m. diakon (Orrm *déken*). — *°hád* m. würde, stellung als diakon.
díc m. f. teich, graben, kanal. — *°sceard* bruch eines grabens. — *dícian* graben.
dýgel, -ol (adv. *dýgle*, *dýgolic*) heimlich. — *°ness* f. geheimnis.
gediht n. schriftstück.
díhtan (*ge*-) schw. ordnen, bestimmen.
díhtung f. anordnung.
díle, *díll* m. anethum.
dílegian (*á*, *ge*-) vernichten. — *díligniss* f. vernichtung.
dímm dunkel. — *°hof* n. versteck.
dínges mere Brünanb. 31?
díohla kent. Gl. *arcana*; *bedíolan* kent. Gl. *celare*: zu *dígol*.
dísc pl. *díxas* m. schüssel (lat. *discus*).
discipul m. jünger.
dísl, *díxl* = *písl*. — *díx* = *disc*.
dóc m. unehelicher sohn (Zfda. 33, 238).
dogu m. hund (Germ. XXIII 398a).

doce schw. f. ampfer.
dofian toben.
dogian Räts. I 9?
dógor m. n. (s. *dæg* unter *dæg*) tag.
dohtor f. tochter. — *ge^o* pl. töchter.
dol, *dol-lie* (adv. -e) toll.
dolg n. wunde. — *swaðu* f. narbe. — *wund* verwundet.
dóm m. urteil, gutdünken, gebot; ruhm. — *dæg* (*dómesdæg*) m. jüngster tag. — *georn* ruhmbegierig. — *lie* ruhmvoll. — *seil* n. richterstuhl.
dón (*ge^o*) prt. *dyde* tun; *á^o* wegtun; vernichten. — *for^o* vernichten, verderben. — *ge^o* (Chron.) lagern. — *un^o* öffnen.
dop-æned f. moorhenne. — *ofugel* taucher.
gidopta = *gepofta*.
dor n. thor.
dora hummel, drohne.
dose Gl. dunkelfarbig. — *dosecian* (Verc.-Hom. 23b) dunkeln.
draca drache (aus lat. *draco*).
on-, *á-*, *ofdrædan* prt. -*dréd* (sich) fürchten.
dræfan (*á-*, *ge-*) prt. *dræfde* verjagen.
dráf f. schaar.
dragan prt. *dróh* ziehen.
drán f. drohne, ne. *drone*.
gedréag n. gedränge, masse.
dræahnian austrocknen, durchsehen (ne. *to drain*; zu *drýge*).
dréam m. jubel, lärmende freude; melodie, musik. — *hæbbende* jubelnd.
dreccan (*ge-*) prt. *dreahite*, *drehte* quälen, ärgern. — *dreccung* f. ärger.
dréfan, *dráfan* (*ge^o*, *tó^o*) prt. *dréfte* trüben, verwirren, betrüben (got. *drôþjan*).
(ge-)dréfedniss f. betrübnis.
drégan (*á^o*, *on^o*) = *drýgan*.
drêne pl. *as* m. trunk. — *flód* m. sündflut.
drēncean schw. tränken (got. *dragkjan*). — *á^o* ertränken. — *ofer^o* zu viel zu trinken geben.
drēng m. kriegler (aus an. *drengr*).
dréogan prt. *dréah* ausüben, mitmachen, erleben. — *á-* erleiden.
dréopan prt. *dréap* triefen.
dréor m. blut (as. *drôr*). — *dréorig* blutig.
dréorig traurig (ahd. *trûrag*). — *hléor* adj. traurig. — *dréorsele* m. einsamer, verlassener saal.
dréorgian morsch werden.
dréosan (*á-*, *ge-*) prt. *dréas* fallen; bedrohen beraubt.
drēp IIb 87 vgl. German. III 1.
drēpan prt. *dræp* (*ge^o*) treffen, erschlagen, erschossen.
drif (*ge^o*) m. n. schüttelfrost?
drifan prt. *dráf* treiben, wegtreiben, verjagen; *á-*, *be-*, *ge-*, *of-*, *ofú-*, *tó-*, *út-*,

útá- desgl. — *be-* umgeben. — *fordrifan* (durch krankheit, fieber) aufgerieben.
 — *purh-* hindurch schlagen.
drige, *drýge* trocken, ne. *dry* (dazu *drúgop* und *dræahnian*).
drinean (*ge-*) prt. *drane* trinken (got. *drigkan*).
dríting f. digestio.
dróf, *gedróf* betrübt.
gedrófenlic wirr, verwirrt.
drohtap m., *drohtnung* f. verhalten, lebensweise. — *drohtnian* verkehren, mit jem. zusammenleben.
dropa m. tropfen (ahd. *troffo*); cholera.
drop-fág gespenkelt.
drós, *drósna* bodensatz, hefe, satz.
drúgaþ m. trockenheit, dürré, ne. *drought*. — *drúgian* (*á^o*, *ge^o*) trocknen; vgl. *drýge*.
druncen (partiz. zu *drinean*) trunken, einer der getrunken hat; *drunenian* (*ge-*, *on-*) betrunken werden; ertrinken.
drústan fallen, sinken; matt werden.
drý m. zauberer (vgl. gall. *druida*, altir. *drui*). — *eræft*, *lúc* zauberei. — *drý-icge* f. zauberin.
drýgan prt. *drýgde* trocknen; abwischen.
drýge = *drige*.
dryht f. volksschar, krieglerische mannschaft. — *ewén* f. vornehme frau. — *fole* n. volk. — *guma* m. kriegler; brautführer. — *lie* herrlich. — *né* m. toter kriegler. — *seipe* m. würde, tapferkeit als fürst.
dryhten, *dríhten* m. herr, fürst, gott (*ý?* vgl. as. *drôhtin*).
gedrýme froh (zu *dréam*).
gedrync n. trinkgelage.
dryppan tröpfeln.
dryre m. fäll (zu *dréosan*).
dryrmian, *drysmian* dunkel werden?
dubbian zum ritter schlagen (Chron.).
dúce schw. f. ente, ne. *duck*.
dúfan prt. *déaf* sinken, untertauchen.
dúfe f. taube (got. *dúbô*, ahd. *tûba*).
dugan präs. *déah* tüchtig, stark sein.
dugunde stark, kräftig?
dugop f. schar der kriegstüchtigen leute; tüchtigkeit, manhaftigkeit; ruhm, glückseligkeit (vgl. ahd. *tugund*).
dumb stumm (got. *dumbs*).
dún f. hügel, berg; *ofdúne*, *adúne* nieder, herab. — *adúnwæard* niederwärts.
dunn dunkelfarbig (aus air. *donn*).
dur(h)eri valva Ep.-Gl.
durran prät.-präs. den mut haben, wagen.
duru gen. *dura* plur. *dyre* f. tür. — *léas* ohne tür.
dúst n. staub. — *scéawung* f. besuch des grabes.
dwæcs thöricht; adv. *lice*.

dwáscan (á-, ge-) schw. auslöschen, vernichten.

dwellan (prt. *dwelale*), später *dwelian* schw. (á-, ge-) irre führen, bethören; irre gehen.

dweorg m. zwerg (ahd. *güwëre*).

dweorgedost (l)je polei.

gedwíld s. *dywld*.

gedwímor n. erscheinung, phantom.

dwínan (á-, for-, ge-) prt. *dwán* schwinden.

dwól, *°lic* thöricht, ketzerisch. — *dwola* (ge-) m. ketzerei. — *dwolian* irren. — *dwolma* m. irrthum. — *gedwolgod* abgott, götze.

dywld (geⁿ) n. heresie.

ádýdan prt. *ádýdde* töten; zu *déad*.

dyde prt. zu *dón*.

dýggol s. *dýgol*.

dýhtig tapfer.

dým s. *dimm*.

dýne m. getöse, lärm.

dýnnan, *dýnian* schw. dröhnen.

dýnt m. schlag, verwundung.

dýpan, *dýppan* schw. eintauchen.

dýran prt. *dýrde* ehren, preisen.

dýre lieb, teuer (ahd. *tiuri*); s. *deore*.

dýrne, *dierne* heimlich, verborgen (zu me.

mdl. *daren* verborgen sein, vgl. ahd. *tarni*). — *bedýrnan* schw. verheimlichen.

dýrsian preisen, rühmen.

dýrstig (ge-) kühn; *°niss* f. kühnheit.

dýsig, *dýslie* thöricht; n. thorheit.

dýttan (beⁿ) einsperren.

E.

éa f. fluss (ahd. as. *aha*). — *°fise* m. flussfisch. — *°land* n. insel. — *°step* n. ufer, gestade. — *°stréam* m. strom.

éac, *éac* auch (got. *auk*). — präposition: mit, neben (c. dat.). — *°pon*, *°swá* ausserdem, dazu.

éaca m. vermehrung. — *°téacan* adv. ausserdem; präpos. ausser.

éacen hervorragend, gewaltig; schwanger (as. *ðkan*). — *éacnian* sich mehren; schwanger sein. — *éacninde* schwanger.

éad n. glück; reichthum. — *°kréðig*, *éadig* glücklich, glückselig (got. *audags*). — *éadig-ness* glückseligkeit.

geéadméðan demüthig erweisen, huldigen; vgl. *éape*.

éadnes = *éadigness*.

éadmód s. *éape*.

eafora m. nachkomme (as. *abaro*).

eafor n. kraft, stärke (as. *abal*).

éage obl. *éagan* n. auge (got. *augō*). — in comp. *éh-*.

eahta acht (got. *ahtau*).

eahtere, *echteri* m. begutachter.

eahtian beachten, erwägen (ahd. *ahôn*).

éalá interj. oh! ach!

eald compar. *ýldra* superl. *ýldest* alt; vornehm. — *°dagas* vorzeit. — *°feder* m. grossvater. — *°genéat* m. alter genosse. — *°genípla*, *°féonð*, *°hettende* m. alter feind. — *°gewyrht* n. vergangene sünde. — *°wérig* adj. seit alter zeit müde. — *ealdian* altern; (vom mond) abnehmen.

ealdor m. fürst, herrscher. — *°dóm* m. herrschaft. — *°dugup* f. edle schar. — *°man* m. aldermann. — *°sácerd* m. hohepriester. — *°stól* fürstlicher thron. — *°pegn* m. höherer officier.

ealdor n. leben (ahd. *altar*); *on ealdre* jemals; *tó ealdre* stets. — *°lang* lebenslänglich, ewig.

ealgian (ge-) schützen (vgl. lat. *alcere*).

eall ganz, all (s. auch *æl-*). — *ealles*, *míðealle* gänzlich, völlig. — *°gylden* ganz von gold. — *°mihtig* = *almihtig*; — *°swá* ganz wie. — *°wealda*, *°wealdend* allbeherrscher. — *°wihtu* n. plur. alle wesen.

eallunga adv. gänzlich, völlig.

ealweg, *ealwe-g* s. *weg*.

ealo gen. *ealop* n. bier, ale (as. *alu-*).

éam m. onkel mütterlicherseits (ahd. *ðheim*); vgl. *federa*.

éar (nrðhr. *ækker*) n. ähre (ahd. *ahir*).

éar name einer rune (erdboden? an. *aurr*).

eare mf. kiste, arche (lat. *area*, got. *arka*).

eard m. erbland, heimat, wohnort, land. — *°geard* m. erde. — *°stapa* m. wanderer?

eardian (in-) wohnen, bewohnen. — *eardung* f. wohnung.

éare schw. n. ohr (got. *ausō*, andd. *ōra*).

— *éar-plættian* ohrfeigen. — *°serypel*

m. kleiner finger. — *°spínl* ohrring. —

°wiega m. ohrwurm, ne. *earwig*.

éarendel morgenstern, lichtglanz.

éar-geblan n. meeresgemisch.

earfop n. arbeit, mühsal (got. *arbaips*).

— *°hwíl* f. tage der drangsal. — *°lic* (-lice adv.) mühselig, mit mühe; *°lieness* f. mühe.

earfope adj. schwierig.

earg, *eark* (*°lic*) feige, gemein (ahd. *arg*).

eark n., *earwe* schw. f. pfeil (vgl. got.

arbazna). — *°faru* f. pfeilschauer.

earm, *°lic* (*°e* adv.) arm, unglücklich (got. *arms*). — *°earig* trübselig.

earm m. arm. — *°béag* m. armband.
earmella m. ärmel.
earmian sich erbarmen, *misereri*.
earming, *yrming* m. armer, unglückseliger.
earn (plur. *°as*) m. adler, aar (vgl. got. *ara*). — *°gcat* (-*geup*) geier.
earnian (ge-) verdienen, erwerben.
earning (ge-) f. verdienst.
earplettian s. *éare*.
earu = *gearu*.
éast adv. nach osten. — *°adél* m. der osten. — *°ende* m. ostende. — *°healf* f. ostseite. — *°lang* adv. in der länge nach osten. — *°norþ* nordöstlich. — *°rice* ostreich, Ostanglien, Ostsachsen. — *°rihte* adv. stracks nach osten. — *°súþ* südöstlich. — *°súþlang* von osten nach süden. — *°beástsúðan* südöstlich.
éastan adv. nach osten gelegen. — *éaste-weard*, *éasterne* östlich.
éastan (*éasterdæg*, *éastertid*) ostern (ahd. *östarûn*). — *éastermónað* m. april.
catol s. *atol*.
éape, *°lice* adv. (adj.) zu *ýpe*. — *éaðmód*, *éaðmóð* adj. (adv. -*lice*) demütig; *éapmóðness*, *°méo* f. demut, bezeugung von demut.
éaura interj. oh!
éaufest = *éwfast*.
ear f. achse.
earl f. achsel. — *°gespann* n. gespänge der achsel.
ébba ebbe. — *ébbian* (be-) ebben.
éblit arch. = *hefeld*.
ébn s. *efen*. — *ébur* s. *eofor*. — *ée* s. *éac*.
éee m. schmerz; zu *acan*.
éee adj. adv. ewig (got. *ajuk-*); *éeness* f. ewigkeit.
éeed m. n. essig, lat. *acétum*.
éeg f. schneide, schwert (andd. *eggja*). — *°hete* m. krieg. — *°plega* m. schlacht.
éegan prt. *égede* eggen. — *éegung* f. das eggen.
éesóð nrðhbr. *eece*, *ergo*.
ed- in zusammensetzungen = wieder, zurück. — *°eyrr* m. rückkehr. — *geed-lécan* wiederholen. — *°léan* neutr. belohnung, vergeltung. — *°núwe*, *°néowe* erneuert. — *°roc* das wiederkauen. — *°seecaft* wiedergeburt. — *°wenden* f. wechsel, änderung. — *°walle*, *°wella* strudel. — *°wit* n., *°wítseipe* m. tadel, schmach. — Vgl. noch *eodorcian*.
édise n. weide. — *°henn* wachtel. — *°weard* flurschütz.
édor, *eodor* m. gehege.
éfat, *éb-hát* = *eofot*.
éfdýni n. abhang; zu *dún*.

éfen eben, gleichartig, gleich; *tó emnes*, *on efn*, *onemn*, *onem* zusammen; als präp. c. dat. neben. — *efne* adv. gerade, eben. — *°eadið* gleich glücklich. — *°eald* gleich alt. — *°éee* gleich ewig. — *°lange* (on) präp. längs. — *°nēþ* f. nachbarschaft; *geefenlécen* nachahmen. — *°wáge* adj. gleich schwer.
efes f. dachtraufe; rand.
efesian, *efsian* (ge) scheeren, schneiden.
efete schw. f. eidechse.
éfn s. unter *éfen*. — *éfor* = *eofor*.
efstan (ge) schw. eilen; zu *ofost*.
éft wiederum, nochmals (andd. *éft*). — *°sóna* wieder. — *°wyrð* f. zweiter schicksalstag.
ég s. *ig*.
égan, *ágan*, *onégan* erschrecken?
ége, *égesa* m. furcht, schrecken (got. *agis*); ehrfurcht. — *ége-*, *eges-full*, *°lie* schrecklich. — *°grima* maske. — *égeléasness* f. furchtlosigkeit.
églan s. *iglan*.
égeþe, arch. *egidae* f. egge (ahd. *egida*). — *égeþetiga* vgl. *sulþgetecgu*.
égle f. spitzmaus.
égle lästig, schändlich (got. *aglus*). — *églan* schw. belästigen.
eh, *coh* m. ross; ein runenname.
éhland, *°stréam* s. *ig*.
éhtan prt. *éhte* verfolgen (zu *éht*). — *éhtére* m. verfolger. — *éhtness* f. verfolgung.
éþyr n. fenster (zu *éage*).
éihwile, *éihwele* s. *éghwyle*.
ei für *ie* dativ zu *éa*.
el- in compos. ander (got. *aljis*). — *°eor* adv. anders. — *°lende* verbannt. — *°péod* f. fremdes volk. — *°péodig* fremdländisch; -*ness* f. verbannung.
élch = *colh*.
éleian zögern = *yldeian*.
ele m. öl, lat. *oleum*.
élha Leid. Gl. = *éola*, *colh*.
ellen sambucus.
éllen n. kraft, stärke, eifer (got. *aljan*). — *°déd* f. grosstat. — *°róf* berühmt. — *°priste* kühn. — *°wóðness* f. eifer.
élles sonst, ne. *else* (got. *aljis*). — *éllor* anders wohin (zu *el-*).
élm n. ulme.
elmes s. *elmesse*.
éln, arch. *éln* f. unterarm, elle (ahd. *elina*); auch ein längenmass. — *°boga* (*élboga*) m. ellenbogen.
élnian sich kräftigen; zu *ellen*.
élpéod s. *el*. — *emn* s. *efn*.
embe s. *ymbe* präp. um.
embren n. einer ESTud. VIII 154.
emer ammer.
émmlange, *tóenn*, *onemn* s. *efen*.

émód (= á-mód) von sinnen.
 emstenn abwechselnd; s. *stenn*.
 ende m. ende; ecke (got. *andeis*). —
byrdan (ge) bestimmen, anstellen, ein-
 setzen. — *byrdness* f. reihenfolge. —
 (ge)*endian* enden. — *léas* endlos. —
staf m. ende. — (ge)*endung* ende.
éndemes auf gleiche weise, zusammen.
endlofan aus *énlifan* elf (got. *ainlif*).
ened, *enetre* s. *e*.
enge adj. enge (ahd. *engi*, got. *aggwus*).
engel m. engel (lat. *angelus*). — *eynn*
 n. engelgeschlecht.
ent pl. *as* m. riese.
coe s. *geoc*.
éode (ge^o) prät. zu *gán*. — *eodor* s. *edor*.
eofolsian lästern.
eofor m. eber. — *spréot* jagdspieß. —
pring Gloss. das sternbild Orion. —
prote f. eberwurz.
eofot n. schuld, versündigung.
eoh f. eibe; runenname.
coh m. ross.
éola, alt *élha*, schw. m. und *eolk* m. elch.
 — *eolk-seeg*, pl. *seegas* schilfart (*ilug-*
seeg Gl. papyrus).
colone schw. f. lat. *inula*.
éom ich bin: zu *wësan* und *béon*.
eore(n)an-, *eorclanstan* edelstein.
éorise schilf (zu *coh* + *rysee*).
éorod n. reiterei (*coh* + *rád*). — *ecyst* f.
 vorzügliche reiterschar.
eorl (pl. *as*) m. vornehmer, graf, fürst (as.
ērl); dänischer jarl. — *éóm* m. würde
 eines *eorl*. — *scipe* m. adel, edle tat.
eornost m. ernst, eifer; -e, -lice adv. eifrig.
eorp dunkelfarbig (an. *jarpr*).
eorre adv. adj. neben *yrre* zornig. —
eorre zorn s. *yrre*. — *eorsian* zürnen.
eorpe schw. f. erde (got. *airpa*). — *eorp-*
in kompos.: *bú(g)endm*. plur. menschen.
 — *hrérness* f. erdbeben. — *gráp* f.

erdfessel. — *hús* erdhaus. — *magen*
 n. macht. — *lic* irdisch. — *rest* erd-
 bett. — *rice* n. erde. — *seraf* n. erd-
 höhle, bergschlucht. — *sele* m. höhle.
 — *ware* pl. menschen. — *weg* m.
 erdenbahn. — *wela* m. irdischer reichtum.
coton m. riese (an. *jótunn*, andd. *étun*).
coporecian, *ed-rocian* wiederkauen.
éow, *éowie* zu *gé*.
éowan s. *ýwan*; *éowde* prät. dazu.
éower posses. euer.
cowu f. weibl. schaf. — *cowde* nf. schaf-
 herde (got. *awēpi*). — *cowestre*, pl.
cowestras schafstall (got. *awistr*).
eppan kent. = *ýpan*.
erbe s. *yrfe*.
erce s. *arce*; *ercehád* m. würde des erz-
 bischofs. — *biscop* erzbischof.
erfe s. *yrfe*.
erian schw. pflügen (got. *arjan*).
ern s. *ærn*. — *erre* s. *yrre*. — *ésa* zu *ós*.
esne m. knecht (got. *asneis*).
esol, *eosol* m. esel (got. *asilus* aus lat.
asinus). — *cweorn* f. mühlstein.
ést m. f. gunst; delikatesse (got. *anstis*).
 — *full* demütig, ergeben. — *mete* m.
 leckerbissen.
éste, *éstelic* fein, angenehm.
étan prt. *ét* essen (got. *itan*). — *under-*
étan part. zerfressen. — *étère* m. esser.
étan schw. abweiden lassen (got.
atjan).
eð- s. *ed-*.
épel m. n. erbland, heimat (as. *ōðil*); m.
 name einer rune. — *land* heimat. —
léas heimatlos. — *riht* n. erbrecht.
 — *staðol* m., *stól* m. erbsitz. — *turf*
 f. heimat. — *weard* schirmer der
 heimat.
épfynde leicht zu finden.
éþian atmen (zu *éþian*, *oroð*).
éþr nrðbbr. = *ædre* Beitr. IX 220.

F.

gefá obl. *gefán* m. feind (eigtl. *gifáha* zu *fáh*).
fácen n. betrug, schlaueit (ahd. *feihhan*).
 — *full* verräterisch. — *léas* ohne
 falsch. — *lice* adv. betrügerisch.
fadian prt. *fadode* einrichten.
fæc n. zeitraum, zwischenzeit.
fæcele f. fackel (lat. *facula*).
fæene betrügerisch, nichtswürdig.
fæder vater (ahd. *fater*, got. *fadar*). —
apelo pl. n. abstammung. — *fædera*
 m. onkel väterlicherseits (ahd. *fatureo*).
 — *gefædera* m. gevatter (ahd. *givaturo*
 nach lat. *comptur*). — *fæderenhealf* f.
 väterliche seite.

gefædlie passend.
fæge dem tode verfallen, nahe (ahd. *feigi*).
fægen (ge^o) froh, willig, gern. — *fægian*
 sich freuen (vgl. got. *faginôn*).
fæger (-e adv.) schön, anmutig Beitr. X
 498 (got. *fagrs*). — *niss* f. schönheit.
 — *fægrian* schön werden.
fæhan (arch.) malen (zu *fæg* bunt).
fæhp, *fæhpo* f. feindschaft (ahd. *gifēhida*).
fæle lieb, traut. — *fælsian* säubern.
fæmne schw. f. jungfrau, junge frau.
fæn s. *fenn*.
fær n. schiff; fahrt, reise. — *bona* schiffs-
 knecht? — *frí* ohne reisegeld.

fær m. plötzliche gefahr. — *°bryne* m. schreckliche feuersbrunst. — *°clamm* m. plötzliche bedrängnis. — *°cyle* m. schreckliche kälte. — *°lic* (adv. -e) plötzlich. — *°scapa* plötzlicher feind. — *°stice* m. hexenschuss. — *°spell* n. schreckensbotschaft. — *°wundor* n. schreckliches wunder.

færan (ā°) schw. erschrecken.

færeld n. m. reise.

fæst fest, standhaft, sicher. — *fæste*, *°lice* adv. tapfer, fest, sehr. — *fæsthafof* fest haltend.

fæstan schw. fesseln, binden; fasten (got. *fastan*). — *be°* befestigen, anvertrauen.

fæsten f. veste, festung; fasten. — *°bryce* m. bruch der fasten. — *°dæg* m. fasttag. — *°geat* n. thor einer festung, stadtthor.

fæstnian (ā-, ge-) befestigen; *fæstnung* f. sicherheit.

fæt pl. *fatu* n. gefäss (as. *fat*).

fæted, *fætt* verziert, mit verzierung (got. *gafætjan* schmücken).

fæted, *fætt* feist, fett (ahd. *feizgīt*).

fætels, arch. *fētisl* m. n. tasche, ranzen, eimer (zu ahd. *gīfāzzi*).

fæpm m. f. ausspannung der arme, umarmung; schutz (ahd. *fadām*).

fæpman, *fæpmian* schw. v. umfassen, umgeben.

fāg, *fāh* bunt (got. *faihs*); *fāgian* schillern. *fāh*, *fā* feindlich, geächtet.

fald, *fald* hürde, pferch, stall; *faldian* ställe bauen.

fām n. schaum. — *°ig* schäumend. — *fāmīg* bōsme mit schäumendem busen. — *fāmgian* schäumen.

fana m. tuch, fahne (got. *fana*, ahd. *fano*).

fandian (ge-, ā-) erproben, erforschen. — *fandung* f. versuchung.

fangen partiz. zu *fōn*.

faroþ m. strömung, meer.

faran prt. *fōr* fahren, ziehen. — *forð°* sterben. — *ge°* angreifen, erobern; sterben. — *of°* wegführen; überfallen.

faroþ m. strömung, meer.

faru st. f. reise; verfahren.

faðe schw. f. vaterschwester.

fēa adj. adv. wenig Beitr. IX 246. — *°scaeft* (-ig) armselig, hilflos.

feala = *fela*.

feald m. falte.

fealdan prt. *fēold* falten. — *be°* einhüllen.

fealy egge. — *fealygian* eggen.

feallan prt. *fēoll* fallen. — *ge°* trans. befallen. — *of°* verfallen.

feallendlic hinfällig.

fealo fahl, falb. — *°hītte* mit gelbem schwertgriff. — *fealwian* fahl werden.

fearh plur. *fēaras* m. schwein, eber.

fearn farnkraut.

feax n. haar. — (ge) *feaxēde* geschweift.

fēccan prt. *fētode* holen; — *ge°* erbeuten.

fēdan (ā°) prt. *fēdde* (nrhd. *fēda*) ernähren (zu *fōda*, vgl. got. *fōdjan*). — *fēdels* m. nahrung.

fēfor m. n. fieber. — *°fūgie* tausendgüldenkraut.

fēgan prt. *fēgde* fügen (as. *fōgian*).

fēla n. (adv.) viel. — *°frēne* sehr wegen. — *°lēof* sehr lieb. — *°mōdig* sehr kühn. — *°sprāce* schwatzhaft.

fēlan prt. *fēlde* fühlen, empfinden (andd. *fōljan*).

fēld gen. *fēlda* m. feld. — *°hūs* n. zelt.

fēll n. haut, fell. — *fellen* adj. von fell.

fēlufōr, -*fearh* n. *feldfare*.

feng m. griff, erfassen.

fēng prt. zu *fōn*.

fēnn n. m. sumpfland (got. *fani*). —

°gyce f. schildkröte.

fēo zu *feoh*.

fēogan prt. *fēode* lassen (got. *fijan*).

feoh gen. *fēos* n. vieh, habe, besitz (got.

faihu); runenname. — *°gīfre* habgierig.

°gīfu geldspende. — *°gehāt* versprechung von tribut. — *°lēas* besitzlos.

fēoht (ge°) n. kampf.

fēohtan prt. *fēaht* fechten. — *ge°* gewinnen, erobern. — *on°* weiterfechten.

fēohle schw. f. gefecht.

fēol, *fīl* f. feile. — *°heard* hart wie eine feile (ahd. *fihila*).

feola kent. = *fela*.

fēolan prt. *fēalh* hineingehen, eindringen. — *æt°* beharren, haften. — *be°*, *geōnd°* widmen, anvertrauen.

gefēon prt. *gefēah* sich freuen.

fēond pl. *fjnd* m. feind; teufel (got. *fijands*). — *°scaða* m. räuber. — *°scipe* m. feindschaft.

feor, *feorr* adj., auch *°lic*, *°eumd* fremd.

feorh (auch *feorg*) m. n. leben; zeit (got. *faihrus*). — *°bold*, *°hūs* n. körper. —

°ēacen lebendig. — *°gebeorh* n. rettung. — *°hord* n. brust. — *°lēan* n. blutrache.

feorlic s. *feor*.

feorm f. bewirtung, nahrung; nutzen. *feormian* bewirten, beherbergen; fegen

(schwert). — *ā°* reinigen.

feorr adv. fern, entfernt (got. *faiarra*). — *°lic*, *°eumd* adj. fern.

feorran von fern her. — *°eumen* fremd, fremder.

fēorpa, *feowerpa* vierter (ahd. *fiordo*).

fēordung m. pfennig, *farthing*.

feower, *fēower* vier; *°tjyne* vierzehn; *°tig* vierzig.

geféra m. genosse, gefährte.
 fēran (nrth. fōra) prt. fērde fahren,
 gehen (as. fōrjan). — be^o durchziehen.
 — forð^o sterben. — ofer^o herüberziehen.
 fērcclann für fērcclann gefährliche,
 schreckliche klemme?
 ferht wacker (as. ferahf).
 ferth kent. gl. = fyrhto.
 ferhp m. n. sinn, gemüt. — *glēaw adj.
 verständig. — *loca schw. m. brust.
 ferian sw. bringen, (fort) schaffen.
 fēring f. reise.
 gefērlēcan vereinigen, verbünden.
 fers n. m. vers (lat. versus, ahd. fērs).
 ferse frisch (ahd. frise).
 gefērseipe m. gesellschaft.
 ferp = ferhp. — fēsan = fýsan.
 fērwit = fyrwit. — fēster s. fōstor.
 festnian s. fæstnian.
 fēstrian (Scint. 222) = fōstrian.
 fētian = feccan Angl. VI 177.
 fētod, gifetod s. feccan.
 fētor, feotor f. fustfessel, fessel (as. fēter).
 fētorian (ge) fesseln.
 fēpa fustvolk (ahd. fēndeo). — fēpe st. n.
 das gehen, der gang (as. fāthi). —
 *gest m. fremder wanderer. — *lást m.
 fustspur, schritt. — *wīg m. kampf zu
 fust.
 fēper f. feder (ahd. fēdera). — *hōma m.
 federkleid.
 gefexode unter feax. — fiah s. fioh.
 ficol betrügerisch (zu fācen).
 fierd s. fyrd. — fierr s. fyrr.
 fif fünf (got. fimf). — fifta fünfter (got.
 fimfta). — fiftyne fünfzehn.
 fifcalde schwf. schmetterling.
 fifel n. seeungeheuer.
 fifele, fibulae sw. f. fibula.
 figan frigere Ep.-Gl.
 fīl = fēol.
 fillen adj. aus fellen gemacht (zu fēll).
 fin holzstoss, holzkammer (ahd. witufina).
 fīnc m. fink.
 findan prt. fand oder funde (ge^o, on^o)
 finden (got. finpan).
 finger m. finger (got. figgrs).
 finol, finufl fenchel (lat. foeniculum).
 gefion = gefēon.
 fīras plur. menschen; zu feorh.
 fīrd = fyrd.
 firen, fyren, *dād f. verbrechen, sünde,
 frevel, unthat (got. fairina). — firenum,
 fyrum, fyrenlice sehr.
 firgen berg. — *gāt gemse. — *strēam
 bergstrom; vgl. got. fairguni berg.
 fise pl. fixas m. fisch (got. fisks). — *wer
 fischwehr. — fīscian fischen. — fīscēre
 m. fischer (as. fiskāri).
 fise(n)op, fise(n)ap m. fischfang.

fitelfōta Angl. VIII 451 petilus.
 fitt f. abschnitt zum vortragen (as. fittca).
 flá sw. f., flán m. f. pfeil (an. fleinn).
 flāse n. fleisch (ahd. fleisc). — *homa
 körper. — *lic adj. fleischlich.
 flāh hinterlistig.
 flāsee, flāxe f. flasche (mlat. flaseo).
 flēa, obl. flēan, m. floh.
 flēah (Reiml.) flucht?
 flēam m. flucht; mid flēame flüchtig.
 gefleard n. possen. — fleardian possen
 treiben; (Scint.) errare.
 fleax mn. flachs (ahd. flahs). — *line seil.
 fléo, flío n. albugo Beitr. IX 232.
 fléogan prt. flēah fliegen (ahd. flīogan).
 fléoge sw. f. fliege (ahd. flīnga). — flēoh-
 nett n. fliegennetz, vorhang, conopeum.
 fléon, fléogan (gefleón, befléon) prt. flēah
 fléag fliehen, entfliehen (got. plīuhan).
 fléos = flýs.
 fléot m. meer, bucht.
 fléotan prt. fléat schwimmen.
 flēti = flýte.
 flētt n. fustboden der halle. — *sittende
 auf der tenne sitzend.
 flēce n. schinken, speck.
 geflieman s. flýman.
 áflīgan schw. verscheuchen, in die flucht
 schlagen (zu fléon).
 fligel dreschflegel, ne. flail.
 flint m. kieselstein.
 flit streit. — *georn streitsüchtig.
 flitan prt. flát wetteifern, streiten (ahd.
 flizzan).
 flitēre zänker.
 flōc Alfr.-Coll. flunder.
 flocc m. schar. — *málm, *rádm
 scharenweise. — *rád f. reiterschar.
 flód mfn. flut (got. flōdus zu flówan). —
 *blác bleich wie das meer. — *egesā
 m. schrecken des meeres. — *grág
 flutengrau. — *weard f. schutz gegen
 die fluten.
 flóde lacunar.
 flóðian überfliessen?
 flogettan (Scint.) fluctuare.
 flór gen. flóra f. flur, boden (ahd. fluor).
 flot n. meer, fluss; onflot in die see. —
 *here m. flotte. — *man m. seemann.
 — *weg m. ocean.
 flota flotte, schiff; pirat (zu fléotan).
 flotsmērnh rahmbutter.
 flówan prt. fléow fließen.
 flugon prt. pl. zu fléon und fléogan.
 flyht m. flug; flucht.
 flýma m. flüchtling (zu fléam).
 (ge)flýman, (á)flīeman sw. verjagen, ver-
 treiben; in die flucht schlagen.
 flýs n. vliess.
 flýte rahm.

flýtme sw. f. flebotomum.
fnæd pl. *fnadu* n. franse, saum.
fnðeran, *fnðrettan* EST. XI 511 frendere.
fnést m. atem, hauch.
fnósan st. niesen; *fnora* m. das niesen.
fóda m. nahrung, dazu *fédan*.
fóddor, *fódor* n. futter (ahd. *fuotar*).
fola m. füllen (ahd. *folo*, got. *fula*).
folc n. kriegsvolk (as. ahd. *folk*). — *°ge-
 féoh* n. schlacht. — *°geréfa* m. ein be-
 amter. — *°gestealla* m. kriegsgenosse.
 — *°getæl* n. zahl des kriegsvolkes. —
°lagu f. staatsrecht. — *°land* land. —
°mægen n. heer. — *°riht* n. besitz,
 gemeinrecht. — *°stæde* m. platz. —
°swéot n. schar. — *°toga* m. feldherr.
°wer mann. — *°wiga* m. kriegler.
folde sw. f. erde (as. *folda*). — In zu-
 sammensetzung *fold*: — *°græg* erdgrau.
 — *°weg* m. erdweg, strasse. — *°wela*
 reichthum.
folgaf m. amt, gefolgschaftsdienst. —
folgían folgen, verfolgen, bedienen.
folm f. hand (ahd. *folma*).
fón 3 sg. *féhp* prt. *féng* fangen, empfangen,
 anfangen, ergreifen, den besitz antreten
 (got. *fáhan*). — *on°*, *under°* über-
 nehmen, auf sich nehmen, aufnehmen.
fór obl. *fore* f. reise.
for als präfix verstärkend = sehr. —
°heard, *°néah*, *°manig*, *°oft*, *°wel* s.
 unter *heard*, *néah*, *oft* u. s. w.
for, *fore* präpos. vor. — *forhwon* (p. 49,
 104) warum.
forðámpe, *forðanpe*, *forðonðe* weil. —
forþi darum.
foran, *beforan*, *biforan*, *onforan* adv.
 vorher, früher; als präpos. vor. — *°hea-
 fod* n. stirn.
ford gen. *forda* m. furt (ahd. *furt*).
fore präp. c. dat. vor (zeitlich, räumlich),
 wegen; adv. früher.
foregeña m. vorgänger, dienerin.
foregisel m. vorläufige geisel?
foremære sehr berühmt.
foresp(r)æc f. vorrede; gelübde. —
°sp(r)æca m. fürsprecher.
foreweall m. vormauer.
foreweard adj. vorder, früher.
forgytol vergessenlich.
forhæfednys f. enthaltsamkeit.
forht, *°mód* furchtsam (got. *faúrhts*).
forhtian (sich?) fürchten. — *á°* in furcht
 geraten. — *forhtlic* adj. schrecklich. —
forhtniß, *forhtung* f. furcht.
forhwæga etwa, ungefähr.
forligere st. n. ehebruch.
forlogen (zu *lōgan*) verlogen.
forma erster (as. *forma*, got. *fruma*).
fornætieli n. der fisch cyprinus Ep.-Gl.

forod adj. gebrochen.
fors-scéla m. wasserfall (an. *fors*).
forse (arch. *frose*) pl. *°as* m. frosch.
forst (arch. *frost*) m. frost.
forsworen (prt. zu *forswerian*) meineidig.
forþ adv. vorwärts, weg, voran, weiter.
 — *°bære* auftretend? — *°bæro* Gen.
 132 procreatio? — *°faran* abreisen. —
°féran sterben. — *°fór* tod. — *°gegne*
 erfolgreich. — *°geom* kampfbereit. —
°gesceaft f. zukunft, ewige seligkeit.
 — *°here* m. front.
forþían fördern, ausführen; *fullforþían*
 desgl. — *°geforþían* vollenden; fördern.
forþ-ryne m. lauf. — *°síp* tod. — *°weard*
 adj. ausdauernd, zukünftig, ewig. —
°weg m. abreise, reise.
forwel sehr.
forworden(d)lic adj. verderblich.
forwyrd m. f. n. untergang.
fóstor n. ernährung (an. *fóstr*). — *°bearn*
 pflegekind.
fóstur-, *fóstribearn* n. zögling. — *fóstrap*
 m. nahrung. — *fóstrián* ernähren.
fót pl. *fét* (nrhd. *fótas*) m. fuss (got. *fótus*).
 — *°lást* f. fußspur. — *°mæl* n. fuss
 als längenmass. — *°sceamol* m. schemel.
 — *°stánas* plur. mosaik? — *°swæp* n.
 fußspur. — *°wel* m. fußsohle.
fópor n. fuder (ahd. *fuodar*).
fox m. fuchs (an. *fox*, got. *faúhō*).
fracop, *fracup*, *fracod* (eigl. partiz. zu
forcumman) verachtet, nichtswürdig.
fræcne schrecklich?
fræfe, *fræfelle* verwegen.
gefræge berühmt (as. *gifrægi*).
gefragna nrhd. s. *frignan*.
fræhrade adv. sehr schnell.
frætwæ plur. zierat, schmucksachen (as.
frataha). — *°gefrætwían* schmücken.
frætgegnia abtrünniger.
fram präp. von (got. *fram*); adv. von
 dannen, weg. — *°síp* m. weggang. —
°weard bereit zum sterben.
fram, *from* (*fréom*?), *°lic* tüchtig, kühn.
frán prt. zu *frinan* = *frignan*.
franca m. speer (an. *frakke*).
gefrásian nrhd. fragen.
fréa obl. *fréan* herr, fürst (as. ahd. *frō*);
 vgl. *friga*.
fréca m. held.
frécan n. gefahr.
frécne, *fréecnlic* adj. adv. kühn, gefährlich,
 verwegen.
frécness f. gefahr.
fréfran, *fréfrian* trösten (zu *frófor*).
frémde, *frémpe* fremd, ausländisch.
frémmán, *gefrémmán* sw. vollführen.
fulfremed partiz.-adj. vollkommen. — *ful-
 frémmedness* f. vollkommenheit.

freme, *fremu* st. schw. f. vorteil, gewinn.
fremian schwv. nützen.
fremsum (^o*lice* adv.) nützlich, förderlich.
fremsumnyss f. förderung, voltat.
frempe, *fremde* adj. fremd (got. *framaps*).
fréo f. weib (as. *frî*).
fréo frei, edel. — ^o*bcarn* lieber sohn. —
^o*brópor* lieber bruder. — ^o*dóm* m.
 freiheit, vorrecht. — ^o*læt* freigelassen.
 — ^o*mæg* lieber verwandter. — ^o*nama*
 kosename.
fréod freundschaft.
fréogan prt. *fréode* unabhängig machen.
fréolæt m. freigelassener.
fréolic adj. (^o*e* adv.) lieblich, stattlich.
fréols m. n. freiheit (got. *freihals*); feier-
 tag. — *fréolsbryce* m. bruch des feier-
 tages. — *fréolsian* feiern, feiertag halten.
freomu = *freme*, *fremu*.
fréond pl. *frjnd* m. freund (got. *frijóns*).
 — ^o*léas* adj. freundelos. — ^o*lic* freund-
 schaftlich. — ^o*ráden* f., ^o*scipe* m. freund-
 schaft.
fréorig adj. kalt.
fréorht n. recht der freien.
fréosan prt. *fréas* frieren. — *oferfrozen*
 part. völlig gefroren.
freopo = *fripu*; *freopopéaw* m. friedliche
 sitte. — ^o*wér* f. bündnis. — ^o*webba*
 m. friedensfürst.
frétan prt. *frát* verzehren, fressen; zu
 étan (got. *fráitan*). — *frettan* sw. ab-
 weiden lassen (got. *fraatjan*).
frî, *frilie* s. *fréo*.
friand, *friond* = *fréond*.
fricea m. herold (zum flg. wort).
frigan (ptc. *gefrigen*) = *frignan*.
friclan schw. angehen, nachsuchen: zu
frigan.
friga herr = *fréa* (got. *frauja*).
frigdæg m. freitag.
frignan (nrhd. *frægna*, *frægna*), prt.
frægn und *frán*, fragen, erforschen
 (got. *frailhan*). — *be^o* befragen.
frigu f. liebe.
frihtrian auguria facere (zu *frignan*). —
frihtrung f. zauberei.
frilic liberalis.
frinan = *frignan*. — *frist* = *fyrst*.
frip m. n., *freopo* f. friede (got. *fripus*).
fripian (ge) Frieden machen.
fripian schützen.
fród verständig, alt (got. *fróps*).
áfroesfra nrhd. = *fréfran*.
frófor obl. *frófre* f. trost (as. *fróbra*).
frogga, *frose*, *forse* m. frosch.
from adv. weg. — Präp. von.
fromian nützen.
fromlice adv. kühn, schnell.
fromweard adj. todbereit.

frose, *frost* arch. = *forse*, *forst*.
fruma m. anfang.
frum- in zsetz. 'erster' (vgl. *forma*). —
frumbeorn n. erstgeborenes. — ^o*cenned*
 erstgeboren. — ^o*cynn* n. abstammung. —
^o*gár*, ^o*gára* m. anführer. — ^o*sceaf* f.
 schöpfung, anfang.
frymdig verlangend, bittbegierig?
frymp f. m. anfang; plur. schöpfung.
fugol m. vogel (got. *fugls*). — *fugles-béan*
 wicke. — ^o*dæg* st. m. tag, an dem nur
 geflügel gegessen werden darf. — ^o*tréo*
 n. hühnerstange.
fuglere m. vogelfänger. — *fugel(n)oð* m.
 vogelfang.
fúht feucht.
fúl, ^o*lic* (adv. ^o*lice*) faul, unrein (got.
fúls). — *fúletréo* n. alneum.
fúlian faulen, faul werden (ahd. *fúlên*).
full n. becher (as. *ful*).
full voll, völlig, ganz; satt (got. *fulls*).
 Adv. sehr (auch *fullice*). — ^o*fremed* (adv.
^o*lice*) vollkommen. — ^o*fremedniss* f. voll-
 kommenheit. — ^o*hár* ganz grau. —
^o*lést* hülfe. — *befullan* adv. voll.
fulle f. immergrün.
fullian erfüllen.
gefullian, *fulwigan* taufen. — *fulluht*,
fulwiht m. f. n. taufe (zu *wiht*). —
^o*nama* m. taufname. — *fulluhtere* m.
 täufer. — vgl. *fulwian*.
fultum m. hülfe, unterstützung (vgl.
 Anglia III 151). — *fultumian* (ge^o) sw.
 unterstützen.
 (ge)*fulwian* taufen s. *gefullian*. — *full-*
wiht, *fulluht* st. n. m. taufe. —
fulwihtere m. täufer. — *fulwihthád* m.
 taufgelübde. — *fulwihtnama* m. tauf-
 name.
funde prt. = *fand* zu *findan*.
fundian streben, eilen (as. *fundôn*).
furh (pl. *fyrh*) f. furche (ahd. *furuk*). —
^o*long*, *furlang* ein mass.
furhwudu föhrenwald Corp.-Gl.
furpon = *furpum* adv. eben, grade.
furpor adv. fürder, weiter (as. *furdur*).
furporlucor vollkommener.
furðum zuerst; doch.
fús eilend (zu *fundian*). — ^o*lic* fahrtbereit.
gefylce n. abteilung, schar: zu *fole*.
fylgan, *fylligan* = *folgian*.
fyll, *fiell* m. fall.
 (ge)*fyllan*, *fiellan* (á^o) prt. *fylde* fällen,
 erschlagen (zu *seallan*).
fyllan (ge^o) prt. *fylde* füllen; erfüllen (got.
fulljan); zu *full*.
fylllo f. fülle; sattheit: zu *full*.
fylst f. hülfe. — *gefylsta* m. helfer, bei-
 stand. — *fylstan* (ge-) sw. helfen (as.
fullistjan).

fýlp f. unreinheit, ne. *filth* (zu *fúl*).

fýnd s. *féond*.

fýr n. feuer (ahd. *fuir*). — *°ponne* schw. f. herd. — *°tange* schw. f. feuerzange.

— *fýren* kent. *féren* feurig.

fýrd, *fíerd* f. kriegszug, fahrt (ahd. *fart*); heer. — *°getrum* n. schlachtordnung. — *°léas* ohne verteidigung. — *°léop* n. marschlied. — *°rinc* m. kriegler. — *°sceorp* n. rüstung. — *°weorod* n. kriegsschar. — *°wie* f. n. lager.

fýrdian prt. *fýrdode* zu felde ziehen.

fýrentlust m. böse lust; s. *fíren*.

fýrgen = *fírgen*.

fýrhtan = *forhtían*.

fýrhto, *fýrhtu* (= got. *fairhte*), *fýrhtness* furcht; zu *forht*.

fýrhþ s. *fírhþ*.

fýrlen adj. fern, weit (zu *feor*).

fýrm = *feorm*.

fýrmest superl. zu *forma*.

fýren, *fýrnum* s. *fíren*.

fýrn, *gefýrn* adv. vormals, vor zeiten; im vorigen jahr (as. *furn*). — *°dæg*

m. vergangenheit. — *°geár* n. früheres jahr.

fýrngeslit n. frühere streitigkeit.

fýrr, *fierr* adv. kompar. zu *feorr*.

fýrra adj. komp. zu *feorr*.

áfýrran, *áfíerran* sw. v. entfernen, vertreiben (zu *feorr*).

fýrs m. ginster.

fýrsn f. ferse (got. *fairzna*).

fýrst adj. adv. erster, zuerst (ahd. *furist*).

fýrst, *first*, *°meare* m. n. zeitraum.

gefýrst n. frost (zu *forst*).

fýrþling, *féorþling* m. quadrans.

fýrprian fördern (zu *furðor*).

fýrweil, *°geornness* neugier (as. *firiwit*). — *°georn* neugierig.

fýsan sw. sich rüsten, eilen; entsenden (zu *fús*).

fýsan (*ge-*), *fésan* sw. in die flucht schlagen (aschwed. *foysa* treiben).

fýst f. faust (ahd. *füst*). — *fýstlian* (Scint.) schlagen.

fýrþefe vierfüßig Beitr. VI 394. 576.

fýrþeling = *fýrþling*.

G.

gabulrand zirkel; zu *geafol*.

gád, *géd* mangel, bedürfnis (got. *gaidw*).

gád, *°íren* n. stachelstock.

gegada m. genosse.

gadrian (*ge-*) sammeln, ver-, einsammeln.

gabul s. *gafol*.

gád s. *gád*.

gádeling m. angehöriger (got. *gadiliggs*).

ætgedere, *tógadere* zusammen.

gádertang (Scint.) continuus.

forégagan schw. übertreten. — *forégagedness* f. übertretung.

gáelan (*á°*) schw. zögern; hindern.

gálsa m. stolz; zu *gál*.

gærs = *græs*. — *°hoppa*, *°stapa* m. heuschrecke.

gásne entseelt; bedürftig, verlassen von.

gást s. *gást*; *gæst* s. *gyst*.

gaffetung f. hohn, spott.

gafol, *gabul* n. tribut, zins (got. *gabaúr*).

— *°gilda* m. tributpflichtiger. — *°geréfa* zöllner.

gafolrind zirkel.

gafoluc (pl. *°as*) m. speer.

gál froh, stolz (ahd. *geil*). — n., *°ness* f., *°scipe* m. stolz. — *°ferhþ*, *°mód* übermütig.

galan prt. *gól* singen (got. *galan*).

galluc gallapfel.

gamen n. jubel, gesellige freude, ne. *game* (as. *gaman*); *gamenian* sich freuen, spielen.

gamol, *°feax*, *°ferhþ* bejahrt, greis.

gán (*ge-*) prt. *éode* gehen. — *á°* weggehen, vergehen. — *be°* obliegen, ausüben. — *fore°* vorhergehen. — *ford°* weggehen. — *ge°* erobern; sich eignen. — *of°* erlangen. — *ofer°* vorübergehen. — *ón°* ziehen. — *þurh°* durchdringen, durchbohren.

gang m. schritt, lauf, verlauf; strom, lauf eines flusses; abtritt. — *°dagas* plur. die drei prozessionstage vor himmelfahrt. — *°ern*, *°setl* abtritt ESt. VIII 62. — *begang* m. geschäft.

gangan = *gán*.

gánian gähnen.

ganot pl. *ganetas* wasserhuhn.

gár pl. *gáras* m. speer (ahd. *gêr*). — *°berend* m. kriegler. — *°béam* m. speerschaft. — *°faru* f. kriegszug. — *°gewinn* n. kampf. — *°héap* m. kriegsschar. — *°múttung* f. schlacht. — *°rás* m. speerkampf. — *°wudu* m. speerschaft. — *°léac* n. knoblauch.

gára m. spitze, zipfel (ahd. *gêro*).

gárseeg m. ocean = *seeg* (Zacher IV 92).

gást m. geist. — *°lic*, *°lec* geistlich.

gát pl. *gát* f. ziege.

gatu = *geatu* pl. zu *geat*.

gé und. — *gé* — *gé* sowol — als auch.

géa, *gé* ja.

géac m. kuckuck (ahd. *gouh*). — *°es-súre* f. sauerklee.

geador, *on-* zusammen, beisammen.
geafol f. gabel. — *⁹rand* zirkel.
geaglas kiefeln (= nhd. *gägel* zahnhfleisch).
geahlor n., *⁹word* n. gesang; zauberspruch (zu *galan*). — *gealdriege* f. zauberin.
gealga m., *gealg-tréo* n. kreuz (ahd. as. *galgo*; vgl. ne. *galloirs*).
gealgmód traurig.
gealla m. galle (ahd. *galla*).
geamrung merc. = *geómrunn*.
geánlécán widerstreben.
ongcán entgegen.
géapscípe m. klugheit.
géap hoch, steil. — *⁹lice* adv. schlau. — *⁹neb* Wald. B.?
geár n. (selten m.) jahr; frühling (got. *jēr*). — *⁹dagas* vergangenheit. — *⁹lic* jährlich. — *geára* vormals, ne. *yore*.
gearcian zurüsten, bereiten (zu *gearo*).
geard m. haus, gehöft; plur. pallast.
geare (*⁹lice*), *gearce* adv. zu *gearo*.
gearwinde f. garnwinde.
gearo bereit; adv. *⁹lice*, *gearce*.
gearoþoncol klug.
gearwe f. schaafigarbe.
gearwian (ge-) bereiten, zurüsten; bereit sein?
geat (pl. *⁹u*) n. tor. — *⁹weard* m. torwart.
geatolic stattlich, prächtig (ahd. *gizal*).
geatwe f. plur. rüstung = *getáwe*.
gee s. *gea*.
géfe angenehm? — *gefol* = *gífol*.
gegnum entgegen, vorwärts.
gegnunga, *génunga* stracks, geradezu.
gellan = *gíllan*.
gelp s. *gílp*. — *géman* s. *gíman*.
gémorian (Scint.) jammern; zu *geómor*.
gén, *géna* noch jetzt, noch, nochmals.
gengan gehen; sprengen.
geniht s. unter *nyht*.
geó, *gíu* früher, ehemals (got. *ju*). — *⁹mon* mensch der vorzeit.
geoe n. joch. — *⁹boga* m. desgl.
géoc f. hülfe. — *géocend* m. helfer.
geócor furchtbar, schrecklich.
geofon n. ocean (as. *gēban*).
geól, *geohhol* weihnachten (an. *jól*).
geogop f. jugend (ahd. *jugund*); junge mannschaft. — *⁹had* jugendzeit.
geolo pl. *geolwe* gelb (as. *gēlo*). — *geoloca* *geolca* m. eidotter.
geolstor m. n. eiter, gift.
geómor traurig, betrübt (ahd. *jāmar*). — *⁹lic*, *⁹mód* desgl. — *geómrung* f. jammer, trauer. — *geómrían* trauern.
geónd präp. durch, über, durch — hin.
begeóndan jenseits präp. adv.
geong subst. = *gang*.
geong, *⁹lic* jung (got. *juggs*, as. *jung*).
geonga nrðhbr. = *gangan*.

geongra m. jünger. — *geongor-dóm*, *⁹scípe* m. jüngerschaft.
geormandab malwe.
georn (adv. -e, *⁹lice*) eifrig, begierig (*for-georne* adv. sehr gerne). — *⁹full* eifrig (*⁹lice* adv.) — *⁹ness* f. eifer.
geornían begehren.
geornung f. bereitwilligkeit.
geotan prt. *geat* giessen (got. *giutan*). — *⁹d* vergiessen. — *be⁰*, *ofer⁰* übergiessen. — *tó⁰* ausgiessen.
gegeorwian s. *gyrwan*.
geostra gestern = *gystrandæg*.
gér s. *geár*. — *gerd* s. *gyrd*. — *geren*, *gíren* = *grín*. — *gerscīpe*?
gersuma m. schutz (an. *görsème*).
gesca m. schluchzen.
gese, *geswa* ja.
gésne s. *gásne*.
agétan schw. verletzen Beitr. X 313.
gícel m. eiszapfen.
gídd, *gíedd* n. spruch, lied.
gíddian, *gíeddian* singen, sagen.
gíefu = *gífu*. — *gíellan* = *gíllan*. — *gíemen* = *gímen*.
gíen, *gíet* s. *gén*, *gét*.
gíf, *gíb* conj. wenn; ob.
gífan, *gíefan* prt. *geaf* geben. — *⁹d* hin-geben; verlassen. — *for⁰* vergeben. — *of⁰* verlassen, im stich lassen.
forgifeness f. vergebung.
gífepe verliehen (as. *gíþithig*).
gífl n. nahrung.
gífol freigebig.
gífre gefräßig, gierig. — *gíferness* f. gier.
gíft n. f. mitgift, gabe; pl. hochzeit.
gífu, *gíefu* f. gabe. — *gíf-stól* m. thron.
gíg = *gíu*.
gígant m. riese (lat. *gígant-em*).
gíþa m. gicht.
gíld n. zahlung; steuer, abgabe, opfer.
gíldan prt. *geald* zahlen, entrichten, vergelten. — *⁹d* desgl. — *for⁰* vergelten.
gíllan prt. *geall* rauschen, tönen, gellen. — *be⁰* besingen?
gílp m. prahlerci (as. *gēlp*). — *⁹lic* prahlerisch. — *⁹plega* m. rühmlicher kampf. — *⁹sceaða* m. prahlerischer feind. — *⁹word* n. prunkrede, prahlerci.
gílpán prt. *gealp* prahlen; sich rühmen.
gílpén adj. prahlerisch.
gímm, *⁹stán* m. edelstein (ahd. *gímma* aus lat. *gemma*). — *⁹cyn* n. art von edelsteinen.
gínd s. *geónd*.
gíngra m. jünger (ahd. *jungiro*).
gíngre schw. f. dienerin.
gínian gähnen (3. sg. *geonap*).
gínne geräumig, weit.
gínnfæst hochherzig.

on-, be-ginnan prt. ^ogann beginnen (got. *duginnan*).
gírwan s. *gyrwan*.
gegíscan verschliessen.
gísel (pl. *gíslas*) m. geisel (ahd. *gîsal*).
gístran, ^odæg gestern.
gūt ihr beide.
gūt, gēt, giēt, gýt adv. noch, noch immer.
 — *gíta* = *gūt*.
á-gítan prt. *á-geat* wegnehmen; wahrnehmen. — *be*^o erhalten, erlangen, treffen. — *for*^o vergessen (*forgitol* vergesslich). — *on*^o wahrnehmen, vernehmen. — *under*^o bemerken, verstehen.
gútsére m. habgieriger. — *gútsian* beghehren. — *gútsung* f. gier, habgier.
gū s. *geó*.
gūli m. januar, februar (an. *ýler*, got. *jūleis*); zu *geól*.
gūv, gíóv (Leid. Gl. *gíg*) greif.
gúvian nrdrh. bitten, fordern.
gladian (ge-) erfreuen, sich freuen.
glæd (*glæd* Beitr. X 501), ^olíc (adv. ^olíce) froh. — *man* froh. — ^omód frohen sinnes (as. *gladmōd*). — ^oness f. freude.
glémi m. glanz, pracht.
glæs n. glas. — ^ohlútor klar wie glas.
glappe schwf. klette?
gléam jubel.
gléaw klug, weise (got. *glaggwus*). — ^ohydig, ^omód desgl. — ^oniss f. klugheit.
gléd f. glühende kohle (zu *glówan*, ahd. *gluot*).
forglendran schw. verschlingen.
gleng m. f. schmuck. — (*ge*)glengan prt. (*ge*)glengde zieren, schmücken.
gléo n. gesellige unterhaltung, heitere stimmung, musik. — ^omann m. spielmann.
gleoma Ruine 34?
glida m. geier.
glidan prt. *glád* gleiten. — *glidor* glatt.
glisnían, glissían, glitenían schimmern.
glíc = *gléo*. — ^ostafas plur. freude.
glúvían scherzen.
gléd Ep.-Gl. folterwerkzeug.
glóf f. handschuh, ne. *glove*.
glóvan prt. *gléov* glühen.
gnagan prt. *gnóg* nagen.
gnætt pl. *gnættas* m. schnake.
gnéap karg.
gnídan prt. *gnád* reiben.
gnorn traurig, betrübt. — n. trauer.
gnornían jammern, klagen. — *gnornung* f. klage.
gnyrran st. knarren, knirschen.
god m. gott; n. heidnische gottheit. — ^obarn n. pate. — ^ocund, ^ocundlic göttlich. — ^ocundniss f. göttlichkeit. — ^ofeder m. pate. — ^ofyrht gottesfürchtig.

^osibb m. gevatter. — ^ospell n. evangelium. — ^ospellére evangelist. — ^osunu m. pate. — ^owebb n. purpur. — ^owebben purpurn.
gód gut, wacker. — n. habe, gut; wolthat. — ^odæd f. wolthat. — ^olíc wacker. — ^oniss f. guttheit, güte. — *gódian* mit gütern versehen; wieder gut werden.
gold n. gold (ahd. as. *gold*). — ^obeorht goldheil. — ^ogifa m. fürst. — ^ohladen goldgeschmückt. — ^ohord m. n. schatz. — ^osele m. goldhalle. — ^osmíp m. goldschmied. — ^owine m. fürst.
góma m. gaumen (ahd. *guomo*).
gomen = *gamen*.
gor mist.
gors ginster.
gós pl. *gés* f. gans. — ^ofugol m. desgl.
gráde schw. f. treppe, stufe; grad.
grádan schw. schreien.
grádig (adv. ^olíce) gierig (as. *grādag*). — ^oness f. gier, habgier.
græf pl. *grafu* n. grab.
græfe schw. f. dickicht (zu *gráf*).
græg grau (zu ahd. *grāo*). — ^ogós wilde gans. — ^oham graugekleidet.
græs n. gras. — ^ohoppa, ^ostapa heuschrecke. — ^oicang m. wiese.
grétan st. weinen (got. *grētan*).
gráf m. n. hain, ne. *grove* (Urk.).
grafan (á-) prt. *gróf* graben, einritzen.
gram, ^ohyggig zornig, feindlich.
grama m. zorn, ärger.
grandorléas makellos.
gránian weinen. — *gráning* f. das weinen.
gráp f. griff. — *grápian* erfassen, befühlén; *ge*^o (Byrhtf.) aufsuchen.
gréat gross.
greman prät. *gremede* (ge-) erzürnen, ärgern. — *gremetung* zorn.
gréne, gréni grün.
greñnían (Scint.) die zähne fletschen.
gréot n. sand, kies, ufer (as. *griot*).
gréotan prt. *gréat* weinen, trauern.
grép, gráp abzugsgraben (Est. IX 505).
grétan (ge-) prt. *grétte* grüssen, anreden; jem. nahen (as. *grōtjan*). — *grétung* f. gruss.
gríma maske. — *grím-hélm* m. helm mit visier.
grimettan, grimettían knirschen, grunzen. — *grimetung* das grunzen.
grímm, líc wild, grimmig, erregt.
grímsían wüten.
grín f. n. schlinge.
gegrínd n. zerschlagen.
gríndan (ge-) prt. *grand* zermahlen, zerreiben.
gríndel m. ringel, knebel.
gegrínian in der schlinge fangen (zu *grín*).

griosn kent. Gl. *calculus*.
grīpan (ge-) prt. *grāp* greifen (got. *greipjan*). — *gripe* m. angriff.
gristbitūan mit den zähnen knirschen. —
°bitung f. das zähneknirschen.
grīp n. friede, schutz. — *°lēas* schutzlos.
 — *grīpan* friede schliessen; schützen.
gróf f. grube.
grone f. schnurrbart.
gron-aise m.?
grōp = *grocp*, *grép*.
grorn trauer.
begrornian trauern (as. *grornōn*).
grost knorpel.
grot grütze.
grōcan prt. *grōwe* wachsen.
grund m. grund (got. *grundus*); boden;
 land. — *°lēas* unergründlich.
grunian (Scint.) wiederkauen.
grūt f. feines mehl, schrotmehl.
grýpe schw. f. kloake EST. IX 503.
gryre m. schreck (as. *gruri*). — *°lēop* n.
 schreckenslied.
grýto f. grösse; zu *gréat*.
gū = *geo*.
guma m. mann (got. *guma*). — *gum-cynn*
 n. menschheit. — *gum-péod* f. volk.
gūp f. kampf. — *°cyst* f. kriegsschar. —
°fana m. fahne (ahd. *gund-fano*). —
°free kampfkühn. — *°hafoc* m. schlacht-
 adler. — *°fremmend*, *°rinc* kriegler.
°plega m. schlacht. — *°secorp* n. rüstung.
 — *°préat* m. kriegsschar. — *°weard* m.
 herzog. — *°wudu* m. speer.

gyccan, *giccian* schw. jucken (ahd. *jucken*).
 — *gycce* f., *gycca* m. jucken.
gyccer plur. juchert.
gyden f. göttin (ahd. *gutin*).
gydiŷ besessen, ne. *gūdiŷ* (zu *god*).
gyld s. *gild*; *gyllan* s. *gillan*; *gylp* s.
gūlp.
gylden golden (ahd. *guldin*).
gyŷle s. *giuli*.
gyllan prät. *gyŷlede* lärmern, schreien.
gylt (pl. *°as*) m. schuld, sünde. — *gyttan*
 (á-, ge-) schw. sündigen.
gyman schw. beachten, beobachten, hüten
 (got. *gaumjan*). — *for°* vernachlässigen,
 übertreten.
gymen, *giemen* (nn) f. obhut, sorgfalt.
gyme-léas sorglos; *°léast* f. sorglosigkeit.
gynd s. *geōnd*.
gyrd f. rute, stab. — *°wite* n. züchtigung
 der rute.
gyrdan prt. *gyrde* gürteln (zu got. *gairdan*).
gyrdel, *gyrdels*, arch. *gyrdisl* m. gürtel.
gyrela, *gerela* (ge°) m. anzug, kleidung.
gyrn m. n. leid, unglück.
gyrnan schw. begehren. — *gyrne* = *georne*.
 — *gyrning* f. verlangen.
gyrcan (ge-) prt. *gyrede* bereiten, zurecht-
 machen, rüsten, bekleiden. — *on°* ent-
 kleiden.
gyst m. gast (got. *gasts*). — *°ern* n. gast-
 gemach.
gyŷi s. *gīt*.
gyte m. guss. — *°sál* n. weinseligkeit.
gyŷi s. *geó*.

H.

habban prt. *hæfde* haben, besitzen. —
ymb° umgeben. — *for°* sich enthalten.
haca m. haken (an. *hake*).
haccian hacken.
haeele sw. f. kleid, mantel (got. *hakuls*).
hacod pl. *hacodas* m. hecht.
hād m. rang, stand (got. *haidus*); als
 suffix 'heit'. — *°bryce* m. bruch des
 ordensgelübdes. — *gehādian* in einen
 stand aufnehmen, bes. zum priester
 weihen. — *gehādod* geistlich.
hādor heiter (ahd. *heitar*).
hādung f. weihe, ordination.
hæf pl. *hafu* n. meer. — *°ern* concha.
forhæfedness f. enthaltsamkeit.
hæferblæte f. schnepfe.
hæfern m. cancer, concha (eigtl. meer-
 haus; vgl. *hæf*).
hæftan, *gehæftan* sw. fesseln.
hæft n. heft, schwertgriff.
 (ge)hæft (as. *hafft*) gefesselt.
hæftling m. gefangener.

hæftnian, *gehæftnian* gefangen nehmen.
hæftnung f. gefangenschaft.
hæft-nýd, *-néd* f. drangsal, gefangenschaft.
hægel, *hagol* m. hagel; ein runenname.
 — *°faru* st. f. hagelschauer.
hægsteald m. jüngling (as. *hagastald*).
hægtesse schwf., arch. *hægtis* stf. hexe
 (ahd. *hagaxussa*).
hægþorn, *haguporn* m. hagedorn.
hælan, *gehælan* prt. *hælde* heilen, gesund
 machen (zu *hāl*).
hælda = *hyldan*.
hæle obl. *hælep* m. held, kriegler (as. *helið*).
hælend m. heiland (andd. *hēljand*).
hælo, *hælu*, *hælp* f. gesundheit, heil.
hælsere m. wahrsager. — *hælsian* prophe-
 zeien.
hēman prt. *hēmdē* coire cum femina.
hēmed, *hēmeþ* n. geschlechtlicher ver-
 kehr, coitus; ehe.
gehæpp, *°lic* passend.
hæpse schwf. haspe.

hær n. haar, ne. *hair* (ahd. *hâr*). — ^o*sife* n. haarsieb.

hære sw. f. härenes gewand, grobes tuch. *hærfest* m. herbst, ne. *harvest* (ahd. *herbîst*).

hæring (pl. ^o*as*) m. hâring (ahd. *hâring*).

hærn, arch. *hren* f. woge (an. *hrœnn*).

hæs f. geheiss, befehl; zu *hátan*.

hæsel, *hæsil* m. hasel. — ^o*hnutu* f. haselnuss.

hæswalwe s. *sé-swealwe*.

hætán prt. *hätte* heiss machen (zu *hát*). — *on-* erhitzen, entflammen.

hæto, *hætu* indecl. f. hitze; zu *hát*.

hætt m. hut (an. *hōtr*).

hæp m. feld (vgl. got. *haiþi*); haidekraut.

hæpen heidnisch. — st. schw. m. heide, bes. Däne. — ^o*gyld* n. götzendienst; götze. — ^o*here* m. Dänenheer. — ^o*scipe* m. heidentum.

hæwen, *hæwi(n)* adj. blau.

hafað zu *habban*.

hafentan heben, halten.

hafetian klatschen.

hafoc pl. -as = *heafoc*.

hafola = *heafola*.

hafu plur. zu *hæf*.

haga m. hecke. — *haguporn* = *hægporn*.

hagusteald, ^o*mon* m. jüngling (ahd. *hagustalt*).

hagol kent. = *hægel*.

hāl, seiten *gehāl* gesund, wolbehalten (got. *hails*). — ^o*wende* heilsam. — ^o*west* gesundheit.

hålettan begrüßen.

håleg, *hålig* heilig (ahd. *heilag*). — ^o*wæter* n. weihwasser. — ^o*dóm* m. heiligtum; sakrament. — ^o*mónap* m. september. — ^o*ness* f. heiligtum. — ^o*reft*, ^o*rift* f. schleier. — *hålgá* heiliger. — (ge)*hålgian* heiligen.

hålsian sw. bitten, beschwören.

hålsung f. bitte, beschwörung.

ham kleid; in zsstzgn. ^o*homa*.

hám m. wohnung, wohnort. — *æt hám* zu hause; *hám* nach hause.

háma mütterleib?

hamm f. kniekehle.

hamor m. hammer (ahd. *hamar*).

hámweard, *hámweardes* adv. heimwärts.

hana m. hahn (got. *hana*, ahd. *hano*). — *han-créd* n. das krähen des hahnes.

hand, *hond* gen. *honda* f. hand; seite (got. *handus*); *on h. gán* kapitulieren; *tó his handa* in seinem auftrage. — *ymbe*^o adv. alsbald. — ^o*bred* st. n. flache hand. — (ge)*handfæstan* sw. verloben.

— ^o*full* handvoll. — ^o*geweore* n. schöpfung, geschöpf, werk. — ^o*léan* n.

lohn. — ^o*mægen* stärke der hand. — ^o*wyrm* handwurm.

handlian handeln, behandeln.

gehang behang.

hangra m. hügelwald (Urk.).

hangian hangen.

hár grau, greis, alt (ahd. *hêr*). — ^o*ness* f. graue farbe.

hara m. hase (ahd. *haso*).

haso dunkelfarbig, graubraun. — ^o*pád* grau-rockig. — *haswigfæpra* dnnkel gefiedert.

hát heiss. — n. hitze.

behát (= *béot*), *gehát* n. gelübde.

hátan prt. *hét*, *hét* heissen, nennen, genannt werden; befehlen (got. *haitan*).

— *be*^o, *ge*^o versprechen, geloben; drohen.

háttheort jähzornig. — ^o*ness* f. jähzorn.

hatian lassen (ahd. *hazzên*). — *hatol* odiosus.

gehátland n. das gelobte land.

hátwende heiss.

håwian sehen, schauen.

hæa- s. *heáh*.

hæadéor = *hæahdéor* n. hochwild.

hæaf m. f. n. wehklage.

behæafðian sw. enthaupen.

heafoc, *hebuc* m. habicht (ahd. *habuh*).

hæafod n. haupt (vgl. got. *haubip*); *æt hæafidum* zu häupen. — ^o*burh* f. hauptstadt. — ^o*gerim* m. kopfzahl. — ^o*gytt* m. hauptsünde. — ^o*hebbá* (Byrhtf.) sw.

m., ^o*man* m. anführer. — ^o*ponne* schwf. schädel. — ^o*port* m. hauptstadt. — ^o*weard* m. anführer.

heafola m. haupt.

hæah hoch (got. *hauhs*). — ^o*eyning* m. hoher könig. — ^o*déor* n. hochwild. — ^o*diacon* m. archidiakonus. — ^o*engel* m.

erzengel. — ^o*fæder* m. erzvater, patriarch. — ^o*fæst* hoch und fest? — ^o*læce* m. arzt. — ^o*geréfa* ein beamter, kommissar. — ^o*gesceaft* f. edles geschöpf. — ^o*ness* f. höhe. — ^o*reced* palast.

— ^o*rodon* m. hoher himmel. — ^o*seld*, ^o*setl* n. hoher thron. — ^o*pungen* adj. vornehm.

healdan (ge^o) prät. *héold* halten, hüten, regieren. — *be*^o beobachten. — *for*^o unterlassen, übersehen.

healf halb (got. *halbs*). — f. seite (got. *halba*). — ^o*elungen* halb erfroren. — ^o*hár* adj. halbgrau. — ^o*hlów* (Byrhtf.) halbvokal.

healh gen. *héales* m. bucht, winkel.

héalie adj. hoch.

heall obl. *healle* f. halle (as. *halla*).

healm m. halm.

heals m. hals (got. *hals*). — ^o*beorg* f. halsberge. — ^o*gold* halskette. — ^o*leðer* zügel.

healsed, -od n., -eta m. *capitulum*.
healstan kuchen.
healt lahm (got. *haltis*).
héamol Ep.-Gl. frugi.
héan, *héanlic* niedrig.
héaness = *héahnness* st. f. höhe.
héanne acc. m. sg. zu *héah*.
héap m. haufe. — *gchéapian* häufen.
héareanian s. *herenian*.
heard hart, stark, kühn (got. *hardus*). —
hara (*heardra*) m. harder, meeresche.
— *heort* hartnäckig, hartherzig. —
hód kühn. — *ness* f. härte. — *sélig*
unglücklich?
hearg, *hearh* m. hain. — *earð* m. hain-
wohnung.
hearm böswillig. — m. beleidigung, bö-
willigkeit. — *ewidol* boshaft. — *loca*
m. schreckensgefängnis. — *searu* st.
f. schmerzliche strafe, züchtigung.
hearma m. wiesel.
hearpe schw. f. harfe (ahd. *harpfa*).
hearra, *heorra*, *herra* m. herr (as. *hërro*).
heast rost.
heaswig s. *haso*.
heaðo-lind f. kampfschild. — *rine* m.
krieger. — *wylm*, *welm* m. kriegsglut.
héawan (ge^o, for^o), prt. *héow* hauen (ahd.
houwan).
hebern (arch.) = *hæfern*.
hebban prt. *hóf* heben, erheben. — *á*,
upp^o, *úppá*^o in die höhe heben.
hécen, *hæcin* n. junge ziege (nnd. *hæken*).
hédan prt. *hédde* acht haben, ne. *heed*.
hefe m. last. — *lie* schwer.
behéfe, *behéfelic* adj. geziemend, passend.
hefeld, arch. *hebild* — *heblit* m. faden.
hefelic, *hefig* schwer, gewichtig; hart. —
hefignyss f. schwere. — *hefigtýme* ge-
wichtig.
bihéð f. Bedürfnis.
hege pl. *hegas* m. hecke.
hégian machen?
héhnyss f. höhe; s. *héah*.
héht prt. zu *hátan*.
hëla m. ferse (aus **hähila* zu *hóh*).
hëlan prt. *hæl* verbergen (got. *hílan*).
hëlewíg m. querwand (Herrig 88, 67).
hëll f. hölle (got. *halja*). — *dor* n. höllen-
thor. — *helle-bryne* m. höllenfeuer. —
clamm m. höllenfessel. — *grund* m.
höllengrund. — *heaf* m. höllenklage.
loca m. höllengefängnis. — *scaða* m.
teufel. — *trëga* m. höllenqual. —
pëostru n. pl. finsternis der hölle. —
wite n. höllenstrafe. — *ware*, *waran*
plur. m. höllensbewohner.
hëlm m. helm, krone; laub.
hëlma m. steuerruder.
hëlo = *hælo*.

hëlp f. hülfe (as. *hëlpā*).
hëlpān(ge) prt. *healp* helfen (got. *hílpān*).
hëlustr (arch.) = *heolstor*.
hëmcðe m. n. hemd (ahd. *hëmūdi*).
hëndan festhalten?
gehënde nahe, benachbart; zu *hand*.
hengcelif n. hängeklippe.
hënn f., *ufugol* m. henne, huhn (ahd.
hënnā).
hënan(ge) sw. an sich, zu sich nehmen.
hënu interj. = *heono*.
héofan, *héofian* prt. *héofde* klagen (got.
hiufan).
heofon, arch. *hebon* m., spät *heofon* st. f.,
heofone sw. f. himmel (as. *hëban*). —
béacen n. himmelszeichen. — *candel*
f. himmelsleuchte. — *col* n. himmels-
kohle. — *ufugol* m. vogel des himmels.
— *lie* adj. himmlisch. — *rice* (*heofon-
narice*) n. himmelreich. — *stól* m.
himmelsthron. — *timber* n. bau des
himmels. — *torht* adj. sehr hell. —
ware, *waran* m. pl. himmelsbewohner.
héofon, *héofung* f., *héofsið* m. wehklage.
heolfor, arch. *healbr* n. blut der wunde. —
heolfrið blutig.
heolor, arch. *hetur* wage.
heolstor pl. *heolstras* m. versteckt, schlupf-
winkel, bergende hülle. — *sceadu* f.
bergender schatten.
héom, *him* dat. zu *hé*.
heonan, *hionan* von hier weg (as. *hínan*);
beheonan, *behionan* diesseits. — *heonon-
forð* fortan. — *heononweard* adv. von
hier weg.
heonu nrdh. ecce, siehe da.
heord f. herde (got. *hairða*). — *heord* f.,
oræden f. obhut.
heordan pl. heede, werg.
heorot, *heort* pl. *heortas* m. hirsch (ahd.
hiruz, *hirx*). — *herutbég* (arch.) n. ein
pflanzennamen.
heorr m. f. und *heorra* m. thürangel.
heorra s. *hearra*.
heorte obl. *heortan* f. herz (got. *hairtō*).
heorð, arch. *herth* — *herd* m. herd. — *swæpe*
f. brautführerin. — *weorod* ingesinde.
heoruwæpen n. waffe (got. *haurus*).
héow f. = *hiv*. — *gehéowan* schmücken.
— *gehéowung* f. aussehen.
hér hier (got. *hër*). — *fore* vordem. —
inne drinnen.
héran kent. angl. = *hýran*.
hërenian hórchen (zu *hýran*).
here m. heer, menge (got. *harjis*). —
béacen feldzeichen. — *byrg* herberge.
— *byrgan* beherbergen. — *flyma*
flüchtling. — *hýp*, *húp* f. kriegsbeute.
— *pæp* m. heerstrasse. — *toga* herzog
(ahd. *herizogo*). — *rëaf*, *sceorp* n.

kampfkleid, rüstung. — ^o*swég* jubel des heeres. — ^o*wápa* kriegler. — ^o*wíc* f. n. lager. — ^o*wosa* kriegler.

herde = *hirde*.

hereness f. preis, lob.

hergian sw. mit krieg überziehen; desgl. *ofer-*, *for-hergian*.

hergoþ m., *hergung* f. verheerung, plünderung.

herh-eard s. *hearg*.

herian sw. preisen (got. *hazjan*).

heriendlice adv. preisenwert.

herpaþ = *herepaþ* m. heerstrasse.

herut arch. = *heorot*.

herwan = *hyrwan*.

hespan kent. = *hyspan*.

hete m. hass, feindschaft (got. *hatis*). —

^o*lic* adj., ^o*lice* adv. feindlich. — ^o*spræc* f. feindselige sprache. — ^o*poncol* feindlich gesinnt.

hetol adj. böswillig, feindselig.

hettend m. feind.

híd f. hufe landes, ne. *híde*; zu *háv-*.

hider, *hieder*, *hyder* adv. hierhin. — ^o*cyme* m. ankunft. — ^o*reard* nach hierher.

hieran, *gehierness* s. *hýran*, *gehýrness*.

highig interj. Älfr.-Coll.

híg, *hég* n. heu (got. *hawi*).

higan pl. knechte des hauses, ingesinde; klosterinsassen, mönche.

hige = *hyge*.

hí-gedyht hausgefolge; vgl. *híred*.

higian prt. *higode* eilen.

higora m., *higre* f. häher.

higre f. sklavin? (zu *higan*?).

hild f. kampf (ahd. *hiltæ*).

hilde-leóp n. kampf-, schlachtlied. — ^o*náddre* sw. f. waffe, speer, ger. —

^o*rinc* m. kriegler.

hind f. hindin (ahd. *hinta*). — ^o*berie* himbeere. — ^o*cealf* n. junge hindin.

hindan adv. von hinten.

hingrian s. *hymgran*. — *hinon* s. *heonan*.

hinsíp m. tod.

hirde, *hyrde* m. hirte (got. *hairdeis*). — ^o*lic* *pastoralis*.

híred n. hausgenossenschaft, klostergemeinschaft; hofstaat, gefolge (ahd. *hîrât*).

híre m. falkner? zu *higora*?

hiu, *hiow* aussehen. — ^o*beorht* glänzend.

híwa m. diener.

híwisc n., *híwscipe* m. familie; hufe land.

hladan prt. *hlód* laden, schöpfen.

hlædel, *hleder* m. schöpfeimer.

hlædder f. leiter (ahd. *leitara*).

hlæfdige sw. f. herrin (zu *hláf*, *hláford*).

hléne mager.

hlæst m. last.

gehlæstan schw. beladen, schmücken.

hlæw mn. grabhügel (got. *hlaiw*).

hláf plur. *hláfas* m. brot (got. *hlaifs*). — ^o*rece* ofenkrücke.

hláford (akent. *hlábard*) m. herr. — ^o*dóm* m. herrschaft. — ^o*swica* m. hochverräter. — ^o*swice* m. hochverrat.

hlanc stolz, schlank.

hláu = *hlæw*.

hleahor m. gelächter. — ^o*smip* m. lacher.

hleapan prt. *hleop* laufen, springen (got. *hlaupan*). — ^{æt}° entlaufen. — ^{ge}° einholen. — *hleapere* m. expressbote.

hleapewince kibitz, ne. *lapwing*.

hléo, *hleow* n. schutz, schirm. — ^o*drihten* m. fürst.

hléor n. backe, wange (an. *hlýr*).

hlemm pl. -as m. wunde.

hleotan prt. *hleát* lösen.

hleodōr gehör; lied. — ^o*ewide* spruch.

hleodrian sich verlaublichen.

gehléow sonnig.

hlīb pl. ^{*}*hlības* lunula.

hlid n. deckel.

hlidan, prt. *hlád*, decken.

hlifjan sw. ragen.

hlímman st. erklingen, tönen.

hlínian (3. sg. *hlionap*) sich lehnen, sitzen, liegen. — ^{wið}° sich anstemmen gegen.

hlisa, *hlígsa* sw. m. gerücht, ruhm.

hlisful(lic) berühmt; adv. -fullice.

hlíp pl. *hlíopu* n. abhang (vgl. ahd. *lita*).

hlósan X 37?

hlot n. los.

hlóp f. schar.

hlówan prt. *hléow* brüllen.

hlúd laut; adv. *hlúde*.

hlúttor lauter, rein (got. *hlútrs*).

ahlútrian reinigen.

hlýdan sw. laut sein, lärmern.

hlyde, *hlíde* f. deckel.

hlyhhan, *hlichhan* prt. *hlóh* lachen (got. *hlahjan*).

gehlynn n. lärm.

hlynnan, prt. *hlynede*, lärmern, rauschen.

hlyst(n)an sw. hören, lauschen.

behlyped Räts. 15?

hlystung st. f. das zuhören.

hlýt m. los (got. *hlauts*).

hnacod spät für *nacod*.

hnágan prt. *hnáge* (^{ge}°) neigen.

gehnádst m. das stossen.

hnappian schlummern.

hnéaw geizig.

hnéca m. nacken.

hnéfol, *hnífol* m. stirn.

hnese weich, zart (got. *hnasqus*).

hnígan prät. *hnág* (^{ge-}) sich neigen.

hnitan prt. *hnát* stossen.

hniut pl. *hniute* f. nuss.

hnoll m. scheitel.

hnor das niesen Leid. Gl.
gehnyst zerknirscht, s. 110 z. 128.
hnutu plur. *hnyte* f. nuss. — *hnutbéam*
 m. nussbaum.
hóc m. haken.
hócor m. spott. — *°wyrde* adj. lästerhaft
 redend, spottstüchtig, schmähsüchtig.
hód m. hut.
hof n. hof, palast, tempel.
hofer m. höcker.
behófan nötig haben, bedürfen.
hóg vorgebirge = *hóh*.
hogían denken. — *for^o, ofer^o* verachten.
forhogodness f. verachtung.
hóh pl. *hós* m. ferse (an. *há*); vorgebirge.
hol n. loch; vgl. *holh*.
hól n. geschwätz, lästerung.
gehola m. gönner Herrig 86, 279.
hold treu, ergeben (got. *hulps*). — *°áp* m.
 eid der treue, lehnsid.
hold n. fleisch, kadaver.
holegn stechpalme, walddistel, ne. *holly*.
holh pl. *holu* n. loch Beitr. IX, 231.
holm m. ocean. — *°wudu* schiff. — *°weall*
 m. meermauer.
holmig adj. meeres-.
holopanne f. pfanne Ep.-Gl.
holt m. n. holz, baum; gehölz, wald. —
°hona m. waldschnepfe.
hólunga vergeblich.
hón (ge-, á-) prt. *hæng* hängen, erhängen,
 kreuzigen (got. *hāhan*).
hop n.
hóp m. halsband (H.-Ród).
hopa, meist *tókopa* hoffnung.
hopían hoffen.
hoppáda m. bruch (zu *hup*-).
hoppían hüpfen.
hord n. schatz (got. *huzd*). — *°cofa* sw.
 m. brust. — *°ern* n. schatzkammer. —
°weard st. m. schatzmeister = könig-
 licher herr. — *°witt* XVII, 141?
horh, gen. *horwes*, m. n. schmutz Beitr.
 IX 232.
hóring m. hurer.
horn m. horn (got. *hauru*). — *°boga* m.
 bogen von horn oder gekrümmt wie
 hörner. — *°sceað*, *gestréon* zinne des
 hauses.
hors n. ross, pferd (an. *hross*). — *°camb*
 m. pferdekamm. — *°hwæl* m. wallross
 (an. *hrosshvalr*). — *°pegn* m. marschall,
 stallmeister.
horse (*lice* adv.) kühn, weise.
gehorsod, *gehorsud* adj. beritten.
hosp pl. *°as* m. hohn.
hrá = *hræw*.
hræa m. speichel, schleim (an. *hráke*).
hræce, *hraeu* sw. f. rachen, kehle.
hræce = *hræce*.

hræcean räuspern.
hræd(*lic*) (*°lice* adv.) schnell; vgl. auch
hrape.
hrædwyrde adj. zungenfertig, mittheilsam.
hræfn m. rabe (ahd. *hraban*).
hrægel (ahd. *hregil*) n. kleid, gewand.
hræmm = *hræfn*. — *hrape* = *hrape*.
hræw, *hrá(w)* n. leiche (got. *hraiva*-).
forhrædian zuvorkommen, vorwegnehmen.
hrágra m. reiher.
hramsa m. zwiebel, knoblauch. — *°cropp*
 m. dolde d. zwiebel.
hrán m. reantier (an. *hreinn*).
hran, *hrøn* m. walfisch, walross.
hrape, *hrape* adv. schnell; zu *hræd*.
hræae m. getreidehaufen.
hreaeca m. hinterhaupt Ep.-Gl.
hréam m. lärm, schreien.
hreaðamús f. fledermaus.
hreaw roh, nicht gar gekocht.
hræddan prt. *hredde* (*á*^o) erretten.
hredmónap m. märz.
hregressi Erf.-Gl. *inguen*.
hréman, *hrýman* sw. sich rühmen.
hrémig sich rühmend.
hremm = *hræfn*. — *hren* (arch.) = *hærn*.
hrenian (Scint.) duften.
hréod n. ried, schilf.
hréof, *hréoflig* aussätzig (ahd. *hriob*). —
hréofl f. aussatz.
hréoh betrübt.
hréorig Rui. 3b morsch.
hréosan prt. *hréas* *hruon* fallen. —
on^o einstürzen. — *behroren* bedeckt
 Wand. 77.
hréow f. reue. — *°cearig* voll sorge.
hréowan prt. *hréaw* reuen (got. *hriggwan*).
hréowigmód betrübt.
hréowlic (adv. -e) grausam, jammervoll.
hréowness, *behréowsung* f. reue.
hrepnan prt. *hrepode* berühren.
hréran sw. bewegen, schütteln; desgl.
onhréran. Vgl. ahd. (*h*)ruoren.
hreremús f. fledermaus.
hrieman sw. rufen.
hrép ruhm.
hréper m. herz, gemüt. — *°gléaw* adj.
 verständig. — *°loea* herz.
hríddel, meist *hrídder* n. sieb.
hrím m. reif. — *°ceald* adj. eiskalt. —
°gícel m. eiszapfen.
hrinan prt. *hrán* (*at*^o) anrühren.
hrindan prt. *hrand* stossen.
hring m. ring. — *°fág* gefleckt. — *°geat*
 m. ringthor. — *°loea* m. panzer. —
°pegu f. ringspende.
hringan (*ymb*) umringen.
hringe obl. *hringean* f. henkel, fibula.
hrisian schütteln.
hrísil m. weberschiff.

hríst zu *hréosan*.
hríp, *hríper* = *hrýper*.
hríp schneegestöber.
hróc krähe, ne. *rook* (an. *hrókr*).
gehröden (part. zu *hréopan*) geschmückt.
hróf m. dach; gaumen. — *°wyrhta* dach-decker.
hróst hühnerstange, ne. *roost*. — *hróst-béag* Rui. 32?
hrúse sw. f. erde, erdboden (: ahd. *rosa*).
hrút, *hrýte* eine farbenbezeichnung.
hrútan prt. *hréat* schnarchen.
hrycg m. rücken.
hrýman schw. lärmern (zu *hréam*). — *behrýmed* umtost?
hryre m. fall; zu *hréosan*.
hrýscan schw. rauschen, ne. *rush*.
hrýte = *hrút*.
hrýper, *hríp*, *hríper*, spät auch *hruper* n. rind, hornvieh.
hrypíg Wand. 77.
hú, spät *hwú* adv. wie.
húfe sw. f. *tiara*, *mítra* (ahd. *húba*).
huilpe (Seef. 21) ein vogel? = nld. *wilp*?
hund pl. *hunds* m. hund (got. *hunds*).
hund n. hundert. — *°seofontig* 70; *°eahtatig* 80 u. s. w.
húne schwf. andorn.
hungor m. hunger (ahd. *hungar*); sehnsucht. — *hungrig* hungrig.
hunig, *huneg* n. honig (ahd. *honag*). — *°æppel* pastille. — *°binn* f. honigkorb. — *°súge* hartriegel. — *°swéte* adj. honigsüss.
hunta m. jäger. — *huntian* jagen, *to hunt*. — *huntinold*, *huntop* m. jagd.
hupbân hüftknochen. — *hupseax* n. schwert an der seite (zu *hype*).
hūru jedenfalls, gewiss. — *°pinga* wenigstens.
hús n. haus (got. ahd. *hūs*).
húsel n. abendmahl (got. *huns*l).
húsian in das haus aufnehmen.
hūp obl. *hūde* f. beute (zu got. *hūpan*).
hwá wer. — *gehwá* jeder.
gehwáde klein; adv. wenig, etwas. — *gehwádnys* f. kleinigkeit.
hwader adv. wohin, meist *hwider*.
hwég, ne. *whey*, molken.
forhwæga wenigstens.
hwal pl. *hwalas* m. walfisch; walross. — *°hunta* m. walfänger. — *°huntop* m. walfang.
hwæne = *hwanne*.
hwér wo. — *gehwér* überall.
hwæt (*°lice* adv.) scharf, rasch.
hwæt adverbial = fürwahr, ja, traun.
hwáte m. weizen (got. *hwateis*). — *°westm* weizensaat. — *hwáten* adj. aus weizen.
hwæthegu pron. irgend etwas.

hwæper pron. wer von beiden.
gehwæper pron. jeder von beiden.
hwæp(e)re adv. jedoch, trotzdem.
hwamm pl. -as m. winkel.
hwan mit *for*^o weswegen; mit *tō*^o wozu.
hwanne, *hwonne* adv. wann.
hwanon adv. von wo, woher.
hwata m. wahrsager. — *hwatian* wahrsagen (vgl. ahd. *firwāzzan*).
hwealf, arch. *hwalb* gewölbt.
hwearf Jud. haufe.
hwearfian sich verwandeln; schillern.
hwearflic Finnsb. 36?
hwefige für *hefige*.
forhwega = *forhwæga*.
hwelc s. *hwyle*.
hwelian (Scint.) *contabescere*.
hwēlp m. junger hund oder löwe.
hwéne adv. wenig, etwas (zu *hwón*).
hwéol, *hweogl* n. rad. — *°rād* wagenleise.
hweorfan prt. *hwearf* (got. *hwaírban*), sich wenden, ziehen. — *be*^o besorgen. — *geōnd*^o schweifen.
hwēr pl. *hweoras* m. kessel (vgl. skr. *caru*).
gewēr = *gehwēr*.
hwider, *hwæder* adv. wohin.
hwierfan s. *hwyrfan*.
hwíl f. zeitraum; stunde (got. *weila*); acc. *hwile* einst. — *hwílum*, *hwílon* einmal, zu zeiten, zuweilen; bald — bald. — *páhwíle* *pe* solange als, während.
hwílwende zeitlich (*°wendlice* adv.).
hwínan prt. *hwán* zischen.
hwioða m. lufthauch.
hwit weiss (got. *weits*). — *°ewidu* weissharz. — *°fót* weissfüßig. — *hwítehláf* m. weissbrot. — *hwitel* weisse decke. — *hwítan* weiss machen?
hwón n. etwas, wenig; adv. ein wenig, desgl. *hwónlice*.
forhwon weswegen.
hwópan prt. *hwéop* drohen (got. *hwópan*).
hwyle, *hwile* welcher (got. *weileiks*).
gehwyle, arch. *gihwele* jeder.
hwyrfan prt. *hwyrfde* wenden, übertragen; sich wenden (aus *hwarbjan*); zu *hweorfan*.
hwú spät westsächs. = *hú*.
hyegan sw. denken (got. *hugjan*).
hýd f. haut, fell (ahd. *hūt*).
hýd = *hid*.
hýdan (*be*^o) prt. *hýdde* verbergen, ne. *hide*.
hýf bienenkorb, ne. *hive*.
gehygd f. n. andenken (got. *gahugds*).
hyge, *hige* m. sinn, gemüt (ahd. *hugi*). — *°dryht* liebe schaar? — *°léas* sorglos.
léast f. gedankenlosigkeit. — *°sceaft* f. sinn. — *°pancol* sorgsam, aufmerksam. — *°róf* kühl.
hýgst superl. zu *héah*.

hyht m. hoffnung; freudigkeit. — ^o*full* hoffnungsvoll, freudig. — ^o*gifu* gabe der hoffnung? — ^o*lic* adj. lieblich, freudig. — ^o*wynn* f. erhoffte freude. — (*ge*)*hyhtan* hoffen.
hyldan prt. *hyld* (*ón-*) neigen (zu *heald*).
hyldo indecl. f. huld, treuergebene gesinnung.
hyll pl. ^o*as* m. hügel.
hymblice schirling.
(*ge*)*hýnnan* sw. erniedrigen, höhnen.
hyngran, *hyngrían* hungern; zu *hungor* (got. *huggrjan*).
hynnileac s. *ynnileac*.
hype m. hüfte.
hýpel pl. *hýplas* m. haufe; zu ahd. *hūfo*.
hýran, *hieran* (*ge-*) hören; gehören; folgen, gehorchen (as. *hōrjan*, got. *hausjan*).
hýrenian horchen (zu *hýran*).

hyrdan ermutigen, anfeuern (zu *heard*).
hyrde s. *hirde*.
hýreman (*nn*) m. höriger, mietling.
hýrian mieten, *to hire*.
onhyrian aneifern.
hýrmann = *hýreman*.
hyrne sw. f. winkel; zu *horn*.
hyrnednebb adj. mit gehörntem schnabel.
gehýrness f. das hören.
hyrnet f. hornisse (ahd. *hurnux*).
(*ge*)*hýrsum* gehorsam (ahd. *gihōrsam*).
(*ge*)*hýrsumian* gehorchen.
hýrst f., *gehýrst* n. rüstung.
hyrthir IV 6 = *hyrde*, ne. *hurdle*.
hyrwan prt. *hyrwe* schmähen.
hyse pl. *hyssas* m. jüngling.
hyspan, kent. *hespan* sw. verhöhnen, zu *hosp*.
hýp f. beute (zu got. *hinpan*). — hafen.
hýðelic Rui. 42?

I.

ie ich.
ibeg = *ifig*.
ideges selbigen tages.
idel eitel, müssig; *on idel* vergeblich.
idelhende mit leeren händen.
idelness f. eitelkeit, müssigkeit.
ides f. weib, frau, vornehme frau.
ie gen. dat. zu *éa*.
ieldo sw. f. alter: zu *eald*.
ierming = *earming* m. elender mensch.
ifig n. epheu (aus *if-hig* = ahd. *ēbahouwi*). — ^o*teru* gummi.
ig f., *land* n. insel (ahd. *ouwa*).
igap, *iggap*, *igott* m. kleine insel.
igel, *il* m. igel.
ihte vgl. *jean*.
ilca, *glea* pron. derselbe.
ile m. (plur. *illas*) fusssohle.
ilugsegg = *eolhsecg*.
imbe bienenswarm (ahd. *imbi*).
impian pfropfen, impfen.
in präp. mit dat. acc. in, an, auf, zu; adv. drinnen, hinein.
inbryrdan sw. anstacheln.
inbryrdniss f. anstachelung, andacht.
inca m. zweifel, skrupel.
incund, *innancund* adj. inwendig.
incundnes f. innerlichkeit.
indryhtio f. edler ruhm?
indryhten sehr edel, vortrefflich.
infaru f. einfahrt, einzug.
infær n. = *infaru* f.
infléde valde aquosus.
ingang m. eingang.
ingepanc, *-gepone* m. mens.

inn n. *receptaculum*, haus, gemach. — ^o*higan* pl. hausgesinde.
innan, *innon* adv. u. präp. m. dat. innen. — ^o*bordes* daheim. — *on^o* innerhalb, in.
inne adv., präp. mit dat.
innefora m., *innelfe*, ^o*innifli* pl. eingeweide.
innlice adv. inwendig.
binnan (aus *be-innan*) innerhalb.
innera interior.
inneweard inwendig.
ge-innian sw. anfüllen, aufnehmen.
inn-on, *in-on* hinein in.
innod m. *interiora*, uterus.
instæpes adv. sofort.
intinga m. anlass.
intó präp. hinein in; in.
imweard, *innanweard* adj. innerlich, innig. — adv. ^o*lice* desgl.
inweorc n. hausarbeit?
inweorud n. gefolge (zu *inn* n.) Wids. 111.
inwid, *inwit* n. bosheit. — ^o*hlem* boshafter schlag.
inwidda, *inwitta* m. gegner, widersacher.
jo, *geó*, *iú*. — *íow* s. *ge*.
ipping-iren n. X 53?
iren, *isern* n. eisen. — adj. eisern.
irenwend m. eiserne fessel.
iringes weg milchstrasse.
is n. eis. — ^o*ceald* eiskalt.
isigfðera mit eisigem gefieder (Seef. 24).
isen, *isern* adj. eisern.
jú schon, einst. — ^o*léan* früherer lohn. — ^o*wine* früherer freund.
jugoð s. *geogoð*. — *jung* s. *geong*.
íw, *éow*, *eoh* f. eibe.

L.

lá interj. o! ja! (vgl. *eála*, *wála*).
lác n. spiel, kampfspiel, beute, geschenk, opfer.
gelác n. spiel (der waffen, der wogen).
lácán prt. *leole* springen, fliegen, flattern.
lácian heilen; zu *lécán*.
lacu f. (Urk. Gloss.) see; fluss (lat. *lacus*).
lád f., (ge-) *lád* n. weg, fahrt (zu *lípán*).
lád f. entschuldigung.
ládian (á) sich entschuldigen, sich reinigen.
ládíow, *ládéow* = *láltéow*.
lécán schw. heilen; zu *léce* m. arzt (got. *lêkeis*). — *lécédóm* m. arzenei.
lécce (ge-) prt. *leahle* fassen, ergreifen.
léce m. arzt (got. *lêkeis*). — *éwyr* eine pflanze.
lédan (ge-) prt. *lédde* leiten, führen. — á wegführen.
lédén (*lédénise*) lateinisch; n. latein. — *épeode* n. latein. — *éware* pl. Römer.
léfán (be-, ge-) prt. *lédde* hinterlassen, stiften.
læfel, arch. *lebil* m. schüssel (lat. *labrum*).
léfer schilf.
gelæg (plur. *gelagu*) n. weite fläche.
légt s. *líget*.
lél f. striemen.
lémen von lehm; zu *lám*.
lén n. f. darlehen, das leihen. — *lénan* wegleihen.
léne leihweise gegeben, vorübergehend, vergänglich; zu *léon* (andd. *lêhni*).
leppa s. *lappa*.
lérán schw. lehren, belehren.
lére (ge-) leer, hungrig (ahd. *lári*) EStud. VIII 474.
lærig m. schildrand.
lés gen. *léswe* f. wiese.
lés, *léssa* zu *litel*.
læstan (ge-) schw. leisten.
lésnian weiden; zu *lés*.
læt (late adv.) lästig, langsam; adv. spät.
gelæt n. kreuzweg.
létan (ge-) prt. *lét* (*leort*) lassen; for- verlassen.
lætania litanei.
lætt f. balken, latte Gl.
lépp f. leid, kränkung (zu *láp*).
lécwan (ge-, be-) schw. verraten (got. *lêrcjan*).
læwede adj. m. laie.
lác n. opfer.
láf f. nachlass, erbe, erbstück; rest; witwe.
láfian (ge-) laben, waschen (ahd. *labôn*).
lág niedrig, ne. *low* (aus an. *lágr*).
lágian (ge-) festsetzen.

lagu f. gesetz, glaube. — *lah-bryce* m. gesetzesbruch. — *élice* adv. gesetzlich.
lagu m. see, meer. — *éflód* m. meer. — *lád* f., *éstréam* m. ocean.
lam lahm. — *lama* m. der lahme.
lám m. lehm.
lamb pl. *lambru* n. lamm (got. *lamb*).
land n. land. — *ár* f. landbesitz. — *ébuend* einwohner, bewohner eines landes. — *éfruma* fürst. — *éhaefen*, *éefn* f. landbesitz. — *émann* einwohner. — *égemære* n. grenze. — *ériht* n. landbesitz. — *éscipe* m. gegend. — *ésittende* ansässig. — *éstede* m. stätte.
lane, *lanu* f. strasse, allee (ne. *lane*).
lang (-e adv.) lang. — *éfére*, *ésum* adj. langwährend. — *émód* langmütig. — *éscip* n. langschiff.
gelang bereit, vorhanden.
langap m., *langung* f. sehnsucht, verlangen; zu *langian* verlangen. — *langunhwíl* f. zeit der sehnsucht.
lapián schlürfen.
lappa m. lappen.
lár f. lehre, unterweisung (ahd. *lêra*). — *éwíde* m. dass. — *éow* m. lehrer. — *éow-dóm* m. belehrung. — *éspell* n. belehrung, predigt.
lárdeaw = *lár-éow*.
lasor unkraut.
lást m. spur, fussspur; *on láste* hinter, nach (*lécgan* nachsetzen). — *éword* nachwort.
lástian, *læstan* schw. andauern.
late, *lætēst* zu *læt*.
latian (ge-) zögern (zu *læt*).
láltéow, nrhdbr. *látua*, m. führer.
láp, *élic* leidig, verhasst, feindlich; n. leid, kränkung, unrecht. — st. schw. m. feind. — *éwende* feindlich.
lápētan hassen.
lapián (ge-) einladen (got. *lapôn*). — (ge-) *lapung* f. einladung.
lapián hassen.
læwerce, *læwrice* f. lérche (ahd. *lêrahha*).
léac n. lauch, zwiebel (ahd. *louh*). — *é tún* m. gemüsegarten.
léactroc m. *corymbus*.
léad n. lot, blei (ahd. *lôt*). — *léodgota* m. bleigiesser?
léaf n. laub (got. *laubs*).
léaf, *léafness* f. erlaubnis.
geléafa m. glaube (ahd. *giloubo*).
geléassull gläubig. — *éness* f. gläubigkeit.
léag obl. *léage* f. lauge.
léah gen. *léas* m. feld. — (gen. *léage*) f. hain.
leahor pl. *leahtras* m. tadel, sünde. — *leahtrian* tadeln.

léan prt. lóh tadeln, schelten (ahd. *lahan*).
 léan m. lohn, vergeltung (got. *laun*);
 afterléan m. belohnung.
 geléanian lohnen.
 léap (pl. ⁰as) m. korb (an. *laupr*); rumpf.
 léas los, ledig, falsch (got. *laus*). — n.
 falschheit. — ⁰brüdness f. betrug. —
⁰spell n. lüge. — léasung f. dass.
 léapor Gl. seife (an. *laupr*).
 leax (pl. ⁰as) m. lachs.
 lee m. blick; zu lóéian.
 lee, hlee adj. leck.
 leccan schw. befeuchten.
 léegan (ge) prt. legde legen (got. *lagjan*).
 — á⁰ weglegen.
 lecpa m. sentina.
 léf, geléfed, álýfed schwach, gebrechlich,
 gelähmt.
 léfan = léfan.
 lég, lig m. lohe, flamme.
 légan n. das liegen; lager, bett; krankheit;
 grab. — ⁰stów f. grabstätte.
 forleges (ss) f. meretrix.
 léget = líget. — leht nrđhbr. = léoht.
 lēlopre pflanzenname.
 lemman prt. lemede lähmen, hindern.
 lēmpchealt hinkend.
 lēmpet f. schüssel.
 lencten m. frühling, fasten. — ⁰ádl f.
 fieber.
 lēndan (ge⁰) schw. landen; mit land be-
 schenken.
 lēnden, lēndu n. pl. lende. — ⁰bráde desgl.
 lēne = léne.
 lēngan (ge-) schw. verlängern; zu lang.
 lēng, lengra kompar. zu lang.
 lēngp f. länge.
 lent linse Germ. XXIII 390.
 léo obl. léon m. löwe.
 léod m. fürst.
 léodan (ge-) prt. léad wachsen.
 léode pl. leute. — léod-geard m. heimat.
 — ⁰mægen n. volk. — ⁰hata m. tyrann.
 léodgota s. léad.
 léof, ⁰lie lieb, angenehm. — ⁰wēnde
 freundlich.
 leofode prät. zu libban.
 léogan (ge-) prt. léag lügen; forlogen ver-
 logen. — ⁰logére m. lügner.
 leoht = líht.
 léoht (⁰lie adj., -e adv.) hell, glänzend;
 n. licht. — ⁰fruma m. schöpfer des
 lichtes. — ⁰fæt n. lampe. — ⁰isern
 kandelaber.
 léoma m. schein, glanz (as. *liomo*).
 léon prt. lāh leihen (ahd. *lihan*). — á⁰
 wegleihen, hingeben.
 forléon für forlétan?
 léoran prt. léorde fortgehen.
 geléorness f. tod.

leornian (ge-) lernen (ahd. *lirnen*). —
 leorning f. studium. — ⁰enihl, leornére
 m. schüler, jünger.
 forlécosan prt. forléas verlieren (got. *fra-*
liusan).
 léosca s. léscá.
 léop n. (⁰song m.) lied (vgl. got. *liup-*
áreis). — ⁰eræft m. dichtungskunst. —
⁰eræftlig liederkundig.
 leopian führen Beitr. XI 349.
 leopu- in zsstzg. = líp (got. *lipus*).
 lésan (ge-) prt. læs sammeln (got. *lisan*).
 léscá II 33 m. weichen (mnd. *liesche*).
 létlan (ge-) schw. hindern, aufhalten (got.
latjan).
 léper n. leder (ahd. *lēdar*). — ⁰wyrhta m.
 lederarbeiter, gerber.
 léw schwachheit?
 libban (3. sg. *leofap*) prt. lífde, leofode
 leben. — ofer⁰ überleben.
 gelie (-e adv.) gleich, ähnlich. — gelica
 m. der gleiche.
 lice n. leib, körper (got. *leik*). — ⁰hama
 m. leib. — ⁰hamlie adj. leiblich. —
⁰rest f. grab. — ⁰tún m. kirchhof.
 liccian schw. lecken (ahd. *lëkkôn*).
 licettan, licettan heucheln. — licettére
 m. heuchler.
 liegan (ge) prt. læg liegen. — á⁰ erliegen,
 untergehen. — be⁰, ymb⁰ umgeben. —
 tó⁰ trennen. — forlegen ehebrecherisch.
 — forliegan ehebruch treiben.
 lician (ge⁰) gefallen. — licwyrpe adj. au-
 genehm.
 lid n. schiff. — ⁰man, lida m. schiffer,
 seefahrer.
 lidrin arch. = liperen.
 lif n. leben; lífes béon am leben sein. —
⁰fréa m. herr des lebens. — (ge)líffæst
 lebendig.
 lifan (ge-, be-) st. übrig bleiben.
 lifer f. leber. — ⁰læppan Gl. leber-
 lappen.
 lífde prt. zu libban.
 lig m., ⁰fýr n. flamme. — ⁰ræsc m.
 blitz.
 forligre n. ehebruch.
 forlígcs f. meretrix.
 líget, léget m. f. n. blitz.
 líhtan schw. absteigen.
 líht, leoht, ⁰lie (-e adv.) leicht.
 lílie f. lilie.
 lim pl. leomu n. glied; zweig. — ⁰wérig
 adj. todmüde.
 lim m. leim, mörtel. — ⁰molegn gummi?
 gelimp n. ereignis, unglück.
 limpan (ge-, be-) st. sich ereignen (bes.
 durch glücklichen zufall), glücken; wo-
 zu gehören. — gelimptic passend. —
⁰ness f. glück.

lín n. tuch. — *lîne* schw. f. seil. — *lînen* adj. leinen. — *lînsâd* leinsaat. — *lîn-wâd* f. gewand?
lînd f. linde, schild. — *°gestealla* m. kampfgenosse. — *°wîgend* kriegler.
lînete f. flachsfink, ne. *lînnet*.
lînnan prt. *lann* aufhören (= *blinnan*).
lîppa m. lippe.
lîra m. wade.
lîss, älter *lîps* f. freundlichheit, gunst, milde, erbarmen; zu *lîðe*.
lîst m. geschicklichkeit, kunst (got. *lists*).
lîste schwf. besatz, leisten.
lît, *lîtel* s. *lît(el)*.
lîp n. obstwein (got. *leipus*).
lîp n. glied. — *leodubend* m. strick. — *°wâc* zart. — *°syrce* f. kettenpanzer.
lîpan (ge-) prt. *lâp* fahren, ziehen. — *belîden* prt. beraubt.
lîpe gelinde, freundlich (ahd. *lîndî*); *lîps* s. *lîss*.
lîpa m. juni, juli; zu *lîpe* (vgl. s. 13).
lîðercian streicheln.
lîp(g)ian (ge^o) lindern.
lîpere f. schleuder (zu *lîðer*; ahd. *lîðira*).
lîperen, *lîðren* adj. ledern zu *leper*.
lîxan s. *lîxan*.
loc n. verschluss (in zstzg. -*loc*a). — *°hyrdel* hürde.
locc (pl. *°as*) m. locke.
lôcian schauen, blicken. — *lôchwænne* wann auch immer.
locor Gl. hobel.
lof n. m. ruhm, lob. — *°sang* m. lobgesang.
lofian loben (ahd. *lobôn*).
gelôgian schw. stellen, hinlegen, bebauen, bewohnen.
gelôma (selten *lôm*?) m. gerât, geschirr.
gelôme, *gelômlîce* adv. häufig.
long s. *lang*.
loppe f. floh.
loppestre f. hummer (aus lat. *locusta*).
lor, *los* verlust.
loren (be^o) s. *lêosan*.
lorg pl. *lærg* und *lorgas* m. spindel.
losian entkommen, umkommen.
lot n. betrug. — *°wrene* (pl. -*as*) m. hinterlist, tücke.
lopa m. mantel.

lox m. luchs.
lûcan (ge-) prt. *lêac* schliessen. — *on^o* öffnen. — *be^o* einschliessen.
ludgæt seitenthor.
lufe, *lufu* schw. f. liebe (got. *lubô*). — *luf-lîce* adv. liebe reich. — *°tâcen* n. liebeszeichen. — *°tjme*, *°wende* lieblich.
lufian lieben (zu *lêof*, *lufe*).
lundlaga m. niere.
lungen f. lunge (ahd. *lungunna*).
lungre adv. schnell, alsbald.
lûs pl. *lûs* f. laus.
lust m. lust, frohe stimmung (got. *lustus*). — *°bære* angenehm. — *gelustfullian* gefallen.
lûtan prt. *lêat* (*on^o*) sich beugen, sich neigen.
lûtian versteckt sein, lauern. — *æt^o* desgl.
lybb n. arzenei; gift (got. *lubja*). — *°lâc* n. zauberei. — *°lâcea* n. zauberer.
lûfan (â^o) prt. *âlûfde* erlauben, gewähren (got. *uslaubjan*).
gelûfan prt. *gelûfde* glauben (got. *galaubjan*); part. -*ed* gläubig.
lyffetan schw. schmeicheln.
lyft m. f. n. luft. — *°helm* luftschicht.
lyge m. lüge.
lyhtan schw. hell machen, werden (got. *liuhtjan*).
lynes pl. *lynîsas* m. lünse (as. *lunîs*).
lyre m. verlust; zu *forlêosan*.
âlunnan (ât-), kent. *âlenian* loslösen.
belyrtan schw. hintergehen.
lûs plur. zu *lûs*.
lûsan, *lîsan* prt. *lûsde* befreien; zu *lêas* (got. *lausjan*). — *â^o* erlösen, loskaufen. — *un^o* auf freien fuss setzen.
gelystan schw. gelüsten, verlangen.
lût subst. adv. wenig. — *°hwôn* desgl.
lûtel, *lîtel* klein, gering. — *lîttum* etwas.
lûtesnâ beinahe.
lytig, kent. *letî* hinterlistig; *lytigian* sich verstellen.
lûttian abnehmen.
lûttling m. kindlein.
lyttue m. stückchen (Germ. XXIII 400).
lûpre adj. liederlich, gemein (mhd. *liederlich*).
lûxan prt. *lûxte* leuchten, strahlen.

M.

mâ kompar. adv. zu *mîcel*.
gemaca, *gemæcca* gemahl, gemahlin.
macian (ge-) machen.
gemâd, *gemâded*, *mâdmôd* adj. thöricht.
mâdmâs plur. zu *mâdm*.
gemæe passend; paarweise.
gemæcca s. *gemaca*.

mæcgas plur. zu *mago*.
mâd obl. *mâdwe* f. wiese.
mâden = *mægden*.
mâdre f. färberröte, ne. *madder*.
mæg zu *magan*.
mæg pl. *mûgas* m. verwandter, angehöriger (got. *mêgs*). — *°hand* f. dass. — *°burg*

f. heimat. — ^olie zum v. gehörig. — ^oræs m. angriff auf v. — ^osibb f. eintracht zwischen verwandten. — ^oslaga m. verwandtenmörder.
mægden, *mæden* n. mädchen, jungfrau (zu *mægþ*, ahd. *magatîn*). — ^oeild, ^oman dass.
mæge, *måge* f. verwandte, tante.
mægen n. kraft, tugend, heerosmacht (ahd. *magan*). — ^oæcen adj. gewaltig. — ^oheard adj. sehr stark.
mægnian sich kräftigen.
mægrian mager werden.
mægester, *mægster* m. lehrer; herr.
mægþ f. verwandtschaft, familie, stamm.
mægeð f. jungfrau (got. *magaps*). — ^ohád m. jungfrauschaft.
mægeþe, *magope* f. steinkamille.
mægwite m. aussehen (aus lat. *imāgo*?).
mæl n. zeit, zeitpunkt; zeichen; kampf; essen, mahlzeit (got. *mêl*).
mélan (ge-) prt. *mælde* sprechen, reden.
mélan schw. verkündigen.
mélan schw. betrauern, wehklagen (ne. *to moan*).
mæne falsch, unwahr (zu *mán*).
gemæne, -lie adj. (-lice adv.) gemein, allgemein (vgl. *gemána*). — *gemæn*-ness f. gemeinschaft.
mænig = *maneg*.
méran, *mærsian* schw. berühmt machen, preisen, verherrlichen. — *mære*, *mærlie* berühmt, herrlich. — *mærþ* f. ruhm, heldenthat.
geméran Wids. 42 vergrössern: zu *máran*.
gemære st. n. grenze.
mærels, *mærels* m. strick.
mærsian s. *méran*.
mæsse f. messe. — ^odæg m. messtag. — ^opréost m. messpriester. — ^oræaf n. messkleid. — *mæssian* messe lesen.
mæst m. mastbaum. — ^oráp m. masttau.
mæst, nrðhbr. *mást* superlat. zu *mícel*.
mæstan schw. mästen.
mæstling, *mæstling* m. messing.
métan (ge-) schw. träumen, malen, entwerfen.
mæte adj. adv. mässig, gering.
mép f. anstand, ehrerbietung.
mæpel n. volksversammlung, rede (got. *mapl*). — ^ostede versamlungsplatz.
mæplan reden = *mélan*.
mépere m. mähder, schnitter.
mæw m. möwe.
gemág, ^olie adj. niedrig gesinnt; demütig. — ^onyf f. demut.
maga m. magen.
magan s. 3. sing. *mæg*, können, vermögen.
måge s. *mæge*.

mago (plur. *mægvas*) m. jüngling, mann, sohn. — ^oræsua m. herzog, fürst. — ^opegu m. recke, gefolgsmann.
mál fleck, mal (got. *mail*).
mál n. kontrakt (aus an. *mál*).
gemálicness f. *opportunitas*.
malserung f. bezauberung.
manor m. schlaf.
man pronom. man (= *man* mensch).
man pl. *men* m. mann, mensch (got. *mannā*); name einer rune. — ^oewæalm m. seuche. — ^oeynn n. menschheit. — ^odræam hallenjubil. — ^odrihten m. lehns-herr. — ^olica m. bildnis. — ^oráden f. ergebnis als lehnsman. — ^oslaga m. mörder. — ^oslege, *slíht* mord. — ^osýlen f. verkauf als sklave, menschenhandel. — ^omære leutselig.
mán n. frevel, verbrechen. — ^odæd f. frevelthat. — ^ofull adj. (-lice adv.) gemein. — ^oscaþa m. mörder. — ^oscýld f. sündenschuld. — ^oswara m. mein-eidiger.
gemána m. gemeinschaft; zu *gemæne*.
mancian verstümmeln (aus lat. *mancus*).
mancus m. eine münze.
mand f. korb (nhd. dial. *mande*).
gemang n. gedränge; *on g.* unter.
mangere m. händler. — *mangian* handeln, verkaufen (aus lat. *mango*).
manian (ge-) ermahnen. — *manung* f. er-mahnung.
maneg, *manig* mancher, viel (got. *manags*). — ^ofeald vielfach (adv. -lice).
manig f. menge.
gemanigfealdian, -fyldan vervielfältigen.
manna = *man*.
ámánsunian verfluchen (zu *gemæne*).
manu f. mähne Gl.
mapulder m. ahorn.
mara m. mar, gespenst, alp.
mára komp. zu *mícel* (got. *maixa*).
mare f. mark, eine nord. münze.
mare = *mara*.
mærels s. *mærels*.
margen gen. *marnes* = *morgen*.
martýr m. märtyrer. — ^odóm m. marter.
masce, *maxe* schw. f. masche, netz.
mase f. meise.
ámásian (Dóm.-d.) verwirren, ne. *amaxe*.
matte f. matte (aus lat. *matta*).
mattoe m. hacke.
mapa m. made, wurm (ahd. *mado*).
mapelian reden, sprechen (zu *mæpel*). — *mapelig* tumultuosus.
máppum m. geschenk, kleinod (got. *maipms*). — ^ogífa m. fürst. — ^ogífu f. spende von kleinodien.
máwan prt. *méow* mähnen.
max n. Coll.-Álfr. netz.

me spät für *man* pron.
méagol (adv. [°]*lic*) mächtig; streng.
meakt s. *míht*; *meakte* s. *magan*.
mealt n. malz.
mealwe f. malwe, lat. *malva*.
gemear (rr) n. irrung.
meare f. grenze, ende, gemarkung, gebiet.
 — [°]*hof* n. gehöfte des landes — [°]*isen*
 brenneisen.
mearcian (ge-) begrenzen, bestimmen, be-
 zeichnen (ahd. *markôn*).
meard nrðhbr. = *méd*.
mearg m. n. das mark.
mearh pl. *méaras* m. pferd, ross (ahd.
marah).
mearo zart, weichlich.
mearp m. marder.
meast, *mést* s. *micel*.
méce m. schwert (got. *mêkeis*).
méd (nrðhbr. *meord*) f. belohnung, lohn
 (got. *míxdô*, andd. *mêda*) — [°]*wyrhta*
 (Scint.) lohnarbeiter.
mëdem mittelmässig; würdig, passend.
mëdemian festsetzen, bestimmen.
mëdere s. *mëdre*.
mël-micel unbedeutend. — [°]*spédig* arm.
 — [°]*trum* gebrechlich, krank. — [°]*trum-*
 ness f. krankheit.
mëdo, *meodo* m. met. — [°]*burg* f. stadt.
 — [°]*gâl* des trinkens froh. — [°]*heall* f.
 methalle. — [°]*wérig* trunken.
mëdum (-e, [°]*lice* adv.) = *mëdem*.
mëlean prt. *meale* melken.
mëlda m. verräter. — *mëldian* (ge^o) an-
 zeigen, mitteilen (ahd. *mëldôn*).
mële, *mëli* m. eimer, mulde, behälter.
mëltan (ge-) prt. *mealt* schmelzen.
mëlu gen. *mëlwes* n. mehl (ahd. *mëlo*). —
[°]*hüderu* mehlhager.
mëne, *myme* m. halsband. — [°]*scilling* m.
lunula.
mënga = *mangere*.
mëngan (ge-) prt. *mengde* mengen,
 mischen. — *gemëngung* confusio.
mënigfeald s. unter *manig*.
mënigo f. menge (got. *managēi*).
mënnen n. magd.
mënnise menschlich. — n. menschen,
 leute. — [°]*ness* menschlichkeit.
mëntel m. mantel (lat. *mantellum*).
mëo schw. schuhzeug, pedula.
meodo = *medo*,
meole, merc. *mile* f. milch (got. *miluks*).
 — [°]*déond* m. säugling.
meoleiende milch gebend; melk.
meolu = *melu*. — *meord* = *méd*.
mëos n. moos (mhd. *mies*).
mëoufe f. jungfrau, mädchen (got. *ma-*
uwlô).
meox n. mist. — [°]*sof*l mistschaufel.

mera Ep.-Gl. = *mare*.
merce Wids. 42 f. *meorce*.
mere, arch. *meri* m. meer, see, teich, sumpf.
 — [°]*flôd* meerflut. — [°]*grot* n. perle. —
[°]*mennen* n. nixe. — [°]*stréam* ocean. —
[°]*wérig* meermüde.
mère = *mære*.
merce, arch. *merici* meerrettig Gl.
mergen s. morgen.
merian läutern.
merse m. sumpf (mlat. *mariscus*).
merxe sold, lohn.
mesepreast s. *mæsse*.
mëtan (ge-) prt. *mæt* messen, durchmessen
 (got. *mítan*). — *wíð^o* vergleichen.
mëtan (ge) prt. *mëtte* begegnen, antreffen
 (s. *gemót*).
mëte (pl. *mettas*), nrðh. *mëtt* m. speise.
 — [°]*léast*, [°]*liestu* f. hunger.
gemëtgian mässigen.
gemët n. mass, norm, art und weise. —
[°]*fest* normal?
gemëtung f. versammlung.
mëtod, *meotod* m. gott.
mëtsian speisen. — *mëtsung* f. nahrung.
mettrum s. *med-*.
mëpe adj. müde.
micel, *mycel* gross, viel (got. *mikils*); gen.
mycles, dat. *myelum* um vieles; *myelum*
 sehr. — *micelness* f. grösse.
micga m. harn (zu *mígan*).
miegern n. fett (aus *mídd-gearn*).
míð, nrðh. *míp* präp. m. dat. acc. mit;
 adv. zugleich; *míðpanpe*, *míðpe*, *míðþý*
 während.
mídd adj. mitten. — [°]*winter* m. mitte
 des winters.
míddan (geard m. erde (got. *míðjungards*).
míddel n. mitte; taille. — [°]*níhi* f. mitter-
 nacht.
míddeweard adj. *medius*.
mídl, nrðh. *mípl* n. gebiss am zaume.
mídlén n. mitte.
mígan prt. *mág* harnen.
míht, *meakt* f. macht, kraft (got. *mahts*).
míhtig, *meaktig* adj. mächtig.
míl f. meile (lat. *mília*).
míle = *meole*.
míld gnädig, freundlich. — *míld-heort*
 barmherzig. — [°]*heortness* f. barm-
 herzigkeit.
míldéaw mehltau.
mílise süss. — [°]*apuldr* melarium.
mílte plur. soldaten (Cod. Vere. 7a).
mílte milz (ahd. *mílzī*).
míltestre f. hure (aus lat. *meretrix*).
míltis f. gnado. — *gemíltisian* gnädig sein.
 — *gemíltung* f. erbarmen.
mín posses. mein.
gemíndig = *gemyndig*.

minsian abnehmen.
minde f. minze (lat. *mentha*).
mis- prāfix schlecht, übel.
misbéodan schlechtes bieten, schlecht be-
handeln.
misbyrd missgeburt.
miscan (ge-) schw. mischen (aus lat. *mis-
cere*).
mis-déd f. missethat. — *°dón* st. v. sün-
digen.
mislic, *místlic* = *missenlic*.
mislíman schlecht gehen.
missan prt. *miste* verfehlen.
missenlic (-e adv.) mannigfaltig.
missère n. halbjahr (zu *geár* jahr).
mist m. nebel. — *°ig*, *°lic* nebelig.
mistel mistel.
mitta m. metze, mass (ahd. *mēzzo*).
gemítan (nrdhbr.?) = *gemétan*.
mípan prt. *máp* verbergen.
mixen, *myxen* f. misthaufen. — *°dyng*e
f. mist, dung.
mód n. gemüt, sinn, herz, mut, eifer. —
°cearig adj. sorgenvoll. — *°cearu* f.
schwermut, melancholie. — *°hwæt* adj.
kühn. — *°léas* mutlos. — *°sefa*, *°gepane*,
°gepóht m. herzensgedanke.
gemód einmütig.
móde-, *módiglic* (adv. -e) mutig.
módig mutig, tapfer (andd. *módag*). —
°ness f. mut.
módigian stolz, übermütig werden.
mótor dat. sg. *méder* mutter. — *°lic*
mütterlich.
módrige f. mutterschwester (cf. *fapu*).
molcen dicke milch.
molde m. schädelaht (skr. *mārdhan* kopf).
molde f. erde (got. *mulda*). — *mold-ern* n.
grab.
molegn quark?
molsnian (for-, á-, ge-) verfaulen, ver-
wesen.
móna m. mond (ahd. as. *māno*). — *mó-
nandæg* montag.
mónap pl. *mónedās* m. monat (got. *mēnōps*).
— *°sēoc* mondsüchtig.
mont s. *munt*.
mór m. sumpf; berg. — *°fæsten* berg-
festung? — *°heald* abhang.
more, *moru* schw. f. möhre, wurzel (ahd.
moraha).
morgen m. morgen; *tó* m. adv. morgen.
— *°tid* f. morgenzeit. — *°colla* Jud. 245
morgenruf, -gruss?
morþ, *morþor* m. n. mord, totschiag, qual.
morðdéd f. mord.
mós n. speise (ahd. *muos*).
mot n. atom, stäubchen, ne. *mote*.
mót f. zoll, abgabe (got. *mōta*).
gemót n. versammlung, zusammenkunft.
mótan können, dürfen, müssen.

móttan (Þyrhtf.) verhandeln, streiten.
moðmesta XI, 2, 16?
moppe, nrdhbr. *mohpe* f. motte.
múga, *múha* m. haufen, getreidehaufen
(an. *múge*).
múl m. maultier, lat. *mulus*.
munan (ge-, on), I. präs. *man* eingedenk
sein.
mund f. hand; schutz. — *°bora* m. schutz-
herr. — *°byrd* f. hilfeleistung.
mundleow Gl. *concha*, *bascanda*.
munt m. berg; Alpen (aus lat. *mont-em*);
muntgiow Alpen (= afrz. *monjoie*, lat.
mons Jovis).
munne m. mönch (aus lat. *monachus*). —
°hád m. mönchtum. — *°lif* n. kloster.
— *°lic* mönchisch.
murcian, *murcian* murren.
murnan prt. *mearn* trauern (vgl. ahd.
mornen).
mús pl. *mýs* f. maus. — *°eri* mäuseadler. —
°fealle, *°trappe* mausefalle.
muscel, *musel* f. muschel.
múp m. mund, maul. — *múpa* mündung.
múwa = *múga*. — *mycel* s. *micel*.
mycg f. mücke (andd. *muggja*).
myderce f. kiste (zu *earce*, lat. *arca*).
mylen f. mühle (ahd. *mulina*, spät lat.
molina). — *°scearp* auf einem mühl-
stein geschärft? — *°weard* mühlknecht.
gemytan = *méltan*.
gemynd f. n. sinn, erinnerung, gedächtnis.
— *gemynde* (adv. *°lice*), *gemyndig* ein-
gedenk. — *gemyndgian* sich erinnern.
myne m. andenken, wunsch. — *°lic* er-
wünscht.
myneen f. nonne (zu *munuc*).
mynegian (ge-) denken an etwas; er-
mahnen. — *mynegung* f. ermahnung.
mynet n. münze (aus lat. *moneta*). —
mynetere m. geldwechsler.
myngian s. *mynegian*.
mynster n. kloster, klosterkirche (ahd.
munistri, aus lat. *monasterium*). —
°hata m. feind der kirche. — *°lif* n.
kloster. — *°men* pl. klosterleute.
myntan prt. *mynte* beabsichtigen, sinnen.
myrce finster, dunkel (as. *mírki*).
myrcels m. ziel; zu *mearcian*.
mýre f. mähre, stute (zu *meahr*).
mýre f. ameise (ndl. *miere*).
mýre f. sumpf (zu *méos*).
myrge (murge adv.) froh, heiter, ne. *myrre*.
— *myrgþ*, *myrhþ* f. freude, ne. *mírth*.
myrran prt. *myrde* (ā°) hindern, beirren
(got. *marxjan*).
myþra m. mörder (zu *morðor*, ahd. *mur-
diro*). — *myþrian* morden.
myrwe zart (ahd. *murwi*).
mýse f. tisch (aus lat. *mensa*).
gemýpe st. n. mündung (zu *múp*).

N.

ná nicht, niemals.
nabban aus *ne habban*.
naca nachen, schiff (ahd. *nahho*).
nacod nackt, *ne. naked* (ahd. *nahhut*).
næbbe = *ne hæbbe*; zu *habban*.
næcedo f. (Verc.-Hom. 22 b) nacktheit.
nædl f. nadel (got. *nēpla*).
nédre f. Schlange, natter (ahd. *nātara*).
nēfre nie, niemals (aus *ne-ǣfre*).
næft f. inopia (Scint.). — ^o*ig* arm.
nægan (ge-) schw. anreden, begrüßen.
nægel m. nagel. — *nægled* mit nägeln versehen; ^o*nearr* m. genageltes schiff.
benéman schw. berauben.
genéme adj. annehmbar, genehm.
nénig kein, keiner. — *néniht* = *nán-wiht*.
nép (pl. -as) m. rübe (lat. *nāpus*).
næs = *nalæs* = *newes*.
næs- (in zstz.) nase = *nosu*; *næsgristle* nasenknorpel.
næss m. vorgebirge, felsvorsprung, erde.
nafola m. nabel (ahd. *nabulo*).
nāfu f. nabe. — ^o*bor*, ^o*gár* m. bohrer.
nāgan = *ne āgan*.
nāht aus *nāwiht*.
nāhwær nie, nirgends.
nāhwæper keiner von beiden. — ^o*né* — *né* weder — noch.
nālæs, *nals* (aus *ná ealles*) keineswegs.
nama, *nāma* m. name (ahd. *namo*, got. *namō*). — *nam-cūp* namhaft, berühmt.
namian (ge-) nennen.
nān kein, keiner (aus *ne-ān*). — ^o*wiht*, *nāwiht*, *nāuht*, *nāht* nichts, nicht. — *nāhtes-*, *nāteshwōn*, *nātōpeshwōn* keineswegs. — *nāhte* beim kompar. um nichts.
nasu kent. = *nosu*.
nāt = *newāt*. — ^o*hwá*, ^o*hwyle* irgend einer.
nāper, *nāwper* = *nāhwæper*.
ne nicht; *né* — *né* weder — noch.
nēad s. *nýd*; *nēades* s. *nýdes*.
nēadian (ge-) zwingen.
nēah, kent. *nih*, adv. präp. nahe (got. *nēwa*). — *full*^o beinahe. — *ætnihstan*, *ætnēxtan* zunächst. — *nihsta* m. der nächste. — *nēahgebūr* m. nachbar.
geneahhe adv. häufig, eifrig.
neah unlauteles = umgelautetem *niht*.
nēalācean (ge-) schw. nahen. — *nēalācung* f. herankunft.
nealles s. *nālæs*.
nēan adv. aus der nähe, nahe, beinahe.
nēar, kent. *nior* kompar. adv. zu *nēah*.
nearo (^o*lice* adv.) enge. — ^o*ness* f. enge.
nearwian (ge-) bedrängen, drücken.

nēat n. haustier, vieh, rind (ahd. *nōz*).
genēat m. genosse, kollege.
nēawist f. nähe, anwesenheit (zu *nēah*).
nēbb n. gesicht.
nēctigale = *nihtegale*.
nēd s. *nýd*.
nēfa m. neffe, enkel (ahd. *nēvo*). — *nefene* schw. f. nichte, enkelin.
nefne, *nemne* ausser dass, ausser.
nēh = *nēah*. — *nēhgebūr* = *nēahgebūr*.
genehwia nrðbr. nähern.
nele = *ne + wile*.
nemnan prt. *nemde* nennen (zu *nama*; vgl. got. *namujan*). — *be*^o geloben, festsetzen.
nemne = *nefne*. — *nempe* s. *nympe*.
nēod f. verlangen, sehnsucht, begierde. — ^o*lice* adv. eifrig, gern.
neofa kent. Gl. = *nefa*.
nēol s. *nēowol*.
neorwa wang paradies.
nēosian, *nēosan* (ge-) besuchen, aufsuchen, erforschen (got. *niuksjan*). — *nēosung* f. heimsuchung, besuch.
nēotan (ge-) st. geniessen, gebrauchen.
neopan, *neopone* unten; präp. unterhalb. — *be*^o, *bi*^o unten. — *neopemest* superl. adj. niederste. — *neopeward* unten befindlich.
nēowe = *nīwe*.
neowol, *nihold* geneigt, abschüssig, steil. — fem. abgrund. — ^o*ness* f. desgl.
nēpflōd ebbe?
nergan (ge-) prt. *nerede* erretten. — *neriend* heiland.
genēsan prt. *genæs* erhalten werden, gesund bleiben, glücklich davon kommen.
nēst n. nest.
nēst n. nahrung, proviant.
nētele schw. f. nessel.
nētl für *nēthl* s. *nēdl*.
nētt n. netz (got. *nati*).
nette f. kohl.
nēpan (ge-) prt. *nēpe* wagen (ahd. *nēnden*).
newesēoda m. magengrube.
ætnēxtan demnächst.
nīcor m. wassergeist, meeruntier.
nīchst zu *nēah*. — *nīcten* s. *nýten*.
nift f. nichte, enkelin; zu *nēfa*.
nīghworfen eben bekehrt.
nīgon neun. — ^o*tig* neunzig. — ^o*týne* neunzehn. — *nīgopa* neunte.
nīhol Ep.-Gl. = *neowol*.
nīhst, nrðbr. *nēst* zu *nēah*.
niht pl. *niht* nacht, tag und nacht (got. *nahts*). — ^o*hræfn* m. nachtrabe. — ^o*lang* eine nacht während. — ^o*scūa* m. nachtschatten. — ^o*wacu* f. nachtwache. — ^o*wcard* m. nachtwächter.

nihtegale, *nehtigale* schw. f. nachtigall.
genihtsum s. unten *genyht*.
nillan aus *ne willan*.
niman prt. *nam* nehmen.
genip n. dunkel.
nipan prt. *náp* (*ge-*) sich verfinstern.
nistan, *nistlan* schw. nisten.
nistig nüchtern.
nip pl. *nippas* m. mann, mensch.
níp m. anstrengung, feindseligkeit. —
heard kühn, tapfer. — *hyegende* adj.
feindlich.
nípan s. *neopan*. — *níperra*, *nípera*
kompar. adj. untere. — *geníperian*
schw. v. erniedrigen.
níping m. schurke.
geníðla m. feind, widersacher.
neowan, *níwan* neulich.
níre neu. — *níwan stefne* von neuem.
níwian, *neowian* (*ge-*) schw. erneuern.
nó keineswegs, durchaus nicht, nie.
genóh (*g*), *genóg* adj. genug.
nóht s. *nówiht*.
nóhwæper keiner von beiden.
nólás nicht weniger.
noðe aus *ne-wolde* zu *willan*.
nón f. lat. *nóna*, nachmittags 3 uhr.
norþ adv. nach norden, im norden. —
ðæl m. norden. — *mann* m. Skandi-
navier. — *rihte* stracks nördlich. —
sæ f. nordsee. — *weard* adj. nordwärts.
norþan adv. von norden her. — *be*
nördlich. — *westan* nordwestlich.
norþemest nördlichst.
norþerne adj. nördlich (ahd. *nordruoni*).
norþewearð, *-es* nördlich.
norþor comp. adv. weiter nördlich.
nóse schw. f. vorgebirge Beitr. X 248.

nostle schw. f. binde.
nosu gen. *nosa* f. nase Beitr. VIII 506.
genotian geniessen, gebrauchen.
notu st. f. nutzen.
nówiht, *nówiht* nichts.
nówæper s. *nówæper*.
nú nun, jetzt. — *gén(a)*, *gýt* noch.
jetzt. — *pa* gerade jetzt.
mi conj. da nun, weil.
benugan, *genugan*, prs. *beneah* genügen.
nunne schw. f. nonne, lat. *nonna*.
núpa s. *nú*.
nýd (*nead*) f. bedürfnis, not; runenname
(got. *nanþs*). — *biþo* drangsäl. —
boda m. bote der drangsäl. — *fara*
m. flüchtling. — *faru* f. zwangsreise.
— *gild* n. zwangssteuer. — *mæg* m.
blutsverwandter. — *neame* räuberisch.
— *pearf* f. not. — *bepearf* adj. not-
wendig.
genýdan schw. zwingen, bezwingen.
forýdan vergewaltigen, gewalt antun.
nýde, *nýdes* adv. notwendig, gezwungen.
nýdþing, *neðþing* m. sklave.
nýht, *nyht* s. *neah*, *níht*.
genyht f. genüge. — *full*, *sum* (*sumlice*
adv.) reichlich, genügend. — *sunness*
f. fülle. — *sumian* hinreichen, ge-
nügen.
nyllan aus *ne-willan*.
nympe ausser dass.
nyste aus *ne wiste*. — *nytan* aus *ne*
witan.
nýten, *nieten* n. vied, tier (zu *neat*).
nytt (*wyrðe*) nützlich. — f. nutzen.
genyhtian gebrauchen.
nyten unwissend. — *ness* f. unwissenheit.
nypera unter *nípan*.

0.

ob, *ober* s. *of*, *ofer* Beitr. XI 542.
óeusta, *óxta* achselhöhle (zu *eaxl*).
oden f. tenne (Scint); *o?* + ahd. *tenni?*
oehtan s. *éhtan*. — *oepil* s. *épel*.
of präpos. s. dat. von.
ofdele n. abhang.
ofen m. ofen. — *race* ofengabel.
ofen pl. *ófrás* (arch. *óbr*) m. ufer.
ofer, arch. *obaer* (Blickl.-Hom. *ofor*) präp. m.
dat. acc. über, oberhalb, gegen, ohne.
— *brúa* m. augenbraue. — *cearu* f.
peinliche fürsorge. — *éaca* überfluss.
— *ét*, *fyll* f. gefrässigkeit, vollerei.
— *fyrr* f. übermässige entfernung. —
gítol vergesslich. — *gítolness* f. ver-
gesslichkeit. — *gítolian* vergessen. —
hoga verächter. — *hygd* f. n. gering-
schätzung; *hýdgig* nachlässig; *hýdgian*

stolz sein. — *lagu* f. mantel? — *leof*
sehr lieb. — *lice* adv. übermässig. —
mægen n. übermacht. — *médo*, *mód*
n., *métto* f. übermut, stolz. — *mód*
adj. übermütig, stolz. — *pynde* den
damm übersteigend. — *spræc* f. ge-
sprächigkeit. — *segl* m. hochsegl. —
— *swide* adv. übermässig.
ofet n. obst (ahd. *obaz*).
offrian opfern (aus lat. *offerre*). — *offring*
f. offer.
ofost f. eile; *on ofoste*, *ofstum*, *ofostlice*
adv. eilig Beitr. X 505.
ofspring m. nachkommenschaft.
oft (komp. *ofor*, superl. *oftost*) adv. oft
(foroft sehr oft); got. *ufta*. — *rade*,
rædlice adv. wiederholt.
óga m. schrecken.

ógengel m. riegel.
 óheal, óheald, óhyld adj. abschüssig.
 óht s. ówiht.
 óht f. verfolgung (ahd. *āhta*).
 óhwér, ówer irgendwo.
 óhwæper, ówper, óper einer von beiden.
 olbend s. olfend.
 ólēccan prt. ólehte schmeicheln. — ólēc-
 ceung f. schmeichelei.
 olfend m. kameel (got. *ulbandus*).
 oll f. schmach; mid olle schmachvoll.
 óm, óma m. rost, mehlthau. — ómig rostig.
 qmbor s. ambor.
 on präp. m. dat. acc. an, in, auf, gegen.
 — onēr früher, ehem. — inon hinein,
 in. — onem neben (für *on efn*).
 on adv. voran, vorwärts.
 onbryrdness f. andacht.
 qncléow n. fussknöchel s. ancléow.
 ond s. and.
 qndettan gestehen, bekennen.
 ónettán schw. anreizen, sich eilen.
 qnlang s. andlang. — onmédla unter
 annédla.
 onlie ähnlich.
 onségedness f. opfer.
 onsteall m. einrichtung; vorrat.
 onwist f. aufenthalt.
 open, °lie offen, bekannt (adv. -e). —
 openían (ge-) öffnen. — openung f. er-
 öffnung.
 or-enéwe leicht kennbar, bekannt. —
 °dál n. urteil, gottesurteil. — °eald
 uralt. — °feorme leer an, ohne. —
 °fyrmo f. schmutz. — °gol (adv. -lice)
 übermütig. — °lege n. kampf, krieg.
 — °legníp m. krieg. — °máte übermässig.
 — °ped herangewachsen.
 ór n. anfang.
 óra m. rand.
 óra m. metallstück; dän. münze.
 orc m. krug, kanne (lat. *urceus*).
 ord n. spitze, speerspitze, anfang, front
 des heeres. — °fruma, °wiga m. feldherr.
 orel m. n. schleier (got. *aíwāli*, lat. *orā-
 rium*).

óretta, óretmæg m. kämpfer.
 orf (*weorf, weoruf*) n. vieh. — °ewealm
 m. viehseuche.
 orfeorne Jud. 271 beraubt?
 organa, orgel f. orgel (lat. *organum*).
 ormód verzweifelt. — °ness f. verzweif-
 lung.
 orop (orp) n. atem (zu got. *us-anan*);
 vgl. ópian. — or(e)pian atmen.
 orretta = óretta.
 orsáwle leblos.
 orsorh sorglos.
 ortgeard, orceard m. garten, ne. *orchard*
 (vgl. got. *aírtigards*).
 or-trjwe treulos; °trjwiness f. treulosig-
 keit. — geortráwian verzweifeln. —
 °wecarde ohne obhut. — °pawc adj. ge-
 schickt; m. n. kunst.
 orp, orpian s. unter orop.
 orwíne hoffnungslos. — georwénan ver-
 zweifeln.
 oryldo f. senectus (zu *or-eald* uralt).
 ós m. gottheit; ein runenname.
 ósle schw. f. amsel (ahd. *amsala*).
 óst knoten. — óstig knotig.
 óstre obl. óstran f. (Álfr.-Coll., Ind. -
 Monast.) auster.
 ot präp. = æt.
 otor m. fischotter.
 op präp. m. acc. (selten dat.) bis an, bis
 zu. — conj. bis dass; oppæt, oppe,
 oppon desgl.
 óper der eine von zweien, der andere.
 zweite (got. *anþau*). — óðercynnes sonst
 (Wint. Vers. der Bened. R. 73, 28).
 óper s. óhwæper.
 ópian atmen; zu orop.
 ópníht letzter = endeníht (zu *néah*).
 oppe, nrdhbr. oppa, eppa oder, entweder
 (got. *aíppau*). — áhper oppe — oppe ent-
 weder — oder.
 ówæstm m. zweig, stamm.
 ówebb, ób Gl. *cladica*.
 ówiht, ouht etwas.
 oxa ochse (got. *aúhsa*).
 óæn f. achselhöhle.

P.

pád f. kleid (got. *paida*).
 bepácan prt. bepáhte betrügen.
 pægel m. eimer, ne. *pail*.
 pæll lat. *pallium*. — pællen adj. purpurn.
 pæn' abgekürzt = pening.
 forpáran sw. vernichten, verderben.
 pæting schlau.
 pæp m. n. pfad. — pæppan schw. v.
 treten, gehen.
 pál m. pfahl.

palent m. n. (Esther), pálenie, pálendse
 f. palast (lat. *palatium*).
 palmtrig n. palmzweig.
 pal(e)ster Gl. spitze, stachel, stock.
 panne f. pfanne.
 pápa papst (lat. *pápa*).
 pápanhád m. päpstliche würde.
 ápárian ertappen.
 páuca, péa schw. m. pfau (lat. *pávo*).
 peaneg s. penig.

pearruc m. einfriedigung, pferch, ne. *park*
(ahd. *pferrih*).
pening, *pending*, *penig* m. pfennig.
pennian einschliessen.
péo, nrdhbr. *pie* f. hundsfliege.
peorp runenname.
përsoc pfirsich, lat. *persicum*.
pîru schw. f. birne, lat. *pirum*.
pie pech, lat. *pie-cm*.
pie stachel. — *pician* stechen.
pihten weberkamm (lat. *pecten*).
pil m. schaff, säule.
pilee, *pylee* lat. *pellicium*.
pîle f. mörser (lat. *pila*).
pin obl. *pine* f. pein, marter (lat. *pœna*).
— *pinian* peinigen. — *pinung* f. qual,
marter.
pinn nagel (lat. *penna*).
pinsian (á-, ge-) bedenken (lat. *pensare*).
pípe schw. f. pfeife.
pipor m. pfeffer (lat. *piper*, ahd. *pfëffar*).
— *horn* pfefferbüchse.
pirie schw. f. birnbaum; birnsaft.
pise, *piose* schw. f. erbse (lat. *pisum*).
pistol f. epistel.
pípa m. mark.
placuniss für *wlacuniss*?
plæce strasse (lat. *platea*).
plættan schw. ohrfeigen.
plant f. pflanze. — *plantian* pflanzen.
pleagian = *plegian*.
plëga m. spiel.
plëgan st., *plëgian* schw. spielen, tanzen.
pleoh n. gefahr.
pléon prt. *pleah* wagen. — *pliht* m. f.
gefahr.
pliht vorderteil des schiffes. — *plihtëre*
m. *proreta*.
plóh(g) m. pfug (ahd. *pluoc*).
pluccian, *ploccian* pflücken, rupfen.
plúme schw. f., *plün* st. f. pflaume. —
plúmtréo n. pflaumbaum.
plúmfeðer f. flaumfeder (lat. *pluma*).

plyme schw. f. pflaume.
poce (pl. *as*) m. pocke.
poca, *polha* m. tasche, ranzen.
pól m. pfuhl, sumpf (ahd. *pfuol*).
popig mohn (lat. *papaver*).
por-læc lat. *porrum*.
port m. hafen; stadt (lat. *portus*).
portic m. n. lat. *porticus*, ne. *porch*.
post m. pfosten (ahd. *pfost*, aus lat. *postem*).
gepos n. husten.
pr. *prb.* = *préost*, *presbyter*.
prætt pl. *prattas* m. list. — *prættig* schlau.
práfost, *prófofost* m. probst (lat. *praepostus*).
prass lärm.
préde kent. = *prýde*; s. *prút*.
preg (Gl.) m. pflock (roman. *prego*?).
préon m. nadel.
préost m. prieester.
presse lat. *pressa*.
prica m. punkt, strich. — *pricel* m.
stachel; punkt. — *prician* stacheln,
stechen.
princ (Scint.) stich, stoss.
prófan erproben, prüfen (lat. *probare*).
prút, kent. *préde* adj. stolz (afz. *proud*).
prýta schw. m. stolz.
púca, *púcel* m. kobold (an. *púke*).
pund n. pfund (got. *pund*, aus lat. *pondo*).
pund einschliessung, damm.
pundern, *pundur* n. senkblei.
pundernian kent. Gl. *ponderare*.
pung börse (got. *puggs*).
púnian zermalmen, zerstoßen; *púnor*
(Scint.) stüssel.
púr rohrdommel.
púrs (Est. XI 511), *púsa* börse.
pyffan prt. *pyfte* blasen, hauchen.
pylee, *pílee* lat. *pellicium*.
pyle n. kissen (lat. *pulvinum*).
pyndan (ge-) eindämmen; zu *pund*.
pyngan schw. stechen, lat. *pungere*.
ápýtan schw. ausstechen.
pytt m. brunnen, grube (lat. *puteus*).

Q s. unter *ew*.

R.

rá, **ráha* m. reh. — *deór* dass.
rabbian toben.
racu, *race*, *ræce* schw. f. rechnen, karst.
racente, *racentëah(g)* f. kette (ahd. *rah-*
hinzä).
racu f. erzählung, rede; zu *reccan*.
rád f. ritt, expedition; ein runenname
(zu *ridan*). — *hors* n. (Esther 145b)
reitpferd. — *mægen* reiterei.
gerád n. einrichtung, bedingung, verhältnis.
gerád gerüstet, verständig.

rador s. *rodor*; *rædost* s. *hrape*.
ræcan prt. *ræhte* reichen. — *ge-* erlangen,
erreichen.
áræd bereit Wand. 5.
réd m. rat, hilfe, weisheit, überlegung,
beschluss. — *bora* m. berater. — *fast*
weise, entschlossen. — *léas* ratlos.
rædan (ge-) prt. *reord-réd* raten, beraten,
beschliessen, herrschen; part. *rædend*
herrscher. — *be^o* berauben. — *for^o*
verraten.

rædan (ge-) schw. lesen.
rædan (ā-, be-, ge-) prt. *rædde* bereiten.
ræde- zu pferde. — ^o*cempa*, ^o*wiga* m.
 reiter. — ^o*here* m. reiterei.
geræd n. plan, absicht.
geræde n. reitzeug, geschirr (des pferdes).
rædels m. rützel.
ræden (nn) f. abmachung (ahd. *reitl*).
rædic Gl. rettig (lat. *rādicem*).
rædīg bereit, ne. *ready* (ahd. *bireitl*).
ræding f. lektüre, text.
rædlīce s. *hrædlīce*.
berædne für *berædde* beraubte.
ræfnan (ā-) schw. ausführen.
ræfsan schw. tadeln, schelten.
ræfter (*ræfter*?) m. balken.
ræge schw. f. rehkalb (zu *rā*).
rægerōsa muskel des rückgrats (zu an.
reigjask).
ræghār rehgrau; zu *ræge*.
ræhte prät. zu *ræcan*.
ræpling m. gefangener.
ræps m. responsorium.
ræran (ā°, *ūpā*°, *ge*°) schw. errichten, er-
 heben (zu *rīsan*).
ræs m. ansturm, angriff; *ræsan* schw.
 anstürmen, losstürzen.
ræs- rat in *ræsþora* m. ratgeber.
ræscettan flimmern.
ræsn Gl. haus = *ærn*.
ræst s. *rest*.
ræswa m. fürst. — *ræswian* herrschen.
rætt Gl. ratte.
ræpe = *repe*.
arāfian loswickeln Anz. XI 125.
ragu flechte.
rāhdēor n. reh.
ramm m. widder.
ranc adj. stolz, hochmütig.
rand m. rand, schild. — ^o*wiga*, ^o*wīgend*
 kriegler. — ^o*bēah(g)* m. schildbuckel.
rāp m. strick, seil.
rāpīncel n. kleiner strick.
rārādumbra, -e m. f. rohrdömmel.
rārīan heulen, brüllen.
rārūng f. heulen.
arāsian finden, entdecken, ertappen.
rāpe s. *hrape*.
rāv, *rāv* f. reihe.
ræd rot. — ^o*fāh* rot bemalt.
ræaf n. gewand, kleid (ahd. *roub*). —
^o*lāc* n. räuberei. — *ræafere* m. räuber.
 — *ræafian* (be°, *ge*°) rauben, berauben.
rēc m. rauch.
rēcān (ge-) prt. *rōhte* sich kümmern;
reccē, *reccēas* adj. sorglos.
reccēcan (ge-, ā-) prt. *reahite* erzählen, er-
 klären; regieren. — *reccend* m. berater.
reced n. haus, gebäude (anhd. *rakud*).
rēcels m. weihrauch; zu *rēc*.

rēcene, *ricone* adv. schnell.
rēdehere s. *rāde-*. — *redre* zu *hrape*.
gerēfa, *gīrēba* beamter, aufseher, graf.
rēgn, *rén* m. regen. — ^o*scūr* regenschauer.
 — ^o*wyrn* regenwurm.
regn-heard sehr fest. — ^o*þeof* m. erzdieb.
geregne, *gerēne* n. schmuck.
geregnian, *gerénian* anordnen, bereiten,
 schmücken.
rēgol, *reogol* m. regel. — ^o*lic* der regel
 gemäss. — ^o*sticca* m. lineal (*reogolian*
 linieren). — ^o*weard* m. abt?
reht s. *riht*. — *rehte* prt. zu *reccēcan*.
remian ausbessern Hrrig 101, 311.
rēmpān schw. v. laufen, sich übereilen.
renf s. *reub*. — *gerēnod* zu *geregnian*.
rendegn m. hausmeister (zu *ærn*, *ræsn*).
réo s. *rīge*.
rēocan prt. *rēac* dampfen, riechen.
rēodan prt. *rēad* röten.
rēof, *reuf* incusatio.
rēofan prt. *rēaf* bersten; zerreißen.
reogol s. *regol*.
reohhe f. *fannus* Gl.
rēol haspel, ne. *reel*.
rēonīg adj. traurig. — ^o*mōd* adj. dasselbe.
gerēonian schw. sich insgeheim bereden.
reord f., *gereord* n. sprache, stimme. —
^o*berend* mensch.
gereord n., *gereordung* f. mahlzeit. —
reordian (ge-), nrhdbr. *hriordia* essen,
 speisen.
reordian sprechen.
rēost Gl. teil des pfluges (ahd. *riostar*).
rēotan prt. *rēat* weinen, klagen. — *rēoteg*
 klagend.
rēowlic traurig, s. *hrēowlic*.
rēowsung (be-) s. *hrēowsung*.
rēpan, *rīpan* prt. *rīpte* rupfen, raufen.
rēst, *ræst* f. rast, ruhestätte, lager. —
geresta m. gemahlin. — *rēstan* (ge-)
 rasten, ruhen. — *ræstedæg* ruhetag.
rēsung f. das raten.
rētan (ā-, ge-) trösten, erfreuen; zu *rót*.
rēpe, ^o*mōd* strenge, hart, grausam. —
rēpness f. strenge, härte.
rēpra, *rædra* — *gerēdra* m. ruderer.
gerēþru n. pl. ruderzeug.
reub Gl. *incusatio*, *causa*.
rēwēt n. rudern, fahrzeug; zu *rōwan*.
ribb n. rippe.
ribbe pflanzenname.
rice adj. mächtig; adv. *riclice*.
rice n. reich, regierung.
ricene, *ryeone*, *rēcene* schnell, schleunig.
riceter n. macht, gewalt, ehrgeiz.
ricsian herrschen.
rīdan (ge-), prt. *rād* reiten, fahren. —
ge° okkupieren. — *of*° einholen, über-
 fallen.

ridda m. reiter. — *riððlere* ritter.
ridusan baumeln?
ríf freigebig.
rífelðe, *gerífod* runzlig ESt. 11, 66.
riřt f. mantel.
riřter m. sichel (zu *riřpan*).
rignan prt. *rignde* (und *rān*) regnen (zu *riřn*).
riht n. recht; *a°*, *on°* richtig.
riht, *ryht*, *reohť* (adv. -e) recht, wahr (got. *raihts*). — *°gelífed* rechtgläubig.
 — *°lagu* st. f. gerechtes gesetz. — *°regol* regel. — *°láccan* (ge-) in ordnung bringen, belehren. — *°spell* wahre kunde. — *°wis* gerecht. — *°wisend* rechtsgelehrter. — *°wisness* f. gerechtigkeit.
rihtan (ge) prt. *rihte* richten, bearbeiten.
rihte adv. stracks.
gerihte n. ordnung.
rim (ge-) n. zahl; *riman* schw. zählen.
rīna, *reoma* m. rand.
riman (ā-) schw. her zählen; aufsagen.
rinan s. *rignan*.
rīne m. held, kriegler, mann.
rīnd f. rinde.
rinnan = *yrnan*.
rip (ge-) n. ernte, herbst.
riřpan prt. *rāp* ernten. — *riře* reif. — *riřpere* m. schnitter. — *riřian* (ge) reifen.
riřan I 434 = *hrisian*?
riřan (ge-, ā-) prt. *rās* sich erheben.
geriřan st. sich passen, ziemen; *geriřenlic* (adv. -e) anständig, schicklich.
geriřne adj. passend, schicklich.
geriřnu n. plur. rechte, zubehör.
riř f. bach.
riřian s. *riřian*.
rocc m. rock.
roccian XVII 109 wiegen, ne. *to rock*.
roccettan rülpfen.
ród f. stab, kreuz. — *róde-hengen* f. kreuzigung. — *°tāen* kreuzeszeichen. — *°tréo* kreuz.

rodness f. röte.
rodor (Elene *radur*) m. himmel (as. *radur*).
róř berühmt, tüchtig, tapfer.
be-, *birosen* part. beraubt.
róhte part. zu *récan*.
rómian besitzen? wonach streben?
ropp eingeweide.
rose, *róse* schw. f. rose.
rót (*°lice* adv.) froh, heiter.
rotian (ge°, *for°*) verfaulen, verwesen.
rott adj. schön.
rópor n. ruder. — *girædra* s. *gerépra*.
róv f. ruhe; adj. sanft, ruhig, annehmbar.
róvan (ge-) prt. *réov* rudern, zu schiffe fahren. — *be°* umfahren. — *oð°* wegfahren.
rudoc m. rotkehlchen Gl.
rudu f. rote farbe.
rūh, gen. *rūves* rauh.
rūm n. raum. — adj. weit, geräumig. — *°heort*, *°mód*, *°módlíc* hochsinnig, grossherzig.
rūn f. geheime beratung, geheimnis. — *°stæf* m. rune. — *°wīla* m. ratsherr.
rūnian flüstern, sich leise beraten (ahd. *rūnen*).
rūst m. rost. — *°ig* rostig. — *°ian* rosten.
gerýde adj. gelegen, passend.
ryge, arch. *rygi* m. roggen (an. *rugr*).
ryhe, *réo* f. decke (zu *rūh*).
ryman (ge-) prt. *rymde* räumen, platz machen, erweitern (zu *rūm*). — *rymet* n. freier raum.
gerýne n. geheimnis (zu *rūn*).
ryne m. lauf.
rynel m. bach; (kent. *renel*) läufer.
ryřan plündern, rauben. — *be°* berauben. — *ryřpere* m. räuber.
gerýsen s. *gerisnu*.
ryse m. f. binse. — *°pyřfel* desgl.
rysel pl. *°as* m. fett.

S.

sá eimer, ne. *soc*.
gesaca m. widersacher.
sacan (ge-) prt. *sóc* kämpfen, streiten (got. *sakan*). — *for°* abschlagen, verweigern. — *on°* bekämpfen. — *wið°* widerstreiten.
sácerd m. priester (altir. *sácerd*). — *°bana* m. priester mörder. — *°hád* m. priesterliche würde.
sac-full zänkisch. — *°léas* schuldlos.
sacu gen. *sæcce* f. streit, kampf.
gesadian sättigen; zu *sæd*.
sadol m. sattel. — *°felga* pella.

sé m. f. see, meer. — *°cocc* m. krabbe. — *°cyrr*, *°cīr* m. rückkehr der see. — *°fasten* n. see festung. — *°fór* f. see-fahrt. — *°grund* m. meeresgrund. — *°láf* f. überbleibsel, die das meer gelassen hat. — *°léode* m. plur. seeleute. — *°lida* m. see fahrer. — *°gemære* see-küste. — *°mann* m. see mann. — *°rima* m. gestade. — *°rine* m. see held. — *°gesēt* küste? — *°strām* m. meeresstrom. — *°swealwe* f. uferschwalbe. — *°weall* m. meeresmauer. — *°wīeing* m. see fahrer? — *°ýp* f. meereswege.

sæce- s. *sacu*.

sæd adj. satt.

sæd n. m. saat, geschlecht. — ^oléap m. korb für samen.

sæde = *sægde* zu *seegan*.

^osægan (ge-) schw. fällen, vernichten. — ^{on}^o opfern. — *onsægedness* f. opfer.

sægen (ge-) f. aussage, äusserung, erzählung.

sæl n. saal = *sele*.

sæl m. f. glücklicher umstand, günstige zeit, gelegenheit, zeit. — *sælan* (ge-) schw. zu teil werden, zufallen.

sælan (á-) schw. anseilen, anbinden (zu *sál*).

gesælig, ^olic glückselig, glücklich.

sæltan (ndhbr.) salzen; zu *sealt*.

sælp (ge-) f. glückseligkeit, glück (ahd. *sāliða*).

sæme adj. schlecht.

sæne adj. lässig, träge, langsam.

sæp n. saft (ahd. *saf* aus lat. *sāpa*).

sæppe schw. f. tanne (vgl. frz. *sapin*).

sæt, sätung f. hinterhalt.

sætlan, sätian schw. auflauern.

sættern(es)dæg samstag (lat. *Sāturni dies*).

sæwet n. säen.

(sagian) s. *seegan*.

ságol m. knüttel.

sagu st. f. säge (: ahd. *sēga*).

sagu st. f. aussage, bericht.

sahltian versöhnen.

sahltiness f. versöhnung.

sāl m. seil, strick.

salde = *sealde* prt. zu *sellan*.

sālness f. schweigen (vgl. got. *silan*).

salor saal = *sæl*, *sele*.

salu, ^obrín schmutzigfarbig. — *salurig-páða* graurockig.

sálm dat. pl. zu *sæl*.

sam — *sam*, *sam* — *pe* ob — oder.

sam-, sgm- (verkürzt für *sóm-*) in zstzg. halb. — ^ocwicu halbtot. — ^oworht halbfertig.

same ebenso. — *sicá same* gleicherweise.

at-, tó-samne adv. zusammen. — *sammian* (ge-) sammeln. — *sammung* (ge-) st. f. versammlung.

samod, somed adv. zusammen (got. *samap*); dazu. — präp. mit.

samwist f. ehe, gemeinschaft.

sand, gen. -es n. sand, ufer. — ^ohyll m. düne. — ^oig, ^oikte sandig.

sand f. botschaft.

sand f. mahlzeit.

sang m. gesang. — ^ocraft dichtkunst.

sápe schw. f. seife. — *sápbox* seifenbüchse.

sár, ^olic schmerzlich. — n. schmerz, gram. — ^oe adv. schmerzlich. — ^oness f. schmerz.

sárettan betrübt sein.

sárgian (ge-) verwunden.

sárig, ^oferhð, ^omód traurig, betrübt, ne. sorry.

sarwo s. *searu*.

sáwan (ge-) prt. séow säen.

sáwol obl. sáwle f. seele (got. *saiwala*).

sca-, scæ- s. unter *scea*.

sceap eine art schiff (aus an. *skeip*).

scéan aufbrechen, öffnen (an. *skeina*).

scale wagschale, ne. *scale* (aus an. *skál*).

sceacan (ge-) prt. sceōc schwingen, zittern,

beben, sich schwingen, eilen. — á-, on-schwingen, schütteln, erschüttern.

sceðcere m. räuber (ahd. *scāhhāri*).

sceacga m. haar.

gesceād n. unterscheidung, bescheid.

sceádan (ge-) prt. scéd scheiden (got. *skaidan*).

sceadu f. schatten. — ^ogeard schattiger garten.

sceadwian (ge-) schatten geben, beschatten.

sceadwis (ge-) verständig, klug. — ^oniss f. klugheit.

gesceáðwyrp pflanzenname.

sceáf (scáb-fót Ep.-Gl.) pansus.

sceaf pl. scéafas m. garbe (ahd. *scoub*).

sceafan (ge-) prt. sceōf schaben.

sceafa m. schabeisen, hobel.

sceaft m. schaft; speer.

gesceaft f. n. schöpfung, geschöpf, geschick.

sceal s. *seulan*.

sceale m. knappe, dienstmann (got. *skalks*).

scealdpýffel m. alge, meergras.

scealfor m. mergus (ahd. *scarbo*).

scealu f. schale, hülse.

sceamian schw. sich schämen. — *sceam-lie* schmähhlich. — *sceamu* st. f. schmach, schande.

sceamul m. schemel.

sceand (^olic) schändlich. — f. schande.

sceanea m. schenkel.

sceáp, nrðhbr. scíp n. schaf.

gesceapeniss f. schöpfung.

gesceap n. geschöpf, schicksal.

scear n. scheere.

scear, scar n. pflugschar.

sceard zerbrochen, schartig, beraubt.

scearn n. kot, unrat.

scearp, ^olic (e adv.) scharf. — ^oness f. schärfe.

scéat pl. ^oas m. schoss, ecke, himmels- gegend.

sceatt pl. sceattas m. geld (got. *skatts*); eine bestimmte münze; tribut.

sceáp f. scheide, ne. *sceath* (ahd. *sceða*).

sceapa feind, kriegler, teufel (zu *sceþpan*).

(sceapan) s. *sceþpan*.

sceaðele X 58?

scéawére m. späher, spion.

scéawian (ge-), gescéawian zeigen, schauen (ahd. *scouwōn*). — *geōnd*^o bedenken, überschauen. — *scéawung* f. anblick.
scell f. schale, ne. *shell* (zu *secalu* schale).
scene m. becher.
scencan prt. *scenete* einschenken.
scendan schw. schänden, beschimpfen.
scēne, *sciēne* s. *scýne*.
secōh pl. *secōs* m. schuh (got. *skōhs*).
secocca = *seucca*.
sceof f. schaufel.
secōh scheu.
secolde prt. zu *seulan*.
secolfan prt. *seculf* schwanken.
sceolh gen. *scēoles* scheel; ^o*ige* desgl.
secom-, *secon-* s. unter *secom-*, *secan-*.
secon (ge-) schw. zufallen, zu teil werden.
secop m. dichter. — ^o*lēod* n. gedicht. — ^o*gereord* n. dichterische sprache.
seorfan prt. *seearf* schürfen.
seorp n. kleidung, kleid.
seeort (adv. ^o*lice*) kurz (lat. *excursus*). — ^o*niss* f. kürze.
seoot n. schuss.
gesceot n. geschoss; eile?
secōtan (ge-) prt. *secāt* schießen; sich schussartig (schnell) irgend wohin begeben, sich stürzen. — ^o*on*^o ziehen. — ^o*under*^o unterstützen. — ^o*ūt*^o münden.
secōtend m. schütze.
secotian schiessen.
seepen kent. = *scypen*.
sceppan, *sciēppan*, *scyppan* (ge-) prt. *secōp* schaffen.
sceppend, *sciēppend*, *scyppend* (nrdh. kent. *sceppen*) m. schöpfer.
sceptlōan plur. schwungriemen am speer (zu *sceaft*).
sceptog schwungriemen am speer (zu *sceaft*).
seer kent. = *seear*.
scēran, *seyran* (ge-), prt. *seear* schneiden, zerschneiden, zerhauen; scheren.
seerian = *seyrian*. — *scēp* = *seēp*.
seēðau prt. *seēōd* schaden (got. *skapjan*).
seēceals, *seīceing* m. mantel (ahd. *scēecho*).
seīd n. scheit.
seīld pl. *seīldas* m. schild (got. *skildus*). — ^o*burh* f. schildmauer. — ^o*freca* held mit schild. — ^o*hrēōða* schildschmuck. — ^o*wiga* kriegler mit schild.
seīldan (ge-) prt. *seīlde* schützen.
seīlden gen. *seīlenne* f. das schützen.
seīlling m. schilling (got. *skillinggs*). — ^o*rīm* schillingzählung.
seīma m. schein, glanz; zu *seīnan*.
seīnan (ge-) prt. *seēān* scheinen.
seīndan (ge-) = *seēndan*.
seīnn n. fell, haut (aus an. *skinn*).
seīnn, ^o*lāc* zauberei. — ^o*lēcea* m. zauberer.

seīnna, *seīnnere* m. dämon, böser geist; schauspieler.
scīp pl. *scīpu* n. schiff. — ^o*flota* m. wiking. — ^o*here* schiffsheer, flotte. — ^o*hlæst* m. schiffsladung. — ^o*rāp* m. schiffstau.
scīpen = *scypen*.
gescīpan sich einschiffen.
scīr (adv. -e) glänzend, hell. — ^o*māled* hell bemalt.
scīr f. provinz, gau (ahd. *scīra*). — ^o*man* m. einwohner der provinz. — ^o*gerēfa* gaugraf, vorsteher einer provinz.
scīran schw. anordnen, beschliessen.
sco- s. unter *sceo-*.
scocha lenocinium Ep.-Gl.
gescōd s. *sceppan*. — *scōf* prt. zu *seccafan*.
scōhēre (Leid.-Gl.) schuster: zu *secōh*.
scōl f. schule (lat. *schōla*). — *gescōla* m. mitschüler. — *scoliere* m. gelehrter.
scotian = *sceotian*.
seræf pl. *serafu* n. höhle.
seræf ibis.
serēadian abschneiden.
serēawa m. spitzmaus.
serēpan prt. *seræp* kratzen.
seric turdus, ne. *shrike*.
serīfan prt. *serāf* verfügen, (strafe) verhängen; beichte hören. — *for*^o, *fær*^o verurteilen.
serīft m. f. beichte.
serīn n. lade (lat. *serīnium*).
serīnean (ge-) prt. *serane* verdorren, einschrumpfen.
serīðan prt. *serāð* schreiten, wandern.
serīd dat. *serīȝ* n. kleid. — *serīȝdan* (ge-) prt. *serȝdde* bekleiden.
seūa obl. *seūan* schatten (got. *skuggwa*).
seucca m. böser geist, teufel.
seūfan prt. *seāf* stossen. — ^o*ā* losschieben. — *for*^o vertreiben.
sulan prät.-präs. sollen, werden (futur.).
sculdor m. schulter.
ā-, *onsecūnian* (-*seconian*) verabscheuen, hassen.
seūr pl. ^o*as* m. schauer, regen; angriff im kampfe, sturm. — ^o*beorg* f. mauer? — ^o*heard* sturmfest.
sey- s. *sci-*, *see-*.
gesēȝ n. paar schuhe (zu *secōh*).
tōscyftan schw. verteilen.
seȝhan raten, antreiben.
seyl tönend?
seylcen f. magd (zu *seale*).
seylđ f. schuld. — *seylđig* schuldig. — *seylđ(i)ȝian* sündigen.
geseyldru pl. schultern (zu *sculdor*).
seylf m. zinne, spitze.
seyndan = *seēndan*.
seyndan schw. eilen.
seýne, *sciēne* schön (annd. ahd. *scōni*).

scynna s. *seinna*.
scypen, kent. *scopen* f. schuppen, stall.
sejfr scheuer Gl.
geseyrdan schw. abschneiden (zu *sceard*).
seyrpan prt. *seyrpte* schärfen, ermuntern (zu *scearp*).
geseyrpla m. anzug, kleidung (zu *sceorp*).
geseyrtan schw. verkürzen (zu *sceort*).
á-, *beseyrwan* (-*seyrian*) absondern, abtrennen, berauben.
geseyrwan bestimmen, zuerteilen.
seyte m. schuss. — *°heald* abschüssig.
seyte schw. f. tuch, segel, ne. *sheet*; zu *scéat*.
seytel, arch. *sciutil* m. geschoss; schloss, riegel.
sé art. der; rel. welcher.
se (spät) = *swá*.
sealf f. salbe. — *sealfian* salben.
sealh pl. (arch.) *salthas* m. weide, ne. *sallow*.
sealm m. psalm. — *°scop*, *°wyrhta* m. psalmist.
sealobrán s. unter *salu*.
sealt n. salz (got. *salt*). — adj. salzig. — *°fet* salzfass. — *°stán* salzfels. — *°jð* meereswoege.
seám m. saum. — *°sticca* X 58?
sear trocken, dürr. — *seárian* trocknen.
searu n. f. kunst, geschicklichkeit; list, hinterhalt, verrat; rüstzeug, rüstung. — *°craft* m. hinterlist. — *°gimm* edelstein. — *°pane* klugheit. — *°pancol* geschickt, klug. — *searwian* aussinnen.
seáð m. brunnen; grube.
seax n. schwert, messer.
seéan (*ge°*) prt. *sóhte* suchen, besuchen, aufsuchen (got. *sôkjan*).
seæg m. mann, held. — *°róf* heldenschaar?
seæg m. n. schilf, ne. *sedge* (ahd. *sahar*).
seæg f. schwert.
seæg m. ocean Zacher IV 192.
seegan (*ge-*) prt. *segde* sw. sagen. — *á°* vollständig sagen. — *fore°* vorher sagen.
séfa sinn, geist.
séfte adj. sanft, freundlich (ahd. *senfti*); s. *sófte*.
séftness st. f. freundlichkeit.
ségel m. n. segel. — *°gierd* mast.
ségen m. feldzeichen (lat. *signum*).
geségentie sichtbar; zu *seón*.
séglian (*ge-*) segeln.
segne schw. f. netz (ahd. *segina*, aus lat. *sagena*).
ségnian, *sénian* segnen, sich bekreuzigen.
seht, *sacht*, *sacht* versöhnung, vergleich.
schðe nrðhbr. ecce.
sél, *sál* comp.-adv. besser; zu *sélra*.
séld n. sitz, thron = *setl*.
geselda m. hausgenosse.
séldan adv. selten; kompar. *séldnor*.

séld-cúð, *°lic* seltsam, wunderbar. — *°eyme* m. seltener besuch. — *°hwæne* adv. selten.
sele m. saal. — *°dréam* m. hallenjubel.
— *°seæg*, *°pegn* m. mann der halle.
sélf, *sélfa* selbst. — *°willes* adv. freiwillig.
sellan (*á°*, *ge°*) prt. *sealde* geben, übergeben.
séllie (= *seld-lie*) seltsam, wunderbar.
sélma m. bettstelle.
sélra (nrðb. *sálra*) compar. zu *gód*.
séman (*ge-*) versöhnen (zu *gesóm*).
señcan prt. *señcte* (*be°*) versenken (got. *sagqjan*).
sendan (*á°*, *ge°*, *on°*) sw. schicken (got. *sandjan*).
sēnep senf (ahd. *sēnaf* aus lat. *sinapi*).
sénian s. *segnian*.
séo s. *sé*.
séo f. pupille (zu *seón*).
séoc krank, siech. — *°ness* f. krankheit.
seócan kent. Ps. v. 110 für *sécan*.
seofian seutzen Beitr. X 507.
seofon flekt. *syfone* sieben. — *°tig* siebenzig.
— *°styrre* n. siebengestrin. — *°týne* siebenzehn. — *seofða* siebenter.
seohke f. seihe; zu *seón* seihen.
seole n. seide (ne. *silk*).
seolfor, *seolofer* n. silber (got. *silubr*). — *seolfren* silbern.
seolh pl. *seólas* m. robbe, seehund.
seomian weilen.
seón (*ge-*) prt. *seah* sehen. — *ge°* wiedersehen. — *ofer°* herübersehen. — *for°* geringschätzen.
seonoð m. synode.
seonu, *sinu* pl. *seonowe* f. sehne (ahd. *sēnawa*). — *seonobend* kniefessel.
seorðan st. moechari.
seoðan prt. *seáð* kochen.
seóde fem. zu *séðe*. — *seoððan* = *siddan*.
seowian (*á-*, *be-*) nähen (got. *siujan*).
serce s. *syrc*; *serwan* s. *syrgan*.
sëss m. n. sitz. — *sëssian* sich setzen.
sëster m. sester (lat. *sextarius*).
sët (*ge-*) n. sitz; stall.
sétl n. sitz; quartier; *tó selle* *sigan* untergehen. — *°gang* m. sonnenuntergang.
gesetniss f. bestimmung, testament.
settan (*ge-*) schw. setzen, festsetzen, bestimmen (got. *satjan*). — *á°* hinsetzen, hinlegen. — *ge°* besetzen. — *of°* bedrängen. — *wið°* verurteilen.
settung f. beschäftigung.
séðe welcher; femin. *séðe*.
geséðan schw. bestätigen, beweisen (zu *sóð*).
áséðan schw. sättigen (got. *sôþjan*).
sibb f. friede, freundschaft, verwandtschaft (got. *sibja*). — *°leger* n. blutschande. — *°sum* freundschaftlich. — *°sumness* f. friede.

gesibb verwandt. — *gesibbad* verbündet.

— *gesibbsum* friedfertig. — *gesibb-*

sumian sich aussöhnen.

sícan st., *siccetan* schw. seufzen.

siccetung f. das seufzen.

gesiclod krank; zu *síoe*.

sícol m. sichel.

sícor (Cur.-Past.) sicher aus lat. *sêcûrus*.

síd geräumig, ausgedehnt. — *síde* adv. weithin.

síde schw. f. seite. — *sídwág* m. seitenwand.

sídu m. sitte, anstand (ahd. *situ*).

sífe, arch. *síbi* st. n. sieb. — *sífian*, *síftan*

sieben. — *sífeða* m. spreu.

sífan s. *seofon*.

sígan (ge-) prt. *sáh* sinken, sich neigen.

síge m. sieg. — *°béacen* n. siegeszeichen.

— *°drihten* siegreicher fürst. — *°éadig* siegreich. — *°fole* n. siegreiches volk.

— *°léan* n. siegesbeute. — *°ríce* n.

siegreiches reich. — *°róf* siegreich. —

°púf m. siegesfahne.

sígel m. sonne.

sígel siegel; spange.

síglan = *seglian*.

sígere, arch. *sígiri* m. schlemmer.

sígor m. = *síge*.

sígepe, arch. *sígi* sichel, sense.

síhst, *síhð* zu *séon*.

gesihp f. gesicht, anblick; das sehen.

simle immer (and. *simblun*).

sin- in zstzg. = immer, beständig. —

°ceald stets kalt. — *°dréam* beständiger

jubel. — *°fulle* paliurus. — *°gál*, *°gáles*

adv., beständig. — *°hiwrfol* kugelrund.

— *°niht* f. ewige nacht. — *°sceapa*

unversöhnlicher feind. — *gesinscipe* m.

ehe. — *°sorg* f. stete sorge.

sín person. -pron. sein.

sínc n. schatz (as. *sink*). — *°fet* kleinod.

— *°gewége* kostbarer becher. — *°pegu*

empfang von geld.

sínewealt kugelrund.

síngan (ge-) prt. *sang* singen. — *á°* vor-

tragen.

sínnan prt. *sann* einhergehen, streben.

sínod s. *seonod*; *sínu* s. *seonu*.

síoe s. *seo-*. — *síon* pupilla = *séo*.

sítan (ge-) prt. *set* sitzen, sich setzen.

— *ge°* sich niederlassen; besetzen. —

for° versäumen, verpassen. — *on°* sich

entsetzen, sich fürchten.

síð compar. adv. später. — *síðast* adj. sup.

der letzte.

síð (pl. *°as*) m. gang, reise; mal (got.

sinp). — *°fet* m. n. reise (vgl. *anord*.

feta, ahd. *fëzzan*). — *°werod* n. schar

auf einem kriegszuge.

gesíð m. genosse, gefährte.

sípe = *síðe*.

síðenest letzter: zu *síð*.

síðian gehen, reisen.

síððan, *seodðan* adv. darauf, später. —

comp. seitdem, sobald als.

sinwíde, *siwíde* zu *seowían*.

síx sechs. — *°ta* sechster. — *°tig* sechzig.

slacían (*á-*, *ge-*) nachlassen, müde werden.

tósléfan (H.-Ród.) zerschneiden.

slép m. schlaf. — *°léast* st. f. schlaf-

losigkeit.

slépan prt. *slép* und *slépte* schlafen (got.

slépan). — *on°* entschlummern.

sléwð f. schlaffheit, trägheit; zu *sláw*.

sláhporn m. schlehdorn zu *sláh* schlehe.

sláwyrn m. regenwurm.

sláw, *°lic* träge. — *sláwian* zögern.

sléac schlaff, matt. — *°ness* f. schlaffheit.

sléan prt. *slóh* (*ge°*, *of°*, *á°*) kent. nrdhbr.

slán schlagen, erschlagen. — *be°* be-

rauben. — *for°* zerschlagen. — *ge°* er-

kämpfen. — *tó°* zerschlagen.

sleeg hammer.

slege m. schlag; mord; niederlage (as.

slegi). — *°fége* durch schlag zum tode

bestimmt.

slí, *slíw* schlei.

slíc = *sleeg*.

slíðan prt. *sláð* gleiten.

slíðor schlüpfzig.

slíht m. gemetzel (zu *sléan*).

slípor (Scint.) schlüpfzig.

slítan (*á-*, *ge-*, *tó-*) prt. *slát* zerreißen.

slíte m. riss, biss.

slíðe, *slíðen* gefährlich, wild.

slíðheard böse, niedrig.

slóh prt. zu *sléan*.

slota (Scint.) m. mundvoll.

slíma schlummer.

slúpan prt. *sléap* schlüpfen.

slíffe schw. f. ärmel.

slýpan prt. *slípte* abstreifen.

smæccan schmecken.

smæl klein, gering.

smære wange.

smæte geläutert.

sméagan prt. *sméade* beraten, forschen.

— *á°*, *purh°* aussinnen, durchdenken.

sméa-líc fein, kunstvoll. — *°mete* m.

(Verc.-Hom. 22b) leckerei. — *°wyrhta*

X 59 feinarbeiter.

smédema, *smedoduma* m. feines mehl.

smélt, pl. *sméltas* ein fisch.

sméocan prt. *sméac* rauchen.

sméora gen. *sméorwes* n. talg, salbe.

smereian (Scint.) lächeln.

smereiss f. salbe.

smirian salben.

bismirian s. unter *B*.

sméðe adj. glatt.

smíc m. rauch = *smýc*.
smícor zierlich, schön.
smígel laufgraben.
smírwan = *smyrwan*.
besmítan prt. *besmát* beschmutzen.
besmítenys f. befleckung.
smítta m. fleck, atom.
smíð pl. *as* m. schmid (ahd. *smid*).
smíðían (*á*-, *ge*-) sw. v. schmieden.
smíppe schw. f. schmiedewerkstatt.
smoca m. rauch, dunst. — *smocían* rauchen.
smolt (= *smylte*) adj. heiter. — *°regn* sonnenregen.
bismor s. unter *B*.
smorper dunst, rauch.
smúgan prt. *sméag* schmiegen. — *purk*^o durchforschen.
smýc, *smíec* m. rauch.
smylte heiter, milde (= *smolt*). — *smelt-hagol* (kent.) leichter hagelschauer. — *smyltness* f. die milde.
smyrian, *smyrwan* schw. v. salben.
snaca Schlange.
snás bratspiess.
snáu m. schnee.
snéd f. biss; zu *sníðan*. — *snédan* schw. zerschneiden. — *snédelpærm* grossdarm.
snægel m. Schnecke.
sneahr obl. *snéare* st. f. strick; saite.
snëll, *°lic* kühn, mutig.
snéome adv. eilig (ahd. *sniumo*).
snéowan st. eilen.
snécan st. kriechen.
sníte schw. f. Schnepfe.
sníðan prt. *snáð* schneiden.
sníðstreo Gl. *gacila*, *sisca*.
snúwan prt. *snúwde* schneien.
snód f. kopfbinde.
snoffa erbrechen.
snoflig erkältet.
snoru obl. *snore* f. schwiegertochter.
snoter, *snot(t)or* klug (*°lice* adv.); got. *snutrs*.
snúide adv. schleunig, schnell.
snyrian prt. *snyrede* eilen.
snýfting f. *sternutatíó* Gloss.
snyttu f. klugheit; zu *snoter*.
besnyððan schw. v. berauben.
socce (pl. *as*) m. Schuh.
sócen f. besuch.
soefu s. *svefu*. — *soelest* s. *sél*.
sófte adv. (ahd. *sanfto*) zu *séfte*.
sógedu m. aufstossen.
sóhte zu *seccan*.
sól n. schmutz, kotlache.
sól n. sonne; sonnenförmiger kuchen? — *°mónað* m. kuchenmonat = februar.
úsolcen part. träge. — *°ness* f. trägheit.

solor m. söller (ahd. *solári*, lat. *sōlārium*).
gesóm eimmütig.
som- s. *sam-*.
sóna sogleich, bald (as. *sān* + ae. *á*). — *sóna swá* sobald als.
sundían = *sendan*.
sorg, *sorh* f. sorge, kummer (got. *saúrga*). — *°cearig*, *°full* sorgenvoll. — *°léas* sorglos. — *°ucylm* m. wallung der sorge. — *sorgian* bekümmert sein.
sót russ.
sott töricht; narr (aus afrz. *sol*).
sóð wahr. — neutr. wahrheit. — *°lice*, *tó-sóðan* in wahrheit. — *°euide* m. wahrhafte rede. — *°cyníng* m. wahrer könig. — *°fest* adj. wahrhaft. — *°festnyss*, *°festniss* st. f. wahrhaftigkeit. — *°gídd* wahres lied. — *°spell* n. richtige mitteilung. — *°wundor* n. wahres wunder. — *sóðe*, *sóðlice* adv. wahrhaftig.
spáca speiche.
spadu st. schw. f. spaten.
spác f. = *sprác*.
spær sparkalk.
spærhabue m. sperber; zu *spearwa*.
spær-hende sparsam.
spátan prt. *spátte* speien. — *be*^o bespeien.
spátlan = *spétan*.
spáld, *spátl*, *spádl* n. speichel.
spaldur asphalt.
spanan prt. *spón* *spéon* verlocken. — *for*^o desgl.
spannan prt. *spéonn* spannen.
gespann fibula?
sparen von kalk; zu *spær* kalk.
sparian sw. v. sparen, schonen.
spearca m. funken.
spearwa m. spat. — *spear-*, *spær-hafoc* m. sperber.
spearwa m. wade.
spearwa m. sparsamkeit?
spēc s, *spic*. — *spēc* kent. = *sprác*. — *spēcan* kent. = *sprecan*.
spēcca m. fleck. — *spec-fáh* bunt.
spéd f. erfolg, glück; vermögen (ahd. *spuof*); zu *spócan*. — *spédan* prt. *spédde* erfolg haben, eilen. — *spédig* erfolgreich; reich.
spéld fackel.
spétian (*ge*^o, *á*^o) vertreten, ersetzen.
spéll n. kunde, erzählung; evangelium (got. *spulle*). — *°boda*, *spella* m. erzähler; apostel. — *spellian* mitteilen, predigen, verkündigen.
spéndan (*á*-, *for*-, *ge*-) sw. ausgeben.
spéow zu *spówan*.
spere st. n. speer (pl. *speoru*).
spie n. speck.
spíld, arch. *spíllh* m. vernichtung.
spillan (*ge*^o, *for*^o) sw. v. vernichten.

spinel f. spindel.
spinman prt. *spann* spinnen.
spittan X 36?
spitu m. bratspiess.
spican st., *spician* schw. speien.
spicepa m. erbrechen.
spor n. spur.
spora m. sporn.
spornan s. *spurnan*.
sporan (ge-) prt. *spéow* glücken, gelingen.
spræc, *spæc* f. sprache, rede.
sprædan schw. ausbreiten; sich ausbreiten.
gespræc n. verhandlung.
spræcan (ge-) prt. *spræc* sprechen, reden.
 — *fore*^o fürsprechen. — *fore-spreoca* fürsprecher.
spréot pl. *as* m. spiess, stange.
spréotan prt. *spréat* spriessen.
sprindil Ep.-Gl. tenticum.
springan prt. *sprang* springen. — *á*^o entspringen, verschwinden. — *úpá*^o aufgehen.
sprott (pl. *as*) m. sprötte.
sprung m. beule, bläschen; ursprung.
spurnan prt. *spearn* treten. — *æt*^o, *od*^o anstossen mit dem fusse.
spurul gern tretend.
spynege schw. f. schwamm, lat. *spongia*.
spyrian (á-, ge-) schw. v. aus-, nachspüren.
 nachfragen. — *æfter*^o folgen.
spyrt schw. f. korb.
staca m. pfahl.
stæf pl. *stafas* m. stab, buchstabe. — *liðre* schleuder. — *plega* elementarschule.
stæfan wechseln.
stæg Ep.-Gl. stagnum.
stægel steil.
stæl m. stelle.
stélan festsetzen, einrichten. — *ge*^o beschuldigen. — *ofer*^o überführen.
stæl-hera m. schleichheer. — *hrán* m. lockrenntier.
stælcyrðe brauchbar, wertvoll.
stæna m. steinkrug. — *stænen* steinern.
stæpe pl. *stæppas* m. schritt. — *mæl* n. länge eines schrittes. — *mælum* schrittweise, stufenweise.
stæppan, *steppan* prt. *stóp* schreiten. — *fore*^o voranschreiten.
stær n. erzählung (aus lat. *historia*?).
stær star (ahd. *stāra*).
stæð pl. *staðu* n. gestade.
stæððig (ge-) stetig.
stælian stehen.
stalu st. f. diebstahl, räuberei.
stamm, *stamor* stammelnd. — *stamorian* stammeln.
stán (pl. *as*) m. stein; fels (got. *stains*).
 — *fæt* n. steinkiste. — *hlið* n. felsabhäng. — *hof* steinsaal.

standan (ge-) prt. *stód* stehen, sich stellen.
 — *æt*^o an etwas stehen; stille stehen.
 — *be*^o umstehen. — *for*^o, *under*^o ver- stehen. — *ge*^o ergreifen, erfassen. — *of*^o stehen bleiben. — *tó*^o ausbleiben.
 — *wið*^o widerstand leisten.
stapol m. säule, pfosten.
stappan s. *stæppan*.
starian starren, anblicken.
stapelian (ge-) befestigen.
staðol m. grund, fundament; standort. — *éht* grundbesitz.
stealdan prt. *stéold* besitzen (got. *staldan*).
steall n. m. stelle, ort.
stéam m. rauch, ne. *steam*.
stéap steil, ne. *steep*.
steare stark, fest. — *heort* beherzt.
stearn staar.
stéda, *stéda* m. hengst (zu *stód*).
stede m. stätte, ort. — *ge*^o desgl.? — *æfast* standhaft. — *heard* stark?
stëfn, *stëmn* st. f. stimme.
stëfn stamm.
stëfn und *stëfna*, ne. *stëren* vorderschiff.
stëfnan (ge-) einrichten.
stëla = *steola*.
stëlan prt. *stæl* stehen. — *be*^o sich da- von machen. — *for*^o wegstehlen.
stëli s. *stýle*.
á-, *on-* *stëllan* prt. *stealde* hinstellen, be- gründen, bewirken.
stëlmæle becher mit henkel? zu *stëla*?
embstem adv. abwechseld.
bestëman schw. übergiessen.
stemnettan schw. stand halten?
stene m. geruch.
tóstencan kent. Gl. *dissipare*.
steng m. stange.
stent 3. singl. präs. zu *standan*.
steola, *stëla* m. stiel.
stéop- in zstzg. stief-. — *bearn*, *cild* n. stiefkind. — *dohtor* f. stieftochter. — *fæder* m. stiefvater. — *móðor* f. stiefmutter. — *sumu* m. stiefsohn.
stéor f. steuer; regierung. — *bord* n. steuerbord, rechte seite.
stéor m. stier.
steorfa pest.
steorfan st. sterben (bes. durch hunger).
steorra m. stern (ahd. as. *stërro*).
stepegg stolzer schritt?
stépel s. *stýpel*. — *steppan* s. *stæppan*.
stëran schw. weihrauchern; zu *stór*.
stercedferhð starken sinnes.
sticca stock (ahd. *stëcho*).
sticcemælum stückweise zu *stýce*.
sticfódder futteral, ständer für stöcke?
stice m. stich.
sticëan stecken.
sticcol stechend; steil.

stihtan schw. einrichten, anordnen.
stiga oder *stig* f. pfad.
stigan (ge-) prt. *stáh* steigen, besteigen.
 — *á*^o herab, aussteigen; in die höhe steigen. — *níðer*^o herabsteigen. — *ofer*^o übertreffen.
stígian einen stall machen.
stígu st. f. stall, koben (ahd. *stia*).
stihtan prt. *stihite* anstiften, anregen.
stille adj. adv. still, ruhig = *stillness* f. ruhe.
stillan (ge-) schw. stillen, beruhigen. — *stilness* f. ruhe.
stincan (of-) prt. *stanc* riechen, ver- stehen.
stingan prt. *stang* stechen.
stiore kalb.
stíð, *°lic* fest, hart (adv. -e). — *°ferhð*, *°hygende*, *°hýðig*, *°mód* adj. festen mutes. — *°ness* f. strenge.
stí-wita, *-weard* m. hausmeister.
stoece m. stock, klotz.
stod, *stoð* m. f. (kent.) pfoften.
stóð n. rossherde.
stóð prt. zu *standan*.
stóðla X 57 teil des webstuhls?
stofa m. (Corp.-Gl.) badestube (ahd. *stuba*).
stofn m. f. balken, klotz.
stól pl. *stólas* m. stuhl, sitz.
stóla stola.
stoppa m. becher.
stór m. weihrauch.
stór adj. gross (aus an. *stórr*).
store m. storch.
storm m. sturm.
stów obl. *stówe* f. ort, stelle.
stráccian streicheln.
strácc (*°lice* adv.) strenge Anz. XI 125.
stráde f. = *stríde*.
stráel m. f. pfeil. — *°bora* m. pfeilträger.
stráel (aus *strágel*) s. *stregl*.
strén, *strén* f. bett.
strét obl. *stréte* f. strasse (aus lat. *strāta*).
strand m. strand.
strang, *°lic* stark (adv. -e).
gestrangian befestigen.
strapul (pl. *°as*) m. stiefel, lederhose.
strám m. strom. — *°rád* f. flussbett.
streaw n. stroh. — *°berie* erdbeere.
strec = *strácc*.
streccan prt. *streakte* strecken, dehnen. — *á*^o ausstrecken.
strégan schw. streuen.
stréðgan prt. *stragð* streuen.
stregl, *strél* vorhang (lat. *strāgulum*).
strene s. *strén*.
streng m. strang, strick.
strenge = *strang*. — *stren(g)ra* kompar. zu *strang*. — *strenglice* adv. zu *strang*.
strengu, *strengð*, *streng(e)ð* f. stärke.

gestréon n. vermögen, schatz. — *ge- stréonan* = *gestrýnan*.
streowian streuen.
strica m. strich.
strícan prt. *strácc* streichen.
stríccan schw. stricken, flicken.
stricel m. trochlea.
stríðan prt. *stráð* schreiten.
stride m. schritt.
striman Ep.-Gl. obniti.
stríona = *ge-stréon*.
stríðan prt. *stréad* plündern, rauben.
stríðung f. plünderung.
strýnan (ge-) sw. erwerben, gewinnen.
be-strýpan prt. *strýpte* plündern.
bestuððian versehen, besorgen.
studding f. mühe, arbeit.
studu, *stuðu* f. pfoften, säule.
stund f. zeit, kurze zeit; *stundum* von zeit zu zeit.
stúinian betäuben.
stunt stumpf, dumm. — *stunta* m. tor.
stýbb baumstamm.
stýcce st. n. stück (ahd. *stukki*). — *stýc(c)-mælum* stückweise.
stýd n. ort.
stýde = *stede*.
stýle, arch. *stéli* st. n. stahl (vgl. ahd. *stāhal*).
stýllan schw. einen stall machen.
stýman prt. *stýmde* duften (zu *stéam*).
stýntan (*á*-, *ge*-) schw. hemmen, aufhalten (zu *stunt*).
stýpel m. turm, ne. *steeple* (zu *stéap*).
stýran (ge-) sw. steuern.
stýria m. stór (ahd. *sturio*).
stýrian (*á*^o) sw. aufstören, antreiben.
stýrman sw. stürmen, lärmern.
stýrne ernst, streng.
stýrnmód, *stýrnméð* adj. grimmigen sinnes.
súcan prt. *séac* saugen.
súfl n. zukost.
ge-súfl adj. zur zukost gehörig.
sugga m. bachstelze.
sugu st. f. schwein.
suhterga, *suhtriga* m. neffe. — *suhtor-fæderan* pl. onkel und neffe.
gesulf = *gesufl*.
sulh gen. *súle(s)* pl. *sylh* pflug. — *°gesíðu* was zum pflug gehört. — *°getéog* ackergerät (vgl. unter *eged*).
sum pron. ein, irgend ein, manch. — bei zahlworten etwa. — *°ping* etwas.
sumor gen. *sumera* m. sommer. — *°lida* m. sommerheer.
sunbéan m. sonnenstrahl (zu *sunne*).
sund m. n. schwimmen; meer. — *°wudu* m. schiff.
gesund, *°full*, *°full-lic* gesund, heil. — *an-sund* adj. durchaus unverletzt.

gesundrian sondern.

sundor adv. besonders. — *°hálga* m. pharisäer. — *°spræc* f. geheime beratung. — *°grfe* st. n. sondererbe. — *onsundran* besonders.

sunganges in der richtung der sonnenbahn. *sunnan-æfen* n. samstag abend. — *°dæg* m. sonntag.

sunne obl. *sunnan* f. sonne (got. *sunnō*). *sunu* gen. *suna* m. sohn (got. *sunus*).

sun-wlitig sonnig.

súpan prt. *séap* trinken, schlürfen, schmecken.

súr sauer (ahd. as. *sûr*). — *°mîle* sauermilch? — *°gécessüre* f. sauerklee.

súsl n. qual.

sustor, *gesustor* cf. *sweostor*, *gesweostor*. *sutere* m. schuster (lat. *sutor*).

sutol = *sweotol*.

súð adv. im süden, nach süden. — *súðan* adv. von süden. — *°westan* von südwesten. — *besúðan* im süden. — *súð* in zstzg. südlich. — *°dæl* m., *°healf* f. der süden. — *°stæð* n. südufer. — *súðéast* adv. südost. — *súðweard* adj. südlich. *súðrihte* in südlicher richtung. — *°rima* südküste. — *°sé* m. f. südsee.

súðerne adj. südlich (ahd. *sundrônī*).

swá, *swé*, *swé* adv. so. — conj. wie; gleich als ob, wie wenn; obgleich. — *swáswá* wie. — *swáhwátswá* jeder, der. — *swáhwætswá*, *swáhwætswé* was. — *swáhwiderswá* wohin auch immer. — *swápéah* dennoch, jedoch.

swé = *swá*.

swæcc m. geruch.

swaheald geneigt.

forswælan schw. verbrennen.

swæle s. *swyle*.

swém pl. *swémas* m. possemacher, narr. *swér*, *swár* schwierig.

swés, *°lic* adj. eigen, traut, lieb.

swésendu n. pl. speisen, mahl (zu *sond* speise?).

swétan schw. bluten (zu *swát*). — *ge°* schweissen.

swæð n. spur (= *swaðu*).

swæðer für *swáhwæper* wer von beiden.

swamm schwamm.

swan m. schwan. — *°ráð* f. meer.

swán m. jüdling (anord. *sveinn*); schweinehirt.

swancor schlank.

beswápan prt. *beswéop* bekleiden.

for-swápan prt. *°swéop* hinwegfegen. — *on°* vertreiben, verscheuchen.

swár s. *swér*.

andswárian s. unter *A*.

swát m. schweiss; blut. — *°fáh*, *swátig* blutig.

swaðu st. f. binde, wickelband.

swaðu st. f. spur = *swæð*.

swaðian, *biswæððan* schw. v. einwickeln.

swaðrian sich beruhigen, sich besänftigen.

swaðul m. qualm.

swé vgl. *swá*.

swealwe f. schwalbe (ahd. *svalwa*).

sweart schwarz, dunkel.

sweðban (á-, ge-) prt. *sweðede* töten (zu *swéðan*).

swecc m. = *swæcc*.

swéðan prt. *swæð* schlafen; im kampf fallen. *ásweðecian* ausrotten.

swéðel, *°réc* m. schwefel.

swéðn n. schlaf, traum (zu *swéðan*).

swéðnian träumen.

swég m. lärm, getöñ.

swégan prt. *swégde* rauschen, tönen, klingen (got. *swéggan*).

swégl n. äther, himmel. — *°bósm* m. sphäre. — *°torht* ätherhell.

swégle adv. (andd. *swigli* adj.) glänzend. — *°weped* glanzbekleidet.

sweigð zu *swégan*.

swélan prt. *swæl* brennen.

swéle, *swélece* = *swyle*.

swélgan (ge°, for°) prt. *swealh* verschlingen, verzehren.

swélgend gen. °e strudel Beitr. IX 253.

geswéll n. das schwellen.

swéllan prt. *sweall* anschwellen.

swélltan prt. *swealt* sterben, schmachten (got. *swiltan*).

swenecan (ge-) prt. *svenete* quälen, bedrängen (zu *swinean*).

geswenedniss f. plage.

sweng m. schwung (zu *swingan*).

sweoloð m. brand.

swéor, arch. *swéhor* m. schwiegervater.

swéora, *swíra* m. hals, nacken Beitr. X 487 (anord. *svíre*).

gesweore n. dunkel, wolke.

sweorean prt. *sweare* düster werden.

sweorendferhp sinnverwirrt.

sweord, *swurd*, *swyrd* n. schwert. — *°bealo* schwertod. — *°frec* m. schwertheld. — *°plega*, *°geswing* n. schlachtgetümmel. — *°wígend* m. schwertkrieger. — *°wund* durchs schwert verwundet.

sweorfan st. v. abwischen (got. *swairban*).

sweostor, *swuster* f. schwester.

gesweostor plur. tant. geschwister.

swéot n. schaar (an. *sjót* für *svjót*).

sweotol, *swutol* klar (adv. °e, °lice). —

sweotolian, *swutolian* (ge°) offenbaren.

swér pl. *sweoras* m. säule (skr. *sváru*).

swérian prt. *swór* schwören. — *for°*, *purh°* verschwören, falsch schwören. — part.

forsworen meineidig.

swés kent. Gl. = *swés*.

swésenda = *swásendu*. — *swéslécan* = *swéslécan*.

geswétan schw. süß machen.

swéte süß (adv. *swétlice*, *swóte*); andd.

swóti. — *swétness* f. süßigkeit.

swetelian = *sweetolian*.

sweðel m. binde.

sweðrian abnehmen, nachlassen = *swe-ðerian*.

swica m. verräter.

swícan (ge-) prt. *swác* nachlassen, im stich lassen. — *be^o*, *bi^o* betrügen.

swicdóm m. betrug, verrat.

swíce, *swicol* betrügerisch, verräterisch.

swician von jem. abfallen.

swíft schnell (adv. *líce*).

swíge obl. *swígean* f. schweigen.

swígian schweigen (ahd. *swigēn*).

swíle s. *swyle*.

swíma schwindel, ohnmacht; rauch.

swimman st. schwimmen.

swín n. schwein.

swincan (ge-, be-) prt. *swane* arbeiten, sich anstrengen.

geswíne n. arbeit, plage. — *dagas* zeiten voll plage. — *ful* adj. mühevoll.

swíndan (á^o) prt. *swand* hinschwinden.

swíngel f. peitsche.

swíngan (ge^o) prt. *swang* geiseln, schlagen.

swínsian tönen, rauschen.

swínsung f. klang, wohl laut.

swípian peitschen.

swípu, *sweopu* st. f. peitsche.

swíra = *swéora*.

geswírian pl. vettern.

swírman schwärmen; zu *swearm*.

swíð, *líe* stark, heftig (adv. -e). — comp.

swíðra stärker, recht (rechte hand).

swíðan (ge^o) schw. (spät auch st.) stärken.

— *ofer^o* überwältigen.

swíðe (for^o) adv. geschwind; sehr. —

swíðfrom stark, mächtig. — *swíðmód* starkgemut.

swíðrian sw. v. = *sweðrian*.

swíðrian stärker werden.

swásendu s. *swésendu*.

geswógen ohnmächtig.

swórettan seufzen.

swornían gerinnen?

swóte adv. zu *swéte*. — *swótmæte* m. leckerei, leckerbissen. — *swótnyss* cf. *swétness*.

swugian = *swigian*.

swulung (kent. für *sulh-lung*) f. 120 engl. morgen.

swurd = *sweord*.

swutelian s. *sweetolian*. — *swutol* s. *sweetol*.

swyftost superlat. zu *swíft*.

swyle solch, welch.

swylee ebenso, ebenso wie, als ob, gleichsam.

swyle m. geschwulst.

forswylgan cf. *forswelgan*.

swyft m. tod.

swýn = *swín*. — *geswýne* = *geswíne*.

swyrd = *sweord*. — *swyrtol* = *sweetol*. —

swýðe cf. *swíð*.

syfre rein, sauber.

forsyðð zu *séon*.

gesyðð = *gesihð*.

sylian, *sylian* beflecken, beschmutzen.

syft cf. *self*. — *syftwilles* cf. *self*.

syftren silbern (got. *silubreins*).

sythðe (oxna) n. gespannt; zu *sulh* (Urk.).

syll f. schwelle (aus lat. *solea*).

syllan = *sellan*.

sylla Deors Kl. 6 = *sélla*, *sébra*.

syllie = *sellic* wundersam, seltsam.

symbel n. mahl, gelage.

symble, *symle* adv. beständig, immer.

ansýn, *onsýn* s. unter *A*.

synderlic (adv. -e) besonders, eigenartig.

syndrig adj. gesondert.

syndon präs. pl. zu *béon*.

syndrig adj. abgesondert, einzeln.

gesýne adj. zu sehen, sichtbar.

synn f. sünde (ahd. *suntea*). — *byrðen* f.

sündenlast. — *full*, *líe* sündig, sünd-

haft. — *syngian* (ge-) sündigen.

forsyngod sündig. — *syntlic* sündig.

synnes X 51? Schröder vermutet dafür

öðerecynnes.

synniht, *synsceaða* s. *sin-*.

gesyntu st. f. gesundheit (zu *gesund*).

syne m. trunk.

syree, arch. *sereæ* schw. f. hemd, kleid.

syrie m. tunica (Ben.-R.).

syrgan prt. *gesyrede* ausrüsten.

be-syrgan sw. mit list ersinnen, beschleichen, nachstellen.

syrgung f. hinterlist, nachstellung.

syððan s. *siddan*. — *syx* s. *six*.

T.

tá obl. *tán* schw. f. zehe (ahd. *zēha*).

tácan n. zeichen, wunder (ahd. *zeihhan*).

tánían (ge-) bezeichnen, zeigen. — *be^o* bezeichnen.

getáenung f. bild, vorbild.

tácor m. schwager (ahd. *zeihhur*).

tádie f. kröte.

tácan, *tácean* (ge^o) prt. *táhte* zeigen lehren, mitteilen; übergeben (zu *tácan*).

tefel brettspiel (lat. *tabula*). — ^ostán
brettstein, würfel. — *teflan* würfeln,
spielen. — *teflóre* m. würfelspieler.
tegel m. schwanz, schweif (ahd. *zagal*).
tél, tál f. verläumdung (ahd. *zála*).
ge-tæl n. zählung, erzählung; zahl.
télán (ge-) sw. schelten.
tæms = *temes*.
téncl, ténil m. korb (vgl. got. *tainjō*).
teped vorhang, teppich (lat. *tapête*).
teppa zapfen.
teppelbred fussbank.
tæsan schw. zerren (vgl. ahd. *xeisan*).
tæse (ge-) milde, sanft.
táhæ = *tá* schw. f. zehe.
talian zählen = *tellan*.
talú st. f. erzählung, mitteilung.
tam adj. zahm.
tán pl. tánas m. zweig; loos (spät *tú*).
tang f. zange.
tannian gerben.
tapor m. kerze (aus lat. *papyrus*).
taper-æx f. kleine axt (aus an. *tapar-öx*).
targa m. schild.
tasol tessera.
getáwe f. pl. rüstung (= *geatwe*).
táwian bereiten, machen.
téaforgeapa Rui. 29?
téag, téah f. strick, seil.
teala s. *tela*.
tealt schwankend, wackelig.
téam m. nachkommenschaft.
téar, teagor (nrhd. *tæher*) m. thräne.
tearflian sich wälzen.
teart (adv. ^olice) scharf, rauh.
tebil, tebléri (arch.) unter *tefel*.
getel = *getæl*.
tëla, teola adv. brav, gut (zu *tíl*).
ge-tëld n. zelt.
tëldan bedecken.
tëlg farbe.
tëlga m. zweig. — *tëlgian* sprossen.
tëllan (ge-) prt. *tealde* zählen, erzählen,
mitteilen (zu *talú*).
tëman s. *týman*.
tëmes f. sieb. — ^opíle X 67?
tempel n. tempel.
tén, téne = *týn*.
getęgan schw. eilen.
getęnge eng anschliessend, nahe.
téogan = *teohhian*.
teoh (gen. *teohhe*) f. reihenfolge.
teohhian (ge-) anordnen, einrichten.
teolian = *tilian*; *teolung* = *tilung*.
teollan = *tellan*.
téon prt. *téah* ziehen, sich ziehen, sich
begeben (got. *tiuhan*). — *á*, *wið* weg-
ziehen, entziehen. — *on* unternehmen.
— *purh*^o ausführen. — *getogen* ge-
bildet.

téon prt. *táh* zeihen, beschuldigen (got.
teihan).
téon sw. = *teogan*.
téona leid, verdross; anklage. — *téon*-
ráden f. schmach.
téorian (*á*, *ge*-) ermatten. — *átéoriendlic*
vergänglich. — *teorung* f. ermattung.
teoru gen. *teorwes* n. teer.
téopa (*teogepa*) zehnter.
téodehealf neun und ein halb.
téran (*á*, *ge*, *tó*) prt. *tær* zerreißen.
tesule = *tasol* tessera.
téter ausschlag, aussatz.
th s. unter *p*. — *ti* (arch.) = *tó*.
tiadæ nrhd. zu *teogan* (prät. *téode*).
tíber n. opfer.
tiēcen n. zicklein (ahd. *zickîn*).
tíd f. zeit, stunde (andd. *tîd*). — ^oege?
— ^olice adv. zeitig, zu passender zeit.
tífe hündin.
tigan (ge-) prt. *tíge* binden (zu *téag*).
tígehoc m. zughaben? zu *tyge*?
tígol st. f., *tígele* schw. f. ziegel.
tíhte zu *tyhtan*.
tíl (nrhd.) präp. zu.
tíl adj. wacker, brav. — adv. ^olice.
tílian arbeiten, verschaffen; feldarbeit tun.
tílþ, tílung st. f. ackerbau, feldarbeit,
bodennertrag.
tíma m. zeit. — *tímlíc* irdisch.
tímbre n. bauholz, baumaterial.
timbran, timbrían sw. v. bauen.
getimbre st. n., *getimbrung* st. f. bau.
getimían sich ereignen.
tímléan X 57?
tín für *tign* tignum?
tínelian (Scint.) kitzeln.
tínd f. zacke. — ^oihite zackicht.
tíntreg n., *tíntrega* m. qual, marter. —
^olic qualvoll. — *tíntregian* foltern,
quälen.
tiohhian s. *teohhian*.
tír, týr m. ruhm, ehre. — ^oéadig, ^ofæst
berühmt, ruhmreich. — ^oléas ruhmlos.
titt pl. -as m. brustwarze.
típ f. erlaubnis.
típian (ge-) gewähren, vergönnen.
gítung f. *apparatio*.
tíurung s. *teorung*.
tíwesdæg m. diensttag.
tó präp. zu, an, bis, bei. — ^oeyme m.
ankunft. — ^odál n. abteilung, unter-
schied. — ^odæg(e) heute. — ^oemnes s.
eſen. — ^oforan präp. vor. — ^ogæanes,
^ogegnes entgegen, auf, zu. — ^oheald
geneigt. — ^ohopa m., ^ohyht m. hoffnung.
— ^ohwon wozu. — ^olēsness f. zerfall.
— ^omiddles inmitten. — ^opæs, ^opon so.
— ^oweard zukünftig. — ^oweard präp.
auf — zu.

-toga führer. — *getogen* part. zu *téon*.
tôh zähe (ahd. *zâhi*).
getoht n., *tohte* schw. f. kriegszug, kampf.
tól n. werkzeug.
toll m. zoll, steuer. — *toll(n)ére* m. zöllner.
tóm adj. leer, frei.
torfian steinigen.
torht n. klarheit, helligkeit. — adj. klar
 (as. *torht*). — *°lic* hell, strahlend (adv. -e).
°mód edel. — *°ness* f. klarheit.
torn n. zorn (as. *torn*). — adj. unwillig
 (adv. -e).
torr, spät angls. *túr* m. turn.
toseia (lat. ?) = *tysee* mantel.
tot artura?
tótrida m. schaukel.
getót n. geprüge.
tóp pl. *tép* m. zahn. — *°mægen* n. kraft
 in den zähnen. — *°reoma* m. zahnfleisch.
tórtól m. werkzeug.
tracter II 32 trichter (aus lat. *trajectorium*
 = ahd. *trahtrâr*).
træf pl. *trafu* n. zelt, kammer (aus lat.
trabem).
trág adj. lästig.
traht-bóc f. religiöser tractat.
trahtian, *trahtnian* (ge-) behandeln, er-
 klären.
traht(n)ung f. tractat, erklärung.
tramot pl. *trametaz* m. seite, pagina.
trédan prt. *trédan* treten (got. *trudan*). —
for° zertreten.
trédian schreiten.
trêga m. kummer, schmerz.
getrehtnian s. *trahtnian*.
tréndel m. kreis.
tréó, *treow* plur. *treowu* n. baum (got.
triu).
tréow f. vertrag, waffenstillstand. — *°fæst*
 gläubig. — *°léas* treulos. — *°léasness*
 f. treulosigkeit.
tréow, *trjúw*, *getréowe* treu (got. *triggws*).
tréowian, *trúwian* vertrauen, glauben.
tréowp, *trjúw* (ge-) f. treue, wahrheit.
treppan kent. Gl. — *trepetan* Leid. Gl. treten.
tresor spätangls. schatz (frz. *tresor*).
treuna Gl. *arborum* zu *tréo*.
trifot kent. Gl. tribut.
trimis, *trims* m. eine münze (lat. *tre-*
missis = ahd. *drimissa*).
trodu st. f. schritt.
trog pl. *°as* m. trog, mulde.
trum, *°lic* fest. — *°niss* f. stärke.
ge-trum n., (*ge*)truma schaar, haufe.
trúwa m. glaube, vertrauen. — *trúwian*
 (ge-) vertrauen.
trymm, *tremm* n. stückchen, kleine länge.
trymman (ge-), *trymian* schw. stärken,
 ermutigen, ausrüsten. — *be*° verstärken,
 befestigen.

trymmung, *trymmes* (ge-) f. ermutigung.
getrjúwan schw. trauen.
getrjúwlice adv. treu zu *getréowe*.
getrjúw = *tréowp*.
tú s. *twegen*.
túcian quälen. — *mis*° misshandeln.
túddor, *túdor* n. nachkommenschaft.
tún m. ort, stadt. — *°cerse* stadtkresse.
 — *°geréfa* m. ortsvorsteher.
tunge obl. *tungan* f. zunge (got. *tuggô*).
tungol n. m. gestirn. — *°eræftga*, *°wúga*
 m. magier.
tunne schw. f. tonne.
tunuce (gen. *tunecan*) f. unterkleid (lat.
tunica).
túr ne. tower; s. *torr*.
turf pl. *tyrf* f. erdscholle, rasen. — *°haga*(?)
 harke, haue.
turnian (ge-) wenden, umwandeln.
turtle schw. f. turteltaube.
túse m. fangzahn.
tuwa zweimal = *twia*.
twá s. *twégen*.
ge-twéfan prt. *twáfde* hemmen, hin-
 dern.
tótweðman prt. *twéðde* zerteilen; hemmen.
twegen (nrhd. *twége*) zwei.
twélf zwölf (got. *twalif*). — *°mónap* pl.
 jahr. — *twélfsta* zwölfter.
twéntig zwanzig (aus *twegentig*).
twéo obl. *twéon* m. zweifel (ahd. *zwêho*).
twéogan (prät. *twéode*) zweifeln.
betweoh, *betwuh*, *betuh* zwischen.
twéon in *betwéonum* s. *betwéonum*.
twéonian zweifeln.
be-twéonum, *betwimum* zwischen.
twéonung f. zweifel.
betweox, *betwix* = *betweoh*.
twi, *twig* n. zweig.
twia (Byrhtf.) zweimal = *twíwa*.
twifeald doppelt.
betwih nrhd. zwischen.
twiíce kent. = *twi-eege* zu *ecg*.
twili doppelt, zweifach.
twín zwirnsfaden.
twirédness f. zwietracht. — *twispáce*
 doppelzüngig.
getwisa m. zwilling.
twiwintre zweijährig.
twíwa, *tuwa* zweimal.
betwix, *betwux* zwischen.
betwuh, *betwux* s. *betweoh*, *betweox*.
twiwintre = *twiwintre*.
geijðd gelehrt.
tjédernis f. schwächlichkeit, unzulänglich-
 keit.
tjýðran schw. hervorbringen.
tjýdre schwächlich, zart.
tyge m. zug.
tyht, *tíht* m. erziehung.

tyhtan schw. aufreizen, überreden, verführen.

tyhten (nn) f. verlockung.

tylg komp.-adv. lieber (zu got. *tuļgus*).

tyhting f. aufmunterung.

týnan schw. erzeugen, hervorbringen (zu *tíam*).

tymbrian s. *timbrian*.

týn schw. lehren.

týn zehn. — *°wintre* zehnjährig.

be-týnan sw. umgeben, einschliessen (zu *tín*). — *on-týnan*, *untýnan* schw. öffnen, eröffnen.

tynder naphtha.

tyndren zunder.

getyng adj. beredt. — *getyngnis* f. beredtsamkeit (zu *tunge*).

tyrf s. *turf*.

tyrgan schw. zergen, quälen.

tyrwa, *tyrwe* schw. m. f. teer.

P.

pá adv. da, damals, dann. — conj. als, da, indem. — *°gýt* noch.

paccian streicheln.

pacian ein dach machen.

pæcele schw. f. fackel.

pæder Ver.-Hom. 456* = *pider*. — *pænne* = *panne*.

gepæf adj. einwilligend.

gepæge angenehm.

pær da, dort; wo; damals; als wenn, wofern. — *°binnan* darin. — *°inne* darin. — *°tó* dazu. = *°fore* deshalb. — *°on* daran, darin, darauf. — *°wið* dagegen. — *°rihte* sofort.

pæstic solcher = *pyslic*.

pæstic (adv. -e) passend.

pæspe, *pæste* nach dem was, wie.

pæt conj. dass, damit. — *°pe* (*pætte*) desgl.

gepafa gönner, förderer; freiwilliger.

pafian (ge-) auf etw. eingehen, einwilligen, gutheissen, übereinkommen.

pafung (ge^o) f. einwilligung, erlaubnis.

páh zu *péon*.

pan in *æfter*^o darauf, darnach. — *ær*^o ehe, bevor. — *tó*^o so sehr, so weit. — *bi*^o, *for*^o (*forpán*) deshalb. — *síð*^o s. unter *síppan*.

pane m. gedanke; dank; zufriedenheit, gefallen. — *pances* freiwillig. — *°word* n. dankwort. — *°wyrpe* angenehm. — *°snotor* klug.

gepane m. n. gedanke, sinn.

paneian (ge-) danken (as. *thankôn*).

pancol, *°mód* adj. nachdenklich, sinnig.

gepancol eingedenk.

panne dann, darauf; als, solange, als, wenn. — beim compar. als.

panon (*panonne*) von da fort, hinweg; von wo; dann. — *°weard* adv. von da weg.

pár = *pær*.

pe relat. welcher, welche, welches u. s. w. — conj. dass, weil, oder; beim comp. als.

pe = *pý*. — *peah* prt. zu *piegan*, *péah* zu *péon*.

péah doch; conj. (*°ðe*) obschon, obgleich (got. *páuh*). — *°+ eall* obgleich. — *°hwæpere* jedoch.

gepæht f. n. gedanke, rat, ratschlag.

peahtian (ge-) überlegen, bedenken.

peahtung f. beratung.

péahðe conj. = *péah*.

pearf zu *purfan*.

pearf f. bedürfnis, not, bedrängnis, entbehrung.

pearfa bedürftiger, armer. — *pearfende* bedürftig. — *pearstieness* bettelei.

pearl, *°lie* (adv. -e) heftig, stark, gewaltig. — *forpearle* adv. sehr stark. — *°mód* starksinnig. — *°wis* sehr weise.

pearu m. darm.

péaw m. sitte, brauch (as. *thau*).

pæccan (be-, ge-, ofor-) prt. *peah*te decken, bedecken.

apæccan empfangen.

péfandorn rhamnus (ahd. *dëbandorn*).

pëgn, *pén* m. thane, lehnsman, gefolgsman; recke, kriegler (as. *thëgan*). — *°gild* n. thanebusse. — *°lie* adv. wie ein gefolgsman. — *°scipe* m. dienst, amt.

— *pëgnian*, *pénian* dienen. — *pëgnung*, *pénung* f. dienst, amt; gottesdienst.

péh = *péah*.

pël n. balken, brett.

pelðeðe unter *læs*.

pencean (ge-, á-) prt. *póhte* denken, sich erinnern, glauben, meinen, beabsichtigen. — *geónd*^o überdenken.

pënden während dessen; solange als.

pëngel m. fürst.

pénian = *pëgnian*; *pénig* = *pëgnung*.

pënnan, *pénian* (*á*) schw. dehnen, ausdehnen; (sich) hinstrecken.

penu ecce?

péod f. volk (got. *piuda*). — *°guma* volks-genosse. — *°land* n. nation. — *°mægen* n. heer. — *°scipe* m. nation; zucht, ordnung. — *°wita* m. geschichtsschreiber.

péodan (ge-) sw. anschliessen, sich anschliessen. — *under*^o unterjochen, unterwerfen.

gepéode st. n. sprache.
 péoden m. volksherr, fürst, könig (got. *piudans*). — ^ohold dem fürsten treu ergeben. — ^ostól m. thron. — ^omáðum m. spende des fürsten.
 gepéod-ness, -ræden f. gesellschaft.
 underpéodness st. f. unterwerfung.
 péof m. dieb. — ^oscip n. piratenschiff. — *péofian* stehlen.
 péoh gen. péos n. schenkel (ahd. *dioh*).
 péon (ge-, on-) prt. *páh* gedeihen, zu-nehmen.
 péon, *pýwan*, *pýn* schw. bedrängen, bedrücken. — *for*^o bezwingen.
 peorf ungesäuert.
 péostrig düster. — *péostru*, *pýstru* neutr. plur. finsternis.
 péotan st. v. lärmern, tosen, rauschen.
 péote f. kanal.
 péow, ^oboren adj. dienstbar, unfrei.
 péow, *peow* m. diener, knecht (got. *pius*). — ^odóm m. knechtschaft, dienst. — ^omon, ^owealh m. leibeigner.
 peowa schw. m. = *peow* st. m.
 peowen, *peowu* f. dienerin, magd (got. *piwi*).
 péowian (ge-) dienen.
 péowineel n. diener.
 péowot n. knechtschaft.
 percean kent. = *përscan*.
 pér = *pær*. — *perh* nrdhbr. = *purh*.
 përscean prt. *pærse* dreschen.
 përsceold, *përsceold* m. schwelle.
 pës demonstr. dieser.
 pí = *pý*. — *geþian* = *geþéon*.
 piece dicht.
 þican prt. *þeak* empfangen, annehmen; zu sich nehmen, essen.
 þider dorthin, dahin, wohin. — ^oweard, ^oweardes nach dort hin.
 áþiestrian = *pýstrián*.
 þigen f. empfang, genuss.
 þignen, *þinen* f. magd; zu *þegn*.
 þile solcher s. *þyle*.
 þín possess. dein.
 þindan prt. *þand* schwellen.
 þinen s. *þignen*.
 þing n. ding, sache; verhandlung. — *ðengeþinga* irgendwie. — *nængeþinga* durchaus nicht.
 geping n. verhandlung, abmachung.
 þingere m. fürsprecher, anwalt.
 þingian (ge^o) verhandeln, vermitteln; beilegen.
 gepingð s. *geþingp*.
 þingung f. fürsprache, abmachung.
 þisl, *þíxl* f. deichsel Beitr. IX 227.
 þistel m. distel; ^otwige distelfink.
 áþistrian s. *áþýstrián*.
 þiustru s. *pýstru*. — *þúwen* s. *peowen*.

pó, *póhæ* schw. f. thon (got. *páhō*).
 póden wirbelwind.
 gepofa m. genosse.
 gepóht m. gedanke; sinn.
 póhte prt. zu *penecan*.
 polemöd geduldig. — ^oness f. geduld.
 polian (ge^o) dulden, aushalten (got. *pulan*); (m. gen.) etw. verlieren. — *for*^o entbehren.
 pone acc. masc. zu *sé*. — *ponne* = *panne*. — *porh* = *purh*.
 porn m. dorn; name einer rune.
 poterian (Scint.) wehklagen. — *poterung* f. jammergeschrei.
 pópor ball (zu *þindan*).
 praec st. f. bedrängnis; angriff, kampf.
 praec-wig m. heftiger kampf.
 gepraec n. gedränge.
 práed m. faden (ahd. *drāt*); zu *práwan*.
 práel m. leibeigener (aus an. *práll*). — ^oriht n. recht der leibeignen. — ^oweore n. arbeit von leibeignen.
 práes franse.
 práestan (ge-, for-) prt. *práste* bedrängen, zerdrücken.
 prafian anhalten, ermuntern Anz. XI 128.
 prág (prák) obl. *práge* f. zeit; *práge* adv. lange zeit; *prágun* zuweilen.
 geprang n. gedränge.
 práwan prt. *préow* drehen.
 prauw = *præa* f. drohung, drangsall, leid, plage. — ^onýd f. desgl. — *prægan* drohen.
 préal f. n. drohung, disciplina.
 préat m. schaar; gedränge. — ^omælum scharweise. — *préatian* (ge-) bedrängen, bedrohen.
 præaung, *præajung*, *prawung* f. drohung.
 præawian = *prægan*.
 præangan schw. bedrängen, drücken (zu *þringan*).
 præo = *prí*. — *tyne* dreizehn.
 præostru = *péostru*.
 ápréotan st. verdriessen.
 prí drei. — *prí* in zstzg.: ^ofeald (adv. -lice) dreifach. — ^ofeðor triquetrum. — ^oliðe n. schaltjahr. — ^omílce n. mai. — ^orépre dreirudrig. — ^oscýte dreieckig. — ^oness dreieinigkeit. — ^owintre dreijährig.
 pridda dritte (got. *þridja*).
 príli dreifach.
 þringan (ge-) st. dringen, sich drängen, vordringen; bedrängen. — *á*^o wegstossen, abstossen. — *oð*^o entreissen.
 printan (á-) st. schwellen.
 prípel dreifuss.
 príste adj. adv. dreist, verwegen. — *pristness* f. anmassung.
 prittig, *prittig* dreissig.
 príwa dreimal.

þróh rancour.
þroht m. beschwerde, drangsals.
þrosm m. dunst, rauch, qualm.
þróstle schw. f. drossel.
þrotu schw. f. kehle, vorderhals. — *prot-*
bolla m. kehle.
þróicend (Scint.) scorpio.
þróvère m. dulder. — *þróvian* (á-, ge-)
 dulden, leiden (ahd. *druoen*). — *þró-*
ving f. duldung.
þríh plur. *þríh* sarg, truhe; korb.
þrústfell n. ausschlag (got. *þrútsfell*).
áþríten geschwollen.
þry s. *þrí*, *þrí*.
þrycecan prt. *þryce*, *þryhte* drücken,
 quälen. — *of*^o, *á*^o erdrücken.
þrymm m. schaar, menge, kraft, macht;
 herrlichkeit, glorie. — *of*^o*æst*, *of*^o*full*, *of*^o*lie*
 ruhmvoll. — *of*^o*seld*, *of*^o*setl* tron. — *of*^o*weal-*
dend herr der glorie.
þrymnes = *þrí*-ness.
þrysmian (á-, ge-) dampfen, ersticken.
þryð, *þryðo* f. macht, kraft. — *of*^o*lie*
 mächtig.
þúf pl. *of*^oas m. fahne.
þúhte zu *þyncecan*.
þúma m. daumen (ahd. *dúmo*).
þung pl. *of*^oas m. nachtschatten.
geþungen vornehm (zu *þéon*).
þunian dröhnen, rauschen; sich entfalten,
 sich dehnen.
þunor m. donner (ahd. *donar*). — *of*^o*rád* f.
 desgl. — *þunresdæg* m. donnerstag. —
þunrian donnern. — *þunring* das
 donnern.
þun-wange, -wenge schw. st. n. schläfe.
þurfan l. 3. sing. *þearf* nötig haben,
 brauchen, dürfen.
þurh kent. merc. *porh* nrðhbr. *ðerh* durch
 (got. *þairh*).
þurst m. durst (as. *thurst*); *of*^o*ig* durstig.
þus adv. so. — *of*^o*lie* = *pyslic*.
þúsend n. tausend (got. *þúsundi*). —
of^o*mælum* zu tausenden.
þútan st. = *þéotan*.
þúpistel lactuca.
geþwécnan einweichen, zu *þwínan*.
geþwére adj. angenehm, beliebt.

geþwécian, *geþwérléccan* gestatten, ge-
 wahren; entsprechen.
geþwérness f. eintracht.
þwang m. riemen.
þwéal m. n. bad, waschung (got. *þwahi*).
þwéan (ge^o, á^o) prt. *þwóh* waschen.
þwearn scalprum.
þweorh adj. krumm, quer, verkehrt,
 schlecht. — *of*^o*ness* f. verkehrtheit,
 schlechtigkeit. — *of*^o*fyre* holperiger boden.
þwéle schw. f. binde, leintuch.
þwéran st. rühren.
þwére f. rührlöffel.
þwínan st. weich werden.
þwítan prt. *þwát* hauen.
þwóh, *geþwogen* zu *þwéan*.
þwíres quer.
þwírlíc verkehrt.
þwírnness f. verkehrtheit.
þý zu *sé*. — *of*^o*dages* desselbigen tages. —
of^o*læs* (þe) damit nicht.
þyder s. *þíder*.
þýp f. diebstahl; zu *þéof*.
þýhtig stark, kühn.
þyle, *þyllíc* = *pyslic*.
geþýld n. f. geduld (as. *githuld*); zu *þolian*.
 — *forþildgian*, kent. *forþelgian* er-
 tragen. — *geþýldig* geduldig.
þyle m. (Scint.) sprecher, redner (an. *þulr*).
for-, *of-* *þylman* (Verc.-Hom. 17^a 22^b) er-
 sticken.
þýn drücken Beitr. IX 293.
þyncecan prt. *þúhte* scheinen, dünken, gut
 dünken (got. *þugþjan þúhta*).
geþýng f. würde.
þýrel, *þýrel* n. loch. — adj. durchlöchert.
 — *þýrlían* durchlöchern.
þýrne schw. f. dornestrupp.
þýrnihte adj. dornicht.
þýrs (pl. *of*^oas) m. riese (ahd. *duris*).
þýrscelflór dreschenne; zu *þérscan*.
þýrstan schw. dürsten; zu *þurst*.
þýslíc solcher.
þýster-, *þéostorness* f. dunkelheit.
þýstre dunkel. — n. dunkelheit (as. *thiustri*).
 — *þýstrían* (á^o, ge^o) verdunkeln; sich
 verdunkeln, finster werden.
þýwan schw. bedrängen, drohen.

U.

úder euter (vgl. annd. *úder*).
údu = *wudu*.
úf eule.
ufan von oben, oben.
ufemest der oberste.
uferían (ge-) erhöhen.
uferra der obere.
ufeweard adj. der obere. — adv. aufwärts,
 hoch.

ufor adv. weiter weg.
úhte schw. f. n. dämmerung, dunkelheit
 (got. *úhtwō*). — *úht-cearu* st. f. sorge
 der nacht. — *of*^o*wæcce* schw. f. nacht-
 wache. — *of*^o*tíd* f. nachtzeit. — *of*^o*sang*
 m. vigilia.
úle schw. f. eule (an. *ugla*, ahd. *iuila*).
umbor n. kind, knäblein.
un- negativpráfix *un-*.

unc dat. acc. zu *wit*.
uncer possess. unser beider.
unforbærned unverbrannt. — *°beboht* nicht verkauft.
un-copu st. f. krankheit. — *°eúp* unbekannt, unsicher. — *°craft* m. hinterlist?
ungecynde fremd, ausländisch.
uncynelic für *ungecyndelic*?
uncystig geizig.
untóðéledlic unteilbar.
undearnínga adv. offenkundig; zu *dyrne*.
ungedése ungehörig.
under adv. präp. unter; während. — *°ling* m. untergebener.
undern m., *°mél* n., *°tíd* f. mittagszeit.
undrýsnende, *°adwáscendlic* unauslöschlich.
undýre, *°déore* billig.
undyrne adj. offenkundig, deutlich.
undwáscendlic unauslöschlich.
un-eary tapfer.
unéade adv. schwer.
un-émóta negotium.
unéde s. *unýðe*. — *unfáene* truglos. — *unfæderlice* adv. nicht wie ein vater. — *unfeger* schön.
unfærniß schwachheit (zu an. *færr* Napier Mod. Lang. Not. 1889 sp. 279 f.).
ungefóge adv. übermässig.
unforcuð geehrt, edel (zu *fracuð*).
unforht unerschrocken.
unfrið m. feindschaft, kriegszustand.
ungeára adv. unlängst.
ungecynde adj. von niederer abkunft.
ungefullod ungetauft.
ungléawness unklugheit. — *ungelic* ungleich.
ungréne nicht grün.
unbegunnen anfanglos.
ungyld n. ungerechte steuer.
unhálp st. f. krankheit.
unháah niedrig.
un-hléow nicht schützend. — *°hlís* infamis. — *°hnéaw* freigebig. — *°hýre*, *°héore* grauenhaft, ungeheuer.
ungehwærness f. zwiespalt.
unhýre grausam.
unhýrsumness f. ungehorsam.
uníepelic s. *unýðe*.
unléad, *unléde* adj. arm, elend.
unléred, *°geléred* ungelehrt. — *°ness* f. mangel an gelehrsamkeit.
ungeléaffull ungläubig.
unlagu st. f. schlechtes gesetz.
ungelic ungleich.
un-lifiende adj. todt. — *°lytel* gross.
ungelimp n. missgeschick. — *°lic* unglücklich.
unliðwáe intractabilis.
ungelýfed ungläubig.

unlýt subst. adv. sehr viel. — *unlýtel* adj. sehr viel.
unmæg m. schlechter verwandter.
ungeméllie unermesslich.
unna m. gunst, erlaubnis.
unnan (*ge-*), 1. 3. präs. *ann* gönnen. — *of°* missgönnen.
unnytness f. nugacitas.
unorne alt.
unréd m. frevel, schlechtes unternehmen.
unríht (adv. *°lice*) unrecht.
unríht n. das unrecht. — *°háman* ehebrechen. — *°hámmere* m. ehebrecher. — *°icryhta* m. frevler. — *°wis* ungerecht. — *°wisness* f. ungerechtigkeit.
unrim n. grosse zahl, masse.
unárimedlic unzählig.
unrót (*°mód*) traurig. — *°ness* st. f. traurigkeit.
ungerýde unpassend, ungestüm.
ungesálig unglücklich.
unsecaððig unschädlich, unschuldig.
unsecaðfulness f. unschuld.
un-seþende unverächtlich. — *°seyldig* unschuldig. — *°séfte* unsanft, unangenehm.
unáseggendlic unaussprechlich.
ungesýgenlic, *°geseoventlic* unsichtbar.
unáséðed ungesättigt.
unsibb f. feindschaft.
unsléae impiger.
unsidu m. unsitte. — *unsméðe* unsanft, rauh.
unbesmiten unbefleckt. — *°ness* unbeflecktheit.
unspéðig unbemittelt.
unstaðolfest unbeständig. — *unstillie* unruhig. — *unstrang* schwächlich.
unswáslie unangenehm.
unsýferniss st. f. unsauberkeit.
unátellendlic unaussprechlich.
untrum, *geuntrumod* schwächlich.
untrumness f. schwächlichkeit.
unpances, *°willes* unfreiwillig.
unpancwyrðe unangenehm, unbequem.
unpéaw m. sünde. — *°pinged* unaufgefordert.
unpwærness f. zwitracht.
unpyhte untüchtig. — *unpyrfe* nequam.
unwáclie standhaft.
unwær (adv. *°lice*) unklug, thöricht. — *°wæstm* m. misswachs. — *°wealt* flach.
ungeiccaldes unabsichtlich.
unwearnun unweigerlich (zu *wyrnan*).
unwæder n., *°gewíderung* f. unwetter.
unwemne fleckenlos, makellos. — *°wemmo* schw. f. fleckenlosigkeit.
unwíne m. feind.
ungewíderung f. schlechte witterung.
ungewíß schmachvoll.
unwís (adv. *°lice*) thöricht.

unwittweore n. thörichtes werk.
unforworht sündig, frevelhaft.
unwærst, *unwærcste* gebrechlich, schwächlich.
unwyrpe wertlos.
unwýðe (adv. *⁊lice*, *uncæðe*) schwer.
úpp adv. auf, hinauf; oben. — *⁊flór* f. söller. — *⁊ganga* n. aufgang. — *⁊heofon*, *⁊rador* m. der himmel droben. — *⁊lic* hochgelegen. — *⁊stige* m., *⁊ástigeness* st. f. himmelfahrt.
úppðhafeness f. überhebung.
úppe adv. oben.
úppon, spät *uppe* adv. präp. auf.
úr m. auerochs; runenname.
urað = *wráð*.
úre possess. unser.

úríg-sæðera mit betauten schwingen.
urne zu *yrnan*.
ús uns (got. ahd. *uns*). — *ússer* possess. unser.
út-gang m. auszug. — *⁊laga* m. geächteter.
útan, *úte* ausserhalb. — *útanbordes* in der fremde. — *útemest* äusserster. — *úterlic* äusserlich. — *úteward* adj. nach aussen hin. — *útera* der äussere.
útlendisc ausländisch (Scint.). — *útsceytlung* m. fremdling (Scint.).
uton = *witon* wohlhan.
útor mere m. offne see.
útsyht durchfall.
úðe prät. zu *umnan*.
úð-genge adj. entfliehend. — *⁊wita* (nrðhb. *⁊wuta*) m. gelehrter, weiser.

W.

wá interj. adv. weh (got. *wai*); *⁊la* ach!
wáe weich, schwach, feige. — *⁊niss*, *⁊móðniss* f. weichheit, schwachheit. — *wácian* (ge-) feige sein; nachgeben.
wácian s. *wæccan*.
wacol, *wacor* (-*lice* adv.) wachsam.
wacu st. f. wache (= *wæce* schw. f.)
wád waidkraut (ahd. *weit*). — *⁊séd* waid-saat. — *⁊spitel*?
wadan st. schreiten, gehen. — *géond*; *gind*^o durchwandern.
wadom = *wapum*.
wæce schw. f. wache.
wæccan (on) schw. erweichen, schwächen, bedrängen.
wæccan schw. (3. sg. *wacap*) wachen.
wæcnian (on) prt. *onwóc* erwachen; geboren werden.
wæd n. flut, meer.
wæd f. gewand, kleid (as. *wād*). — *ge-wæde* n. desgl.
wæden bläulich (zu *wád*). — *⁊ige* blauäugig.
wæderung s. *wederung*.
wædl, *wëðl* f. (Beitr. VIII 535) armut, mangel. — *wæðla* m. armer, bettler. — *wæðlian* betteln.
wæfels m. n. mantel.
wæfer-sýn f. schauspiel.
wæfs pl. *⁊as* m. wespe.
wég st. f. wage, gewicht. — *⁊pundern* gewicht.
wég m. woge. — *⁊faru* f. meerstrasse. — *⁊stréam* m. strömung.
wége st. n. schale, becher.
wége wichtig.
wégan schw. täuschen. — *áwégan* zerstören, vernichten, beseitigen. — *ge-wégan* bedrängen, betrüben.

wægn m. wagen. — *⁊píxl* wagendeichsel. — *⁊gewæde* wagendecke?
wæl m. n. strudel, wasserwirbel.
wæl n. leiche eines in der schlacht gefallenen; gesamtheit des gefallenen; schlachtfeld. — *⁊benn* f. kampfwunde. — *⁊céaseg* leichenfrass suchend. — *⁊cyrie* schw. f. walküre, hexe. — *⁊fépm* m. tödliche umarmung. — *⁊feld* m. schlachtfeld. — *⁊gífre* leichengierig. — *⁊grimm* mordgrimmig. — *⁊gryre* m. todesgraus. — *⁊hlence* f. panzer. — *⁊hréow* grausam, mordgierig. — *⁊mist* m. todesnebel. — *⁊nett* n. todesnetz. — *⁊rest* st. f. tod auf dem schlachtfelde. — *⁊seel* niederlage. — *⁊sleah*, *⁊sliht* m. n. todesgefecht. — *⁊spere* n. tödlicher speer. — *⁊stów* f. walstatt. — *⁊wulf* m. kriegler.
wæn = *wægn*.
wæpen n. waffe; membrum virile. — *⁊wiga* m. kriegler. — *⁊gewrixl* n. gefecht.
wæpman = *wæpnedmann*.
wæpned männlich. — *⁊cynn* n. männliches geschlecht. — *⁊man* m. mann.
wæpnian (ge-) sich bewaffnen.
wær, *⁊lic* klug, schlau (-e adv.). — *⁊scipe* m. klugheit.
wær f. vertrag, treue. — *⁊fest* treu, ehrlich. — *⁊léas* treulos. — *⁊loga* m. treulos.
wæstm m. n. wuchs, statur, wachstum; frucht, feldfrucht. — *⁊bære* fruchtbar. — *wæstmian* gedeihen.
wæt nass, feucht. — n. flüssigkeit. — *wéta* m. desgl.
wétan schw. benetzen.
wæter n. wasser; meer. — *⁊édre* schw. f. quelle. — *⁊fæsten* n. mit wasser umgebene festung. — *⁊prüh* wasserbehälter?

wéþan schw. jagen (zu *wáp*).
wáfan anschauen, staunen. — *wáfung* f. schaugepränge.
wág (*wáh*) m. mauer, wand. — *°rift* überhänge der wand.
wagian bewegen, schwingen.
wála, *°wá* interj. ach (aus *wá* + *lá*).
waldenegi cesius? für *wéden-ige*?
wamb f. leib, bauch.
wamm m. flecken, makel, sünde. — *°full* unrein, sündig.
wana m. mangel.
wananbéam fusarius.
wand, *wandeweorpe* maulwurf.
wandian (*for*) zögern, unterlassen, sich scheuen.
wandrian wandern.
wang m. flur, gefilde. — *°purf* rasen.
wange gen. *wangan* n. wange.
wan-hál krank. — *°hoga* m. gedankenloser. — *°hygd* f. sorglosigkeit, unbesonnenheit. — *°hýdig* unbesonnen, sorglos. — *°sédig* unselig. — *°spédig* unbemittelt.
wanian (*ge-*) abnehmen, sich vermindern.
wánian weinen, klagen.
wann dunkel, düster.
wapul famfaluca.
wapolian ebullire.
wár seetang.
ware pl. leute, einwohner in *Hierosalem*^o, *Róm*^o, *Cont*^o.
warian sich hüten; festhalten; hüten.
warnian sich hüten; auch = *wearnian*.
waru st. f. schutz, verteidigung.
waru st. f. ware.
waru f. einwohnerschaft in *Hierosalem*^o.
waruð m. ufer.
wascan prt. *wóse* waschen, baden.
wáp f. jagd (ahd. *weida*).
waðol adj. voll (vom mond).
waðum m. woge.
wáwa m. = *wéa*.
wáwan prät. *wéow* wehen (got. *waian*). — *be*^o umwehen.
wé wir.
wéa obl. *wéan* m. elend, unglück. — *°dád* unglück. — *°mód* traurig, missgestimmt. — *°méto* f. traurigkeit. — *°gesíð* m. unglücksgefährte. — *°pearf* f. unglücksbedrängnis.
weadu kent. = *wudu*.
geweale n. wälzen, rollen.
wealecan prt. *wéolc* wälzen.
wéald gen. *wéalda* m. wald (ahd. *wald*).
wéald, *°péah* conj. falls.
gewéald n. f. m. gewalt, macht, herrschaft. — *gewéaldes* aus eigner macht, absichtlich.

wealdan (*ge-*) prt. *wéold* macht haben, regieren; im gefolge haben, mit sich führen. — *ofer*^o beherrschen. —
gewealden gross, umfangreich.
wealdend m. gott; herr. — *°wyrhta* herr und arbeiter zugleich.
wealdweax cartilago (ahd. *waltowahso*?).
wealh m. diener, slave. — *°cynn* n. einwohnschaft von Wales. — *°heafoc* m. falke. — *°more* pastinaca. — *°stód* m. dolmetscher. — *°geféra*, *°geréfa* markgraf von Wales? — *°wyr* m. inula.
weall pl. *°as* m. damm, mauer (lat. *vallum*). — *°fasten* n. fester platz, feste mauer. — *°geat* n. stadttor. — *°stán* m. gemäuer, eckstein. — *°steall* m. mauerstätte. — *°wala* zinne?
weallan prt. *wéoll* wallen; wogen; entspringen.
weallian wandern.
wealwian, *wyhwian* wälzen, rollen.
wear pl. *wearras* m. schwiele.
weard m. hüter, herr.
weard f. wache, schutz.
weard adv. nach — hin. — *wið* — *weard* desgl.
weardian hüten, bewohnen (ahd. *wartén*).
wearg m. friedloser, geächteter (got. *wargs*). — *°róð* galgen.
wearm warm.
wearn f. verweigerung.
wearnian sich weigern, sich schützen.
wearp weberzettel, aufzug.
wearte schw. f. warze.
wéas adv. zufällig.
weaks n. wachs. — *°bred* n. schreibtafel.
wéaxan (*ge-*) prt. *wóhs*, *wéohs* wachsen. — *be-* bewachsen.
wébb n. gewebe. — *wébbian* weben.
wéccan (*á*^o, *ge*^o) prt. *weachte* wecken.
wéeg m. keil.
wéegan prt. *wegde* bewegen, tragen.
wéðan (*á*^o) prt. *wéðde* wüten (zu *wód*).
wéðd n. pfand, lösegeld; versöhnung (got. *wadi*). — *°bryce* m. vertragsbruch, vertrat. — *°loga* schw. m. verräter.
wéddian geloben, abmachen.
wéder n. wetter (ahd. *wëtar*). — *°wolen* n. wetterwolke. — *wéðerung* f. unwetter.
wéfan prt. *wáf* weben; anstiften.
wéfl f. aufzug, kette des gewebes.
wég (kent. *wí* plur. *wigas*, *wegas*, nrhd. *wæg*) m. weg. — *ón*^o, *á*^o hinweg, weg. — *ealneweg*, *ealne* immer, stets. — *°bráde*, *°bráde* f. der wegebreit. — *°farende* adj. reisend. — *°nest* n. m. wegzehrung.
wégan prt. *wæg* tragen, wegtragen, wiegen, wägen.
bewégen vernichtet; zu *wégan*.

wēl adv. wohl, gut. — (ge)hwār, (ge)-
wellhwār überall. — ^hwyle jeder. —
^omonig sehr viel. — ^owillende wohl-
wollend.

wēla, weola m. reichertum (as. wēlo).
wēleras m. plur. lippen (vgl. got. wairilō).

wēlig reich, wohlhabend (ahd. wēlag). —
genelegian (sich) bereichern.

wellyrge strudel.

wēman prt. wēnde laut tönen, anstimmen
(zu wōma).

gewēman schw. verlocken, verführen.

wemman (ge^o) schw. beflecken (zu wamm).
wēn, woen f., wēna m. hoffnung, erwar-
tung, meinung; ein runenname (got.
wēns).

wēnan prt. wēnde hoffen, meinen (got.
wēnjan).

wēndan (ge^o, on^o) prt. wende wenden, sich
wenden; gehen; übersetzen (zu windan).
— ^āo umwenden, verändern, verwandeln.
— on^o ändern, umgestalten.

wēndelsē m. f. mittelländisches meer;
ocean (ahd. wēntilsēo).

wēnian, wēnnan schw. gewöhnen; ab-
lactare. — ofer^o inolescere.

wēninga vermutlich, vielleicht.

wenn m. geschwür.

wēod n. unkraut. — ^hōc unkrauthacke.
— ^omōnāp m. august.

wēofod n. altar Beitr. 8, 527 (aus wih
heilig und bēod tisch).

weola = wēla; weoleg = wēlig.

weoloe pl. (arch.) wīlucas m. purpur-
schnecke. — weol(o)erēad purpurrot. —
^oscell muschelschale.

weore pl. weore n. werk, beschwerde;
festungswerk. — ^osum beschwerlich,
schädlich. — geweore n. bollwerk,
festungswerk. — weorce adv. beschwer-
lich (eigentl. dat. sg. zu weore).

weoreld s. worold.

forweoren adj. verwelkt.

weorf, worf n. lasttier, lastpferd.

weornian (ge-, for-) verwelken.

weorod = werod und wered.

weorpan prt. wearp werfen (got. wairpan).
— ^āo, ^{ūtā}o wegwerfen. — ^{tō}o zer-
trümmern.

weorþ, worþ m. n. hof.

weorð n. wert, kaufpreis.

weorð, ^olic (e adv.) wert, würdig, aus-
gezeichnet. — ^ofull ruhmvoll. — ^omynt,
^omynd m. f. n., ^oscipe m., ^oness f. ruhm,
ehre, verehrung.

weorðan (ge^o) prt. wearp werden, eintreten,
sich ereignen. — ^āo verderben. — for^o
umkommen. — ^{tō}o vernichten, tilgen.

weorðian auszeichnen, verehren.

weorðung f. verehrung.

weoruld s. worold.

weosnian verderben, verwesen.

weotuma mitgift.

weoxian wischen?

wēpan prt. wēop weinen, beweinen (got.
wōppan). — be^o beweinen.

wēr plur. wēras m. mann (got. wair). —
^obēam m. kriegler. — ^ogyhl n. wergeld.

^opōd f. volk; generation.

werdi kent. = wyrdig zu word.

wered n. eine art met. — adj. süß. —
geweoredlācan versüßen.

wergan s. wyrgan.

wergend m. = wēriend.

wergpu s. wirgpu. — werhta = wyrhta.

werian = wergan.

wērian (be^o, ge^o, ā^o) prt. werede wehren,
verteidigen.

gewērian schw. bekleiden (got. gawasjan).
wēriend m. hüter, verteidiger.

wērig, nrhd. woerig müde; unglücklich
(as. wōrig). — ^oferhp, ^omōd desgl.

wērod, weorod n. mannschaft, schar.

wēromod wermut.

werra kompar. zu wer. — wert = wyrht.

wēsa m. schlemmer (zu wós).

wēsan prt. wēs sein.

wēsend wisund.

wēst adv. nach westen. — ^odāl m., ^ohealf
f. der westen. — ^olang adv. sich nach
westen erstreckend. — ^onordlang sich
nach nordwesten erstreckend. — ^orice

n. Westsachsen. — ^orihte stracks west-
lich. — ^osē f. westsee. — ^osūðwīnā
südwestwind. — ^oweard westwärts.

wēstan adv. von westen her. — ^owīnd st.
m. westwind. — bewestan-norpan nord-
westlich; ^osūðan südwestlich.

wēstan (ge^o, ā-) sw. verwüsten.

wēste wüst, öde (ahd. wuosti).

wēsten, arch. wāstin (nrhd. wāstern) m. n.
wüste. — ^ogryre m. schrecken der wüste.

— ^ostaðol m. ruine?

wēsule f. wiesel.

wēper m. widder (got. wīprus).

wibed für wīgbed = wēofod.

wīc m. f. n. stadt (aus lat. vicus); heer-
lager. — ^ogefēra st. m. quartiermeister.

— ^osteall m. stätte des lagers. — ^ostōw
f. lager.

wīcan prt. wāc weichen.

wīceca zauberer, wahrsager.

wīcece obl. wīcecan f. zauberin, hexe.

wīeg n. ross.

wīcian wohnen; sich lagern, halt und rast
machen (zu wīe). — ^oymb^o herum wohnen.

wīcing, ^osceada m. seeräuber aus Skan-
dinavien.

wīcnian dienen.

wīcu, wucu sw. f. woche (as. wika).

wīd weit ausgedehnt; *wīdeferhp*, *tōwīdan* *ealdre* für immer. — *°eūp* berühmt. — *°gill* geräumig. — *°land* n. grosses land. — *°lāst* adj. schweifend? — *°sē* m. f. weltmeer. — *°scriðol* vagus. — *°stōð* m. weite reise.

gewīderian wettern.

gewīdmērsian berühmt machen, verkünden.

wīdl n. schmutz, makel.

wīdu s. *wudu*.

wīduice, *wīduice* schw. f. wittwe.

wīelm = *wylm*. — *wīerde* = *wyrðe*.

gewīf n. schicksal.

wīf n. weib, frau. — *°eynn* n. die weiber.

— *°mann* m. weib.

wīfel, arch. *wībīl* m. käfer.

wīferende s. unter *weg*.

wīfian (ge-) ein weib nehmen.

wīg m. n. kampf, krieg. — *°bill* n. kampf-schwert. — *°blāc* mit glänzender rüstung. — *°bord* n. schild. — *°haga* m. schlachtreihe. — *°heard* kühn. — *°lēoð* n. kriegssignal. — *°lic* kriegerisch. — *°plega* m. schlacht. — *°ræden* f. kampf. — *°smīp* m. kämpfer. — *°troð* n. kriegszug. — *wīga* m. kämpfer Beitr. X 511.

wīgan (part. *gewegen*) st. (for^o) im kampf vernichten. — *wīgend* pl. *wīgend* m. krieg.

wīglere m. zauberer. — *wīlung* f. zauberei.

wīht (ge-) n. gewicht.

wīht, *wuht* fn. ding, wesen, etwas. —

wīht + *ne*, *nānwīht* nichts.

wīleumēan bewillkommen.

wīnman s. *wīf-mann*.

wīde wild. — *wīldor*, *wīldēor* n. das wild.

wīlēs kent. = *weg-lās*.

wīlge schw. f. korb.

wīlla m. wille, wunsch, lust (got. *wilja*);

sylfes willum aus freien stücken. — in zstzg. *wīll*. — *°cuma* willkommener gast. — *°gehlēða* trauter genosse. — *°tīde* voti compos Gl.

wīllan, prt. *wolde*, wollen; gerne thun; pflegen.

wīlles adv. freiwillig.

wīlnian (ge-) wünschen, begehren. — (°ge-)

wīlung f. verlangen, wunsch.

wīluc = *wēoloe*.

wīlung = *wīlung* unter *wīglere*.

wīn n. wein. — *°burg* f. residenz. —

°clyster traube. — *°gedrine* n. weingelage. — *°druncen* berauscht. — *°ern* weinhaus. — *°fet* n. weingefäss. — *°gāð* weinfroh. — *°geard* m. weinberg. — *°hāte* schw. f. einladung zum weine. — *°sād* satt von wein. — *°sāl* n.,

°sle m. weinsaal. — *°wringe* f. kelter.

wīnd m. wind. — *wīndig* windig.

wīndan prt. *wand* sich hin und her bewegen; unwinden. — *op^o* entkommen. — *ā^o*, *be^o* einhüllen.

wīndel m. korb.

wīndiuscoful f. wurfschaufel.

wīne, *wīni* m. freund. — *°dryhten* m. herr und freund. — *°lēas* freundlos. — *°mæg* m. lieber verwandter. — *°trēow* f. gatten-treue.

wīning, *wēonung* m. leibbinde.

wīnn (ge-) n. mühsal; kampf; krieg.

wīnnan (ge-) prt. *wann* sich abmühen, dulden; kämpfen. — *ofer^o* besiegen.

wīnster adj. links.

wīnter, pl. *wīntru* und *wīnter*, m. n.

winter; jahr. — *°ceald* winterlich kalt.

— *°cearig* winterlich gestimmt. — *°dūn* X 6? — *°fylleð* oktober. — *°sell* winter-lager. — *°stund* f. kurze zeit.

wīola = *wela*. — *wīota* = *wīta*.

wīpian (Ben.-Reg.) wischen, *to wipe*.

wīr myrthe.

wīr m. draht, golddraht. — *°boga* m. desgl.

wīs, *°fast*, *°hyegende*, *°lic* weise, gelehrt.

— *°dōm* m. weisheit.

wīse schw. f. art und weise.

wīstian, *wīstian* (ge-) weisen, zeigen, führen; lehren.

wīsnian (ge-, for-) verwesen, verwelken = *wēornian*.

gewiss gewiss (°lice adv.).

wīssian = *wīstian*.

wīst st. f. nahrung.

wīt wir beide.

wīta (weota) schw. m. ratsherr.

gewīta m. mitwisser, zeuge.

wītan prät.-präs. wissen. — *be^o* beaufsichtigen, verwalten.

wītan (oð^o, æt^o) prt. *oðwāt* tadeln, verweisen.

gewītan prt. *gewāt* gehen, weggehen, scheiden (andd. *wītan*).

gewīteness f. hinscheiden, tod.

wīte st. n. strafe; hollenstrafe. — *°brōga*

m. hölleuschreck. — *°hūs* m. marterhaus.

— *°stōw* f. richtstätte.

wītedōm m. prophezeiung (zu *wītega*).

gewīterian benachrichtigen (aus an. *vitra*) XVII 44.

wītega m. prophet (ahd. *wīzzago*).

wītegian (ge-) prophezeien. — *wītegiung* f. prophezeiung.

wītīan prt. *wēotode* anordnen, bestimmen.

— *be^o* ausführen.

gewītnian XIV 114 eingestehen, bezeugen. *gewītniss* f. zeugnis.

wītnian martern, strafen.

wītodlice, *wītodlice* adv. fürwahr, gewiss.

wīton wohlhan.

gewitt n. verstand. — *°loca* m. herz.

wittig klug, weise.

witumbora Gl. *paranympus*; zu *westuma* mitgift.

wip präp. gegen, wider; nach — hin. — *°innan* innerhalb. — *°utan* ausserhalb, ohne.

wiper präfix gegen. — *°brecca*, *°broca* m. gegner. — *°ewide* m. widerspruch. — *°léan* n. vergeltung. — *°méde* halsstarrig. — *°saca* m. feind. — *°sæc* n. gegnerschaft? — *°sýnes* rückwärts. — *°troð* n. rückzug. — *°winna* wider-sacher.

wipérian sich widersetzen, sich sträuben.

wippe schw. f. strick, band; stirnband.

wlæc, *wlaeu* lau. — *wlacuniss* f. lauheit?

wlanc stattlich, stolz (adv. *°lice*).

wlátian schauen, blicken.

wlátung f. erbrechen.

wlætta m. ekel.

wleccæan erwärmen; zu *wlacu*.

wlencu indecl. f. stolz, übermut.

wlisp stammelnd.

wlitan st. v. spähen, schauen.

wlite m. aussehen, schöne gestalt, schönheit. — *°beorht*, *°seýne* von schönem äussern. — *wlitig* schön, aussehend.

wlitigian sich schmücken.

wlöh pl. *wlêh* f. franse, saum.

wóc zu *wænan*.

wócor f. nachwuchs.

wód toll. — *°ness* f. wahnsinn.

wóðewistle schirling.

wóðnesdæg m. mittwoch.

wógian werben.

woffian (Scint.) blasphemare.

wóh (*°lice* adv.) krumm; verdreht, verkehrt. — n. unrecht. — *°ness* (*wóness*) f. schlechtigkeit. — *°dæd* f. verführung. — *°dóm* m. ungerechte richterliche entscheidung. — *°gestréon* n. ungerechter erwerb.

wól f. pest, seuche. — *°dagas* pestzeit. — dazu *wól(d)berendlic* seuchenreich.

wolcen n. wolke (ahd. *wolkān*).

woldberend s. unter *wól*. — *wólic* aus *wóhlic* = *wóh*; *wóness* f. = *wóhness*.

wóma m. geräusch, lärm, schreck.

wómm = *wann*; *wonn* zu *winnan*.

wonwón in die irre; im irrtum; zu *wóh*.

wóp m. wehklage.

wórhana m. fasan.

wore = *weore*.

word n. wort. — *wordes* mit worten, mündlich. — *wordriht* gesetz.

wordlian (Byrhtf. *wurdlian*) sprechen. —

wordlung gespräch.

worhte prt. zu *wyrcan*.

wórtian (Scint.) umherschweifen; ermatten.

worn m. grosse menge.

worold f. welt. — *°ár* f. irdischer besitz.

— *°biende* irdisch. — *°cearu* f. irdische sorge. — *°eund*, *°lic* weltlich. — *°dréam*

m. irdische freude. — *°fréond* bester freund. — *°hād* m. laienstand. — *°nytt*

f. allgemeiner nutzen. — *°rice* n. welt.

— *°gesālig* angesehen, wohlhabend. —

°gesceaft f. weltgeschöpf, welt. — *°scamu* f. schande. — *°strādere* m. erz-

räuber? — *°ping*, *°wela* m. weltreichtum. *worsm*, *wurms* eiter Beitr. 9, 217.

wós n. feuchtigkeit, schlamme (an. *vás*).

wóp f. poesie (an. *óp*). — *°bora* m. dichter.

wracu f., *wræc* f. n. strafe; bedrängnis, qual; strafe (me. *wrake*, *wreche*).

— *wræc*-lást, *°síp* m. fahrt in der verbannung. — *°lic* sonderbar, schrecklich.

— *°man* m. coll. die heimatlosen. —

°stów f. ort der strafe.

wræne adj. geil; *wrænness* f. geilheit.

wrænsian geil sein.

wrætt f. kleinod, schmuck. — *°lic* kunstvoll.

— *°baso* kunststraun.

wráp, *°lic* (e adv.) zornig, ingrimmig.

wræpo und *wræpp* zorn.

wrápian zornig sein.

wrapu st. f. stütze.

wræxlian ringen.

wræcan prt. *wræc* treiben, austreiben (got. *wrikan*); vollführen; strafen. — *for*^o vertreiben. — *ge*^o rächen.

wreccæa m. heimatloser, verbannter (ahd. *rekeo*); adj. elend, unglücklich.

wreccan prt. *wrehte* wecken.

wrégan prt. *wrégde* tadeln; anklagen.

wrêhtend ankläger (zu *wrôht*).

wrêne pl. *°as* m. list, kniff.

wrænna, *wærna* m. zaunkönig.

wréon (*be*^o, *ge*^o, *ofer*^o) prt. *wráh* einhüllen, bedecken. — *on*^o enthüllen.

wrêpian, *underwreodian* unterstützen.

wridan st., *wridian* schw. wachsen, gedeihen, wachsen Beitr. X 511.

wringan st. v. auspressen.

beurigen s. *bewréon*.

gewrit n. schriftstück.

writan (*á*, *ge*-) prt. *wrát* schreiben. —

writere m. schreiber, schriftgelehrter.

writian (3. sg. *wreotaþ*) rauschen ESt. XI 512.

wrípan prt. *wráp* (*ge*^o) drehen. — *on*^o losfesseln.

wrixl (*ge*-) n. wechsel, tausch.

wrixlan (*ge*-) schw. tauschen, wechseln.

wróht m. f. anklage; feindseligkeit. —

°lác n. desgl. — *°geteme* verbrechen?

wróð rüssel.

wucu obl. *wucan* f. woche (ahd. *wēhha*).

wudu m. baum, holz, gehölz (ahd. *witru*).

— *°bill* axt. — *°binde* geissblatt. —

^ococo m. schneffe. — ^ofæsten n. wald-
bollwerk. — ^ohunig wilder honig. —
^omer waldgeist. — ^owinde = ^obinde.
wuht = *wiht*.
wuldor n. glorie, herrlichkeit (got. *wulþrs*).
— ^obéag m. krone der herrlichkeit;
^obéagian krönen. — ^obléd m. herrlicher
ruhm. — ^ocýning m. himmlischer könig.
— ^ofæder m. vater der glorie. — ^ofæst
erhaben. — ^ospéd f. reicher ruhm. —
^ogesteald n. edle besitzung. — ^otorht
glanzvoll. — ^owerod himmlische heer-
schar.
wuldrian verherrlichen.
wulf (pl. ^oas) m. wolf (got. *wulfs*).
wull st. f., *wulle* schw. f. wolle (got. *wulla*).
— ^ocamþ wollkamm.
wullue involucrum.
gewuna n. gewohnheit (as. *giwono*).
wund verwundet (got. *wunds*). — f. wunde.
wunden part.-adj. gedreht. — ^oloce lockig.
wundian (ge-, for-) verwunden.
wundor n. wunder, wundertat. — dat.
plur. *wundrum* wunderbar (adv.) — ^olie
(-e adv.) wunderbar. — *wundrian* sich
wundern.
gewunelic gewöhnlich.
wunian sich dauernd irgendwo befinden;
bleiben, leben. — ^{ge}o pflegen. — *purh*^o
bleiben.
wunung f. wohnung, aufenthalt.
wurmille origanum.
wurm, *wurst* spät für *wyrm*, *wyrt*. —
wurpan = *weorpan*.
wurþian = *weorþian*. — *wurpseipe* s.
weorþ.
wurman Deor 1?
wurtruma = *wyrtruma*.
wutodlice s. *witodlice*.
wuton s. *uton*.
gewyldan schw. v. beherrschen, bezwingen
(zu *wealdan*).
wýlen, *wielen* f. sklavin, magd (zu *wealh*).
wylian zusammenbinden?
wylfen adj. wölfisch. — *wylf*, *wylfen* f.
wölfin.
wyll, *wiell* m., *wylla* m., *wylle* schw. f.

quelle, brunnen. — ^oburne f. brunnen.
— ^osprýng m. urquell.
wyllan kochen (zu *weallan*).
wyllen adj. aus wolle; zu *wull*.
wylm, *wielm* m. f. flut; wallung, eifer
(ahd. *walm*).
áwyllan schw. wegwälzen (got. *waltjan*).
wylwan, *wylian* prt. *wylode* (^áo) wälzen
(got. *walþjan*).
wynan Run. 13?
wyndieræft weberei?
wynn f. wonne (kent. *wenn*). — ^ofæst,
^olie, ^osum, ^osumlic wonnig, lieblich. —
^osumness f. lieblichkeit. — ^osumian
jubelieren.
wyrcan prt. *worhte* arbeiten, verfertigen.
— *for*^o sündigen; abdämmen?
wyrd (ge-) f. schicksal; geschick. — *for*^o
f. n. schicksal, verderben.
wyrdan (ge-, á-) schw. verderben, ver-
nichten (vgl. got. *fráwardjan*).
wyrgan prt. *wyrgde* (^á-) ächten, ver-
fluchen. — *wyrge* geächtet, verflucht
(zu *wearg*). — *áwyrgedness*, *wyrhðu*
f. ächtung, fluch.
gewyrht f. n. tat; verdienst; schuld.
wyrhta m. arbeiter (ahd. *wurhteo*).
wyrm (pl. ^oas) m. schlange, wurm; drache.
— ^ocynn n. alle schlangen. — ^osele m.
schlangenverliess. — ^olica m. drachen-
bild?
wyrnan prt. *wyrnde* verweigern, ab-
schlagen, vorenthalten (andd. *wernjan*).
— *for*^o desgl.
wyrpan prt. *wyrpte* (^á-, ge-) sich erholen;
genesen.
wyrrest, *wyrsa*, *wyrsta* zu *yfel*. — *wyrs*
adv. schlechter. — *wyrsian* schlechter
werden, sich verschlimmern.
wyrst, *hond*^o f. handgelenk.
wyrt f. kraut, pflanze. — ^odrene kräuter-
trank. — ^otruma, ^owalu wurzel. —
^otín m. garten. — *wyrtwalian* (^á-) ent-
wurzeln; ausröten.
wyrpe = *weorþ*; *gewyrþian* = *weorþian*.
wýscan prt. *wýsete* wünschen (ahd. *wun-
secan*).

Y.

yce schw. f. kröte. — *fenn*^o schildkröte.
ycean, *ican* prt. *yete*, *yhte* (ge-) ver-
mehren (vgl. got. *aukan*).
yfel schlecht, schlimm, übel, böse (got.
ubils). — neutr. das übel, unheil, krank-
heit. — ^oness f. schlechtigkeit. — ^odád
f. untat. — ^ohæbbende krank.
yfelian schlecht, schlimm werden.
yferra, *yfemest* der obere, oberste zu *ufan*.

yfes, *efes* f. dachtraufe.
yǵ s. *ig*.
ylea s. *ilea*.
ylðan prt. *ylde* zaudern, zögern; auf-
schieben (zu *eald*). — *ylðcian* auf-
schieben; zögern.
ylde, *ielde* pl. menschen (as. *eldi*).
ylðing f. aufschub, verzug.
yldo nrðhbr. *áldu* f. alter.

yldra kompar. zu *cald*.
yldra, *ieldra* m. ahn, vorfahr.
ylfe, *ielfe* plur. zu *elf*.
ylfetu, *albitu* f. schwan (ahd. *elbiſz*).
ylpend m. elephant (lat. *elephantus*). —
°bán n. elfenbein.
ymb, *yambe* präp. adv. um, herum; über,
in betreff; nach. — *°gang* m. umfang.
— *°hiccarft*, *°hucyrft* m. umfang, um-
kreis, erdkreis. — *°hýdig* besorgt. —
°ryne m. umlauf; verlauf. — *°sittende*
herumwohnend. — *°spræc* f. rederei,
hohn. — *°útan* ringsherum.
ýmest zu oberst.
ynce f. zoll, ne. *inch* (lat. *uncia*).
ymneléac, *enneléac* n. zwiebel (lat. *únio*).
yppan (*ge*^o) prt. *ypte* eröffnen, zeigen,
vorbringen.
yype adj. offenkundig.
ýr runenname (pfeil = *éar*?).
yrfe, *ierfe*, *erfe* (got. *arbi*) st. n. das erbe;
vieh. — *°bóc* f. testament. — *°numa*
der erbe. — *°weard* m. der erbe, nach-
komme. — *beyrfewardian* enterben.
yrġan (*ge*-) prt. *yrġde* feige, mutlos machen,
entmutigen (zu *carg*). — *yrġþ*, *yrġþu*
f. feigheit, niedrige gesinnung.
foryrman schw. heimsuchen (zu *earm*).

yrming, *ierming* m. = *earming*.
yrmp, *yrmpo* f. elend, ungemach.
yrnan, *iernan* prt. *grn* rennen, laufen
(got. ahd. *riman*). — *ge*^o erreichen,
einholen.
yrre, *ierre* erzürnt, zornig (got. *airzeis*).
— neutr. zorn, wut.
yrtinga adv. wütend.
yrsebinu dratkrippe? zu *ísern*?
yrśian (*ge*^o) zürnen, zornig werden.
yrþ f. das pflügen (zu *erian*). — *yrþling*,
ierþling m. lohnarbeiter, feldarbeiter,
agricola, arator.
ýsle schw. f. asche.
ýst f. sturm (ahd. *unst*).
ýtterra, *ýtemest* der äussere, der äusserste,
der letzte; zu *íte*.
ýteren von einer otter herrührend, otter-
ýð f. woge, welle (ahd. *undea*). — *°láf*
f. ufer?
ýð, *ieð* adv. leichter; zu *ýðe*.
ýðan prt. *ýðde* öde machen, verwüsten.
ýðe, *ieðe* adj. leicht (adv. *°lice*). — *ýðbyl-*
gea m. (Verc.-Hom. 17 b) jähzorniger. —
éðhyld (Scint. 133) zufrieden.
ýðian wogen.
ýwan, *iewan*, *éowan* (*ge*-, *æt*-, *oð*-) zeigen;
sich zeigen.

Anglia Zeitschrift für englische Philologie.

Unter Mitwirkung von Ewald Flügel

herausgegeben von

Eugen Einkenel.

Nebst einem Beiblatt von Max Fr. Mann.

Bd. I-XXV. 1877—1902. gr. 8. *M* 512,—.

Das Beiblatt wird separat abgegeben zum Preise von 8,— für den Jahrgang.

- Shakespeare-Grammatik von W. Franz. 1900. 8. *M* 10,—
Grundriss der englischen Philologie von Prof. Dr. Karl Elze. Zweite Auflage
1888. VIII u. 386 S. gr. 8. *M* 8,—
Mittelenglisches Lesebuch. Zusammengestellt und mit Glossar versehen von
Friedrich Kluge (in Vorbereitung).
Neuenglisches Lesebuch. Zur Einführung in das Studium der Denkmäler selbst
nach den Handschriften und den ältesten Drucken herausgegeben von Ewald Flügel.
Bd. I: Die Zeit Heinrichs VIII: XIII u. 547 S. gr. 8. *M* 10,—
-

Materialien für das neuenglische Seminar.

Mit biographischem Material, litterarischer Einleitung und sachlichen Anmerkungen
für Studierende.

Herausgegeben

von

Ernst Regel.

8.

- No. 1. Thackeray's Lectures on the English Humourists of the eighteenth Century. I. Swift. Herausgegeben von Ernst Regel. 1885.
IV u. 79 S. *M* 1,20
No. 2. — II. Congreve und Addison. Herausgegeben von Ernst Regel.
1887. 96 S. *M* 1,20
No. 3. — III. Steele. Herausgegeben von Ernst Regel. 1886. 84 S. *M* 1,20
No. 4. — IV. Prior, Gay und Pope. Herausgegeben von Ernst Regel. 1891.
104 S. *M* 1,20
No. 5. — V. Hogarth, Smollet und Fielding. Herausgegeben von Ernst Regel
1889. 88 S. *M* 1,20
No. 6. — VI. Sterne und Goldsmith. Herausgegeben von Ernst Regel. 1885.
100 S. *M* 1,20
No. 8. Byron's Prisoner of Chillon und Siege of Corinth. Herausgegeben
von J. G. C. Schuler. 1886. VI u. 94 S. *M* 1,20

Sammlung kurzer Grammatiken germanischer Dialekte.

Herausgegeben von
Wilhelm Braune.

8.

A. Hauptreihe.

- Bd. I. Gotische Grammatik mit einigen Lesestücken und Wortverzeichniss von Wilh. Braune. 5. Aufl. 1900. VIII u. 164 S. *ℳ* 2,80
- Bd. II. Mittelhochdeutsche Grammatik von Hermann Paul. 5. Aufl. 1900. XII u. 183 S. *ℳ* 3,—
- Bd. III. Angelsächsische Grammatik von Ed. Sievers. 3. Aufl. 1898. XIII u. 318 S. *ℳ* 6,—
- Bd. IV. Altnordische Grammatik I. Altisländische und Altnorwegische Grammatik unter Berücksichtigung des Altnordischen von Adolf Noreen. 1892. 2. Aufl. VII u. 314 S. *ℳ* 6,—
- Bd. V. Althochdeutsche Grammatik von Wilh. Braune. 2. Aufl. 1891. XVI u. 283 S. Geh. *ℳ* 5,20; geb. *ℳ* 5,80
- Bd. VI. Altsächsische Grammatik von O. Behaghel und J. H. Gallée. I. Hälfte: Laut- und Flexionslehre bearbeitet von J. H. Gallée. 1891. X. u. 116 S. *ℳ* 2,—
- Bd. VII. Mittenglische Grammatik v. L. Morsbach. I. Hälfte. 1896. VII u. 172 S. *ℳ* 4,—
- Bd. VIII. Altnordische Grammatik II. Altschwedische Grammatik mit Einschluss des Altgutnischen von Adolf Noreen. Lief. 1/3. 1897/99. 276 S. *ℳ* 7,60

B. Ergänzungsreihe.

- Bd. I. Nominale Stammbildungslehre der altgermanischen Dialekte von Friedrich Kluge. 1899. 2. Aufl. X u. 119 S. *ℳ* 3,—
- Bd. II. Altgermanische Metrik von Eduard Sievers. 1892. XVI u. 252 S. *ℳ* 5,—

C. Abrisse.

- Bd. I. Abriss der althochdeutschen Grammatik mit Berücksichtigung des Altsächsischen von Wilh. Braune. 3. Aufl. 1900. 64 S. *ℳ* 1,50
- Bd. II. Abriss der angelsächsischen Grammatik von Eduard Sievers. 1899. 2. Aufl. 60 S. *ℳ* 1,50
- Bd. III. Abriss der altnordischen (altisländ.) Grammatik von Adolf Noreen. 1896. 60 S. *ℳ* 1,50

Deutsches Wörterbuch von Hermann Paul. 1897. VI u. 576 S. Lex. S. Brosch. *ℳ* 8,—; geb. *ℳ* 10,—

Althochdeutsches Lesebuch. Zusammengestellt und mit Glossar versehen von Wilhelm Braune. 4. Aufl. 1897. VIII u. 249 S. gr. S. *ℳ* 4,50

PE137

K5 x

1902

Kluge, Friedrich, 1856-

Angelsächsisches Lesebuch :

Zusammengestellt und mit Glossar

versehen / von Friedrich Kluge.

221 p. ; 23 cm.

41287

DATE DUE

ZIP CODE

PE 137.K5x 1902

3 9358 00041287 1

